

Записки
з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 20

Opera
in onomastica

Fascicullum XX

Юрій Олександрович Карпенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Universitas nationalis Odessae

Записки з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 20

Opera in onomastica

Fascicillum XX

Одеса
«Астропринт»
2017

УДК 801.311/.313(066)

Видання засновано доктором філологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАН України **Юрієм Олександровичем Карпенком** у 1999 році

Редакційна колегія:

д-р філол. наук **О. Ю. Карпенко** (відп. редактор),
д-р філол. наук **Т. Ю. Ковалевська** (заст. відп. редактора),
канд. філол. наук **В. Ю. Неклесова** (відп. секретар),

канд. філол. наук **Е. В. Босва**,
д-р філол. наук **О. А. Войцева**,
канд. філол. наук **Л. М. Голубенко**,
д-р філол. наук **Т. І. Домброван**,
д-р філол. наук **О. А. Жаборюк**,
д-р філол. наук **І. М. Колегасва**,
д-р філол. наук **В. О. Колесник**,
д-р філол. наук **Н. В. Кондратенко**,
д-р філол. наук **Т. М. Корольова**,
д-р філол. наук **В. В. Лучик**,
д-р філол. наук **Г. П. Лукаш**,
д-р філол. наук **О. П. Матузкова**,
д-р філол. наук **І. Б. Морозова**,
д-р філол. наук **С. М. Пахомова**,
д-р філол. наук **Н. В. Петлюченко**,
д-р філол. наук **Є. М. Степанов**,
д-р філол. наук **О. Б. Ткаченко**,
д-р філол. наук **М. М. Торчинський**,
д-р філол. наук **Є. М. Черноіваненко**,
prof. **Gabrielle Le Tallec-Lloret**

УДК 811.111'373.2:636.12

АЛЕКСЄЄВА Наталя Михайлівна

аспірант кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФІЦІЙНИХ ГІППОНІМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ СКАКОВИХ КОНЕЙ

Анотація. В статті окреслено новітню для ономастики сферу — гіппоніміку. Увагу приділено переліку авторів фундаментальних загальнотеоретичних праць і вузькоспеціалізованих досліджень семантики та структури зоонімів та їх підкласів. Останнім часом виникла потреба спеціальних досліджень власних назв тварин, що сприятиме розширенню та систематизації набутих знань про зооніміку. Було висвітлено структурні особливості гіппонімів англійської мови та екстралінгвальні фактори, що впливають на їх формування. **Джерельною базою** дослідження стали 100 офіційних гіппонімів англійської мови, взяті з рейтингового списку коней-переможців на офіційному сайті Дербі Кентуккі, як організації, що проводить найвідоміші скачки в англосмовному світі. В результаті аналізу фактичного матеріалу виявлено своєрідність гіппонімів та їх відносну несхожість на інші класи пропріальних одиниць. **Метою** статті є спроба визначити місце гіппонімів англійської мови в онімному просторі. **Об'єктом** дослідження є гіппоніми англійської мови, **предметом** — закономірності їх виникнення та структурна організація. Ономастичне дослідження проводилося в плані синхронії з залученням описового та структурного **методів** дослідження. **В результаті** розвідки було встановлено місце гіппонімів в онімному просторі та накреслено перспективи на подальше вивчення даного підкласу онімних одиниць.

Ключові слова: зоонім, гіппонім, гіппоніміка, гіппонімікон, онімний простір.

Важко переоцінити роль зоонімної лексики, що є однією з мікросистем мови, яка відображає специфіку світосприйняття особи, показує усвідомлену, а часом і суб'єктивну об'єктивізацію зовнішнього світу. Зооніми входять до складу багатьох фразеологізмів, в них закладена матеріальна і духовна культура, традиції і вірування, фантазія і

історія певного етносу. Звернення до подібного роду мовних одиниць дає можливість збагатити уявлення так званої «ономастичної картини світу», що актуально для сучасної когнітивної лінгвістики. Останнім часом спеціалісти з ономастики проявляють все більше і більше цікавості до спеціальних досліджень класу зоонімів, яких в ономастичній науці на сучасному етапі її розвитку дуже мало. Так наукова цікавість до класу гіпонімів обґрунтована відсутністю системних досліджень даного підкласу зоонімів, що, може бути пов'язано з труднощами збору кличок і менш чітко вираженою практичною необхідністю дослідження цього матеріалу. Епізодично характеризуються лексико-семантичні, структурні, граматичні та інші ознаки гіпонімів, тому вивчення цього розряду онімної лексики слід активізувати. Розглянутий пласт лексики потребує чіткої систематизації з точки зору походження, основних характеристик, а також специфіки функціонування у так званому онімному просторі, що і обумовлює **актуальність** дослідження.

Фундаментальні загальнотеоретичні праці і вузькоспеціалізовані дослідження семантики та структури зоонімів з'являються з II пол. XX ст. О. В. Суперанська у своїй монографії цитує виступ дослідника П. Т. Поротникова на Другій московській ономастичній конференції, який називає зооніміку «найменш дослідженим пластом побутової лексики» [16, с. 28]. У другій половині XX ст. зооніміка (вивчення імен тварин) в радянських країнах, можна сказати, ще не починалася. За кордоном вже були роботи про клички коней, корів, собак і кішок і, навіть, окремих птахів, риб і комах. Наукове значення більшості цих робіт мізерно.

Десять років потому О. В. Суперанська вказує на важливість дослідження зоонімікону для розуміння як історії розвитку мови в цілому, так і окремих її класів [16, с. 28]. Дослідниця цитує твердження ономаста Л. М. Шетиніна на Другій московській ономастичній конференції: «Сучасна зоонімія, незважаючи на наявність ряду стійких національних й інтернаціональних традицій, залишається відкритою ономастичною системою. У цю сферу широко залучається національна лексика, мотивація імен різноманітна, динаміка інтенсивна. Може бути виділено багато етимологічних шарів» [там само].

Серед українських ономастів дослідженню лексичних та семантичних ознак зоонімів присвячені праці О. Л. Кирилюк (див.

докл.: [3]), А. В. Моргун (див. докл.: [6]), Н. Г. Рядченко (див. докл.: [12]), М. І. Сюсько (див. докл.: [15]), П. П. Чучки (див. докл.: [18]), Я. М. Шебештян (див. докл.: [19]).

Зооніми в англійській мові досліджують ономасти К. Д. Долбіна (див. докл.: [1]), Ю. Г. Завалішина (див. докл.: [2]), Д. М. Марданова (див. докл.: [5]).

Дослідники пропонують спеціальні терміни для позначення кличок тварин окремих сімейств (напр., **бізонтоніми** — клички бізонів, **орнітоніми** — клички птахів, **інсектоніми** — імена комах тощо [8, с. 59]). Однак сучасна зооніміка — ще недостатньо розроблена сфера ономастики, у зв'язку з чим Н. В. Подольська (1988) виділяє як самостійні лише такі терміни, як **кіноніми** (від грец. *κῦνός* — «собака» — «кличка собаки» [8, с. 65] та **гіппоніми** (від грец. *ἵππος* — «кінь» — «кличка коня» [8, с. 51]).

Таким чином, огляд робіт, присвячених питанням функціонування зоонімів у різних мовах, показує, що дослідження представлені недостатньо широко і охоплюють зоонімічний матеріал поверхнево і узагальнено.

Останнім часом з'являються нові напрями досліджень у сфері зооніміки. Дана стаття представляє собою спробу визначити місце гіппонімів англійської мови в онімному просторі, що і є **метою** цієї розвідки. **Об'єктом** дослідження послуговували гіппоніми англійської мови, **предметом** — закономірності їх виникнення та структурна організація. **Фактичний матеріал** дослідження складають 100 офіційних гіппонімів англійської мови. Зазначені гіппоніми було обрано за допомогою рейтингових списків на офіційному сайті Дербі Кентуккі, як організації, що проводить найвідоміші скачки в англословному світі. Ономастичне дослідження проводиться в плані синхронії з залученням описового текстологічного та структурного **методів дослідження**.

Культивація скакових коней, їх розведення та утримання завжди займало особливе місце в англословному світі. Особливості традицій конярства, як частини матеріальної та духовної культури народу, є цінним матеріалом для сучасних ономастичних досліджень. Кінь завжди був поряд з людиною, відігравав величезну роль не тільки у повсякденному житті та військовій справі, а й у духовному становленні народу, тому ця градація пропріативів заслуговує на детальну увагу.

У другій половині XX — на початку XXI ст. гіппоніми описують та вивчають у зв'язку з дослідженнями зоонімії як класу ономастичної лексики Н. Г. Рядченко (див. докл.: [12]), О. В. Салміної (див. докл.: [13]), М. М. Торчинського (див. докл.: [17]). Перші спроби структурувати російські гіппоніми робить вітчизняний лінгвіст Т. П. Романова у дисертаційному дослідженні «Система російський офіційних гіппонімів та формування її типологічних ознак» (див. докл.: [11]), де вказує на зв'язок зоонімії з антропонімією. Незважаючи на відсутність аналітики, ці праці заслуговують на увагу насамперед обсягом описаного матеріалу, значна частина якого могла бути втраченою.

На думку Т. П. Романової, клички племінних коней, тобто вирощених на кінних заводах представляють один з тих розрядів ономастичної лексики, де утворення нових імен є живим процесом, що породжує тисячі нових слів [10, с. 151]. Звідки випливає, що дослідження офіційної гіппонімії дає можливість на масовому матеріалі розглянути процес формування ономастичної системи, проаналізувати семантико-стилістичні критерії вибору слова для власного імені.

Британський лінгвіст, викладач Кембриджського університету Р. Котс на початку XXI ст. публікує ономастичний збірник з гучною назвою «Ми оточені онімами» (див. докл.: [20]). Досліджуючи найрозвинутіші онімічні категорії антропонімів та топонімів, автор епізодично аналізує клички коней, використовує термін **гіппонім** для їх позначення. Обґрунтованим є й вживання терміну **гіппоніміка**, як науки про кінські пропріативи. Аналізуючи семантичні ознаки гіппонімів, автор зазначає, що «особисті імена людей можуть бути використані для іменування коней» [20, с. 10]. Автор продовжує думку: «Якщо ми на мить зосередимось на гіппонімії, або, у всякому разі, на фактично записаних іменах коней, ми помітимо, що абсолютно будь-який лінгвістичний матеріал може слугувати іменем коня» [20, с. 10]. Дослідник наводить такі засоби вираження гіппонімів, як прикметники (*Jewelled, Patriotic*), прикметникові фрази (*Chilledtothebone, Oh So Spicy*), вигуки (*Diddums, Hip Hip Hooray*), іменникові фрази (*Classy Strike*), імперативи (*Act Your Shoe Size, Reset to Fit*), дієслова (*Accumulate*), дієслівні фрази (*Ain't Talkin'*) та, навіть, цілі речення (*My Body is a Cage, Humor Me Rene*).

Таким чином, Р. Котс прирівнює категорію гіппонімів до категорії лінгвістичного вираження, вважаючи першу навіть ширшою, адже

значає, що немає жодних граматичних вимог для номінації даного типу, та наявна велика кількість кличок, запозичених з інших мов. Однак з думкою, що система британських кличок скакових коней характеризується як така, що володіє повною онімною свободою з відсутністю будь-яких пропріальних усталених типів, важко погодитися. Потрібно зазначити, що хоча мотиви номінації тварин є найбільш різноплановими і кількість зоонімів надзвичайно велика, не можна ігнорувати екстралінгвальні причини вибору або створення тієї чи іншої власної назви.

Взявши до уваги позамовні характеристики власних назв, О. В. Суперанська висловлює думку, що «сучасна наука в и к л ю ч а є (розрядка наша) ізольований розгляд окремих імен і висуває у якості попередньої умови для їх вивчення врахування різних факторів, які так чи інакше впливають на формування іменних систем» [16, с. 14]. Стає зрозумілим, що виокремлення гіппонімів як цілісного підкласу зоонімів неможливе без залучення компонентів кінного спорту, як дисципліни, до функціонування якої відносяться іменовані суб'єкти. Так, для лінгвістичного аналізу фактичного матеріалу необхідно визначити ряд екстралінгвістичних факторів у вигляді правил регулювання кінного спорту, які впливають на положення гіппонімів у англійському ономастиконі.

Важливий матеріал для дослідження гіппонімів представляють реєстрові списки коней, які беруть участь у кінних змаганнях. Крім того, щороку, «Жокейський клуб», заснований у 1750 році в Англії, публікує збірку правил утворення індивідуальних кличок. Так, наприклад, заборонено давати імена, які складаються з більш ніж 18 букв, тільки з цифр, або, повністю, з ініціалів. Імена-запозичення відомих торгівельних марок та брендів також заборонені. Недопустимим є використання імен відомих людей, коней-призерів, або активних учасників кінних змагань. Однак, якщо спортсмен хоче назвати коня на честь знаменитості, необхідно спершу отримати письмовий дозвіл цієї особи. В своєму інтерв'ю регістратор Жокейського клубу наводить яскравий приклад: «У нас була кобила на ім'я Барбара Буш, коли пані Буш була ще першою леді. Ми отримали лист-дозвіл на офіційному бланку Білого дому...» [23].

Крім перерахованих вище, недопустимими є складні слова з похідними «*filly*», «*colt*», «*stud*», «*mare*», «*stallion*», або будь-яким анало-

гічним терміном, пов'язаним з конярством. Заборонені імена, що мають вульгарне або нецензурне значення, або імена, які можуть бути образливими для релігійних, політичних або етнічних груп та ті, які, як видається, призначені для переслідування, приниження або зневаги конкретної особи, групи фізичних або юридичних осіб.

Близько 3000 найменувань захищені на міжнародному рівні, що означає, що їх ніколи не можна використовувати повторно. Існує також близько 450 000 імен на поточному реєстрі. Крім того, Жокейський клуб щороку випускає майже 40 000 кличок, придатних для нових реєстрацій. Тож бачимо, що процес утворення нових імен регулюється низкою технічних правил, порушувати які заборонено.

Розглядаючи більш детально морфологічну структуру та граматичну форму гіпонімів, звернемося до спостережень О. А. Леоновича, який зазначає: «За встановленою в племінному конярстві традицією ім'я кожного коня повинно в якійсь мірі включати в себе елементи імен матері і батька, або ж бути пов'язаним з останнім асоціативно» [4, с. 56]. Так, дочка *Court Martial* і *Above Board — Above Suspicion* і т. д. Інші дослідники зазначають традиційний для племінного конярства спосіб передачі походження тварини повторенням ініціалу імені батька (перша літера клички) та ініціалу матері (буква в одному з наступних складів), або навпаки. Часто за основу клички береться частина або повне ім'я когось з батьків. Так виникають штучні, спеціально створені клички, які використовуються як офіційні гіпоніми, на противагу природним, стихійним іменам неофіційної сфери вжитку. Серед досліджених одиниць зустрічаються такі поодинокі приклади: *Gallahadion* (від *Sir Gallahad III* — батько), *Alysheba* (від *Alydar* та *Bel Sheba*). Однак, як показує практика, сучасна гіпоніміка виявляє тенденцію відходу від «родового словотворення».

Міжнародність англійських гіпонімів обумовлює той факт, що значна доля кличок — більш-менш адаптовані англійській мові запозичення. Джерела для поповнення гіпонімікону найрізноманітніші. Легкість перетворення у власну назву майже будь-якого комплексу з незрозумілим для даної мови значенням підтверджується наявністю кличок італійського (*Riva Ridge*, *Canonero II*, *Barbaro*, *Giacomo*), французького (*Debonair*, *Chateaugay*, *Gallahadion*), іспанського (*Gato del Sol*), шведського (*Nyquist*) походження, синтезу японської та грецької мов (*Fusaichi Pegasus*) та імен, етимологія основ яких втрачена (*Kauai King*,

Omaha, Morvich). При цьому відсутність апелятивного значення лише сприяє функціонуванню подібних слів у ролі власних назв.

Досліджуючи структуру «свіжих» кличок бачимо, що і слово, і фраза мають можливість стати власною назвою, тому гіпонімічна модель словотворення включає однослівні, двослівні та багатослівні гіпоніми. Однослівні гіпоніми, у свою чергу поділяються на дві групи: 1) прості-одноосновні, утворені шляхом переосмислення без усякого словотвірного акту, зокрема *Orb, Swale, Assault, Citation*; 2) складні-двоосновні, що базуються на комбінації двох основ, як це спостерігається в гіпонімах *Grindstone, Whirlaway, Johnstown*.

Набуваючи функцій іменників, генетично власні назви можуть утворюватися з різних частин мови. Так, виділяємо у нашій вибірці 8 найбільш поширених типів граматичних форм, а саме:

- 1) іменники — *Orb, Secretariat, Needles, Citation, Cavalcade*;
- 2) прикметники — *Charismatic, Pensive, Whickery*;
- 3) дієприкметники минулого часу — *Affirmed, Unbridled*;
- 4) дієслова — *Ponder, Determine, Shut Out, Whirlaway*;
- 5) поєднання двох іменників — *California Chrome, Dust Commander, Thunder Gulch, Sunday Silence, Seattle Slew*;
- 6) поєднання прикметника з іменником — *Super Saver, Dark Star, Real Quiet, Venetian Way, Pleasant Colony*;
- 7) спонукальні фрази — *Strike the Gold, Mine That Bird, Spend A Buck, Carry Back, Behave Yourself*;
- 8) цілі речення — *I'll have another*.

Як бачимо, використання різних частин мови свідчить про широкі можливості субстантивзації в англійському гіпоніміконі. Серед гіпонімів нашої вибірки переважають такі, що мають двокомпонентну структуру. Цю характеристику вважаємо ономастичною універсалією, адже імена офіційної сфери вжитку призначені для урочистого проголошення та тяжіють до пролонгованих конструкцій, на відміну від повсякденних побутових кличок, які повинні бути короткими. Слід зазначити, що найбільш частотними є гіпоніми іменникового та прикметникового типу, що характерно для всіх підкласів зоонімів. Атрибутивні сполучення являють собою один з найбільш поширених типів гіпонімів в англійській мові. Фіксуємо також популярність гіпонімів, утворених від дієслів наказового способу. Вигуки як граматична форма гіпонімів у нашій вибірці відсутні. Поодинокі

випадки використання пунктуації, як от *Hoop, Jr* або *Lil E. Tee* та римської нумерації, як у гіпонімі *Canonero II*, істотно розширює можливості гіпонімічного словотворення.

Тож у нашому дослідженні структурний аналіз дозволив встановити, що багато гіпонімів англійської мови виникло на базі інших мов. Проприативи іншомовного походження не вкладаються в параметри мови, що запозичує, а це, у свою чергу, сприяє розширенню фонологічної та морфологічної систем англійської мови. Особливо виразні у цьому відношенні штучно створені «родові» імена. Цікавим є той факт, що в англійській гіпонімії чимало двослівних та багатослівних кличок, які сприймаються як звичайні синтаксичні сполучення, адже порядок слів у них відповідає сучасним синтаксичним нормам. Необхідно зауважити, що існування таких різних структурних моделей обумовлене великою необхідністю гіпонімічної системи в різноманітних словесних знаках, а також додатковими труднощами, які виникають через необхідність дотримання певних технічних вимог кінного спорту.

Підсумовуючи все вищезазначене, можемо стверджувати, що гіпоніміка є недостатньо висвітленою новітньою сферою ономастики, вивчення якої дає можливість на масовому матеріалі розглянути процес формування ономастичної системи. Процес номінації коней є дуже складним та цікавим. У досліджуваній галузі ми маємо справу з практично необмеженою системою найменувань. Обумовленість спортивними правилами та обмеженнями номінації виводить гіпоніми на рівень унікальних, не подібних до жодного іншого класу пропріальних одиниць.

Таким чином, гіпоніми як об'єкт дослідження заслуговують на спеціальну увагу, тому що вони формують особливий підклас зоонімів з власними правилами словотворення, які потребують спеціального опису.

Характеристика сфери вживання власних назв передбачає аналіз досить різнопланових особливостей. У подальших розвідках планується дослідження гіпонімів за їхньою належністю до мови чи мовлення, аналіз іменування племінних та домашніх коней, вивчення мотиваційної природи номінації та створення типологічної класифікації гіпонімів. Все це потребує детального лінгвістичного дослідження, адже має безпосереднє відношення до зоонімії.

Література

1. Долбина К. Д. Структурная классификация зоонимов (на материале английского, русского и украинского языков) / К. Д. Долбина // Вестник ВГУ. — 2013. — № 2. — С. 208–210
2. Завалишина Ю. Г. Зоонимы и фитонимы в русской и английской паремииологии в аспекте этнического менталитета: дис. ...канд. филол. наук : 10.02.01 / Юлия Геннадьевна Завалишина. — Курск, 1998. — 220 с.
3. Кирилюк О. Л. Кіноніми Кіровоградщини: особливості вибору кличек та способи їх творення / О. Л. Кирилюк // Ономастичні науки. — 2006. — № 1. — С. 46–49.
4. Леонович О. А. В мире английских имен / О. А. Леонович. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: АСТ: Астрель, 2002. — 160 с.
5. Марданова Д. М. Сопоставительный анализ фразеологических зоонимов в английском и турецком языках : автореф. дис. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Д. М. Марданова. — Казань, 1997. — 20 с.
6. Моргун А. В. Сопоставление состава типовых словообразовательных парадигм русских зоонимов и фитонимов: Тези доповідей науково-практичної конференції молодих вчених, присвяченої 45-річчю Ужгородського державного університету / А. В. Моргун. — Ужгород, 1990. — С.55–56.
7. Никонов В. А. Имя и общество / В. А. Никонов. — М. : Наука, 1974. — 274 с.
8. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская / [под ред. А. В. Суперанской]. — М. : Наука, 1988. — 192 с.
9. Поротников П. Т. Из уральской зоонимии. Восточнославянская ономастика / П. Т. Поротников. — М. : 1972. — 240 с.
10. Романова Т. П. Основные семантические компоненты иппонима и структура иппонимического поля / Т. П. Романова // Номинация в ономастике. — Урал, 1991. — С. 151–157.
11. Романова Т. П. Система русских официальных иппонимов и формирование ее типологических черт : автореф. дис. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Татьяна Павловна Романова. — Воронеж, 1988. — 22 с.
12. Рядченко Н. Г. Зоонимия как класс ономастической лексики / Н. Г. Рядченко // Актуальные вопросы русской ономастики. — К., 1988. — С. 88–96.
13. Салмина О. В. Традиционный пласт русской зоонимии (на материале кличек животных с. Покровка Самарской области) / О. В. Салмина // Разноуровневая характеристика лексических единиц : сб. науч. ст. по ма-

- териалам докладов и сообщений конф., 19–20 июня 2001 г. — Смоленск, 2001. — С. 174–184.
14. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. — М. : Наука, 1973. — 365 с.
 15. Сюсько М. И. Способы и типы деривации в зоонимии / М. И. Сюсько — К. : УМК ВО, 1989. — 48 с.
 16. Теория и методика ономастических исследований / [Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х.]. — М. : Книжный дом «Либроком», 2009. — 256 с.
 17. Торчинский М. М. Структура онімного простору української мови: [монографія] / Михайло Миколайович Торчинський. — Хмельницький : Авіст, 2008. — 551 с.
 18. Чучка П. П. Слов'янське / неслов'янське в зоохімії Закарпаття / П. П. Чучка // Українська славістична конференція. — Чернівці, 1964. — С. 61–63.
 19. Шебештян Я. М. Сучасна українська літературно-художня зоонімія: функції, склад та структура : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Я. М. Шебештян. — Чернівці, 2008. — 20 с.
 20. Coates R. We are surrounded by onymies: relations among names, name-types, and terminological categories, in *Names in Daily Life* / R. Coates // *Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences*. — Barcelona, 2014. — P. 6–13.
 21. *Encyclopædia Britannica* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.britannica.com>.
 22. Feitl S. 2017 Kentucky Derby: Winners from 1875 through 2017 [Електронний ресурс] / S. Feitl. Режим доступу: <http://www.app.com/story/sports/horses/2017/05/06/2017-kentucky-derby-winners/101344988/>
 23. *The Science of Naming a Racehorse* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=4634884>.

References

1. Coates R. (2014) We are surrounded by onymies: relations among names, name-types, and terminological categories, in *Names in Daily Life: Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences*, Barcelona, pp. 6–13.
2. Chuchka P. P. (1964) *Slavic / Non-Slavic in Zoonymy of Zakarpatia: conference reports*, Chernivtsy, pp. 61–63.
3. Dolbina K. D. (2013) *Structural Classification of Zoonyms (on the material of English, Russian and Ukrainian languages): the collection of scientific papers: Vol. 2.*, Voronezh, pp. 208–210.
4. *Encyclopaedia Britannica*, from <http://www.britannica.com>.

5. Feitl S. 2017 Kentucky Derby: Winners, from 1875 through 2017, from <http://www.app.com/story/sports/horses/2017/05/06/2017-kentucky-derby-winners/101344988/>
6. Kirilyuk O. L. (2006) Kinonyms of Krovograd: Specificity of the Choice of Names and Ways of their Forming: *Onomastic Science*, Vol. 1., — pp. 46–49.
7. Leonovich O. A. (2002) In the world of English names: a textbook, Moscow, 160 p.
8. Mardanova D. M. (1997) Comparative Analysis of Phraseological Zoonyms in English and Turkish Languages: Thesis, Kazan', 20 p.
9. Morgun A. V. (1990) Comparison of the Composition of Typical Word-Forming Paradigms of Russian Zoonyms and Phytonyms: the collection of scientific papers, Uzhgorod, pp. 55–56.
10. Nikonov V. A. (1974) Name and Society: a textbook, Moscow, 274 p.
11. Podolskaya N. V. (1988) Dictionary of Russian Onomastic Terminology: Moscow, 192 pp.
12. Porotnikov P. T. (1972) From Zoonymy of Ural. East-Slavonic Onomastics: a textbook, Moscow, 240 p.
13. Romanova T. P. (1991) The Main Semantic Components of the Hipponym and the Structure of the Hipponymic Field: the collection of scientific papers, pp. 151–157.
14. Romanova T. P. (2001) The System of Russian Official Hipponyms and the Formation of its Typological Features: Thesis, Voronezh, 22 p.
15. Ryadchenko N. G. (1988) Zoonymy as a Class of Onomastic Vocabulary: Actual Questions of Russian Onomastics: Kiev, pp. 88–96.
16. Salmina O. V. (2001) The Traditional Layer of Russian Zoonyms (on the material of the names of animals in the village of Pokrovka, Samara Region): conference reports: Smolensk, pp. 174–184.
17. Shebeshtyan Ya. M. (2008) Modern Ukrainian Literary and Art Zoonymy: Thesis, Chernivtsy, 20 p.
18. Supernanskaya A. V. (1973) The General Theory of the Proper Name: a textbook, Moscow, 365 p.
19. Sys'ko M. I. (1989) Methods and Types of Derivation in Zoonymy: a textbook, Kyiv, 48 p.
20. The Science of Naming a Racehorse, from <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=4634884>.
21. Superanskaya A. V., Staltmane V. E., Podolskaya N. V., Sultanov A. Kh. (2009) Theory and methodology of onomastic studies: Moscow, the book house «Librocom», 256 p.
22. Torchinsky M. M. (2008) The Structure of the Onymic Space of the Ukrainian Language: a textbook, Khmel'nitsky, 551 p.
23. Zavalishina Ju. G. (1998) Zoonyms and Phytonims in Russian and English Paremiology in the Aspect of Ethnic Mentality: Thesis, Kursk, 220 p.

АЛЕКСЕЕВА Наталья Михайловна

аспирант кафедры грамматики английского языка
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251

Аннотация. В статье очерчена новая для ономастики сфера — иппонимика. Внимание уделено перечню списка авторов фундаментальных общетеоретических трудов и узкоспециализированных исследований семантики и структуры зоонимив и их подклассов. В последнее время возникла необходимость специальных исследований имен животных, которые будут способствовать расширению и систематизации полученных знаний о зоонимике. Были рассмотрены структурные особенности иппонимов английского языка и экстралингвальные факторы, влияющие на их формирование. **Материальной базой** исследования стали 100 официальных иппонимов английского языка, взятые из рейтингового списка лошадей-победителей на официальном сайте Дерби Кентукки, как организации, проводящей самые известные скачки в англоязычном мире. В результате анализа фактического материала определено своеобразие иппонимов и их относительную непохожесть на другие классы проприальных единиц. **Целью** статьи является попытка определить место иппонимов английского языка в онимном пространстве. **Объектом** исследования являются иппонимы английского языка, **предметом** — закономерности их возникновения и структурная организация. Ономастическое исследование проводилось в плане синхронии с привлечением описательного и структурного **методов** исследования. **В результате** было установлено место иппонимов в онимном пространстве и намечены перспективы дальнейшего изучения данного подкласса онимных единиц.

Ключевые слова: зооним, иппоним, иппонимика, иппонимикон, онимное пространство.

Natalia M. Alekseeva

Postgraduate Student of the English Grammar Department
of Odessa National I. I. Mechnikov University,
French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: +380974342467; e-mail: natalie.m.alekseeva@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0001–9304–7251

Summary. A brand-new sphere of scientific research for onomastics was outlined in the present article. Nowadays there is a great need for special studies of the proper names of animals, which would help to systematize and expand the knowledge of zoomynic system. Horse names found in the official racehorse inventory are the ob-

*ject of the research. The **subject** of the research is their peculiarities with specific emphasis on their structure. The **aim** of the research is to determine the place of English hipponyms in the field of onomastics. It was set that it is impossible to study hipponyms excluding extralinguistic factors. Thus, the basic rules and restrictions of horse naming were outlined. As a result, eight grammatical forms of Racehorse Names were singled out and identified as most common. The **findings** of the present article allowed to clame the uniqueness of hipponyms, as in the investigated area we deal with the virtually unlimited system of horse names. To complete the research, descriptive and structural **methods** were used extensively. These methods allow describing structure of hipponyms. The **results** of the research are of value to further development and modernization of onomastics.*

Key words: *zoonym, hipponym, hipponymics, hipponymicon, onomastic space.*

УДК 81'373.231:165.194(043.3)

БЄЛІЦЬКА Євгенія Миколаївна

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології
Горлівського інституту іноземних мов
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»,
Василя Першина, 24, Бахмут, 84501, Україна;
+ 38 050 2102959; e-mail: belitskay@yahoo.com;
ORCID ID: 0000–0002–3221–9846*

ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІА-СТРУКТУР ДЛЯ СЕМАНТИЧНОГО ОПИСУ ПРОПРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ МОВИ

Анотація. *Статтю присвячено аналізу теорії генеративного лексикону для репрезентації знання про власні назви. **Актуальність** визначається відсутністю вирішення проблеми формалізації семантики власних назв. **Мета** статті полягає у з'ясуванні можливостей теорії генеративного лексикону для семантичного опису онімів. У роботі використаний **метод** дистрибутивного аналізу корпусів природних мов. Встановлено, що у більшості контекстів на семантичному рівні власна назва Галя асоційована з двома типами подій: встановленням контакту з унікалізованою особою та актом надання імені, що інкорпуються у семантичну архітектуру власної назви. **Формальна***

квалія, яка передає інформацію про таксономію об'єкта Галя є двоїстою: це типи «власна назва» і «унікалізований об'єкт, з яким встановлюється контакт». З'ясовано, що когнітивно значущими елементами конститутивної квалія слова Галя є формальна та змістовна асоційованість на рівні «частина — ціле» із власною назвою Галя і унікалізованим об'єктом, що реалізується на рівні граматичного варіювання: вираховуваність/невираховуваність, визначеність/невизначеність. Телічна квалія, що передає інформацію про мету та/або функцію об'єкта Галя, реалізується у систематичних контекстах, де власна назва обговорюється як спосіб встановлення контакту, а також контекстах акту іменування. Визначено, що з погляду агентивної квалія гіпокористика Галя належить до природних об'єктів, проте оброблених у соціально-культурних умовах функціонування. Подальший напрямок дослідження може стосуватися використання теорії для представлення знань про власні назви різних класів у семантичному лексиконі.

Ключові слова: власна назва, генеративний лексикон, квалія-структура, структура події, семантика.

Сучасна наука шукає оптимальні механізми для репрезентації значення слів природної мови. Це є особливо значущим для власних назв, оскільки традиційні концепції значення, які представляють його у вигляді жорстко фіксованих смислів, не пояснюють проблем поліреферентності, тезойменності, категорійної віднесеності онімного знака. Тож **актуальність** проблеми визначається аналізом можливостей концепції генеративного лексикону Дж. Пастеховські [13] для семантичного аналізу власних назв. **Наукова новизна** дослідження полягає у спробі системного аналізу пропріальних одиниць мови в термінах квалія-структури.

Мета статті полягає у з'ясуванні можливостей теорії генеративного лексикону і — вужче — квалія-структур для семантичного опису пропріальних одиниць мови. **Об'єктом** дослідження стали контексти з онімами з української, російської, англійської мов. **Предметом** дослідження стала власна назва «Галя». **Матеріалом** для дослідження стали контексти з власними назвами, взяті з національних корпусів української [12], російської [6] та англійської мов [8], мережі Інтернет [7; 10].

У широкому смислі теорія Дж. Пастеховські протиставляє традиційному переліку смислів формалізовану семантичну архітектуру, яка враховує ті контекстні модуляції значення, що є систематичними

та впливають на синтаксичну поведінку одиниць. З погляду генеративного лексикону значення (у тому числі і так зване енциклопедичне) має враховуватись у семантичному описі, якщо воно впливає на поведінку слова у мовному висловлюванні. Як наслідок, у теорії Дж. Пастеховські семантична схожість виводиться з контекстуальної схожості мовних одиниць, а семантична модель будується на підставі і власне семантичних характеристик одиниці (лінгвістичної онтології), і семантичної композиції. Головним **методом** теорії є дистрибутивний аналіз корпусів природних мов, а також принципи інтерференції щодо інтерпретації висловлювань.

Теорія генеративного лексикону базується на чотирьох складових:

1. Структури лексичних типів, що ґрунтується на онтологічно-протиставленні природних типів об'єктів світу (як-от «каміння», «небо» тощо) артефактним (наприклад, «стілець»).
2. Аргументної структури, що визначає число та природу аргументів предикату.
3. Структури події, що явно або приховано міститься у семантичній структурі слова.
4. Структури квалія (власне смислової структури).

Кожен з аспектів лексикону є важливим для побудови лінгвістичної семантичної моделі, проте в цій роботі головну увагу буде зосереджено на структурі події та квалія-структурі.

Чотири типи квалія — формальна (таксономія об'єкта), конститутивна (матеріал об'єкта та його складові), телічна (функція/мета об'єкта), агентивна (походження об'єкта) — передають різні властивості об'єкта, які мають своє відбиття у мові. Іншими словами, кожна квалія вказує на один з аспектів значення слова, який визначається на підставі відношень між концептом, що виражений словом, і тими концептами, що це слово породжує. Так, слово *Peter* у контекстах англійської мови представлене як власна назва — частина національного ономастикону (*Peter is a nice name*), лінгвістична складова акту надання імені (*He is called / named Peter*), спосіб звертання до унікалізованого об'єкта у специфічній соціально та культурно зумовленій ситуації (*-Peter!*), спосіб представлення унікалізованого об'єкта у наративі (*Peter was silent, She will visit Peter* тощо), спосіб специфічної характеристики особи (*The Peter Pan Of Pop (The Daily Mirror)*) тощо. З погляду теорії генеративного лексикону завданням лінгвістичного

аналізу є встановлення типової приналежності власної назви *Peter*, з'ясування її можливостей як аргументу, структури події, яка явно чи приховано втілена у структуру значення, а також квалія (сислової) структури. Квалія-структура вивчає, яким чином значення слова може бути узгоджене з іншими значеннями в межах контекстного варіювання.

Наведемо деякі контексти із власною назвою *Галя*, що були обрані з корпусів близькоспоріднених української та російської мов для пояснення формалізації семантики оніма. З огляду на брак місця з вибірки вилучені контексти із дублюючим смислом:

Українська мова:

1. — *Галю*, я, здається, хворий (Ю. Андрухович).
2. Та хуторяночка звалась *Галею*, а прозивалась Масюківною (І. Нечуй-Левицький).
3. У нас дівчат називали *Галями*, *Марусями*, *Настями*... (В. Нестайко).
4. Її звали якось геть просто: чи то *Галя*, чи то *Наталя*... (Л. Дереш).
5. *Галина Степанівна*, котру і на роботі, і у дворі звали всі *Галею* чи *Галочкою*, може, за простоту, а може, тому, що була вона щупленька, немов школярка, так і відрекомендувалася (В. Близнець).
6. — Анастасіє Георгіївно, я вам не *Галя* (Є. Кононенко).
7. Я — *Галя* (С. Тельнюк).
8. Тепер будеш козачка *Галя* Галалайчиха! — гордо пояснив їй смисл нового життя козак Галалай (В. Юдов).
9. З вами говорить *Галя* з Гірничого (Є. Кононенко).
10. Його рідна сестра *Галя*! (І. Багрянний).
11. Нормальна така собі людина, не важливо, чи то президент, чи то баба *Галя* з сусіднього під'їзду (О. Вергеліс).
12. Гукнула висока *Галя* з блакитними баньками карих очей (В. Винниченко).
13. *Галя* помахала Андрієві рукою (І. Багрянний).
14. Поштарка *Галя* розплющила очі, сіла на землі (Люко Дашвар (І. Чернова)).
15. Нині любима народом «*Галя*» (статуя на майдані Незалежності в Києві. — Є. Б.) як символ незалежної української жінки (Г. Пароваткіна).

Російська мова:

16. Понял, что это и есть *Галя*, хотя седая грузная старуха выглядела даже рядом с сильно постаревшим за эти месяцы Олейником бабушкой (А. Кабаков).

17. А на возу, среди мешков пеньки, полотна либо арбузов и дынь, пышнее всякой дыни какая-нибудь Оксана или *Галя*, чернобровая, смуглолицая краля, с яркими лентами в густых косах, в венке из полевых цветов... (В. Авенаріус).

18. Меня зовут вообще-то *Галя*, — говорит девка. — «Коха» — это моя кличка... *Галя*-Коха смеется (Е. Лимонов).

19. *Галя*-библиотекар, оставив свой новый дом, бежит помогать матери (Е. Матоніна).

20. Ее тут и прозвали — «*Галя*-японка» (П. Краснов).

21. — Сейчас тебе будет *Галя*, — пообещал доктор и впорол ему Галю, то есть галоперидол (О. Смирнов).

22. В магазинах ровный спрос был на ткань «*Галя* и Султан» — абстрактный рисунок, посвященный дружбе украинского и узбекского народов (А. Найман).

23. Такова она, например, в рассказах Ивана Бунина, этого преданного певца страсти («*Руся*», «*Галя* Ганская», «Весной в Иудее», «Три рубля», «Чистый понедельник») (О. Михайлов).

24. — *Галя-Галя!* — кричал он со двора ... и галка отзывалась из комнаты неистовым «кар!» (В. Панова).

При розгляді запропонованих вживань привертає увагу той факт, що у більшості контекстів власна назва *Галя* актуалізує, принаймні, два типи подій:

1) Подія встановлення контакту (у цій роботі пропонується назва — вокативна подія);

2) Подія надання імені (у цій роботі — номінативна подія), — які відповідають меті існування власних назв у мові — встановлення контакту з унікалізованим об'єктом (прототипово — особою) (контексти 1, 6, 9–11, 16–20, 24) тим ім'ям, яке унікалізований об'єкт отримав у результаті акту надання імені (контексти 2–5, 8, 18, 20, 23) (див. про це [2]). Зокрема, інформація про подію звертання, яка експлікована у контекстах (1) та (24), імпліцитно представлена у решті зазначених вище контекстах. Тож структура події має бути відображена у семантичному описі власної назви. До речі, такий підхід узгоджу-

ється з думкою Н. Д. Арутюнової про те, що власні назви приховують за собою одиничну подію [1, с. 144]. У протилежному випадку неможливо пояснити смислове навантаження антропоніма у контексті (6) із формальним металінгвістичним запереченням, що стосується регістра спілкування між конкретними мовцем і слухачем. У висловлюваннях такого типу експлікується фокусна частина попереднього (вокативного) висловлювання, коли відбувається референція до лінгвістичного об'єкту *Галя*.

Друга подія — набуття унікалізованим об'єктом імені — експліцитно (2, 3, 4, 5, 8, 18, 20) або імпліцитно (7, 9, 10, 12–17, 22, 23) асоційована з власною назвою. Тож контексти «какая-нибудь Оксана или *Галя*» (17), «это и есть *Галя*» (16), «Я — *Галя*» (7), «*Галя* з Гірничого» (9), «сестра *Галя*» (10), «баба *Галя*» (11), «висока *Галя* з блакитними бальками карих очей» (12), «*Галя*» (15), «поштарка *Галя*» (14), «*Галя* и Султан» (22), «*Галя* Ганская» (23) містять референцію до акту іменування.

Таким чином, можна стверджувати, що інформація про вокативну та номінативну події, оскільки вона реалізується через систематичні смисли у поданих контекстах, має бути узгоджена із семантичною архітектурою власної назви.

Формальна квалія слова *Галя*, яка передає інформацію про його таксономію, зважаючи на зазначені вище події, інтегровані у семантичну структуру оніма, є двоїстою. Перший очевидний класифікаційний тип, до якого входить слово *Галя* — це «власна назва». Тут лема *Галя* — одиниця національного ономастикону. Наявність такого типу відношень реалізується у контекстах (4): дівчат називали *Галями*, Марусями, Настями...; (6) какая-нибудь Оксана или *Галя*. Друга таксономія — «унікалізований об'єкт, з яким встановлюється контакт» — реалізується контекстами з експлікованою або імплікованою вокативною подією.

Точне визначення формальної квалія є одним з найголовніших питань семантичного опису в рамках теорії генеративного лексикону. Об'єктивна наявність двох таксономій дає можливість трактувати власну назву як спосіб номінації об'єкта із складним типом (дот-об'єкт). Такий підхід є способом вирішення однієї з ключових проблем теоретичної ономастики, яку свого часу озвучив Л. Вітгенштейн: «Значення імені не слід змішувати з носієм імені. Коли помирає

пан N, то кажуть, що вмирає носій даного імені, але не його значення. Знак має значення, навіть якщо його носій припинив існувати» [3, с. 249]. Контекстову складову нерозмежування імені та його носія зазначав С. Кріпке: «<> у недбалому розмовному мовленні часто плутають використання і згадування, коли замість висловлення факту, що хтось, можливо, був названий... *Аристотелем*, кажуть «Він, можливо, був *Аристотелем*» [11, с. 62]. Тож кріпкіанські використання і згадування можуть бути пояснені не як результат інтерференції думок про ім'я та його носія, а як об'єктивно закладена у семантику пропріальної одиниці подвійна таксономія його об'єкта.

Важливо, що контекст «Він був *Аристотелем*», так само як і «Я — *Галя*» (7), важко інтерпретувати у логічних конструктах традиційної семантики. Свого часу О. Ф. Лосев справедливо зазначив, що логіка мало пояснює мову [5, с. 24]. Ю. М. Лотман і Б. А. Успенський вказали, що «<> загальне значення власної назви у її граничній абстракції зводиться до міфа. Саме у сфері власних назв виникає то ототожнення слова і денотата, що є настільки характерним для міфологічних уявлень» [4, с. 62–63]. Як наслідок, контексти з предикативним використанням власної назви із дієсловами *бути* та *назвати* (*звати* і под.) мають уважатися такими, що належить до різних таксономій.

Класифікаційна приналежність власної назви у межах формальної квалія може бути розглянута як кластер характерних рис. Тож крім базової лексичної категорії «власна назва» слово *Галя* може бути віднесено до класифікацій більш низьких рівнів: «жіноче ім'я», «жіноче ім'я українського/російського ономастикону», «гіпокористика» тощо. Відповідно, класифікаційна ознака «унікалізований об'єкт» передбачає можливість розгляду на рівні «унікалізована особа», «унікалізована особа жіночої статі» тощо, що має своє стабільне відбиття у контекстах. Зокрема, таксономія «унікалізований об'єкт» реалізована у більшості контекстів як «унікалізована особа жіночої статі», але також як «унікалізована тварина» (контекст 24), «унікалізована річ (статуя)» (15), «унікалізований художній твір» (контекст 23), «унікалізована тканина» (контекст 22), «унікалізований медичний препарат» (контекст 21) з відповідною позицією слова в ієрархії типів. Тут, зокрема, простежується важливий параметр розгляду дистрибуції, коли частотність використання може продемонструвати, де закінчується власне лексична структура і починається контекст.

Конститутивна квалія асоціюється з тим, що є всередині об'єкта (його матеріал, відношення «частина — ціле»). Найбільш складним є визначення того, що саме може вважатися частиною. Зараз загально-прийнятною є думка, що частини мають існувати у дискурсі як індивідуальні елементи, тобто мати функціональний внесок до інтерпретації. Іншими словами, частини мають бути когнітивно значущими і зумовленими лексично. Тобто якщо мова регулярно пропонує доступ до компонентних частин словесного значення, вони можуть вважатися складовою лексичної семантики слова.

При безпосередньому дослідженні дистрибуції слова у національних корпусах української і російської мов було з'ясовано, що слово *Галя* може інтерпретуватися як *Галя* — частина власної назви «*Галя*». З іншого боку, *Галя* у формальній квалія інтерпретується як унікалізований об'єкт із складною структурою (дот-об'єкт). «З одного боку, людина концептуалізується як фізичний об'єкт... З іншого боку, людина одночасно концептуалізується як розум, «Я», душа, частини якого — бажання, пам'ять, розуміння, соціальні ролі, права та обов'язки» [9, с. 14]. Ці типи конститутивної квалія мають різні характеристики на рівні граматики, що реалізується у дихотоміях: вираховуваність/невираховуваність, визначеність/невизначеність і має відбиття у контекстах (3, 17), протиставлених контекстам (1, 2, 5–8, 13, 15, 16, 18, 21–24). У випадку вирішення систематичної полісемії, що ґрунтується на формальній та конститутивній квалія, як композиції із залученням двох типів об'єктів (coercion), контексти передбачають залучення додаткових елементів для уточнення смислу, що бачимо в контекстах (8, 10, 11, 14 (апозитивні констукції), 9, 12 (атрибутивні констукції)).

Процес нав'язування (coercion) на рівні типу спостерігається у випадку, коли конститутивна квалія «*Галя* — частина власної назви «*Галя*»» входить у взаємодію з іншою — унікалізований дот-об'єкт. Цей процес експлікується у численних контекстах «іменників», наприклад: «Я зимняя Галина, потому суровая, требовательна и к себе тоже, как и сказано люблю чистоту и порядок, не требую подчинения мужа. Назвали *Галей*, потому, что родилась черная» [6]. Нав'язування на рівні типу спостерігається і при зумовленому соціально-культурними законами зв'язку власної назви *Галя* з антропонімічними формулами *Галина*, *Галина Степанівна*, *Галя Галайчиха*, *Галя Масюківна*. Тут важливо також, що «міфологічний світ (Власної назви. — Є. Б.)

є значною мірою ієрархічним у семантично-ціннісному плані, ...розчленованим на частини, нарешті, однократність речей не заважає міфологічній свідомості розглядати... абсолютно різні з погляду неміфологічного мислення речі як одну» [4, с. 60], що, власне, і проявляється у контекстах (2, 5, 8).

Телічна квалія передає інформацію про мету та/або функцію об'єкта — діяльність, у яку включений об'єкт, позначений словом. Коли діяльність виконана, головна мета об'єкта має бути задоволена. Головною функцією власної назви, з огляду на визначені вище формальну і конститутивну квалія, є встановлення контакту з унікалізованою особою іменем, набутим у акті іменування. Іншими словами, у контекстах має відбиватися інформація про те, наскільки власна назва добре чи погано виконує цю функцію. Численні форуми, де обговорюються імена людей, пропонують чимало таких контекстів, наприклад: «Она сама себя называет Галкой, а *Галя* совсем по-другому звучит» [8].

Головною функцією об'єкта «унікалізована особа» (дот-об'єкт) є численні дії, які вона виконує. Обсяг статті не дозволяє перелічити всі можливі контексти, що включають дії з дихання, чуття, мислення, пересування тощо. У поданих у роботі контекстах реалізовані функції ідентифікації (і диференціації) спорідненості, професії, соціального статусу, які передаються конструкціями «сестра *Галя*» (10), «поштарка *Галя*» (14), «баба *Галя*» (11).

Розгляд у межах телічної квалія дає ресурс для пояснення систематичної метонімії типу: слухати *Галю* (спів), читати *Галю* (твір) тощо. Як видається, ці смисли формуються у межах телічної квалія як асоційовані з формальною та конститутивною квалія об'єкта «унікалізована особа» (дот-об'єкт).

Агентивна квалія передає інформацію про походження об'єкта, його «спосіб входження у буття». Зважаючи на встановлені формальну, конститутивну, телічну квалія, можна стверджувати, що у межах класифікаційного типу «власна назва» гіпокористика *Галя* належить до природних об'єктів, проте оброблених у соціально-культурних умовах функціонування. Іншими словами, власна назва *Галя* є об'єктом із складною структурою (дот-об'єктом). Класифікаційний тип «унікалізований об'єкт» (особа) також є дот-об'єктом.

Отже, квалія-структура власної назви *Галя* схематично може бути представлена наступним чином:

Галя

QUALIA =	F = власна назва * унікалізований об'єкт
	C = форма/зміст власної назви * складові унікалізованого об'єкту
	T = встановлення контакту / номінація / ідентифікація / характеристикація / диференціація / соціалізація // функції унікалізованого об'єкта
	A = природний об'єкт/артефакт * природний об'єкт/артефакт

Таким чином, використання теорії генеративного лексикону є дуже перспективним теоретичним та методологічним ресурсом для презентації власних назв як лінгвістичних феноменів. Подальший напрямок дослідження може стосуватися використання теорії полів квалія-структури, процедури нав'язування (coercion), лінгвістичного наслідування для представлення знань про власні назви різних класів у семантичному лексиконі. Розгляд зміни типу об'єкта як перетворення аргументу через телічні та агентивні поля, який у традиційних концепціях розглядається як асоціативні відносини за суміжністю та схожістю, є перспективним напрямком розгляду ономастичної метонімії і метафори.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: логико-семант. проблемы / Н. Д. Арутюнова. — М.: Наука, 1976. — 383 с.
2. Беліцька Є. М. Пропріальність як рефлекс вокативності / Є. М. Беліцька // Східнослов'янська філологія: зб. наук. праць. Вип.29. — Артемівськ-Бахмут, 2016. — С. 3–11.
3. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн // Языки как образ мира. — М.: ООО «Издательство АСТ»; СПб.: terra Fantastic, 2003. — С. 220–546.
4. Лотман Ю. М. Миф — имя — культура / Ю. М. Лотман, Б. А. Успенский // Избранные статьи в трех томах. Т. 1: Статьи по семиотике и топологии культуры. — Таллин: Александра, 1992. — С. 59–76.
5. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф: Труды по языкознанию / А. Ф. Лосев. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. — 480 с.

6. Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ruscorpora.ru>.
7. Astromeridian [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.astromeridian.ru/imya/galina>.
8. British National Corpus [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://corpus.byu.edu/bnc/>
9. Jackendoff R. S. *Semantic Structures*. (Current Studies in Linguistics Series; V. 18) // R. S. Jackendoff. — Cambridge MA: MIT Press, 1990. — 322 s.
10. Kidstaff [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://sovnet.kidstaff.com.ua/question-1422576-8>.
11. Kripke S. *Naming and necessity* / S. Kripke, Cambridge, Harvard University Press, MA? 1980. — 184 p.
12. Mova.info [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
13. Pustejovsky J. *The Generative Lexicon* / J. Pustejovsky. — MIT Press, Cambridge, MA, 1995. — 298 p.

References

1. Arutyunova N. D. (1976) *Sentence and It's Sense: logic and semantic aspects* — Moscow: Nauka, 1976. — 383 p.
2. Bielitska Y. M. (2016) *Properhood as Reflex of Vocativeness: East Slavic Philology: the collection of scientific papers: Vol.29, Artemivsk-Bakhmut*, pp.3 – 9.
3. Wittgenstein L. (2003) *Philological investigations: Languages as the Reflection of the World*, Moscow, StPb, pp. 220–546.
4. Lotman Ju. M., Uspenskiy B. A. (1992) *Myth — Name — Culture: Selection of papers, Vol.I, Tallin*, pp.59–76.
5. Losev A. F. (1982) *Sign. Symbol. Myth: Papers on Linguistics*, Moscow, 480 p.
6. National Corpus of the Russian Language [Electronic resource]. — Access via: <http://ruscorpora.ru>.
7. Astromeridian [Electronic resource]. — Access via: <http://www.astromeridian.ru/imya/galina>.
8. British National Corpus [Electronic resource]. — Access via: <https://corpus.byu.edu/bnc/>
9. Jackendoff R. S. (1990) *Semantic Structures*. (Current Studies in Linguistics Series; V. 18) — Cambridge MA: MIT Press, 1990, 322 pp.
10. Kidstaff [Electronic resource]. — Access via: <https://sovnet.kidstaff.com.ua/question-1422576-8>.
11. Kripke S. (1980) *Naming and necessity*, Cambridge, Harvard University Press, MA, 184 p.
12. Mova.info [Electronic resource]. — Access via: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
13. Pustejovsky J. (1995) *The Generative Lexicon*, MIT Press, Cambridge, MA, 298 p.

БЕЛИЦКАЯ Евгения Николаевна

кандидат филологических наук, доцент кафедры германской филологии
Горловского института иностранных языков
Государственного высшего учебного заведения
«Донбасский государственный педагогический университет»,
Василия Першина, 24, Бахмут, 84501, Украина;
+ 38 050 2102959; e-mail: belitskay@yahoo.com;
ORCID ID: 0000–0002–3221–9846

Аннотация. Статья посвящена анализу теории генеративного лексикона для репрезентации знания о собственных именах. **Актуальность** определяется отсутствием решения проблемы формализации семантики онимов. **Цель** статьи заключается в выяснении возможностей теории генеративного лексикона для семантического описания онимов. В работе использован **метод** дистрибутивного анализа корпусов естественных языков. Установлено, что в большинстве контекстов на семантическом уровне собственное имя Галя ассоциировано с двумя типами событий: установлением контакта с уникализированным лицом и актом именованя, инкорпорируемым в семантическую архитектуру имени собственного. Формальная квалиа, которая передает информацию о таксономии объекта Галя, является двойственной: это типы «собственное имя» и «уникализированный объект, с которым устанавливается контакт». Выяснено, что когнитивно значимыми элементами конститутивной квалиа слова Галя являются формальная и содержательная ассоциированность на уровне «часть — целое» с собственным именем Галя и уникализированным объектом, что реализуется на уровне грамматического варьирования: исчисляемость/неисчисляемость, определенность/неопределенность. Телическая квалиа, передающая информацию о цели и/или функции объекта Галя, реализуется в систематических контекстах, где собственное имя обсуждается как способ установления контакта, а также контекстах акта именованя. Определено, что с точки зрения агентивной квалиа гипокористика Галя принадлежит к природным объектам, однако обработанным в социально-культурных условиях функционирования. **Дальнейшее направление** исследования может касаться использования теории для представления знаний о собственных именах различных классов в семантическом лексиконе.

Ключевые слова: имя собственное, генеративный лексикон, квалиа-структура, структура события, семантика.

Yevgeniya M. Bielitska

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Germanic Philology of Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Educational Establishment «Donbas State Pedagogical University», Vasyl Pershyn Street, 24, Bakhmut, 84501, Ukraine; + 38 050 2102959; e-mail: belitskay@yahoo.com; ORCID ID: 0000–0002–3221–9846

Summary. *The article is devoted to the analysis of the Generative Lexicon theory for the representation of knowledge about proper names. The **relevance** is determined by the absence of a solution to the problem of formalizing the semantics of onyms. The **purpose** of the article is to elucidate the possibilities of Generative Lexicon theory for the semantic description of onyms. The **method** of distributive analysis of cases of natural languages is used in the paper. The findings show that in most contexts at the semantic level the proper name Galya is associated with two types of events: the establishment of contact with a univalued person and the naming act which are incorporated into the semantic architecture of the proper name. The formal qualia which conveys information about the taxonomy of the object Galya is dual: these are the types «proper name» and «univalued object with who the contact is established». It is found out that the cognitively significant elements of the constitutive qualia of Galya are formally and meaningfully associated as «part-whole» relations within the proper name Galya and the univalued object, which finds its realization at the level of grammatical structure: countability/uncountability, definiteness/ indefiniteness. A telic qualia which conveys information about the purpose and/or function of the object is implemented in systematic contexts where the proper name is discussed as a way to establish contact, as well as the contexts of the name-giving act. It is determined that from the point of view of the agentive qualia Galya belongs to natural objects though processed in socio-cultural conditions of its functioning. The **further research** can concern the use of the Generative Lexicon theory for the representation of proprial knowledge for various classes of names in the semantic lexicon.*

Key words: *proper name, generative lexicon, qualia structure, event structure, semantics.*

УДК 81'366.533+81'373.2

БЕРБЕР Наталя Миколаївна

кандидат філологічних наук, викладач кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету;
Валіховський пров., 2, Одеса, 65082, Україна;
тел. +38 066 1450772; e-mail: natalyaberber@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0002–0700–4202

СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ ПОВТОРУ ЯК ЗАСІБ УВИРАЗНЕННЯ ПОЕТОНІМІВ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ МАРІЇ МАТІОС

Анотація. У статті досліджено основні стилістичні фігури із повтором у художній прозі Марії Матіос. Описано специфіку функціонування анафори, епіфори, анадиплосиса, полісиндетона, градації, ампліфікації, хіазма. **Мета статті** — функційно-семантичний аналіз стилістичних фігур повтору в контекстах із поетонімами компонентами у художній прозі М. Матіос. **Об'єктом** дослідження є художнє мовлення М. Матіос, **предметом** аналізу — синтаксичний і вербальний повтори як репрезентанти індивідуального синтаксису письменниці. **Матеріалом** дослідження обрано художню прозу М. Матіос — романи «Кулінарні фіглі», «Майже ніколи не навпаки», «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA», «Солодка Даруся», «Чотири пори життя», «Щоденник страченої» та повість «Москалиця». **Провідними методами** є контекстуально-інтерпретаційний та метод лінгвостилістичного аналізу. **В результаті** дослідження доведено, що синтаксичний і вербальний повтори, ужиті у складі синтаксичних конструкцій із поетонімами компонентами, сприяють експресивізації мовлення та конотативному наснаженню поетонімів, виступають факультативним засобом образотворення, задають емоційну тональність твору і є виразниками авторських інтенцій. Найбільш частотною у прозі М. Матіос є ампліфікація поетонімів. Синтаксична організація художнього тексту є релевантним показником ідіостилію, зокрема одним із репрезентантів індивідуального синтаксису М. Матіос, визначальною рисою якого є стилістична конвергенція і синтаксична надлишковість, представлена, у тому числі, каталогізацією. **Практичне використання** результатів проведеного дослідження полягає у лексикографічному опрацюванні індивідуально-авторської поетонімії. Досліджені пропріативи уміщено до нашого «Словника поетонімів художньої прози М. Матіос».

Ключові слова: поетонім, експресивний синтаксис, стилістична фігура, повтор, анафора, епіфора, ампліфікація.

Однією з важливих складових художнього мовлення є синтаксис художнього твору, що, внаслідок різноманітних видозмін узвичаєних синтаксичних зв'язків, трансформації типових конструкцій в умовах поетичного тексту [4, с. 410], здатний створювати особливу авторську модальність. Синтаксичний план тексту, як зазначає Н. В. Кондратенко, є відображенням авторського мислення та механізмів моделювання художньої реальності [8, с. 209]. Дослідники відзначають потужні експресивні можливості синтаксису (Г. М. Акімова, Н. В. Гуйванюк, І. О. Дегтярьова, С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, Л. І. Мацько, Н. М. Сологуб та ін.), які пов'язують із появою певного стилістичного ефекту. Під поняттям індивідуальний синтаксис письменника розуміють сукупність найчастотніших, іноді специфічних за формою, функціональним призначенням синтаксичних побудов, що виконують у стилістичній системі письменника певні функції і в цьому розумінні необхідні, обов'язкові для того чи іншого різновиду художніх контекстів його творів [2, с. 171]. Серед синтаксичних конструкцій експресивного типу у художніх текстах чільне місце посідає повтор, який неодноразово ставав предметом зацікавлення українських лінгвістів (М. Ф. Алефіренко, В. Г. Домбровський, Ю. І. Ковалів, А. К. Мойсієнко, О. В. Огоновська, О. Є. Пивоваров, М. Я. Плющ, Л. Б. Пришляк). Повтор як ознаку індивідуального синтаксису письменника досліджено у художньому мовленні І. Багряного [19], Лонга [18; 9], у поетичному мовленні 60-х років ХХ століття [20], у сучасному поетичному мовленні [6] та ін. Деякі спостереження над синтаксичним рівнем експресії в індивідуальному мовленні М. Матіос подано у статті Г. Гайдученко [1]. Проте поетонімологічні студії з проблеми стилістичного використання повтору у художньому тексті окремого письменника як характерної ознаки його ідіостилію є явищем маловивченим, що й визначає **актуальність** цієї статті.

Мета нашої статті — функційно-семантичний аналіз стилістичних фігур повтору у контекстах із поетонімними компонентами у художній прозі М. Матіос. **Об'єктом** дослідження є художнє мовлення М. Матіос, **предметом** аналізу — синтаксичний і вербальний повтори як репрезентанти індивідуального синтаксису письменника.

Матеріалом дослідження обрано художню прозу М. Матіос — ро-мани «Кулінарні фіглі», «Майже ніколи не навпаки», «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA», «Солодка Дару-

ся», «Чотири пори життя», «Щоденник страченої» та повість «Москалиця».

Провідними методами є контекстуально-інтерпретаційний метод, залучений для аналізу семантичної специфіки поетонімів у стилістично маркованих контекстах із фігурами повтору, — та метод лінгвостилістичного аналізу, використаний при інвентаризації, класифікації та інтерпретації синтаксичних конструкцій із синтаксичним і вербальним повторами.

У художньому мовленні М. Матіос стилістичні фігури повтору представлені власне повтором, анафорою, епіфорою, епанафорою (анадиплосисом), полісиндетоном, асиндетоном, синтаксичним паралелізмом, градацією, ампліфікацією, хіазмом.

Вербальний повтор є дієвим засобом досягнення відповідного зображально-виражального ефекту. У реченні, де повторюваний поетонім займає позиції суб'єкта і предиката, висловлення набуває іронічної тональності: *Петрусь — це Петрусь* [12, с. 77].

Нелінійний спосіб організації стилістичних прийомів, характерний для постмодерністського художнього тексту, спостерігаємо у конвергентному контексті, де вжито стилістичні фігури повтору — **кільце** (1 і 2), **епанафору** (2 і 3) та **анафору** (3 і 4) — і абзацну сегментацію: *Та є Бог на світі, в якого незмінно вірив Мітя. (1) / І що ж дав Бог? (2) / Бог дав, що Мітя остаточно позбувся по-садистські нав'язаної йому хвороби. (3) / Бог дав, що його улюблений Шоколадний Заєць утопився у чані власного... шоколаду (4)* [12, с. 128], або конвергентно задіяно **епіфору** (1 і 2) та епанафору (2 і 3), що надають динамізму висловленню: *Про найбільшу печаль у світі. (1) / Про еверести печалі. (2) / Печаль, / не названу іменем <...> (3)* [16, с. 75]. Такий стиль письма має регулярний характер у художніх текстах М. Матіос неklasичної парадигми: *Гарячкові, як завжди, пошуки правонаступника великого розбазарювала країни привели до кандидатури... правильно: названого сина. / Мими. / Мими, та не того. / Мимю UA не просив Папа за Улю, якій Мітя слав таємні любовні листи в буцегарню та передавав апельсини* [12, с. 107].

Акцентуації на змістово-концептуальній інформації роману «Солодка Даруся» сприяє повтор поетонімного перифразу: *... дивіться на Михайлове чудо, любуйтеся Михайловим чудом, набувайтеся коло Михайлового чуда! На Михайлове чудо дивіться!* [14, с. 85], яким переда-

но стан сильної закоханості Михайла у Матронку, закоханості двох людей, які ні на кого в селі не зважають, живуть усамітнено, чим, на думку селян, роблять великий гріх. А за кожен гріх доводиться у житті розплачуватись. Письменниця вдається до конвергенції прийомів експресивного синтаксису, а саме — ампліфікації і кільцевого повтору (*дивіться, любуйтеся, набувайтеся, дивіться*).

У повісті «Життя коротке, щоб казати «ні»» **епіфора** та епанафора служать засобом розкриття внутрішнього світу персонажа. Експресивізації сприяють конструкції із повторюваним поетонімом у предикаті, нагромадження питальних речень та залучення засобу експресивної графіки — анаклази: *Та де там болить, і що там болить, коли я — Мертве море? Ме-е-р-т-в-е-е-е... / <...> Христос тоді ішов Мертвим морем, як полем. / Кожен із нас може повторити це диво, ожививши незнакому легенду. Лишень слід потрапити на несхвильовані хвилі Мертвого моря. / <...> Хм... Але як я могла цілими роками користуватися кремами з продуктів Мертвого моря? <...> Як воно може бути живильним, Мертве море, коли у ньому немає живої душі чи бактерії?* [15, с. 121–122].

Особливе місце серед засобів експресивного синтаксису у прозі М. Матіос посідає **ампліфікація поетонімів** (повтори одноструктурних, однотипних елементів), яка є однією з форм реалізації синтаксичної надмірності і «реалізована насамперед сурядними рядами — як предикативними, так і непередикативними, що створюють ефект багаторівневого переліку [8, с. 211], названого каталоговими рядами [7, с. 154], наприклад: *О, коли Уля приміряла витвір власних рук, могло здатися, що всі світові балетні зірки — Майя Плісецька і Галина Уланова, дві Павлови — Анна з Надєждою — і Катерина Максимова у супроводі Рудольфа Нурієва і Михайла Барішнікова і навіть самого Марселя Марсо з Ніжинським укуні в цю мить відпочивають десь на Мальдівах чи в Баден-Бадені* [12, с. 57]. Топопоетоніми *Мальдіви* і *Баден-Баден*, поєднуючись розділовим сполучником *чи* та прислівником *десь* синонімізуються, розвивають конотативну сферу і наближаються до символів — *'найпрестижніші світові курорти'*. Погоджуємось зі спостереженнями І. Дегтярьової, що великі синтаксичні сполуки — це вершина мовностилістичної піраміди постмодерністської словесної творчості. Центром побудови великих синтаксичних сполук є категорія однорідності [5, с. 29].

Експресивізації синтаксичних конструкцій із повторами сприяє широке використання М. Матіос **прийому градаційного підсилення**, що досягається нагромадженням квазісинонімів чи алонімів. Квазісинонімія є переважно ускладненою використанням часток та слів із семантикою сукупності *на додачу, включно, разом, укупі, обоє (з обома), разом з ними, разом зі своїм, на пару* тощо. Так, у реченні **Фірою-підводою, Майбахом, Бенті чи пішки, із топірцем Довбуша чи із СІМ-картою, в овечому кептаріку чи лейбику від Версаче** летимо ми *назустріч безумству й пристрасті <...>* [10, с. 27] градаційне підсилення зумовлене використанням квазісинонімів *Фіра-підвода, Майбах, Бенті*, увиразнення семантики яких відбувається у антонімії з лексемою *пішки*. Крім того, експресивність конструкції досягається нагромадженням однотипних конструкцій — антонімічних пар *топірець Довбуша 'минуле' — СІМ-карта 'сучасне'* (часова антонімія), *овечий кептарик — лейбик від Версаче* (антонімія, в основі якої соціальний стан людини). У наступному контексті нагромадження алонімів є не лише засобом образотворення, а й стилізацією розмовності: — *Може, він називається Петром, а може, просто брамником, а може, Понеділком* [13, с. 35]. Ідіостильовою прикметою авторського письма є вживання поетонімів-алюзій у синтаксичних конструкціях із їхнім градаційним переліком: *Це тільки через багато років назвуть її / найпривабливішим харизматичним трансформером цілої країни УКР: / парфумерною принцесою, / Джейн Ейр Бонд 007, / Шовковою Леді / й Орлеанською Дівою* [12, с. 44].

Отже, ампліфікацією зумовлене наростання емоційного напруження художнього мовлення, посиленню експресивності висловлення сприяє контамінація цієї стилістичної фігури із параграфемними засобами, зокрема із абзацним членуванням.

Прикметною ознакою індивідуального синтаксису М. Матіос є вживання стилістичної фігури **полісиндетону**, що сполучається із ампліфікацією поетонімів і сприяє ритмізації тексту, акцентуації на кожному сполучниково виокремленому елементі. Нагнітання емоційно-експресивного значення відбувається при використанні полісиндетона в синтаксичних конструкціях із висхідною градацією: *не зважав ні на піст, ні на Великдень, ні навіть на мерця по сусідству* [11, с. 12]. У наступному контексті архітектуропоетонім *Букінгемський палац* введено до ряду однорідних членів, що експлікує ієрар-

хію цінностей та уподобань персонажа: *ані Букінгемського палацу їй [гуцулці. — Н.Б.] не треба, ні мужа, ні любаса, ані горілки* [14, с. 37]. Індивідуальний авторський почерк прослідковується у повторному використанні цієї синтаксичної конструкції: *правдивій гуцулці і Букінгемського палацу не треба — були б лише перед її очима розкоші її гір і дзюркіт їхньої мови* [10, с. 202].

Лінгвостилістичною особливістю художніх текстів М. Матіос є функціонування **хізматичних конструкцій**, переважно апелятивних, в яких відчувається естетична спрямованість, наявна гіперсемантизація і які служать неординарним засобом мовної гри, доводять тонке відчуття слова письменницею. Слушно зауважує Г. О. Мухаметкалієва, що хізм — це, по суті, не стилістичний прийом, а принцип висунення, а саме конвергенція [17, с. 126]. У повісті «Життя коротке, щоб казати «ні» хізм передає контфронтаційні стани персонажа — жінки, зовнішність якої нагадує про немолодий вік, а душа — юна і прагне кохання: *Мір'яй старі нафталінові сукні — і розумій, чому ти і не могла бути потрібною тому, хто має якихось -надцять коротких років і пахне одеколониами Карт'є, а ти відшукай на spodі дівочої скрині «Быть может» чи «Может быть» і насолоджуйся спогадами про ті часи, коли і ти була в моді, лиш не переноси затхлий шлейф у сьогодні, коли мода інша* [15, с. 126], де вісь симетрії виражена сполучником *чи*. До речі, у психології хізм означає перетин психічних станів, які традиційно вважаються несумісними [3, с. 312]. Власне про такий стан персонажа і оповідається у повісті.

Висновок. Серед синтаксичних засобів виразності поетонімів особливе місце посідають стилістичні фігури повтору, представлені власне повтором, анафорою, епіфорою, епанафорою, полісиндетоном, синтаксичним паралелізмом, градацією, ампліфікацією, хізмом. Найбільш частотною є ампліфікація поетонімів, що як засіб мовної гри є симптоматичною для текстів модерністського та постмодерністського спрямування. У художній прозі М. Матіос синтаксичний і вербальний повтори, ужиті у складі синтаксичних конструкцій із поетонімними компонентами, сприяють експресивізації мовлення та конотативному наснаженню поетонімів, виступають факультативним засобом образотворення, задають емоційну тональність твору і є виразниками авторських інтенцій. Синтаксична організація художнього тексту є релевантним показником ідіостилію, зокрема одним

із репрезентантів індивідуального синтаксису М. Матіос, визначальною рисою якого є стилістична конвергенція і синтаксична надлишковість, представлена, у тому числі, каталогізацією. **Перспективним** вважаємо дослідження інших стилістичних фігур експресивного синтаксису, що дасть змогу комплексно охарактеризувати прикмети поетонімного письма М. Матіос на синтаксичному рівні.

Література

1. Гайдученко Г. Експресивний синтаксис Марії Матіос [Електронний ресурс] / Г. Гайдученко // eKhSUIR. — Херсон, 2017. — Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/3817>.
2. Галас А. Експресивний синтаксис як домінанта індивідуального стилю В. Винниченка (за матеріалами «Щоденника») [Текст] / А. Галас // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Філологія. Соціальні комунікації / редкол. Ю. М. Бідзіля (голова), Н. П. Бездір, Л. О. Белей та ін. — Ужгород: Видавництво УЖНУ «Говерла», 2011. — Вип. 26. — С. 170–176.
3. Грин А. Истерия и конверсионные симптомы. Психотерапия истерии. Истерия и пограничные состояния. Хиазм — новые перспективы / А. Грин // Уроки французского психоанализа: Десять лет франко-русских клинических colloquiums по психоанализу / Пер. с франц. — М.: «Когито-Центр», 2007. — С. 311–343.
4. Гуйванюк Н. В. Експресивний синтаксис / Н. В. Гуйванюк // Слово – Речення – Текст : вибр. праці. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. — С. 409–478.
5. Дегтярьова І. Стилістичний синтаксис української постмодерністської прози / І. Дегтярьова // Українська мова : [наук.-теорет. журн.]. — 2009. — № 3. — С. 27–38.
6. Зеленська Ю. Стилістичні фігури із повтором у сучасному поетичному мовленні / Ю. Зеленська // Лінгвістичні студії [Текст] : зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; [наук. ред. Анатолій Загнітко]. — Донецьк : ДонНУ, 2009. — Вип. 19. — С. 179–182.
7. Кондратенко Н. В. Деструкція в постмодерністському художньому дискурсі: сутність і типологія / Н. В. Кондратенко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. — 2014. — № 2. — С. 152–156.
8. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу / Н. В. Кондратенко / [за ред. К. Г. Городенської]. — К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. — 328 с.
9. Макар І. Лонг і його роман «Дафніс і Хлоя» : [монографія] / І. Макар. — Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2010. — 424 с.

10. Матіос М. Кулінарні фіглі [текст] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2009. — 264 с.
11. Матіос М. Майже ніколи не навпаки : [сімейна сага в новелах] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2007. — 176 с.
12. Матіос М. Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr. & Ms. U-Ko in country UA [текст] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2006. — 136 с.
13. Матіос М. Москалиця. Мама Маріца — дружина Христофора Колумба : [проза] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2008. — 64+48 с. — Кн. 1: Москалиця. — 64 с.
14. Матіос М. Солодка Даруся : [драма на три життя] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2005. — 176 с.
15. Матіос М. Чотири пори життя : [проза] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2009. — 264 с.
16. Матіос М. Щоденник страченої : [психологічна розвідка] / М. Матіос. — Львів : ЛА «Піраміда», 2005. — 192 с.
17. Мухаметкалієва Г. О. Структурная характеристика хиазматических конструкций в разноструктурных языках [Электронный ресурс] / Г. О. Мухаметкалієва // Вестник Новосибирского государственного педагогического университета. — 2013. — № 4 (14). — С. 124–129. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/strukturnaya-harakteristika-hiazmaticheskikh-konstruktsiy-v-raznostrukturnyh-yazykah>.
18. Оліщук Р. Л. Конструкції з повторами у мові роману Лонга «Дафніс і Хлоя» / Р. Л. Оліщук, І. С. Макар // *Studia linguistica* : [збірник наукових праць] / КНУ ім. Тараса Шевченка. — К., 2011. — Вип. 5, ч. 2. — С. 49–56.
19. Пентиліук М. Стилiстичні фігури та їх емоційно-оцінне призначення у романі «Сад гетсиманський» / М. Пентиліук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Лінгвістика» — Херсон, 2005. — № 1. — С. 225–229.
20. Пришляк Л. Б. Повтор як засіб експресивного синтаксису поетичного мовлення 60- х років ХХ століття : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Б. Пришляк. — Донецьк, 2002. — 20 с.

References

1. Hayduchenko, H (2017), The Maria Matios's expressive syntax [Electronic resource], eKhSUIR, Kherson, Available from: <http://ekhsuir.kpspu.edu/handle/123456789/3817>
2. Halas, A. (2011), Expressive syntax as dominant of individual style of V. Vynnychenko (on materials of «Diary»), *Scientific herald of Uzhgorod University: Series: Philology. Social communication, Hoverla, Uzhhorod*, Vol. 26, pp. 170–176.

3. Green, A. (2007), Hysteria and conversion symptoms. Psychotherapy of hysteria. Hysteria and state borderline. Chiasm — new perspectives, Lessons of French psychoanalysis: Ten years of Franco-Russian clinical colloquia on psychoanalysis, «Kogito-Center», Moscow, pp. 311–343.
4. Gujvanjuk, N. V.(2009), Expression Syntax, Word — Succession — Text: Selected Works, Chernivtsi National University, Chernivtsi, pp. 409–478.
5. Degtyareva, I. (2009), Stylistic syntax of ukrainian postmodern prose, Ukrainian language: scientific and theoretical journal, № 3, pp. 27–38.
6. Zelenskaya, Yu. (2009), Stylistic figures with repetition in contemporary poetry, Linguistic studios: the collection of scientific papers, Donetsk National University, Donetsk, Vol. 19, pp. 179–182.
7. Kondratenko, N. V. (2014), The Destruction in the Post-modern Discourse: the Nature and Typology. Scientific Herald of the Eastern European National University named after Lesia Ukrainka. Philological Sciences. Linguistics, № 2, pp. 152–156.
8. Kondratenko, N. V. (2012), Syntax of Ukrainian modernist and postmodern artistic discourse, Publishing house Dmytro Burago, Kiev, 328 p.
9. Makar, I. (2010), Long and his novel «Daphne and Chloe»: Monograph, Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovich, Chernivtsi, 424 p.
10. Matios, M. (2009), Cooking tricks, Piramida, Lviv, 264 p.
11. Matios, M. (2007), Hardly ever other wise, Piramida, Lviv, 176 p.
12. Matios, M. (2006), Mr. & Ms. U-Ko in country UA, Piramida, Lviv, 136 p.
13. Matios, M. (2008), Moskalyytsya. Mother Maritsa is the wife of Christopher Columbus, Piramida, Lviv, 64+48 p. — Book 1: Moskalyytsya, 64 p.
14. Matios, M. (2005), Sweet Darusya, Piramida, Lviv, 176 p.
15. Matios, M.(2009), Four Pores of Life, Piramida, Lviv, 264 p.
16. Matios, M. (2005), The blog of the executed, Piramida, Lviv, 192 p.
17. Mukhametkaliyeva, G. O. (2013), Structural characterization of chiasmatic structures in different languages [Electronic resource], Bulletin of the Novosibirsk State Pedagogical University, № 4 (14), pp. 124–129, Available from: <http://cyberleninka.ru/article/n/strukturnaya-harakteristika-hiazmaticheskikh-konstruktsiy-v-raznostrukturnyh-yazykah>.
18. Olischuk, R. L., Makar, I. S. (2011), Constructions with repetitions in the language of Long's novel «Daphne and Chloe», Studia linguistic : the collection of scientific papers, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Vol. 5, part 2, pp. 49– 56.
19. Pentilyuk, M. (2005), Stylistic figures and their emotional and appraisal purposes in the novel «The Garden of Gethsemane», Scientific Herald of Kherson State University. Series: «Linguistics», Kherson, № 1, pp. 225–229.
20. Pryshlyak, L. B. (2002), Repetition as a means of expressive syntax of poetic speech 60-ies of XX century : Author's thesis, Donetsk, 20 p.

БЕРБЕР Наталья Николаевна

кандидат филологических наук, преподаватель кафедры общественных наук
Одесского национального медицинского университета;
Валиховский пер., 2, Одесса, 65082, Украина;
тел. +38 066 1450772; e-mail: natalyaberber@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0002–0700–4202

Аннотация. В статье исследованы основные стилистические фигуры с повтором в художественной прозе Марии Матиос. Описано специфику функционирования анафоры, эпифоры, анадиплосиса, многосоюзия, амплификации, хиазма. **Цель статьи** — функционально-семантический анализ стилистических фигур повтора в контекстах с поэтонимными компонентами в художественной прозе М. Матиос. **Объектом** исследования является художественная речь М. Матиос, **предметом** анализа — синтаксический и вербальный повторы как репрезентанты индивидуального синтаксиса писателя. **Материалом** исследования избрано художественную прозу М. Матиос — романы «Кулинарные фигли», «Почти никогда не наоборот», «Мистер и миссис Ю-Ко в стране укров. Mr. & Ms. U-Ko in country UA», «Даруся сладкая», «Четыре поры жизни», «Дневник казнённой» и повесть «Москалиця». Ведущими **методами** являются контекстуально-интерпретационный и метод лингвостилистического анализа. **В результате** исследования доказано, что синтаксический и вербальный повторы, употреблённые в составе синтаксических конструкций с поэтонимными компонентами, способствуют экспрессивизации речи и коннотонимизации поэтонимов, выступают факультативным средством создания образа, задают эмоциональную тональность произведения и являются выразителями авторских интенций. Наиболее частотной в прозе М. Матиос является амплификация поэтонимов. Синтаксическая организация художественного текста является релевантным показателем идиостиля, в частности одним из репрезентантов индивидуального синтаксиса М. Матиос, определяющей чертой которого является стилистическая конвергенция и синтаксическая избыточность, представленная, в том числе, каталогизацией. **Практическое использование** результатов проведенного исследования состоит в лексикографической обработке индивидуально-авторской поэтонимии. Исследованные проприативы помещены в наш «Словарь поэтонимов художественной прозы М. Матиос».

Ключевые слова: поэтоним, экспрессивный синтаксис, стилистическая фигура, повтор, анафора, эпифора, амплификация.

Natalya M. BERBER

*candidate of Philological Sciences (Phd), Assistant Professor
of the Department of Social Sciences in Odessa National Medical University;
Valichovsky lane, 2, Odessa, 65082, Ukraine; phone: +38 066 1450772;
e-mail: natalyaberber@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0002–0700–4202*

Summary. *The article investigates the main stylistic figures with repetition in the artistic prose of Maria Matios. The specificity of the functioning of anaphora, epiphora, anadiplosis, polysindeon, gradation, amplification, chiasmus is described. The purpose of the paper is a functional-semantic analysis of stylistic repetition figures in contexts with poetonymic components in M. M. Matios's artistic prose. The object of the research is the artistic speech of M. Matios, the subject of analysis — syntactic and verbal repetition as one of the representatives of the individual syntax of the writer. The material of the research is the artistic prose of M. Matios — the novels «Cooking tricks», «Hardly ever other wise», «Mr. & Ms. U-Ko in country UA», «Sweet Darusia», «Four Pores of Life», «The blog of the executed» and the story «Moskalytsya». The leading methods are the contextual-interpretive and a method of linguistic-stylistic analysis. As a result of the study, it has been proved that syntactic and verbal repetitions used in syntactic constructions with poetonymic components contribute to the expression of speech and connotative intonation of poetonyms, serve as an optional means of fiction, impose the emotional tone of a work and act as an expression of author's intentions. The amplification of the poetonyms is the most frequent in the prose by M. Matios. The syntactic organization of the artistic text is a relevant indicator of idiostyle, in particular, one of the representatives of the individual syntax M. Matios, the deciding feature of which is stylistic convergence and syntactic redundancy, represented in particular by cataloguing. The practical use of the results of the study is in the lexicographic elaboration of the individual author's poetonyms. Investigated propriatives are placed in our «Dictionary of poetonyms of artistic prose M. Matios».*

Key words: *poetonym, expressive syntax, stylistic figure, repetition, anafora, epifora, amplification.*

УДК 811.111'373.2:665.57

БІЛА Євгенія Сергіївна

викладач кафедри англійської мови № 1
Національного університету «Одеська морська академія»;
Дідріхсона, 7, м. Одеса, 65000, Україна;
тел. +380672527232; e-mail: belayaevgeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ МЕНТАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АРОМАТОНІМІЧНОГО СУБФРЕЙМУ

Анотація. Статтю присвячено аналізу результатів вільного асоціативного експерименту, який було проведено з носіями англійської мови, що уможливило висвітлення структури асоціативного поля ароматонімів. **Метою** статті є з'ясування сутності структури асоціативного поля ароматонімів. **Об'єктом** дослідження було обрано англійськомовні ароматоніми, **предметом** дослідження послуговували їхні асоціативні поля. **Матеріалом** дослідження послуговували результати опитування 57 інформантів, загальна кількість наданих реакцій — 842. У даному дослідженні було застосовано використання **методу вільного асоціативного експерименту**, який полягає в реагуванні інформантами за допомогою будь-якої вербальної реакції на слова-стимули. Для проведення асоціативного експерименту було обрано п'ятнадцять ароматонімів-стимулів методом репрезентативної та гомогенної вибірки з різних джерел, які точно моделюють як якісні, так і кількісні властивості сукупності досліджуваних лінгвальних феноменів, що забезпечується правильним підбором текстів. До джерельної бази увійшли рекламні матеріали, що присвячені парфумам, комерційні каталоги, аналітичні сайти, рейтинги та под. Ми намагалися охопити різні класи ароматонімів: ті, що є популярними на даний момент та в минулі часи, нішеві парфуми, іншокодові та креолізовані ароматоніми, прості, складні й складені ароматоніми з різними словотвірними структурами. **Результати** проведеного вільного асоціативного експерименту дозволили укласти асоціативний словничок ароматонімів, завдяки якому отримано змогу з'ясування організації концептів, які відповідають певному класу власних назв, у ментальному лексиконі носіїв англійської мови. Кожна словникова стаття містить подані інформантами асоціати за їх частотністю із повним збереженням їх експонентів в авторській формі. Проприальні лемми, тобто різні форми одного й того ж оніма, або апеля-

тивні лемі враховувалися при встановленні семантичних гештальтів відповідних стимулів.

Ключові слова: ароматонім, онім, асоціативний експеримент, асоціативні поля, типи реакцій, стимули.

Метою даної розвідки є з'ясування сутності структури асоціативного поля ароматонімів. **Об'єктом** дослідження було обрано англomовні ароматоніми, **предметом** дослідження послуговували їхні асоціативні поля. **Матеріалом** дослідження послуговували результати опитування 57 інформантів, загальна кількість наданих реакцій — 842. У даному дослідженні було застосовано використання **методу вільного асоціативного експерименту**, який полягає в реагуванні інформантами за допомогою будь-якої вербальної реакції на слова-стимули.

Під час проведення вільного асоціативного експерименту на респондентів впливають декілька факторів. Перш за все, виокремлюють фактори «**лінгвістичний** — характер самого стимульного слова, та **прагматичний** — вплив особи, що проводить експеримент» [3, с. 1], однак таких факторів існує дещо більше. До них варто віднести форму проведення експерименту, спосіб презентації стимульного матеріалу, індивідуальні характеристики експериментатора, умови проведення експерименту, соціальні та психофізичні характеристики осіб, які беруть участь в експерименті, їх настрій та психологічний стан [2].

Надзвичайно важливим фактором, який впливає на отримані результати, є саме останній — особа інформанта, її особистий досвід, тезаурус, емоційний стан. Іноді інформанти виявляються нетиповими з боку їх суб'єктивного ставлення до асоціативного експерименту, особистих зацікавлень та професійної спрямованості. Приміром, одна з учасників нашого експерименту на ім'я Констанція, студентка *Ryerson University*, Торонто, мала спеціалізацію *Fashion styling*, а сама себе та свої відповіді в анкеті схарактеризувала наступним чином: «(*Looks like I've cracked the code*) *I am a perfume addict*». Констанція здогадалася, що стимули в експерименті є ароматонімами, тому в переважній більшості відповідей надавала назву брэнда або ім'я дизайнера, які випускають даний аромат: *Chance — Chanel, Black opium — Yves Saint Laurent, Bombshell — victorias secret, Flowerbomb — Viktor & Rolf, Mademoiselle Coco — Chanel, Beach — bobbi brown, Alien — Theiry Mugler, Light blue — Calvin Klein, Sexy amber — Ralf Laurent,*

212 — *Carolina Herrera*. В одному випадку реципієнт відреагувала розширеною назвою варіації даного аромату: *Juliette has a gun — not a perfume*. В іншому — навпаки, від варіативної назви нового аромату повернулася до гіперонімічної назви всієї лінійки парфумів: *Shooting star — Angel*. Тільки в трьох з п'ятнадцяти реакціях було маніфестовано інші домени: *Daisy dream — psychedelic*, *Amazing grace — philosophy*, *Neroli Portofino — Italy*. Інший потенційний респондент відмовився надати всі реакції до пропонованих стимулів, пояснивши це своєрідним вибаченням: «*Sorry ... don't know*». Всі інші інформанти нашого асоціативного експерименту, анкети яких і дозволили сформувати асоціативний словник, запропонували реакції, позбавлені подібної однорідності, що і уможливило певні узагальнення щодо організації ароматонімів в онімічному фреймі ментального лексикону носіїв англійської мови.

Вважаємо за необхідне окремо зупинитися на відмовах надати реакцію на пропонований стимул. Всього в ході експерименту було опитано 57 інформантів, анкети яких послуговували базою для створення асоціативного словничка. Загальна кількість наданих реакцій — 842, загальна кількість відмов від реакцій — 28, тобто 3,32 %. Слід відзначити, що отримана в результаті даного експерименту кількість відмов або нульових реакцій є незначною. Наприклад, у ході укладання «Асоціативного словника учнів Саратова та Саратовської області» [1] було отримано 10,42 % відмов від надання асоціативів, причому цей показник є середнім, бо розбіг у кількості нульових реакцій був значним — від 1,12 до 43,45 %. Це зумовлено ступенем засвоєності респондентом лексичної одиниці, ступеня сформованості асоціативно-вербальних зв'язків слова-стимулу в учасника експерименту, а також від динаміки змін асоціативних зв'язків [11]. Крім того, на відмову до реакції інформанта можуть підштовхнути соціолінгвістичні й психологічні фактори, а саме вік, стать, рівень освіти й под., а до того його психологічний стан й суб'єктивне ставлення до участі в експерименті [8, с. 197].

Цікавим є той факт, що переважна кількість відмов від надання реакції стосувалася іншокодового стимулу 212 та креолізованого стимулу *Neroli Portofino*, що можемо пояснити певною складністю сприйняття цих стимулів. Форма відмови була більшою мірою представлена рисками, але у двох випадках респонденти відреагували емотиконом)

з підписом *don't know* та підписом у кінці анкети *Sorry, had no clue about # 7, 9 and 14*. Сучасна широка представленість у письмовій комунікації емотиконів, які вперше було використано в 1982 році професором Скоттом Фальманом з Інституту комп'ютерних наук Карнегі Меллон, призвела до того, що вже не тільки в неформальному електронному спілкуванні функціонують певні комбінації знаків, але й офіційному опитуванні під час проведення асоціативного експерименту та інших подібних комунікативних актах.

Для проведення асоціативного експерименту було обрано п'ятнадцять ароматонімів-стимулів методом репрезентативної та гомогенної вибірки з різних джерел, які точно моделюють як якісні, так і кількісні властивості сукупності досліджуваних лінгвальних феноменів, що забезпечується правильним підбором текстів [9, с.41]. Для цього було залучено матеріали сучасних засобів масової інформації — як у друкованому, так і в електронному варіантах. До джерельної бази увійшли рекламні матеріали, що присвячені парфумам, комерційні каталоги, аналітичні сайти, рейтинги та под. Ми намагалися охопити різні класи ароматонімів: ті, що є популярними на даний момент та в минулі часи, нішеві парфуми, іншокодові та креолізовані ароматоніми, прості, складні й складені ароматоніми з різними словотвірними структурами. Список стимулів-ароматонімів було запропоновано інформантам у письмовому вигляді. Згідно зі стандартними вимогами до онімічного анкетування [6, с.119–123], експериментатором було складено інструкцію, в якій надається інформація щодо типу експерименту, вимоги до надання первинної асоціації, але про лінгвальну сутність досліджуваних стимулів додаткової інформації не містилося з метою зберігання неупередженості респондентів. На нашу думку, будь-які позалінгвальні відомості щодо природи денотатів обраних онімів мали б вплив на учасників експерименту, та, відповідно, на його результати.

Результати проведеного вільного асоціативного експерименту дозволили укласти асоціативний словничок ароматонімів, завдяки якому отримано змогу з'ясування організації концептів, які відповідають певному класу власних назв, у ментальному лексиконі носіїв англійської мови. Кожна словникова стаття містить подані інформантами асоціати за їх частотністю із повним збереженням їх експонентів в авторській формі. Пропріальні леми, тобто різні форми одного й того

ж оніма, або апелювативні леми враховувалися при встановленні семантичних гештальтів відповідних стимулів.

У межах Одеської ономастичної школи було проведено кілька вільних асоціативних експериментів на матеріалі власних назв. Так, О. Ю. Карпенко дослідила асоціативну структуру онімічних концептів різних субфреймів [7], В. Ю. Неклесова — хрононімів [10], Г. В. Ткаченко — хрематонімів [12], К. Д. Долбіна — зоонімів [5], Ю. І. Дідур — ергонімів [4], причому детальний аналіз типів наданих інформантами типів реакцій здійснювався у роботах О. Ю. Карпенко, К. Д. Долбіної та Ю. І. Дідур.

Термінальний вигляд типів асоціативних реакцій для проведення й аналізу результатів вільного експерименту є наступним:

1) **гіперонімічні** реакції, які спрямовані на пошуки родового поняття, слова з більшим обсягом, тобто це спроба зрозуміти та пояснити, до якого класу належить денотат;

2) **синонімічні** реакції охоплюють синоніми й синонімічні перифрази;

3) **меронімічні** реакції вказують або на частину стимулу, або на ціле, частиною якого є стимул;

4) **символічні** реакції, тобто канонізовані концептуальні структури іншої, ніж зміст стимулу, понятійної сфери;

5) **суміжні** реакції базуються на метонімічній чи метафоричній асоціації зі стимулом;

6) **квалітативні** реакції номінують якості, властивості, особливості оніма-стимулу та/чи його денотата;

7) **каузативні** реакції будуються на причинно-наслідковому зв'язку між стимулом й асоціатом;

8) **фонетичні** реакції включають ті асоціати, які маніфестують схожість з експонентом стимулу за умови відсутності смислового зв'язку;

9) **індивідуальні** реакції є такими, які неможливо декодувати без додаткових автокоментарів інформантів, оскільки вони викликані індивідуальним досвідом власників ментального лексикону.

Нижче наводимо словничок, який було складено за результатами вільного асоціативного експерименту, проведеного в межах даного дослідження. Кожна стаття супроводжується аналізом стимулів з кількісними показниками й коментарями.

1. *Daisy dream* — *yellow (5), fresh (3), flower (2), flowers (2), Field (2), fields, Marc Jacobs, freshness, breath of fresh air, youthful, feeling, gentle, place, beauty, day, sunshine, sleep, happy, comfort, imagination, blue, day-dreaming, daze, perfume, lawn of daisies, aspirations, pure, innocent, child, holy, sweetheart, farm/countryside, mirage/illusion, fair, cloud, beautiful sadness, bicycle built for two, desire, short shorts, aerosol, sour cream, Marguerite, garden, rock star, Mickey, white, green, English song, imagination, summer days.*

Даний ароматонім отримав 58 реакцій, з яких 48 є різними, три — онімічними. *Marc Jacobs* є ім'ям дизайнера, що створив даний аромат, а також брендом, *Marguerite* — уточнюючою назвою сорту квітки *Marguerite Daisy*, *Mickey* — анімаційним персонажем Волта Діснея, чиєю подругою була *Daisy*.

До ядра асоціативного поля цього стимулу віднесемо перші п'ять асоціатів, які було надано більше, ніж одним інформантом (24,13 %). Синтагматичними є реакції *yellow (5), fresh (3), youthful, gentle, happy, blue, day-dreaming, pure, innocent, holy, fair, white, green*, що дорівнює 32,76 %. Всі наведені асоціати є **квалітативними**, причому з позитивної емотивною конотацією. Також до квалітативних слід віднести такі асоціати, як *freshness* та *beauty*, що становить 21 одиницю від загальної кількості.

До гіперонімічних слід віднести реакції *flower (2), flowers (2), Marc Jacobs, perfume, aerosol, sour cream, child, sweetheart*. Відзначимо, що опитувані інформанти здійснюють пошуки денотата залежно від власного тезаурусу, тому один з учасників експерименту зміг назвати бренд, що випускає даний аромат, а ще двоє власне парфум та його форму дистрибуції. Чотири з інформантів запропонували відповіді з однієї апеллятивної леми, навівши назву рослини. Дві асоціації стосувалися статусу особи, що має перший елемент стимулу в ролі особового ім'я, а один — потенційну назву продукту харчування. Загальна кількість цього типу реакцій — 10 одиниць.

Меронімічними реакціями можемо вважати *field (2), fields, lawn of daisies, farm/countryside, place, garden*, причому всі 7 мають локативний характер та номінують ціле, до якого належить стимул.

Синонімічними є асоціати *Marguerite, sleep, mirage/illusion*. Перший з асоціатів — це інший термін на позначення квітки, що є першим елементом стимулу; а два інших — синонімами до другого

елементу. Загальна кількість синонімічних реакцій становить 3 одиниці.

Асоціати суміжності в наших результатах представлено метафоричною реакцією *Mickey*, а також метонімічними реакціями суміжності *summer days*, *sunshine*. До цього типу реакцій належать 3 асоціати.

До каузативних асоціацій належать *comfort*, *imagination*, *aspirations*, *feeling*, загальною кількістю 4 одиниці.

Символічними можемо вважати асоціації *breath of fresh air*, *beautiful sadness*, кількістю 2 одиниці.

До фонетичних асоціацій належать *day*, *daze*, *desire*, які переключуються з експонентом першого елемента оніма-стимулу. Кількість таких реакцій — 3 одиниці.

Суто індивідуальними асоціаціями є такі, які не піддаються декодуванню з боку експериментатора через специфічний характер асоціативного зв'язку між стимулом й реакцією на нього. До цього типу належать асоціати *cloud*, *bicycle built for two*, *short shorts*, *rock star*, *English song*, загальною кількістю 5 одиниць.

Як можемо висновувати з наведених даних, перші дві позиції обіймають квалітативні й гіперонімічні реакції на поданий стимул. Це зумовлено, з одного боку, природою власне стимулу, до структури якого включено квалітатив, а з іншого, традиційним домінуванням гіперонімічних реакцій, які, слідом за О. Ю. Карпенко, можемо вважати «лінивими» пошуками денотата, що є наслідком природи людського мислення, яке спрямовано на спробу пізнання й розуміння дійсності.

2. **Chance** — *luck* (7), *opportunity* (4), *lotto* (2), *success* (2), *possibility* (2), *last* (2), **Chanel** (2), *lottery* (2), *winning*, *probability*, *gamble*, *risk*, *prize*, *success*, *change*, *life*, *goal*, *aspiration*, *intention*, *last resort*, *cliffhanger*, *game-changer*, *start over a new leaf*, *a new day*, *dawn*, *rainbow*, (*Noah's*) *ark*, *kind soul*, *child*, *life saver*, *ray of light*, *football*, *discipline*, *sovereignty*, *cards*, *second*, *who knows*, «*would be a fine thing*» (*idiom*), *go*, **Monopoly**.

Загальна кількість реакцій, поданих на цей стимул, становить 55 одиниць, з яких 41 є неповторюваною, а 3 — онімічними. **Chanel** є назвою бренду, що випускає цей парфум, **Noah** є ім'ям біблейського патріарха, **Monopoly** — назвою популярної гри, яка належить до жанру економічної стратегії.

До ядра асоціативного поля віднесемо перші повторювані 9 реакцій (16,36 %), решту — до периферії. До синтагматичних реакцій належать *last* (2), *winning*, *second*, тобто 7,28 %.

До гіперонімічних слід включити наступні асоціати: **Chanel** (2), *lotto* (2), *lottery* (2), *cards*, **Monopoly**, загальною кількістю 8 одиниць.

Синонімічними є реакції *luck* (7), *opportunity* (4), *success* (2), *possibility* (2), *probability*, *goal*, *aspiration*, *intention*, *last resort*, *success*, *change*, *sovereignty*, загальною кількістю 23 одиниці.

Меронімічний сектор асоціативного поля аналізованого стимулу обіймає реакції *life*, *football*, кількістю 2 реакції.

Символічними можемо вважати асоціати *start over a new leaf*, *a new day*, *dawn*, *rainbow*, *ray of light*, (**Noah's**) *ark*, *life saver*, загальною кількістю 7 реакцій.

До квалітативних реакцій віднесемо наступні: *last* (2), *winning*, *cliffhanger*, *game-changer*, *second*, «*would be a fine thing*» (*idiom*). Цікавою є реакція *who knows*, яку не було включено до відмов через її філософське спрямування. Можемо умовно віднести цей асоціат до квалітативних, за умови розуміння його сенсу як «щось таємниче, невідоме». Загальна кількість цього типу реакцій 8 одиниць.

Каузативними асоціатами до наданого стимулу виявилися *gamble*, *risk*, *prize*, *kind soul*, *discipline*, загальною кількістю 5 одиниць.

Індивідуальними реакціями можемо вважати *child*, *go*, а що стосується фонетичних асоціацій, то таких на даний стимул наведено не було.

Найбільша кількість реакцій на даний стимул припадає на синонімічний тип, що можемо пояснити домінувальним бажанням реципієнтів пояснити своє бачення можливості позитивних подій у житті.

3. **Shooting star** — *wish* (6), *dream* (3), **Moon** (3), *sky* (4), *night* (2), *bright* (2), *a wish*, *night sky*, *up*, *fast*, *August*, *summer*, *dreams*, **Cosmos**, **Galaxy**, **Christmas**, **Jesus**, *sky*, *nighttime*, *speed*, *song*, *airplane*, *special*, *darkness*, *astrology*, *outer space*, *mythology*, *meteorite*, *comet*, *aspiration*, *miracle*, *meaning*, **Pinocchio**, *a sign*, *space*, *distant*, *astronomy*, *love*, *pretty*, *desire*, *you're my little shooting star* (*line from Chicago the movie*), *lights*, *cloudless*, *planet*, *full moon*, *stars*.

На цей стимул було надано 59 реакцій, з яких 45 є різними. Також тут знаходимо 6 онімічних реакцій: три космоніми **Moon**, **Galaxy** та **Cosmos**, причому останній асоціат було подано в капіталізованій

формі, що дозволяє віднести його до космонімів; а також хрононім **Christmas**, теонім **Jesus** й міфоперсонім **Pinocchio**. Якщо перші три онімічні реакції пов'язані зі стимулом загальним семантичним полем «космічні феномени», то останні три потребують роз'яснення. Щодо хрононімного асоціата, то він мотивований популярною Різдвяною прикрасою, теонім також пов'язаний з Різдвам Христовим, бо Різдвяна зірка, або Зірка Валаама, вважалася знаком появи на світ Христа. Асоціація **Pinocchio** базується на відомій мультиплікаційній адаптації однойменного літературного твору студією Волта Діснея, в якій використано пісню «When You Wish Upon a Star».

Синтагматичні асоціації до цього стимулу є досить численними: *fast, bright (2), special, distant, pretty, cloudless*, що становить 11,86 %.

До ядра асоціативного поля належать 33,90 % реакцій, а саме: *wish (6), dream (3), Moon (3), sky (3), night (2), bright (2)*.

Слід зазначити, що запропонований стимул не викликав жодної реакції, пов'язаної з ароматонімом. До гіперонімічних реакцій слід віднести *wish (6), dream (3), a wish, dreams, song, a sign, lights, planet, full moon, stars, meteorite, comet*, загальна кількість яких становить 19 одиниць.

Синонімічними реакціями виявився асоціат **Moon (3)**.

Меронімічні реакції обіймають ліричні рядки з двох пісень, місце знаходження космічного феномена, час, коли його можна спостерігати, та галузі знання, які займаються ним: *you're my little shooting star (line from Chicago the movie), Pinocchio, sky (3), night (2), night sky, up, August, summer, Cosmos, Galaxy, Christmas, sky, nighttime, outer space, space, astronomy, astrology, mythology*. Загальна кількість таких реакцій — 21 одиниця.

Символічні реакції на поданий стимул не було виявлено.

До суміжних реакцій належать контекстуальний антонім та механізм, який має схожі зі стимулом прояви в темному небі: *darkness, airplane*.

Квалітативними асоціатами є *fast, bright (2), special, distant, pretty, cloudless, speed, miracle*, загальна кількість яких становить 9 одиниць.

Каузативними реакціями вважаємо такі: **Jesus, aspiration, desire, love**.

Індивідуальною реакцією є *meaning*. Що стосується символічних й фонетичних асоціацій, то їх не було виокремлено.

Домінуювальну позицію для цього стимулу займають меронімічні реакції, що може бути зумовлено широкою відомістю не власне ароматоніма, а його омонімів.

4. **Black opium** — *drugs (4), drug (4), Asia (3), perfume (3), darkness (2), death (2), Afghanistan, night, YSL, mysterious Victorian times, Rare, black rose, premium, greed, unrealistic, untouchable, unnecessary, plant, earth, drug lord, disillusionment, shipping, delivery, dope, smell, daze, narcotics, dangerous, black out, dark, peril, secluded, seduction, lure, lair, clandestine, mist, Chinese, a pearl, book, scent, aftershave, smuggling, addiction, hash, poppy fields.*

Загальна кількість поданих реакцій сягає 58 одиниць, з яких 46 є унікальними. Три різні реакції є онімічними: абрєвіатура на позначення бренду **YSL**, що випускає даний аромат, та дві географічні назви, що асоціюються з продукуванням й обігом наркотичних речовин — *Asia (3), Afghanistan.*

До ядра асоціативного поля віднесемо верхні 18 реакцій *drugs (4), drug (4), Asia (3), perfume (3), darkness (2), death (2)*, решту — де периферії, що становить 30 %, що є 31 % від загальної кількості реакцій.

Синтагматичними виявилися реакції *Rare, premium, unrealistic, untouchable, unnecessary, dangerous, secluded, Chinese, secluded*, загальною кількістю 15,5 %.

Гіперонімічні реакції обіймають два напрямки: перший, пов'язаний з наркотиками — *drugs (4), drug (4), dope, narcotics, plant* та другий, пов'язаний з парфумом — *YSL, perfume (3), smell, mist, scent, aftershave*. Загальна кількість таких реакцій становить 19 одиниць.

Синонімічні реакції в опитуванні інформантів щодо асоціативного поля даного стимулу виокремлено не було.

Меронімічні реакції стосувалися місця та часу виробництва наркотиків: *poppy fields, Asia (3), Afghanistan, night, earth, lair*. Кількість даного типу реакцій дорівнюється 8 одиницям.

Символічними реакціями можемо вважати такі: *mysterious Victorian times, darkness (2)*.

Суміжні реакції стосуються подібних рідких й коштовних феноменів *black rose, a pearl*.

Квалітативні реакції виявилися досить частотними: *Rare, unrealistic, untouchable, unnecessary, Chinese, premium, dark, secluded, dangerous, seduction, lure, clandestine*, загальною кількістю 12 одиниць.

Каузативні реакції були також досить частотними: *drug lord, death (2), daze, smuggling, peril, greed, shipping, delivery, disillusionment, addiction*, що становить 11 одиниць.

Фонетичну реакцію було вилучено лише одну — *black out*.

Індивідуальні реакції були нечисленними, вилучено лише дві — *book, hash*.

Аналізований стимул викликав найбільшу кількість гіперонімічних асоціатів, тобто спроб реципієнтів пояснити, до якого класу належить цей онім.

5. **Amazing grace** — *church (4), hymn (2), castle (2), bagpipes (2), singing, song, gospel music, gospel, Grace Kelly, royalty, Miracle, spirituality, religion, sermon, service, Madonna, heaven, Saints, music, hope, humanity, people, priest, choir, kindness, gratitude, holy, good posture, humane, heartfulness, divine, thankful, blessed, mercy, home, redemption, salvation, undeserved, overwhelming, chance, respect, humaneness, ЯНОВАН, sweet, freedom, grandma, Scottish music, hometown, Edinburgh, kilt, saltire*.

Даний стимул отримав 57 реакцій, з яких 51 не повторюються, тож до ядра асоціативного поля цього онімічного концепту входять такі реакції: *church (4), hymn (2), castle (2), bagpipes (2)*.

До онімічних реакцій належать *ЯНОВАН, Madonna, Edinburgh* та *Grace Kelly*. Перші дві належать до релігійного семантичного поля, що зумовлено повним збігом даного ароматоніма з найвідомішим християнським гімном, який було написано Дж.Ньютоном в 1779 р. Топонімічна реакція зумовлена тим, що саме в Единбурзі відбувається щорічний військовий парад *The Royal Edinburgh Military Tattoo*, який відкривається виконанням цього гімну на волинці. Остання реакція є фонетичною, бо зумовлюється збігом компонентів стимулу й асоціату — імені популярної в середині ХХ ст. акторки.

Синтагматичними є реакції *holy, humane, divine, thankful, blessed, undeserved, overwhelming, sweet*, що складає 13,79 %. До асоціативного ядра належать реакції *church (4), hymn (2), castle (2), bagpipes (2)*, кількістю 10 асоціатів, що становить 17,54 % від загальної кількості.

Гіперонімічні реакції повністю належать до релігійного спрямування: *hymn (2), singing, song, gospel music, gospel, music, Scottish music, sermon*. Загальна кількість цього типу реакцій становить 9 одиниць.

Синонімічні реакції в нашому опитуванні не були вилучені.

Меронімічні реакції стосувалися релігійного семантичного поля, а також Единбурзького військового параду: *church (4), castle (2), hometown, Edinburgh, kilt, bagpipes (2), service, religion*. Загальна кількість цього типу реакцій становить 13 одиниць.

До символічних реакцій можемо віднести прапор Шотландії *saltire*.

Суміжні реакції не є численними: *Madonna, heaven, Saints, УАНОВАН*, кількістю 4 асоціати.

Квалітативні реакції посідають провідну позицію в асоціативному полі зазначеного стимулу: *holy, humane, divine, thankful, blessed, undeserved, overwhelming, sweet, Miracle, spirituality, hope, humanity, kindness, gratitude, good posture, heartfulness, mercy, redemption, salvation, chance, respect, humaneness, freedom*. Кількість таких реакцій становить 23 одиниці.

Каузативні реакції стосуються агента виконання дії: *priest, choir, grandma*, кількістю 3 одиниці.

Фонетична реакція була подана лише єдина — *Grace Kelly*.

Індивідуальні реакції на разі неможливо декодувати з точністю, тому до них належать *home, royalty, people*.

Квалітативні реакції тут посідають перше місце через те, що стимул має омонім, добре знаний в англомовному світі, до того ж власне дана назва включає до свого складу кваліфікуюче означення, що викликає відповідний асоціативний зв'язок.

6. **Bombshell** — *Marilyn Monroe (2), sexy (2), high heels, Victoria Secret, sex symbol, war, pin-ups, women, competition, time, politics, power, game, conquest, gender, art, sexuality, sensuality, body, vamp, sex, hot, woman, lingerie, peach, boom, breath-taking, thunder and lightning, awe, sudden, taken aback, realization, struck, stoned, sexy woman, empty, breasts, objectification of women, my wife, blonde!, drop, surprise, explosion, my baby, fuel, loud, explosion, controversy, statement, war, mortar, enemy, weapons*.

Кількість поданих на цей стимул реакцій складає 55 одиниць, з яких 51 є оригінальними. Онімічні реакції включають антропонім на позначення американської акторки *Marilyn Monroe*, яка вважається секс-символом ХХ ст., а також ергоніма відомого бренду жіночої білизни *Victoria Secret*, який було подано в анкеті в корумпованій формі. До асоціативного ядра віднесемо перші 4 реакції *Marilyn Monroe (2), sexy (2), war(2), explosion(2)*, що становить 14,54 %.

Синтагматичними виявилися реакції *drop, sexy (2), breath-taking, sudden, taken aback, struck, stoned, empty, loud* загальна кількість яких складає 16,36 %.

Гіперонімічні реакції обіймають наступні реакції, які розподіляються на дві групи — пов'язані з жіночою привабливістю та з воєнними феноменами — *statement, sex symbol, pin-ups, women, body, woman, sexy woman, objectification of women, my wife, blonde!, my baby, weapons, art* загальна кількість яких становить 13 одиниць.

Синонімічною реакцією можемо вважати *Marilyn Monroe (2)*.

Меронімічні реакції включають такі: *gender, high heels, breasts, lingerie, fuel, war (2), competition, politics, game, conquest, mortar, enemy* кількістю 13 асоціатів.

Символічні реакції на поданий стимул вилучено не було.

Суміжна реакція була запропонована лише одна — *Victoria Secret*.

Квалітативні реакції виявилися численними: *sexy (2), breath-taking, sudden, taken aback, struck, stoned, empty, loud, hot, sexuality, sensuality, vamp, sex, peach, awe, surprise*. Кількість таких реакцій сягає 17 асоціатів.

Каузативні реакції стосувалися виключно мілітаристської сфери: *drop, thunder and lightning, explosion (2), power* кількістю 5 одиниць.

Фонетична реакція була присутня лише одна — *boom*.

Індивідуальні реакції на даний стимул було встановлено три — *time, realization, controversy*.

Домінуючий тип реакцій виявився квалітативним, що зумовлено присутністю позитивної емотивної конотації в поданому стимулі.

7. **Neroli Portofino** — *Italy (3), Italian (3), wine (3), food (2), promise (2), me (I wear this perfume!), Tom Ford, vacation, some idea of la dolce vita, Port, place, water, ships, playground, shops, lifestyle, summer, Europe, tourists, locals, vacation, restaurants, fun, sea-breeze, oil, lush, citrus, old car, province, fresh, tranquility, serenity, sincere, Italian drink, essential oil, confusion, perfume, orange, delicate, lord have mercy!, «Eat, pray, love», foreign*.

На даний стимул було запропоновано 50 реакцій, з яких 41 є неповторюваними. До ядра асоціативного поля належать реакції *Italy (3), Italian (3), wine (3), food (2), promise (2), vacation (2)* загальною кількістю 30 %. Синтагматичними є асоціати *Italian (3), lush, fresh, sincere, delicate, foreign*, що становить 16 %.

Онімічні реакції в нашому опитуванні були присутні в кількості 7 асоціатів: *Italy (3), Port, Europe, Tom Ford, «Eat, pray, love»*. Перші три є

топонімами, два з яких позначають місце розташування другого компонента аналізованого ароматоніма, а один є фонетичною асоціацією. Антропонім *Tom Ford*, який збігається за формою з відповідним ергонімом — назвою бренду, що випускає зазначений аромат, належить до гіперонімічних реакцій, а ідеонім «*Eat, pray, love*» мотивований сюжетом роману Е. Гірберт, який вийшов в 2006 р.

Гіперонімічні реакції, що були надані нашими респондентами, є такими: *Tom Ford, wine (3), food (2), some idea of la dolce vita, place, oil, essential oil, perfume, province, Italian drink, lifestyle*. Загальна кількість таких реакцій складає 14 одиниць.

Синонімічною можемо вважати реакцію *me (I wear this perfume!)*.

Меронімічні реакції повністю стосуються топонімічного компонента аналізованого ароматоніма: *Italy (3), Europe, vacation (2), water, ships, playground, shops, summer, tourists, locals, restaurants, sea-breeze*, що становить 14 одиниць.

Символічні реакції на поданий стимул не було виокремлено.

Суміжною є реакція «*Eat, pray, love*».

Квалітативні реакції виявилися численними: *Italian (3), foreign, lush, citrus, fun, fresh, promise (2), tranquility, serenity, sincere, confusion, orange, delicate* загальною кількістю 15 одиниць.

Каузативні реакції в асоціативному полі даного ароматоніма відсутні.

Фонетичною реакцією є єдиний асоціат *Port*.

Індивідуальні реакції, кількістю 2 одиниці, є наступними: *old car, lord have mercy!*

Для поданого стимулу квалітативні реакції посіли перше місце, що є свідомством позитивної конотативної насиченості оніма для інформантів нашого експерименту, попри креолізованість ароматоніма.

8. ***Juliette has a gun — Aerosmith's song (3), violent (2), rifle (2), Romeo, comic book, Aerosmith, theatre, story, woman, man, fear, domestic, dispute, news, road, forest, danger, Police, neighbours, witness, feminist, woman can take care of herself, independent, harassment, brisk, down to business, no hanky punky, alert, mystery, tough, risky, serious, dangerous, new age, Western, unpredictable, a sexy woman with a strong personality, Tarantino, suicide, is it loaded?, revenge, protected, so does Romeo, Nina, Jeannie, like right, assault, Why ?, license, revolver, machine gun, chamber, bullets murder, holster.***

Загальна кількість реакцій, поданих на даний асоціат, складає 58 одиниць, з яких неповторюваними є 54. До асоціативного ядра належать реакції *Aerosmith's song (3)*, *violent (2)*, *rifle (2)*, що становить 11,86 %. Синтагматичними виявилися реакції *violent (2)*, *domestic*, *feminist*, *independent*, *brisk*, *tough*, *risky*, *serious*, *dangerous*, *unpredictable*, *protected*, *so does Romeo* загальною кількістю 22,03 %.

Онімічні реакції представлено сімома асоціатами: *Romeo, so does Romeo*, *Nina*, *Jeannie*, *Aerosmith's song (3)*, *Aerosmith*, *Tarantino*. Перші два асоціати-антропоніми є суміжною асоціацією з іншою дійовою особою п'єси В. Шекспіра. Асоціати, що представлені жіночими іменами мають, на наш погляд, різну мотивацію. Так, реакція *Nina* номінує інший парфум *Nina Ricci*, тобто є хремадонімом, а другий асоціат *Jeannie* є перекривленою формою антропоніма *Janie*, який використовується у відомій пісні групи *Aerosmith* «*Janie's Got A Gun*». Тобто в обох випадках маємо справу з асоціацією за суміжністю, але різної природи. В чотирьох випадках у реакції з'являється ергонім — назва групи, що виконує цю пісню, тобто тут реакція меронімічна. Останній асоціат-антропонім, прізвище відомого американського режисера Квентіна Тарантіно, відношення якого до стимулу не повністю зрозуміло. По-перше, найвідоміший кінофільм, де Тарантіно був сценаристом — «*From Dusk till Dawn*» — в акторській трупі містить Джульєтт Льюїс, а по-друге, стиль режисера є доволі агресивним, з великою долею насильства та зброї, що і може мотивувати появу даного асоціату. Тож цю реакцію вважаємо меронімічною.

Гіперонімічні реакції на поданий стимул є такими: *Aerosmith's song (3)*, *comic book*, *story*, *woman*, *dispute*, *news*, *danger*, *woman can take care of herself*, *a sexy woman with a strong personality*, *fear*, *harassment*, *mystery*, *suicide*, *bullets murder*, *assault*, *revenge* загальною кількістю 19 одиниць.

Меронімічні реакції охоплюють 17 одиниць: *Tarantino*, *Aerosmith*, *theatre*, *rifle (2)*, *road*, *forest*, *Police*, *neighbours*, *witness*, *holster*, *license*, *revolver*, *machine gun*, *chamber*, *new age*, *Western*.

Суміжні реакції було виокремлено наступні: *Romeo, so does Romeo*, *Nina*, *Jeannie*.

Квалітативні реакції виявилися доволі поширеними: *violent (2)*, *domestic*, *feminist*, *independent*, *brisk*, *tough*, *risky*, *serious*, *dangerous*, *unpredictable*, *protected*, *down to business*, *no hanky punky*, *alert*, що складає 15 одиниць.

Каузативні реакції було подано лише дві — *is it loaded?*, *Why?*

Індивідуальними можемо вважати дві реакції: *man*, *like right*.

Синонімічні, символічні та фонетичні реакції запропоновано інформантами не було.

Тут також слід відзначити досить велику кількість гіперонімічних реакцій, що може бути продиктовано незвичною, навіть парадоксальною формою ароматоніма.

Якщо порівняємо домінуючі типи реакцій на запропоновані стимули, то побачимо наступну картину:

Таблиця 1

Співвідношення типів реакцій

	Ароматонім	Тип реакції	Кількість
1	Daisy dream	гіперонімічні	17,24 %
2	Chance	синонімічні	41,81 %
3	Shooting star	меронімічні	36,21 %
4	Black opium	гіперонімічні	33,33 %
5	Amazing grace	квалітативні	41,38 %
6	Bombshell	квалітативні	32,08 %
7	Neroli Portofino	квалітативні	31,25 %
8	Flowerbomb	гіперонімічні	33,33 %
9	Mademoiselle Coco	гіперонімічні	36 %
10	Beach	меронімічні	78,57 %
11	Alien	квалітативні	50 %
12	Light blue	гіперонімічні	47,37 %
13	Sexy amber	гіперонімічні	37,50 %
14	212	гіперонімічні	58 %
15	Juliette has a gun	гіперонімічні	31,58 %

Можемо констатувати, що найвищий показник характерний для гіперонімічних реакцій, що відбито у 8 випадках із 15. Друге місце посідають квалітативні реакції — 4 випадки. Меронімічні реакції превалювали в асоціативному полі 2 стимулів, а синонімічні — 1. Інші типи реакцій вживалися в значно меншому обсязі. Привертає також увагу значна розбіжність у кількості відповідних реакцій, що було запропоновано на дані стимули, причому найвищий показник — 58 %, а найнижчий — 17,24 %. Саме таку дистрибуцію реакцій в асоціативних полях аналізованих стимулів можемо пояс-

нити двома важелями: природою людського мислення, що потребує категоризації отриманої інформації, а також його оцінністю, здатністю до емоційного сприйняття отриманої та категоризованої інформації.

Найбільшу кількість реакцій інформанти надали на стимул *Beach*, найменшу — на *Neroli Portofino*. Можемо пояснити цю розбіжність ступенем знаності цих лексем та місцем відповідних концептів у концептуальній і мовній картинах світу носіїв англійської мови. Так, перший ароматонім посідає 1951 місце за частотністю вживання, базуючись на даних 100000 корпусу англійської мови, а обидва елементи другого навіть не входять до цього списку [13].

Зіставний аналіз кількості різних типів реакцій на всі стимули дозволив отримати наступні результати, які підсумовано й унаочнено в таблиці:

Таблиця 2

Співвідношення різних типів реакцій, поданих на всі стимули

№	Тип реакції	Кількість
1	гіперонімічні	27,95 %
2	синонімічні	5,51 %
3	меронімічні	24,68 %
4	символічні	2,09 %
5	суміжні	3,55 %
6	квалітативні	27,31 %
7	каузативні	4,43 %
8	фонетичні	1,02 %
9	індивідуальні	5,89 %
	Всього	100 %

Кількісні показники аналізу всіх асоціатів наявно демонструють превалювання трьох типів реакцій: гіперонімічних, квалітативних та меронімічних, що можемо пояснити відносною легкістю функціонування відповідних когнітивних механізмів, які застосовуються інформантами під час обробки онімів-стимулів. Найнижчі показники у фонетичних та символічних реакцій, що зумовлено, з одного боку, високим ступенем мотивованості учасників експерименту, які відповідально поставилися до опитування, а з другого — високим темпом та специфікою проведення процедури опитування.

У подальших розвідках планується розширення бази прикладів для встановлення шляхів походження ароматонімів різних брендів з метою встановлення загальних тенденцій, а також аналіз словотвірних моделей, що використовуються під час створення ароматонімів.

Література

1. Ассоциативный словарь школьников Саратова и Саратовской области: [электронная версия] / сост. В. Е. Гольдин, А. П. Сдобнова, А. О. Мартъянов. — Саратов, 1998–2008.
2. Горошко Е. И. Проблемы проведения свободного ассоциативного эксперимента (методологические аспекты) [Электронный ресурс] / Е. И. Горошко // Известия Волгоград. гос. пед. ун-та. — 2005. — № 3. — Режим доступа: <http://www.textology.ru/goroshko/problem.html>
3. Денисевич Олена. Вільний асоціативний експеримент як засіб дослідження соціального портрету [Електронний ресурс] / Олена Денисевич. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37537/42-Denysevych.pdf?sequence=1>
4. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Юлія Ігорівна Дідур. — Одеса, 2015. — 195 с.
5. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Карине Давидівна Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.
6. Исаева Т. А. К вопросу об унификации программ-инструкций и топонимических карточек / Т. А. Исаева // Методы топонимических исследований : [сборник науч. трудов]. — Свердловск : УрГУ им. А. М. Горького, 1983. — С. 119–123.
7. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко. — К., 2007. — 416 с.
8. Колбинева Т. С. Отказы от реагирования в ассоциативном словаре школьников Саратова / Т. С. Колбинева // Язык. Сознание. Культура : [сб. статей] / под ред. Н. В. Уфимцевой, Т. Н. Ушаковой. — М. — Калуга : ИП Кошелев А. Б., 2005. — С. 193–197.
9. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. — Винница : Нова Книга, 2007. — 264 с.
10. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юріївна Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.

11. Сдобнова А. П. Нулевые ассоциативные реакции как показатель степени освоенности слова / А. П. Сдобнова // Известия Саратовского университета. Новая серия. Сер.: Филология. Журналистика. — 2015. — Вып. 3. — С. 17–23.
12. Ткаченко Г. В. Англomовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко. — Одеса, 2012. — 236 с.
13. [Electronic resource] // Available from: <http://www.wordfrequency.info/100k.asp>

References

1. Goldin V. E., Sdobnova A. P., Martyanov A. O. (1998–2008), Associative dictionary of schoolchildren of Saratov and Saratov region: electronic version, Saratov.
2. Goroshko E. I. (2005), Problems of conducting a free associative experiment (methodological aspects) [Electronic resource] // Available from: <http://www.textology.ru./goroshko/problem.html>
3. Denisevich Elena (2010), Free associative experiment as a tool for studying a social portrait [Electronic resource] // Available from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37537/42-Denisevych.pdf?sequence=1>
4. Didur Yu. I. (2015), Features of the ergonomics in speech, speech and mental lexicon (in Ukrainian, English and Russian): Thesis, Odessa, 195 p.
5. Dolbin K. D. (2014), Cognitive aspects of the functioning of zooming demarcation units): Thesis, Odessa, 181 p.
6. Isaeva T. A. (1983), To the question of unification of instruction-programs and toponymic cards : Methods of toponymic research: the collection of scientific, Sverdlovsk, pp.119–123.
7. Karpenko O. Yu. (2007), Cognitive onomastics as the direction of knowing their own names): Thesis, Kiev, 416 p.
8. Kolbina T. S. (2005), Refusals of reaction in the associative dictionary of schoolchildren of Saratov : Language. Consciousness. Culture, Moscow — Kaluga, IP Koshelev A. B., pp.193–197.
9. Levitsky V. V. (2007), Quantitative methods in linguistics, Vinnytsia: Nova Kniga, 264 p.
10. Neklesova V. Yu. (2010), The cognitive nature of their own names in the designation of time: Thesis, Odessa, 230 p.
11. Sdobnov A. P. (2015), Zero associative reactions as an indicator of the degree of mastery of the word: Proceedings of the Saratov University. New episode. Ser.: Philology. Journalism, Vol. 3, pp.17–23.
12. Tkachenko G. V. (2012), English-language hormones as linguocognitive phenomena in the world picture: Thesis, Odessa, 236 p.
13. [Electronic resource] // Available from: <http://www.wordfrequency.info/100k.asp>

БЕЛАЯ Евгения Сергеевна

преподаватель кафедры английского языка № 1
Национального университета «Одесская морская академия»;
Дидрихсона, 7, Одеса, 65000, Украина;
тел. +380672527232; e-mail: belayaevgeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X

Аннотация. Статья посвящена анализу результатов свободного ассоциативного эксперимента, проведенного носителями английского языка, что позволило осветить структуру ассоциативного поля ароматонимов. **Целью** статьи является выяснение сущности структуры ассоциативного поля ароматонимов. **Объектом** исследования было выбрано англоязычные ароматонимы, **предметом** исследования послужили их ассоциативные поля. **Материалом** исследования послужили результаты опроса 57 информантов, общее количество предоставленных реакций — 842. В данном исследовании использован метод свободного ассоциативного эксперимента, который заключается в реагировании информантов с помощью любой вербальной реакции на слова-стимулы. Для проведения ассоциативного эксперимента были выбраны пятнадцать ароматонимов-стимулов методом репрезентативной и гомогенной выборки из различных источников, которые точно моделируют как качественные, так и количественные свойства совокупности исследуемых лингвальных феноменов, обеспечивается правильным подбором текстов. К источниковой базе вошли рекламные материалы, посвященные духам, торговые каталоги, аналитические сайты, рейтинги и др. Мы пытались охватить различные классы ароматонимов: те, которые популярны сейчас и в былые времена, нишевые духи, креолизованные ароматонимы, простые, сложные и составные ароматонимы с различными словообразовательными структурами. **Результаты** проведенного свободного ассоциативного эксперимента позволили составить ассоциативный словарь ароматонимов, благодаря которому получено возможность выяснения организации концептов, которые соответствуют определенному классу имен, в ментальном лексиконе носителей английского языка. Каждая словарная статья содержит представленные информантами ассоциаты за их частотностью с полным сохранением их экспонентов в авторской форме. Проприальные леммы, то есть разные формы одного и того же онима, или апеллятивные леммы учитывались при установлении семантических геистальтов соответствующих стимулов.

Ключевые слова: ароматоним, оним, ассоциативный эксперимент, ассоциативные поля, типы реакций, стимулы.

Ievgeniia S. BILA

Lecture at National university «Odessa maritime academy»,
chair of the English language #1;
7, Didrihsona str., Odessa, 65000, Ukraine;
tel. +380672527232; e-mail: belayaeugeniya@gmail.com;
ORCID ID: 0000 0001 6101 501X

Summary. *The article is devoted to the analysis of the results of a free associative experiment conducted with English native speakers, which highlighted the structure of the aromatonymic associative field. The purpose of the article is to understand the essence of the structure of the aromatonymic associative field. English aromatonyms serve as the object of the study, their associative fields are the subject of the study. The material of the study was the results of a survey of 57 informants, the total number of responses provided- 842. In this study, a free associative experiment was used, where the informants respond using any verbal reaction to words- stimuli. To conduct the associative experiment, fifteen aromatonyms-stimuli were selected with the help of the method of representative and homogeneous sampling from various sources, which accurately simulate both the qualitative and quantitative properties of the linguistic phenomena studied. The source database included promotional materials devoted to perfumes, trade catalogs, analytical sites, ratings, etc. We tried to cover various classes of aromatonyms: those that are popular now and in the old days, niche perfumes, creolized aromatonyms, simple, complex and composite aromatonyms with different word-building structures. The results of the free associative experiment made it possible to compose an associative dictionary of aromatonyms, thanks to which it was possible to find out the organization of concepts that correspond to a certain class of names in the mental lexicon of English native speakers. Each dictionary entry contains the associations presented by informants according to their frequency, with full preservation of their exponents in the author's form. Proprietary lemmas, that is, different forms of the same onym, or appellative lemmas were taken into account in establishing the semantic gestalts of the corresponding stimuli.*

Key words: *aromatonym, onym, associative experiment, association fields, types of reactions, stimuli.*

УДК 410+417+4Укр.

БОЄВА Евеліна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератури Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Старопортофранківська, 26, Одеса, 65020, Україна;
тел.: +300487234098; e-mail: evelinaboeva@gmail.com;

ORCID ID: 0000–0001–5966–0538

ФУНКЦІЙНА ПАРАДИГМА АНТРОПОНІМІВ У ПОВІСТІ «МОРІТУРІ» І. БАГРЯНОГО

Анотація. Статтю присвячено дослідженню функційних особливостей онімів, що номінують власні назви у художньому дискурсі видатного українського письменника І. Багряного. Встановлено конотативне та експресивне наповнення антропонімів у повісті «Морітурі» І. Багряного, способи їх участі у створенні художнього цілого. **Мета** статті полягає у визначенні специфіки антропонімікону драматичної повісті «Морітурі» І. Багряного. **Об'єктом** дослідження є художнє мовлення Івана Багряного, онімія його творів. **Предмет** аналізу складають антропоніми, представлені у повісті «Морітурі» І. Багряного. **Методи дослідження** зумовлені специфікою онімного матеріалу, який передусім потребує системного підходу й традиційного описового методу. Обравши генеральним робочим прийомом вивчення художньої ономастики у тексті, а не вилучення її з тексту (що нині в роботах з літературної ономастики переважає), ми намагалися послідовно описувати оніми у складі повісті. Це дає змогу встановити та конкретно сформулювати емоційно-експресивний зміст онімів. Ономастичні пошуки І. Багряного виявились у доборі яскраво індивідуалізованих онімів, значення яких найповніше розкривається у контексті твору. **Висновки:** скрупульозно добираючи іменування персонажам, автор звертає увагу на їхню семантичну насиченість, яка викликає образні асоціації і розкривається у певному контексті. Ономастичність письменника є свідченням великої уваги до власних назв та їх експресивних можливостей.

Ключові слова: онім, художній текст, антропонім, власна назва, функційна парадигма.

Загальновідомо, що мова як суспільне, історичне явище, тісно пов'язана з духовним, розумовим, психічним життям людей, має велике значення для кожного з нас. Позначення предметів реаль-

ної дійсності мовними знаками — процес постійний і безперервний. Пізнаючи світ, людина дає назви окремим його частинам, при цьому вона класифікує (дає загальні назви), індивідуалізує та ідентифікує (дає власні назви). Останнім часом зростає увага до функціонування саме власних назв.

Власні назви, вжиті у художніх творах, — надзвичайно широке поле для досліджень. Поетоніми, використані або створені письменниками, вміщують у собі досвід попередніх поколінь і характеризують індивідуальну креативність автора. Власна назва є одним із засобів, що створюють художній образ. Вона володіє яскраво вираженою експресією, прихованими асоціаціями, впливає своєю особливою звуковою формою і відображає соціальний статус персонажа, передає національний колорит та історичну епоху. Кажучи іншими словами, ім'я як знак і символ має високий семантичний, прагматичний та функціональний потенціал.

Питання про дослідження власних назв у художньому творі — поетонімів — не є новим у вітчизняному мовознавстві. Це пояснюється тим фактом, що ономастика як окрема галузь мовознавчої науки привертає увагу багатьох дослідників: власні назви містять велику кількість найрізноманітнішої інформації з різних сфер людських знань.

За останні десятиліття вивчення ономастичної майстерності письменників значно просунулося вперед. Розроблено важливі теоретичні питання, з'явилися фундаментальні праці В. М. Калінкіна, Ю. О. Карпенка, Л. О. Беляя. Проаналізовано онімію багатьох письменників у дисертаціях Т. В. Немировської, О. Ф. Немировської, Г. П. Лукаш, Т. Б. Гриценко, Л. П. Кричун, М. Р. Мельник, Т. І. Крупеньової, Л. І. Селіверстової, А. В. Соколової та ін. Коло авторів, твори яких підлягають ономастичним дослідженням, розширюється (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, Л. Костенко, В. Винниченко, Ю. Яновський, О. Гончар та ін.), хоча робіт, присвячених комплексному аналізу всього ономастикону творчого доробку митців, ще небагато.

Як відомо, Іван Багряний — видатна постать в українській літературі ХХ століття, хоча тривалий час його в Україні не знали. Причина цього зрозуміла: він був ворогом комуністичної ідеології і пануючого режиму, борцем за вільну Україну. Лише з часу проголошення Україною державної незалежності Іван Багряний в ореолі заслуженої сла-

ви повертається на батьківщину як її вірний син. Саме тому сьогодні все ще не існує фундаментальних досліджень творчості письменника. Мова творів І. Багряного не розглядалася крізь призму поетичної ономастики. Цим і визначається **актуальність** обраної теми наукового дослідження. **Мета** статті полягає у визначенні специфіки антропонімікону драматичної повісті «Морітурі» І. Багряного, у виявленні функцій власних назв та з'ясуванні їх семантико-стилістичних особливостей.

Об'єктом дослідження є художнє мовлення Івана Багряного, онімія його творів. **Предмет** аналізу складають антропоніми, представлені у повісті І. Багряного «Морітурі». **Матеріалом** представленого дослідження є драматична повість «Морітурі», написана 1947 року, з якої методом суцільної вибірки було проведено відбір усіх без винятку антропонімацій. **Методи дослідження** зумовлені специфікою онімного матеріалу, який передусім потребує системного підходу й традиційного описового методу. Стилістично-контекстологічний підхід дає змогу встановити емоційно-експресивний зміст онімів різних розрядів. Обравши генеральним робочим прийомом вивчення поетичної ономастики у тексті, а не вилучення її з тексту (що нині в роботах з літературної ономастики переважає), ми намагалися послідовно описувати оніми у складі роману. Це дає змогу встановити та конкретно сформулювати емоційно-експресивний зміст онімів. Оніми аналізуються у художньому тексті шляхом суцільної вибірки, тобто точної фіксації всіх онімів і всіх їх ужитків. Для вивчення змісту онімів використано семантичний аналіз.

У літературній творчості Івана Багряного 1940-х рр. відбувся остаточний перехід до белетристичної й драматичної прози. Драматична повість «Морітурі» належить до жанру драматичного. Подібний твір включає в себе ознаки епічного та драматичного. Його можна визначити як міжродове утворення. При такому синтезі епічного та драматичного підсилюється вага розповіді, про події, описовості, але послаблюється роль дії. Надається перевага стрімкій зміні хронотопу, подіям, що, як правило, розгортаються в різних просторово-часових площинах, багатофабульності, композиційній завершеності кожного епізоду, що набуває в межах цілого самодостатності й самозначущості. Центральний конфлікт художнього твору реалізується через зіткнення особистих і зовнішніх чинників. Епізована драма має окрему

від традиційних форм поетику. Вона не пробуджує зацікавлення до розв'язки дії. В ній втілюється історично значуща подія — тип, коли людина постає як вираження певної історичної, соціальної тенденції. Епізована драма тяжіє до вирішення глобальних проблем. Її цікавить не побут, а буття, не подієвість, а буттєвість. Автор відверто формулює свою позицію, не враховуючи її ані в підтексті, ані в будь-яких потаємних колізіях, що існують як тло для основних. Провідним стає ефект відчуження: вміння побачити незвичне в узвичаєному, виокремити у розповсюдженому явищі те визначне, що часто заховано за заслоною повсякденності. Сфера дії ефекту відчуження, звичайно, широка: від сюжетобудування до конфліктотворення, від суб'єктної організації сюжету до об'єктивації авторського «Я», від переосмислення окремих прийомів до жанротворення [2, с. 26].

За кожним авторським символом-словом, за кожною наскрізною метафорою вимальовується конкретна історична доба, коли мільйони людей було оголошено ворогами народу, коли на велетенському конвеєрі фізично й морально знищувалась людина, проте і в нелюдських умовах зберігалася гідність. Характеристика страждань арештованих, в'язнів переростає факт зображення долі окремої людини і стає узагальненою символічною картиною страждання всього народу. Символістичні прийоми використані й при номінації персонажів. Система номінацій у драматичній повісті «Морітурі» відзначається своєрідністю, розмаїтістю побудови. Найменування персонажів зустрічається у наступних частинах тексту: у позначеннях персонажів перед реплікою, в авторських ремарках, у репліках самих персонажів. Примітно, що у драматичній повісті І. Багряного відсутній перелік дійових осіб на початку, характерний для будь-якого драматичного твору. Окрім цього, кожний розділ твору позбавлений вступної ремарки із зазначенням дійових осіб. Точніше сказати, вступна ремарка є, але стосується вона місця та часу дії: «*Типова камера УГБ НКВД епохи 1937–39 років*» [1, с. 262].

Структуротвірним чинником, домінантою сюжету є страсті приреченого праведника *Миколи Матяжа*. У творі цей персонаж отримує декілька номінацій, серед них: *Микола Матяж* (2 вживання), *Матяж* (1 вживання), *юнак* (4 вживання), *Юнак* (3 вживання), *Штурман* (139 вживань). Слід сказати, що *Микола Матяж*: один поіменований персонаж у творі «Морітурі» серед заарештованих чоловіків, більша час-

тина яких є безіменними. Протиставленість поіменованого героя й багатолікої юрби та її окремих представників утворює ту опозицію, яка трансформується у головний конфлікт драми — опозиція власного «я» та безособистісного натовпу.

Знайомлячись вперше з цим персонажем, читач дізнається про нього як про жертву: «*Жертва — юнак, геть весь обдертий і в синяках, лежить непритомно*» [1, с. 256]. Щодо персонажа автор використовує безіменний спосіб номінації, називаючи його загальною назвою, яка вказує на стать та вік незнайомої особи. Надалі ця безіменна номінація стає засобом ідентифікації героя. Лексема *Юнак* використовується автором під час спілкування Миколи з однокамерниками: «*Що ви робите?! — раптом аж скинувся Староста до Юнака, бачачи, як він припікає руку. — Що ви робите?! — Загартовуюсь, понуро і байдуже відповів Юнак припікаючи...*» [1, с.265].

Ця номінація представлена також у фрагменті, де персонаж розповідає про себе: «*Юнак: Безпартійний штурман не колеться. Карл Маркс: Штурман чого? Юнак: Крейсера «Україна»*» [1, с. 277]. Одразу після знайомства автор дає інше найменування персонажу. До кінця твору він лишається *Штурманом*, отже, ця номінація не стає прізвиськом, а функціонує на рівні найменування персонажа поряд з його іменем. У цьому способі йменування персонажа можна вбачати також і символіку образу героя. Адже він відстоює ідею протилежну світосприйняттю інших заарештованих і залишається їй вірним. Його думку не змінюють ні фізичні катування, ні моральні знущання тюремників. *Штурман* бере на себе відповідальність керуючого, саме він є ключовим персонажем усього твору.

Своєрідність розгортання номінаційних парадигм у повісті «Морітурі» полягає, на нашу думку, в тому, що замість імен І. Багрянний використовує загальні назви, що позначають вік, стать, професію та інше. Причина їх використання криється в необхідності показати в узагальненій формі те зло, якого зазнали народи від радянського режиму, що прагнув позбавити людину її особистісної та національної сутності, перетворивши нації на безособистісний натовп. Символічним тут є факт номінації героя за іменем та прізвиськом: «*Я — моряк... Чорноморської флотилії. Безпартійний штурман крейсера «Червона Україна»... Микола Матяж!*» [1, с. 276]. Свідома спроба самоідентифікації героя як особистості лишається не поміченою. Важливо те,

що називає себе так герой після переконливого виголошення мети революції: «*Революція була потрібна, щоб на арену прийшов Я!.. Щоб нарешті прийшов Я!..*» [1, с. 276]. Автор графічно підкреслює займенникову номінацію персонажа, маючи на увазі не прихід, зокрема, Миколи Матяжа, а усвідомлення людьми власної особистості, виокремлення серед собі подібних. Надалі використання двочленної антропоформули на позначення героя зустрічаємо лише під час допиту Командарма у Слідчого: «*Можете назвати його правдиве прізвище? — Здається... Матяж... Микола...*» [1, с. 324]. А під час виклику Миколи до Слідчого використовується лише прізвище персонажа: «*На «Ем»... Матяж... — промовив Штурман, не перестаючи сміятись*» [1, с. 309]. Таким чином, ім'я та прізвище героя використовуються передусім в офіційній ситуації спілкування.

І. Багрянний деяким героям дає «значущі» імена, вибір яких обумовлений особливим смисловим навантаженням, місцем персонажа у системі інших образів, ставленням до нього інших героїв твору. Так, одного з персонажів повісті Багрянний іменує *Карлом Марксом* (58 вживань). Отже, автор використовує історичну інформацію, що має викликати певні асоціації. Проте декодування інформації, що захована у власній назві, не завжди адекватне, бо носій мови (декодувальник) може бути незнайомим із семантикою імені. І хоча ім'я німецького філософа-матеріаліста, протагоніста робітничого соціалістичного руху Карла Маркса відоме усім, І. Багрянний подається до розтлумачення. Він подає додаткові коментарі, що сприймаються не як штучно внесені елементи, а як необхідна складова частина тексту, що мотивує не тільки вибір імені, але й несе велике конотативне навантаження. Наприклад, на питання Вартового, чи це він написав «Біблію Революції», *Карл Маркс* відповідає: «*Так... (і зітхнув)... Це «Біблія Революції»...*» [1, с. 259].

Особливої ролі відіграє ремарка автора щодо появи цього персонажа перед арештантами: «*А він стояв, розпросторившись на дверях, як Савоф, білий і величний, і особливий — вістун з того світу, свіжий і відмінний, не тутешній, майже неземний. І аж наче сяйво йшло від нього навколо, ніби він щойно спустився з неба...*» [1, с.269]. Недарма при його появі Юнак байдуже проголошує: «*Маєте месію*» [1, с. 269].

Герой здобуває й ще одне найменування — апелюючи до назви *Дід* (10 вживань) та відповідну русифіковану форму *Дед* (1 вживання).

У такий спосіб до нього звертаються тюремники до того моменту, як вони дізналися його ім'я («Ну, ну... Давай іди, Дед!» [1, с. 258]); так іменує цього персонажа й автор у ремарках: «Дід, вп'явшись любовно очима в «Капітал», вхопився рукою за серце, прошепотів, але наче здивовано: К-карл Маркс!» [1, с.258]. Причиною появи цього найменування героя можна вважати вік персонажа. Таким чином, даний апелює, окрім диференційної, виконує характеристичну функцію.

Окрім двочленної антропоформули, в авторських ремарках використано антропонім *Маркс* (121 вживання). Ми припускаємо, що таку зміну номінації можна пояснити втратою авторитета цим персонажем. Арештанти чекали на месію, на свого захисника й рятівника. Реакція ж *Маркса* на те, що він побачив у камері, зовсім не була схожою на героїчний настрій: «Жах... Скільки, скільки їх!!! Куди я потрапив?! <...> Я ще не був серед бандитів і злодіїв...» [1, с.271]. Іменування персонажа зазнає змін і надалі, внаслідок зміни образу та розкриття нових фактів. Так, стає відомо, що арештований *Карл Маркс* — це професор Ленінського інституту, *Марсо*. Фінал його слави очевидний: «**Карл Маркс** стинався, як на розп'ятті, але ніхто вже йому не вірив і не співчував з переляку за власну шкіру» [1, с. 295].

Отже, ім'я *Карла Маркса* використовується як метафора: підкреслюється зовнішня схожість двох чоловіків — ідеолога К. Маркса та професора інституту *Марсо*. Крім того, обігрується співзвучність прізвищ. Не без того, що письменник використовує прізвище *Марсо* французького походження для того, щоб продемонструвати: у ті часи приналежність до іншої національності теж робила людину ворогом народу.

Ключовою постаттю серед персонажів жіночої статі є *Валентина*, кохана жінка головного героя *Штурмана*. Парадигма її номінації представлена двома формами *Валентина* (22 вживання) та *Дівчина* (9 вживань). Ідентифікація героїні та її переномінація у творі трапляється під час її зустрічі зі *Штурманом* у кабінеті *Слідчого*: «Через хвилину відчинилися двері і «стрілок» пропустив у них *Дівчину*. Це була **Валентина**» [1, с. 338]. При першому знайомстві з героїнею під час допиту автор подає її ім'я. Прізвище *Дівчини* лишається невідомим. Цікаво, що в перекладі з латинської мови ім'я *Валентина* означає «сильна, дужа, міцна» [4, с. 37]. Етимологія імені підкріплює характер образу: жінка з дитиною на руках проходить допити, катування наряду із чолові-

ками. Сама героїня дає собі й інше найменування, протиставляючи себе табору тюремників та виокремлюючи себе як особистість серед інших засуджених: «*Ей, ви!.. Я (гордо) донька пролетаря!.. Донька розстріляного вами командира пролетарської бригади!..*» [1, с. 256]. Ймовірно, подібною номінацією автор має на меті вказати на важливість родинних зв'язків та пошану до свого роду, письменник відносить ці риси до чеснот українського народу.

У системі номінацій персонажів використовується також некомбінований тип — спосіб іменування винятково за іменем або прізвиськом, що не змінюються протягом твору. Один із жіночих персонажів твору одразу наділений ім'ям *Зоя* (4 вживання). Так її кличуть інші персонажі, так про неї говорить автор. «*Зоя як вродилась. Байдужа, замкнена, дисциплінована, дебела. Зоя, молода, але вже добре вимучена такою ось «нічною» роботою...*» [1, с. 314]. Ім'я *Зоя*, запозичене з грецької мови, позначає «життя» [4, с. 53]. Можна припустити, що у номінації цього персонажа відчутна спроба автора показати, що навіть до подібних умов пристосовується людина і виживає, якщо таке існування можна назвати життям.

Таким чином, на прикладі номінацій цих двох персонажів можна побачити тенденцію у використанні імен за їх етимологічною значущістю. Образ персонажів довершується певними характеристиками, закладеними у значенні власних імен.

Серед арештованих слід окремо розглянути постаті *Ненькала* та *Діда Чумака*. Перша номінація є прізвиськом, яке містить мовленнєву характеристику персонажа. Воно побудоване за моделлю українських прізвиськ. Про іменування *Ненькала* (44 вживання), «апологета національно-української ідеї в її примітивному анахронічно-стилізованому-хуторянському варіанті» [4, с. 38], інформація подається у його розмові зі *Штурманом* про Україну: «*Так, кажеш, «Ненька»?.. І це ти в ім'я неї такий...*» [1, с. 347]. Цей персонаж протистоїть поглядам головного героя, вони вступають у відкритий двобій після кульмінаційних сцен очних ставок. Так автор характеризує *Ненькала*: «*Ненавидящий і терпкий навіть перед смертю, жовчний і плескатий, як витерттий шаг, витерттий і позеленілий*» [1, с. 342]. *Ненькало* приєднується до тих, хто готовий молитися на Сталіна за подаровану «милість» — двадцять п'ять років каторги. Він яро протистоїть на словах *Штурману*, але не в змозі обґрунтувати свої думки. Дана номінація підкреслює іроніч-

ність цього образу, людини недалекої, яка свято вірить в ідеали, представлені владою.

Дід Чумак (12 вживань) належить до персонажів, які зберігають у творі своє прізвище. Він не висловлює ніяких ключових ідей, не підтримує суперечок у камері. Його бажання прості й буденні, навіть наївні, вбачаючи ситуацію: «*Дід Чумак* *благально, найщирішим голосом: — Оддільонний!.. Дайте голку!.. <...> Гудзика пришити...»* [1, с. 346]; «*Як же я перед Богом і перед Сталіним штани в руках тримати буду, га!?*» [1, с. 354]. Як видно з тексту, це людина зі своїми власними переконаннями, тиха, але непохитна: «*І кожен не витримав погляду й схилив голову. <...> Не схилив тільки один — Дід Чумак, що дивився на Штурмана мовчки (як і весь час тримався мовчки) і радісно одверто посміхався...»* [1, с. 305]. Традиційне українське прізвище характеризує героя за національною приналежністю. Окрім цього, його образ змальовано як позитивний, тобто представники українського народу представлені автором як люди непохитні у своїй вірі, чесні та сміливі.

На особливу увагу заслуговує іменування персонажа *Доктора Іванова* (5 вживань). І його прізвище, і мова характеризують його як представника російського народу: «*Ви іскажаєте великій рускій язык!..»* [1, с. 305]. Отже, типове російське прізвище характеризує національну приналежність персонажа. До числа арештантів належить і грек *Металіди* (4 вживання). Згадка про нього подається в уривку: «*Сидять рядом вірмени, потім жиди, кілька греків, німці, росіяни і переважна більшість — українці... Металіди яскраво виявлений, типовий грек...»* [1, с. 289]. Використання іноземного імені у даному контексті підсилює достовірність фактів у творі. Таким способом автор демонструє масштаби трагедії: тоталітарна система здійснювала арешти людей різних національностей.

Отже, ономастичні пошуки І. Багряного виявились у доборі яскраво індивідуалізованих онімів, значення яких найповніше розкривається у контексті твору. Скрупульозно добираючи іменування персонажам, письменник звертає увагу на їх семантичну насиченість, яка викликає образні асоціації і розкривається у певному контексті. Ономатворчість І. Багряного є свідченням великої уваги до власних назв та їх експресивних можливостей.

Література

1. Багрянний І. Тигролови: [роман]. Морітурі: [драматична повість] / Іван Багрянний. — К.: Наук. думка, 2005. — 368 с.
2. Колошук Н. Іван Багрянний: домінанти творчості та проблеми вивчення: [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Надія Колошук. — Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. — 121 с.
3. Чуб Т. В. Вплив поетонімогенезу на образні можливості пропріальної лексики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Тетяна Вікторівна Чуб. — Донецьк, 2005. — 17 с.
4. Кочева О. Большой словарь имен / О. Кочева. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2011. — 329 с.

References

1. Bagrany, I. (2005), Tigrolovi. Morituri, Kiev, Science. opinion, 368 p.
2. Koloshuk, N. (2010), Ivan Bagrany: the dominant of creativity and problems of study, Lutsk, 121 p.
3. Chub, T. V. (2005), Influence of poetonimogenesis on figurative possibilities of proprial vocabulary, Donetsk, 17 p.
4. Kocheva, O. (2011), A large dictionary of names, Rostov-on-Don, Phoenix, 329 p.

БОЕВА Эвелина Владимировна

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинской и зарубежной литературы Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», ул. Старопортофранковская, 26, Одесса, 65020, Украина; тел.: +300487234098; e-mail: evelinaboeva@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–5966–0538

Аннотация. Стаття посвящена исследованию функциональных особенностей онимов, что номинируют имена в художественном дискурсе выдающегося украинского писателя И. Багряного. Установлено коннотативное и экспрессивное наполнение антропонимов в повести «Моритури» И. Багряного, способы их участия в создании художественного целого. Цель статьи заключается в определении специфики антропонимикона драматической повести «Моритури» И. Багряного. Объектом исследования является художественное речье Ивана Багряного, онимы его произведений. Предмет анализа составляют антропонимы, представленные в повести «Моритури» И. Багряного. Методы исследования обусловлены спецификой онимного материала, который прежде всего требует системного подхода и традиционного описательного метода. Выбрав генеральным рабочим приемом изучение

художественной ономастики в тексте, а не выделение ее из текста, мы пытались последовательно описывать онимы в составе повести. Это позволяет установить и конкретно сформулировать эмоционально-экспрессивное содержание онимов. Ономастические поиски И. Багряного оказались в подборе ярко индивидуализированных онимов, значения которых наиболее полно раскрываются в контексте произведения. **Выводы:** скрупулезно подбирая именованья персонажам, автор обращает внимание на их семантическую насыщенность, которая вызывает образные ассоциации и раскрывается в определенном контексте. Ономатворчество писателя является свидетельством большого внимания к именам и их экспрессивным возможностям.

Ключевые слова: оним, художественный текст, антропоним, собственное имя, функциональная парадигма.

Evelina BOYEVA

Candidate of Philology Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign Literature of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Staroportofrankovskaya, 26, Odessa, 65020, Ukraine; tel.: +300487234098; e-mail: evelinaboeva@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–5966–0538

Summary. The article is devoted to the study of the functional features of onyms, nominating their own names in the artistic discourse of the famous Ukrainian writer I. Bagryany. Conotative and expressive filling of anthroponyms in the story «Morituri» I. Bagryany, ways of their participation in the creation of the artistic whole are established. The **purpose** of the paper is to determine the specifics of the anthroponimicon of the dramatic story «Morituri» by I. Bagryany. The **object** of the study is the artistic speech of Ivan Bagryany, onymy of his works. The **subject** of analysis are anthroponoms, presented in the story «Morituri» by I. Bagryany. The **methods** of research are determined by the specificity of the onymic material, which primarily requires a systematic approach and a traditional descriptive method. Having chosen the general working method for studying artistic onomastics in the text, rather than extracting it from the text (which now prevails in works on literary onomastics), we tried to consistently describe the names in the composition of the story. This allows us to establish and specifically formulate the emotional and expressive content of the onym. Onomastic searches of I. Bagryanyi appeared in the selection of brightly individualized onymies whose values are most fully disclosed in the context of the work. **Conclusions:** by scrupulously identifying characters, the author draws attention to their semantic saturation, which causes figurative associations and is revealed in a certain context. The writer's identity is a sign of great attention to his own names and their expressiveness.

Key words: onym, artistic text, anthroponym, proper name, functional paradigm.

УДК 811.111'373.2

ВАРБАНЕЦЬ Тетяна Вікторівна

аспірант кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
викладач кафедри іноземних мов Національного
університету «Одеська юридична академія»
телефон: +38 066 7362484, e-mail: tvo1986@mail.ru,
ORCID ID: 0000–0002–4278–0442

СЛОВОТВІР АНГЛОМОВНИХ ВІРТУАЛМІФОНІМІВ

***Анотація.** В статті розглянуто основні особливості словотвору англомовних віртуалміфонімів. У попередніх розвідках було окреслено основні особливості такого новітнього для ономастики класу власних назв, як назви об'єктів віртуальних світів електронних ігор — віртуалміфонімів. У цій розвідці увагу було зосереджено на особливостях утворення цих власних назв. Були проаналізовані наявні ономастичні розвідки, головною темою яких був словотвір власних назв, і було наведено класифікацію дериваційних моделей, за допомогою яких творяться віртуалміфоніми. Загалом було виділено чотири дериваційні моделі — афіксацію (та її підтипи: префіксацію та суфіксацію), складання (та його підтипи: власне складання, зрощення та абревіацію), усічення (та його підтипи: афарезу, синкопу та апокопу) та конверсію. Було знайдено, що найчастотніше використаною дериваційною моделлю є складання, а саме, його підтип — власне складання. Найменш використаними є такий підтип афіксації, як префіксація, та такий підтип усічення, як синкопа. Деякі дериваційні моделі, які частотно вживаються в інших мовах, на кшталт флексійної чи конфіксної афіксації майже не використовуються при словотворі англомовних віртуалміфонімів і, як наслідок, не знайшли відображення в нашій вибірці.*

***Ключові слова:** ономастика, електронні ігри, комп'ютерні ігри, віртуалміфонім, комп'ютеронім.*

Протягом останніх років сучасні технології дедалі глибше стають частиною повсякденного життя майже кожної людини — згідно зі статистикою, станом на 2014 рік у середньому у 38 % людей в кожній країні світу був настільний комп'ютер (статистика не включає США, де ця цифра становить 80 %) [20]. Станом на 2016 рік 46,1 % населення Землі є користувачами Інтернету [21]. Ця кількість постійно

зростає, так, у 2010 року лише 29,2 % населення Землі активно користувались Інтернетом [там само].

Радикальні зміни в навколишньому середовищі людства викликали радикальні зміни в людському мовленні, яке мало охопити новітні явища та адаптуватись під використання в новому середовищі. Останнім часом ця **актуальна** тема привернула увагу мовознавців до себе. Були створені розвідки, в яких йшлося про лінгвальні особливості комунікації в Інтернеті [див. докл. 18, 7, 9, 12, 10 та інші]. Були створені і розвідки, в яких йшлося про специфіку використання власних назв в комп'ютерному середовищі [див. докл. 14, 11].

Невід'ємною складовою комп'ютерного мовного середовища є електронні ігри, які, хоч і якомога більше імітують «реальний» світ у всьому, включаючи мовлення та вживання власних назв, мають власні лінгвальні та онімні особливості. **Об'єктом** нашого дослідження є онімна специфіка англomовних власних назв на позначення об'єктів віртуальних світів електронних ігор — віртуалміфонімів. В попередніх розвідках було окреслено загальну специфіку онімії електронних ігор [6], її мотиваційну [3, 5] та функціональну [4] специфіку. **Предметом** даного дослідження є словотвірні особливості англomовних віртуалміфонімів. **Матеріалом** дослідження є 100 найуживаніших англomовних віртуалміфонімів з електронних ігор *Grand Theft Auto V* (далі — *GTA V*) та *The Witcher 3: Wild Hunt*.

Людська мова — це складна система, однією з основних характеристик якої є адаптивність [2, с. 21]. Її скелетом є грамати́ка, а плоттю — слова. В той час, як грамати́ка змінюється повільно й поступово, лексичний склад — це складна структура, яка змінюється постійно. Її основним елементом є слово — діалектична єдність форми і змісту [там само, с. 31], яку можна представити, за Ф. Соссюром, як поєднання **форми** (комплексу фонем/графем) з **референтом** (означуваням) через **концепт** (суб'єктивне уявлення про референт) [див. докл. 13, с. 69].

Лексичний склад мови з процесом її розвитку зазнає змін з лінгвістичних та екстралінгвістичних приводів. До **екстралінгвістичних** належать: змінення навколишнього середовища з розвитком людства — виникають нові об'єкти та особливості перебігу процесів, що оточують людей; асоціативне мислення людей, що знаходять спільні риси між непоєднаними між собою предметами та явищами, які ста-

ють підгрунтям для переносів значення; дедалі точніше визначення поняття в процесі колективного пізнання навколишньої дійсності, тобто семантичне звуження; зміна суб'єктивного ставлення лінгво-соціуму до певного об'єктивного предмета чи явища; розповсюдження одного синоніму та зменшення частотності використання іншого з соціальних приводів на кшталт елітарності однієї лінгвосоціальної групи в білінгвальному середовищі [1, с. 65–71].

До **лінгвістичних** приводів зміни словникового запасу належать: спрощення слова через частотне використання; зміна значення слова з появою нового синоніма на позначення того ж самого денотата; зміна значення слова внаслідок зміни валентності лексеми, тобто адаптація слова під зміни мовної системи [там само, с. 70].

Як ми бачимо з наведених вище класифікацій, зміни словникового запасу кожної мови бувають двох типів: поява нового слова та зміна значення існуючого слова. Розглянемо кожен з них по черзі.

Є два шляхи появи нових слів: створення нових лексем засобами мови та запозичення з іншої мови. Далі буде розглянуто перший спосіб — **словотвір**, який дефінується як «утворення слів, які називаються похідними, ... за допомогою прикладів та моделей [формальних засобів], що існують в мові» [16, с. 467]. Ці самі моделі, за І. В. Арнольд, називаються **дериваційними моделями** (чи словотвірними моделями) та дефінуються як «поєднання коренів та афіксів, які трапляються достатньо часто для того, щоб було зрозуміло приналежність нового поєднання до певної частини мови, його лексико-семантичну категорію...» тощо [1, с. 93]. Р. З. Гінзбург уточнює, дериваційні моделі поділяються на продуктивні та непродуктивні. Наведене вище визначення І. В. Арнольд стосується саме **продуктивних** дериваційних моделей, тобто таких, що можуть використовуватись для «створення нових слів в будь-який час». **Непродуктивні** ж нині не використовуються, проте використовувались на певному історичному етапі розвитку мови [8, с. 112].

Д. Крістал виділяє 4 головні дериваційні моделі: **префіксація**, тобто «додавання префіксу до кореневої морфеми», наприклад, приєднання префіксу *un-* до кореневої морфеми *do* призводить до появи нової лексеми — дієслова *to undo*; **суфіксація**, яка дефінується ним як «додавання префіксу після кореневої морфеми», наприклад, поєднання афікса *-ness* з прикметником *dark* призводить до появи іменника

darkness; **конверсія** — «зміна класу слова без зміни його форми», наприклад, дієслово *to smoke* може вживатись як іменник — *a smoke* — без зміни форми лексеми *smoke* (слід зазначити, що мається на увазі базова форма іменника — інфінітив для дієслова, називний відмінок для іменника тощо; граматична парадигма лексеми при переході з однієї часини мови в іншу змінюється); **словоскладення** — «дві кореневі морфеми складаються для формування нового слова», наприклад, дієслово *to blow* та іменник *fish* формують композит *blowfish* [19, с. 90].

Також він виділяє ще 4 вторинні дериваційні моделі: **редуплікація** — подвоєння кореневої морфеми, прикладом якої може виступати слово *goody-goody* (англ. неформ. «той, хто поводитьсь так, щоб задовольнити авторитетних людей» [там само]), або *wishy-washy* (англ. неформ. «той, хто не має чітких ідей, принципів чи помітних якостей» [там само]), де, як ми бачимо, вживаються два різних, проте дуже схожих за звучанням слова, що можна виділити як підтип редуплікації; **усічення** — «неформальне скорочення слова, часто до одного складу», прикладом чого можуть слугувати скорочення слова *doctor* до *doc*, або *repository* до *repo*; **акронім** — «формування слова шляхом складання перших літер слів», наприклад, *EU* — *European Union*, або *VIP* — *Very Important Person*; **зрощення** — «змішування двох слів в одне» [там само, с. 90], прикладом чого виступають такі слова як *smog* (поєднання слів *smoke* та *fog*).

Р. З. Гінзбург об'єднує перші дві дериваційні моделі за Д. Крісталом в одну — **афіксацію**, яка дефінується як «додавання дериваційних афіксів до різних типів основ» [8, с. 114], в межах якої виділяються такі підтипи, як префікація та суфіксація. Дослідниця також виділяє конверсію та словоскладання, уточнюючи, що значення результату словоскладання залежить не тільки від суми компонентів, що його формують, а й від його структури, наприклад, *fruit-market* та *market-fruit* — це два різних слова, *фруктовий ринок* та *фрукт з ринку*, відповідно [там само, с. 144].

Щодо вторинних дериваційних моделей за Д. Крісталом, І. В. Арнольд відносить редуплікацію до словоскладання та виділяє такий його підтип, як **редуплікаційний композит** [1, с. 129]. Також вона відносить акронім за Д. Крісталом до такого типу, як **абревіатури** — «пропуск літер з однієї чи більше частин слова» — який є підтипом усічення [там само, с. 142–145]. Також виділяються ще декілька про-

дуктивних дериваційних моделей, які не згадав Д. Крістал: **зміна звуків** — «зміна фонемної композиції кореня» для розрізнення слів, наприклад, однина *foot* та множина *feet*; **зміна наголосу** — «зміна наголосу в гомографічних словах», також задля їх розрізнення, наприклад, прикметник *frEquent* та дієслово *frequEnt*; та **ономатопея** (звукоімітація) — імітація екстралінгвальних феноменів мовними засобами [там само, с. 145–150].

Якщо говорити про дериваційну специфіку саме онімних одиниць, то ми звернулись до класифікації М. М. Торчинського і застосували її для аналізу власної вибірки. Він виділяє наступні дериваційні моделі власних назв [15, с. 14]:

- **Афіксація**, тобто додавання до похідної основи словотворчих афіксів, залежно від класу яких можна виділити наступні підтипи цієї дериваційної моделі:

- о **Префіксальна** афіксація — доволі малопоширена в електронних іграх дериваційна модель, що імовірно формує складові частини власних назв, утворених за допомогою інших дериваційних моделей. Прикладом може слугувати віртуалміфоергонім *O'Deas Pharmacy* з гри *GTA V*, в якому частина *O'* має ірландське походження та означає *онук*;

- о **Суфіксальна** афіксація — це частотна дериваційна модель для утворення віртуалміфонімів. Прикладами можуть слугувати віртуалміфохремотоніми *Bagger* та *Baller* з гри *GTA V*, обидва утворені за допомогою суфіксу *-er*. Особливої уваги заслуговують віртуалміфоніми на кшталт назви селища *Lofoten* з гри *Witcher 3*, який створено вигаданою мовою. Це слово насправді походить з норвезької мови (і є назвою архіпелага в Норвегії) та має закінчення множини *-en*. У деяких електронних іграх такі оніми є поширеними і питання щодо того, як їх класифікувати — намагаючись виділити афікс чи як окреме слово — є дискусійним;

- **Усічення**, тобто відкидання частини слова, в межах якої можна виділити наступні підтипи:

- о **Афреза** — відкидання початку слова, прикладом чого може виступати віртуалміфоергонім *Vangelico* з гри *GTA V*, який походить від іспанського *evangġlico* — «євангелічний»;

- о **Синкопа** — відкидання певної кількості букв у середині слова. Ця дериваційна модель є малопоширеною для утворення вірту-

алміфонімів, вона частіше використовується для утворення їхніх складових на кшталт віртуалміфоергоніма *Up-n-Atom Burger* з гри *GTA V*;

о **Апокопа** — відкидання кінця слова. Ця дериваційна модель часто використовується для утворення віртуалміфонімів, наприклад, віртуалміфоантропонім *Ciri* — ім'я одного з головних персонажів гри *Witcher 3* — утворено шляхом відкидання трьох літер в кінці її повного ім'я — *Cirilla*;

• **Складання**, тобто поєднання двох чи більше основ, у межах якої можна виділити декілька підтипів:

о **Власне складання**, тобто безпосередньо об'єднання декількох основ (часто супроводжується суфіксацією). Ця дериваційна модель є найбільш продуктивною для утворення віртуалміфонімів. Прикладами можуть виступати віртуалміфотопонім *Crow's Perch* та віртуалміфоантропонім *Phillip Strenger* з гри *Witcher 3*. Особливої уваги заслуговує віртуалміфотопонім з цієї ж гри *Hindarsfjall*, який походить з вигаданої мови, яка наслідує реальним «нордичним» мовам, тобто містить елементи норвезької, валлійської, ісландської, ірландської мов тощо. В даному випадку цей топонім є поєднанням форми множини родового відмінка шведського слова *hind* (самка оленя) та ісландського *fjall* — гора. Як було зазначено вище, не зрозуміло, чи слід намагатись розділити власні назви такого типу на окремі основи;

о **Зрощення**, під яким М. М. Торчинський розуміє об'єднані прізвища на кшталт Семенюк-Самсоненко. Випадки використання цієї моделі для утворення віртуалміфоантропонімів численні, наприклад, ім'я персонажу *Shilard Fitz-Oesterlen* з гри *Witcher 3*. Також є ще одне розуміння цього терміну — об'єднання частин двох основ для формування однієї, наприклад, віртуалміфоергоніми *Nutsaki* (назва ресторану, об'єднання слів *Nut* та, вірогідно, *Nagasaki*) та *Speedophile* (назва виробника транспортних засобів, поєднання *speed* та морфеми *-phile* в значенні «той, хто любить») з гри *GTA V*;

о **Абревіація**, тобто поєднання перших літер слів, що формують «повну версію» назви, наприклад віртуалміфоергоніми *G&B* (що розшифровується як *Gutter & Blood*) чи *IAA* (що означає *International Affairs Agency*) з гри *GTA V*;

• **Конверсія**, тобто зміна граматичної парадигми слова без зміни його похідної форми. Прикладами можуть слугувати віртуалміфозонім *Chop* або віртуалміфоантропонім *Stretch* з гри *GTA V*, які походять від відповідних дієслів.

М. М. Торчинський також до шляхів онімної деривації відносить **конфіксальну** та **флексійну** афіксацію, проте ці дериваційні моделі не є продуктивними для англomовних віртуалміфонімів — у нашій вибірці не було зафіксовано жодного випадку їх використання, що можна пояснити специфікою англійської мови.

Підсумовуючи, можемо сказати, що лексичний склад мови змінюється з лінгвальних та екстралінгвальних приводів. Шляхів його змінення два: утворення нових лексем та зміна значень існуючих. Слова утворюються двома шляхами: за допомогою дериваційних моделей чи запозиченням з іншої мови. В даній статті були досліджені дериваційні моделі, за допомогою творяться пропріальні одиниці на позначення об'єктів віртуальних світів електронних ігор. Слідом за М. М. Торчинським ми виділили 4 дериваційні моделі: афіксацію, складання, усічення та конверсію, деякі з них з подальшим розгалуженням на підтипи. Найбільш часто уживаною дериваційною моделлю є складання, а саме, його підтип — власне складання.

У подальших розвідках планується дослідити словотвірні особливості віртуалміфонімів залежно від класової приналежності денотатів.

Література

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. — М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1959. — 351 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка [3-е изд.] / И. В. Арнольд. — М.: Высшая школа, 1986. — 295 с.
3. Варбанець Т. В. Аспекти мотивації віртуалміфонімів / Т. В. Варбанець // Матеріали міжнародної заочної науково-практичної конференції «Актуальні напрями сучасної філології». — Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. — С. 19–21.
4. Варбанець Т. В. Віртуалміфоніми та їх функції / Т. В. Варбанець // Записки з ономастики. — 2016. — № 19. — С. 24–31.
5. Варбанець Т. В. Мотивація англomовних віртуалміфонімів / Т. В. Варбанець // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. — 2017. — Вип. 1 (27). — С. 50–53.

6. Варбанець Т. В. Онімія віртуальних світів електронних ігор / Т. В. Варбанець // Мова. — 2016. — № 26. — С. 61–66.
7. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках (на материале жанра компьютерных конференций) : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Е. Н. Галичкина. — Астрахань, 2001. — 212 с.
8. Гинзбург Р. З. Лексикология английского языка / Р. З. Гинзбург, С. С. Хидекель, Г. Ю. Князева, А. А. Санкин. — М. : Высшая школа, 1979. — 269 с.
9. Дудолодова О. В. Интернет-дискурс як особливий тип дискурсу / О. В. Дудолодова // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. — 2008. — № 837. — С. 74–78.
10. Каптюрова В. В. Прагматичні принципи формування повідомлень у соціальних мережах і мікроблогах (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / В. В. Каптюрова. — К., 2014. — 235 с.
11. Карпенко М. Ю. Онімний простір Інтернету / М. Ю. Карпенко. — Одеса : КП ОМД, 2017. — 195 с.
12. Реконвальд Н. В. Англоязычный чат как разновидность компьютерно-опосредованной коммуникации (прагмалингвистическое исследование) : дис. ... канд. филол. наук: спец: 10.02.04 / Н. В. Реконвальд. — Одеса, 2008. — 267 с.
13. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр. — Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 1999. — 432 с.
14. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / М. М. Торчинський. — К., 2010. — 502 с.
15. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 / М. М. Торчинський. — К., 2010. — 27 с.
16. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева — 2-е изд. — М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. — 685 с.
17. Cambridge Dictionary // Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/>.
18. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. — 2nd ed. — NY : CUP, 2006. — 304 p.
19. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language / D. Crystal. — Cambridge : Cambridge University Press, 1987. — 472 p.
20. Global Computer Ownership | Pew Research Center // Режим доступу: <http://www.pewglobal.org/2015/03/19/internet-seen-as-positive-influence-on-education-but-negative-influence-on-morality-in-emerging-and-developing-nations/technology-report-15/>.
21. Number of Internet Users (2016) — Internet Live Stats // Режим доступу: <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>.

References

1. Arnold I. V. (1959), *Lexicology of the Modern English Language*, Moscow, Foreign Literature Publishing House, 351 p.
2. Arnold I. V. (1986), *Lexicology of the Modern English Language*, Moscow, Vyshaya Shkola, 295 p.
3. Varbanets T. V. (2017), *Aspects of Electronic Game Name Motivation: Abstracts of International Conference «Actual Tendencies in Modern Linguistics»*, Odesa, «Helvetica» Publishing House, pp. 19–21.
4. Varbanets T. V. (2016), *Electronic Game Names and their Functions: Opera in Onomastica*, Vol. 19, pp. 24–31.
5. Varbanets T. V. (2017), *Motivation of English Electronic Game Names: Ternopol National Pedagogical University Scientific Journal. Series: Linguistics*, Vol. 1 (27), pp. 50–53.
6. Varbanets T. V. (2016), *Virtual Game World Onomastics: Language*, Vol. 26, pp. 61–66.
7. Galichkina E. N. (2001), *Peculiarities of Computer English and Russian Discourse (based on online conference genre)*, Thesis, Astrachan, 212 p.
8. Ginzburg R. Z. (1979), *English Lexicology*, Moscow, Vyshaya Shkola, 269 p.
9. Dudoladova O. V. (2008), *Internet Discourse as a Special Type of Discourse: Kharkiv National University Scientific Journal*, Vol. 837, pp. 74–78.
10. Kaptyurova V. V. (2014), *Pragmatic Principles of Forming Messages in Social Networks and Microblogs (based on the English Language)*, Thesis, Kyiv, 235 p.
11. Karpenko M. Yu. (2017), *The Onymic Space of the Internet*, Odesa, KP OMD, 195 p.
12. Rekonvald N. V. (2008), *English Chat as a Kind of Computer-Mediated Communication (Pragmatic Linguistic Research)*, Thesis, Odesa, 267 p.
13. Saussure F. (1999), *A Course in General Linguistics*, Ekaterinburg, Ural University Publishing, 432 p.
14. Torchinsky M. M. (2010), *Structure, Typology and Functions of Personal Names in the Ukrainian Language*, Thesis, Kyiv, 502 p.
15. Torchinsky M. M. (2010), *Structure, Typology and Functions of Personal Names in the Ukrainian Language*, Thesis Abstract, Kyiv, 27 p.
16. Yartseva V. N. (1998), *Linguistics. Big Encyclopedical Dictionary*, Moscow, Big Russian Encyclopedia, 685 p.
17. Cambridge Dictionary, <http://dictionary.cambridge.org/>
18. Crystal D. (2006) *Language and the Internet*, New York, Cambridge University Press, 304 p.
19. Crystal D. (1987) *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge, Cambridge University Press, 472 p.
20. Global Computer Ownership | Pew Research Center, <http://www.pewglobal.org/2015/03/19/internet-seen-as-positive-influence-on-education-but-nega->

tive-influence-on-morality-in-emerging-and-developing-nations/technology-report-15/

21. Number of Internet Users (2016) — Internet Live Stats, <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>

ВАРБАНЕЦ Татьяна Викторовна

аспирант кафедры грамматики английского языка

Одесского национального университета им. И. И. Мечникова,

преподаватель кафедры иностранных языков Национального университета

«Одесская юридическая академия»

тел.: +38 066 7362484, e-mail: tvo1986@mail.ru,

ORCID ID: 0000–0002–4278–0442

Аннотация. В статье рассмотрены основные особенности словообразования англоязычных виртуалмифонимов. В предыдущих исследованиях были обозначены основные особенности такого нового для ономастики класса имен, как названия объектов виртуальных миров электронных игр — виртуалмифонимов. В этом исследовании внимание было сосредоточено на особенностях образования этих имен. Были проанализированы имеющиеся ономастические исследования, главной темой которых было словообразование имен собственных, и была приведена классификация деривационных моделей, с помощью которых создаются виртуалмифонимы. Всего было выделено четыре деривационные модели — аффиксация (и её подтипы: префиксация и суффиксация), сложение (и его подтипы: собственно сложение, сращение и аббревиация), усечение (и его подтипы: афареза, синкопа и апокопа) и конверсия. Было найдено, что наиболее частотной используемой деривационной моделью является сложение, а именно, его подтип — собственно сложение. Наименее используемыми — такой подтип аффиксации, как префиксация, и такой подтип усечения, как синкопа. Некоторые деривационные модели, часто использующиеся в других языках, вроде флексивной или конфиксной аффиксации почти не используются при словообразовании англоязычных виртуалмифонимов и, как следствие, не нашли отражения в нашей выборке.

Ключевые слова: ономастика, электронные игры, компьютерные игры, виртуалмифоним, компьютероним.

VARBANETS Tatyana Viktorovna

post-graduate student of the Department of Grammar of the English Language
Odesa National University named after I. I. Mechnikov, teacher of the Department
of Foreign Languages National University «Odesa Law Academy»,
telephone number: +38 066 7362484, e-mail: tvo1986@mail.ru,
ORCID ID: 0000–0002–4278–0442

Abstract. *The article deals with the main features of the word-formation of English electronic game names. In previous studies, the main features of such a new for onomastics class of names as the names of the objects of virtual worlds of electronic games were outlined. In this research, our attention is focused on the peculiarities of word-formation of these proper names. An analysis of the existing body of onomastic research dealing with the word-formation of personal names was analyzed, and the classification of derivational patterns used to create electronic game names is given. In general, four derivational patterns are singled out: affixation (and its subtypes: prefixation and suffixation), compounding (and its subtypes: simple compounding, blending, and abbreviation), shortening (and its subtypes: apharesis, syncope, and apocope), and conversion. It was found that the most commonly used derivational pattern is compounding, namely, its subtype — simple compounding. The least-used are prefixation and syncope. Certain derivational patterns that are frequently used in other languages, such as flexional affixation or confixation, are rarely used in the formation of English electronic game names and, as a result, are not found in our corpus.*

Key words: *onomastics, electronic games, computer games, electronic game name, computer name.*

УДК 811.111'373.237'26(043.5)

ДІДУР Юлія Ігорівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного економічного університету,
Пушкінська, 26, Одеса, 65014, Україна;
тел.: + 38 048 7224117; e-mail: mete00rka@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2470–9669

ЛІНГВІСТИЧНА ПРИРОДА ЕРГОНІМІВ (на матеріалі української, англійської та російської мов)

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі. Останнім часом виникла потреба дослідження власних назв на позначення груп людей — ергонімів. На першому етапі дослідження було здійснено аналіз еволюції терміна ергонім, запропоновано уточнення до створення і функціонування ергонімної термінології, а також розроблено денотатно-номінативну класифікацію ергонімної лексики. На другому етапі було висвітлено структурні особливості ергонімів, проаналізовано мотиваційну структуру ергоніміконів м. Києва, Лондона та Москви, а також з'ясовано шляхи походження ергонімів. На третьому етапі дослідження було проведено вільний асоціативний експеримент, систематизовано, класифіковано й описано результати експерименту, а також встановлено структуру асоціативного поля ергонімів української, англійської та російської мов. **Мета** дослідження полягає у визначенні лінгвістичної природи ергонімів, їх системному описі за денотатно-номінативним, структурним, мотиваційним, генетичним характером, а також в актуалізації механізмів їх концептуалізації, категоризації та фреймування у ментальному лексиконі. **Об'єктом** дослідження є власні назви на позначення груп людей в українській, англійській та російській мовах. **Предметом** дослідження є структурно-семантичні, мотиваційні, генетичні та когнітивні особливості ергонімів в українській, англійській та російській мовах. **Матеріалом** дослідження є 3000 ергонімів, обраних з інформаційних та рекламних матеріалів друкованих та електронних ЗМІ, а також результати вільного асоціативного експерименту загальною кількістю 2904 реалізації. У **результаті** розвідки ергоніми були розділені на 6 класів за їх провідною функцією; за структурою ергоніми були розділені на однокомпонентні та багатоконпонентні; дослідження мотиваційної структури ергоніміконів дозволило виокремити 12 класів ергонімів з огляду на природу їх мотивованості; аналіз результатів

опитування респондентів дозволив виокремити 9 різних типів реакцій на стимули-ергоніми.

Ключові слова: *когнітивна ономастика, ергонім, денотатно-номінативна класифікація, мотиваційна структура ергонімікону, шляхи походження ергонімів, вільний асоціативний експеримент, структура асоціативного поля ергонімів.*

Мовознавчі науки, зокрема ономастика, на сучасному етапі розвитку характеризуються підвищеним інтересом до розширення репертуару об'єктів дослідження, а також до нових підходів до їх вивчення, до ментальних процесів, які пов'язані з особливостями організації та функціонування ментального лексикону. Дана робота виконана у руслі когнітивно-дискурсивної наукової парадигми, а саме — когнітивної ономастики. У роботі діалектично поєднуються підходи та методи традиційної ономастики й новітнього когнітивного напрямку, який стосується дослідження всіх аспектів ментального буття онімів.

Велику увагу проблемам сутності, класифікації, функціонування власних назв приділяли багато видатних учених, таких як Д. Г. Бучко, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, О. Ю. Карпенко, В. В. Лучик, В. В. Німчук, Є. С. Отін, Н. В. Подольська, О. В. Суперанська, М. М. Торчинський, В. П. Шультгач та багато інших. Ергонімічну лексику, її структурні, семантичні, мотиваційні, функціональні особливості досліджували О. О. Белей, А. В. Беспалова, Є. С. Бутакова, Ю. М. Деремента, Р. І. Козлов, І. В. Крикова, М. Я. Крючкова, Н. В. Кутуза, Н. М. Лесовець, О. Н. Сидоренко, К. О. Трифонова, А. А. Ходоренко, М. М. Цілина та інші. Фреймування, концептуалізацію та категоризацію власних назв у ментальному лексиконі вивчали Т. Бреннен, С. Бредарт, Т. Валентайн, Н. Д. Голев, Л. М. Дмитрієва, К. Д. Долбіна, О. Ю. Карпенко, В. Ю. Неклесова, Г. В. Ткаченко.

Актуальність даної роботи зумовлена необхідністю всебічного та вичерпного дослідження структури, семантики, мотивації, шляхів походження, асоціативного потенціалу ергонімів української, англійської та російської мов, одночасно зі встановленням специфіки тих ментальних трансформацій, яких вони зазнають при надходженні до ментального лексикону людини, у заповненні ще однієї лакуни в наших знаннях про етноспецифічні та універсальні риси різномовних ергонімічних концептосфер та концептуальних і мовних картин світу

українського, англійського та російського соціумів. **Мета дослідження** полягає у визначенні лінгвістичної природи ергонімів, їх системному описі за денотатно-номінативним, структурним, мотиваційним, генетичним характером, а також в актуалізації механізмів їх концептуалізації, категоризації та фреймування у ментальному лексиконі. **Об'єктом дослідження** є власні назви на позначення груп людей в українській, англійській та російській мовах. **Предметом дослідження** є структурно-семантичні, мотиваційні, генетичні та когнітивні особливості ергонімів в українській, англійській та російській мовах. **Матеріалом дослідження** є 3000 ергонімів, обраних з інформаційних та рекламних матеріалів друкованих та електронних ЗМІ, а також результати вільного асоціативного експерименту загальною кількістю 2904 реалізації. **Наукова новизна** одержаних результатів визначається тим, що у роботі вперше здійснено комплексне дослідження структурних, семантичних, генетичних особливостей ергонімної лексики на матеріалі трьох мов; розроблено детальну денотатно-номінативну класифікацію ергонімів, релевантну для різних мов; проаналізовано специфіку ментального буття ергонімів у ментальному лексиконі носіїв різних мов; визначено структуру асоціативного поля ергонімів, що дозволило встановити спільні та відмінні риси ергоніміконів досліджуваних мов. **Практичне значення** роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані у практиці викладання української, англійської та російської мов студентам філологічних спеціальностей у лекційних курсах «Загальне мовознавство», «Лексикологія», «Основи когнітивних досліджень», «Психолінгвістика», у спеціальному курсі «Когнітивна ономастика». Крім того, дані асоціативного експерименту можуть бути використані в лексикографічній практиці при укладанні асоціативних словників.

Зацікавленість вивченням ергонімів протягом останніх десятиліть виявляли багато вчених, але й досі багато питань залишаються відкритими для розв'язання. Крім терміна *ергонім* різні дослідники для позначення об'єднань людей пропонували такі терміни, як *ергонізм* [3], *ергоурбонім* [4], *урбонім* [14], *урбанонім* [14], *ктематонім* [2], *фірмонім* [1], *ойкодомонім* [6], *мікротопонім* [5] та інші.

Попри таку значну зацікавленість питаннями ергонімії багатьма вченими, наразі залишаються невирішеними навіть фундаментальні теоретичні проблеми, тісно пов'язані з терміносистемою ергоніміки.

З метою запобігання часткового накладання термінів та їх дублювання ми у своєму дослідженні будемо дотримуватися усталеної на даному етапі розвитку наукової думки термінологічної групи: *ергонім*, який розуміється як штучна власна назва об'єднаних з певною метою людей; *ергоніміка* — розділ ономастики, який вивчає власні назви об'єднань людей; *ергонімія* — сукупність ергонімів; *ергонімікон* — репертуар власних назв на позначення об'єднань людей певного етносу та періоду. Аргументи на користь саме терміна *ергонім* висуває С. О. Шестакова: по-перше, цей термін завдяки терміоеlementу онім чітко вказує на приналежність до власних назв; по-друге, термін побудовано за точно визначеною термінологічною моделлю «грецизм/латинізм + онім» [10, с. 52].

Сучасні західні ономастичні студії оперують термінами з прозорою мотивацією, причому перевага надається термінам-дескрипціям, як, наприклад: *place name, street name, product name* або *lunar name, maritime name*. Пропонуємо ввести щонайменше два рівні специфікації термінів ергоніміки, які знаходяться в гіперо-гіпонімічних відносинах. Проте, спеціалізовані дослідження окремого типу ергонімів можуть потребувати уточнення термінологізації певних розрядів онімів.

У кожного об'єднання людей є певна мета, яка може виступати критерієм розподілу таких об'єднань на шість класів за їх провідною функцією, а саме: 1) *пресулатоніми* (термін М. М. Торчинського [9]) — власні назви об'єднань людей, провідною функцією яких є управління, котре здійснюється органами законодавчої та виконавчої влади різних рівнів, наприклад: *Верховна Рада України, The Parliament of the United Kingdom, Совет Федерации Федерального собрания РФ*; 2) *сальвоніми* (лат. *salvacio* — врятування, визволення [13]) — власні назви груп людей, основною функцією яких є рятування, що відбувається за допомогою спеціальних служб порятунку, таких як *Оперативно-рятувальна служба м. Києва, London Fire Brigade, Государственная морская аварийная и спасательно-координационная служба РФ*; 3) *протекціоніми* (лат. *protectio* — захист, прикриття [13]) — власні назви групувань, які покликані охороняти населення від зовнішніх ворогів та внутрішніх негараздів, на кшталт: український екологічний клуб «Зелена хвиля», *Guardian Alarms Ltd*, общероссийское экологическое общественное движение «Зеленая Россия»; 4) *сервісоніми* (термін О. М. Сидоренко[7]) — об'єднання людей, провідною

функцією яких є надання послуг населенню, таких як лікування, навчання, побутові послуги, наприклад: *Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка, London South Bank University, Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова*; 5) *продуцiонiми* (лат. *producere* — виробляти, створювати [13]) — власні назви на позначення груп людей, домінуючою функцією яких є виробляти та продавати товари, як то: *ФоксМарт, Nissan London West, Veloимперия*; 6) *сатисфакцiонiми* (лат. *satisfactio* — задоволення [13]) — іменування груп людей, які задовольняють творчі, фізичні та духовні потреби: релігійні, ідеологічні, соціальні, спортивні, естетичні. Сюди можемо віднести власні назви спортивних об'єднань, наприклад: спортивний велосипедний клуб «*BikeDemon*», *British professional cycling team «Sky»*, футбольний клуб «*Локомотив*», конфесійні організації, такі як *Об'єднання рідновірів України, London Baptist Association, Духовное единство*, політичні партії, наприклад: *Партія зелених України, London Liberal Democrats*, Всеросійська політична партія «*Партія свободних громадян*», благодійні фонди, прикладом яких є *Інше життя, World Cancer Research Fund, Діти Землі*, творчі об'єднання, на кшталт: *Національна спілка майстрів народного мистецтва України, Contemporary Art Society, Союз художников России*.

Загальна тенденція щодо розподілу ергонімів трьох столиць на шість основних класів є майже однаковою: основна частина номінує ті групи людей, які обслуговують особисті потреби мешканців Києва, Лондона та Москви, при цьому перше місце посідають сервісними — 45, 39, 41 % та продуцiонiми — 41, 36, 40 % відповідно. Проміжну позицію в ергоніміконах Києва, Лондона та Москви займають сатисфакцiонiми — 10, 20 та 15 %. Тут спостерігаємо розбіжність у їх кількості, бо показник для Лондона порівняно з Києвом є більшим майже вдвічі та на третину випереджає показник для Москви. Можемо пояснити це тим, що економічні умови життя в Лондоні є значно кращими, ніж в інших містах, до того ж політична стабільність та традиційний інтерес до спорту та садівництва сприяють виникненню великого попиту на відповідні об'єднання.

Методика проведення дослідження складається з трьох етапів. Першим, *передлінгвістичним, етапом* є встановлення способів виявлення матеріалу дослідження та його введення до існуючої ономастичної теорії, беручи до уваги те, що у роботі вивчаються ергоніми

у трьох аспектах — у мові, мовленні та ментальному бутті. Другим, *мікролінгвістичним*, етапом є систематизація зібраних ергонімів, їх класифікація, встановлення особливостей їх функціонування у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв досліджуваних мов. Було проведено класифікацію зібраного матеріалу за чотирма параметрами: за денотатом, що уможливило створення денотатно-номінативної класифікації ергонімів; за структурою, наслідком чого стала структурна класифікація ергонімів трьох мов; за мотивом номінації, завдяки чому було вироблено мотиваційну класифікацію ергонімів; а також за походженням, що дало змогу запропонувати генетичну класифікацію ергонімів української, англійської та російської мов. На цьому етапі дослідження було проведено вільний асоціативний експеримент, під час якого триста інформантів (по сто носіїв кожної з аналізованих мов) надали свої асоціації на ергонімні стимули. Результати експерименту були проаналізовані, систематизовані, класифіковані. На третьому, *металінгвістичному*, етапі відбулося співвіднесення отриманих результатів із здобутками традиційної ономастології та когнітивної ономастики. Так, були встановлені спільні та відмінні риси в ергоніміконах трьох столиць, що можливо екстраполювати на ергонімікони аналізованих мов. Аналіз результатів вільного асоціативного експерименту дозволив встановити особливості ергонімічного сегменту національної картини світу носіїв української, англійської та російської мов, а також висвітлити спільне та відмінне між ними.

На нашу думку, за структурою ергоніми можливо розподілити на *однокомпонентні*, *двокомпонентні* та *багатокомпонентні* структури. До однокомпонентних віднесемо ергоніми, які виражені *непохідними* та *простими похідними* словами, наприклад, у наступних назвах закладів харчування ергоніми виражено простими непохідними словами: *Влада*, *Лоза*, *Sketch*. Взагалі слід зазначити, що цей тип ергонімів переважає серед продуціонімів, особливо тих, домінуючою функцією яких є продаж товарів. Прості похідні ергоніми у нашому дослідженні охоплюють *афіксальні* власні назви, переважно *суфіксальні*, на кшталт: *Харчевня*, *Mercer*, *Steve's*, *Ritchie*, *Банзайка*, *Табакoff*. Однак траплялися окремі випадки *префіксальних* ергонімів, наприклад: *Ультрамодя*, *Premcare*, *Мегаполіс*. Крім того, було виокремлено поодинокі випадки *конфіксальних* ергонімів, таких як *Антимонополія*, *Заречье*.

Складні ергоніми є досить поширеним структурним типом цього класу власних назв. Переважно було виокремлено *власне композити* та *афіксальні композити*. Наведемо приклади перших: *ФоксМарт, Primark, НЕБОсхил, Шеш-беш, Pieminister, Autoparts*, та других: *McDonald's*. Також до цього типу ергонімів входять *абрєвіатури*, на кшталт: *ACCA, CSD Health Care, Б-12, B&B Club, ACSC Ltd, R&R Carpets, VMB*.

До *двокомпонентних* назв входять словосполучення різної структури: прийменник + іменник (*У гетьмана, At the Butcher's, На Флотской*), прийменник + числівник (*After 8*), прикметник + іменник (*Українські страви, Magic moments, Зеркальный лабиринт*), іменник + іменник (*Коза Дереза, The Art Shop, Времена года*), числівник + іменник чи іменник + числівник (*Два гуся, ROOM 22, Две палочки*) та ін.

Ергоніми-речення можуть відноситися як до двокомпонентних, так і до *багатокомпонентних*, наприклад: *Здоровенькі були, Бажаємо здоров'я, A Little of What You Fancy*. Багатокомпонентними можуть також бути *словосполучення ускладненої структури*, такі як: *Студентські курси водіїв, Mac Automotive Components Ltd, Your Crafts Fair, Скрамное обаяние буржуазии*.

Як бачимо, загальні тенденції ергонімотворчості в українській, англійській та російській мовах є досить схожими: простежується чітке градування у використанні одно-, дво- та багатокомпонентних іменувань. Так, однокомпонентних ергонімів в українській мові — 52,1 %, в англійській — 41 %, в російській — 56,9 %. Однак всередині цього структурного типу існують певні розбіжності, викликані синтетичною природою української та російської мов, в яких відповідно 20 % та 22 % становлять похідні прості ергоніми, на відміну від аналітичної англійської мови, де процент цього типу ергонімів є значно нижчим — 14 %. Різницю перекидає використання багатокомпонентних власних назв в ергоніміконі Лондона. Двокомпонентні ергоніми також представлено у нашій вибірці досить рівно — 44 %, 39,2 %, 38,4 %. Відмінним є використання онімів-речень в українській ергонімії. Багатокомпонентних, переважно трикомпонентних, ергонімів більше всього було винайдено в Лондоні — 19,8 %, причому їх загальна кількість в ергоніміконах Києва та Москви значно відрізняється та складає 3,9 % й 4,7 % відповідно.

Загальне домінування однокомпонентних ергонімів зумовлено легкістю їх запам'ятовування та відтворення, але власне ергонім за-

звичай супроводжується пояснювальним та уточнюючим терміном. Вважаємо за доцільне термінувати видове позначення ергоніма як *термін-індикатор*, а власне ергонім — *ергонімічним маркером*. Цікавим вважаємо дослідити також співвідношення структурних типів ергонімів з їх денотатно-номінативним розподілом. Отримані дані дозволяють стверджувати, що ергоніми тих об'єднань, які спрямовані на роботу з користувачами своїх послуг, тобто безпосередньо з людьми, мають одно- та двокомпонентну структуру. Це стосується переважно сервісонімів та продукціонімів: 24,5 та 22,5 %; 20,2 та 18,4 % в українській мові; 21 та 15 %; 17 та 13 % в англійській мові; 24 та 23,8 %; 16,4 та 16 % в російській мові. Такий вибір ергонімів переважно зумовлений необхідністю зазначеного типу ергонімів бути привабливими для користувачів, легко запам'ятовуватися. Багатокомпонентні ергоніми властиві державним установам, які виконують функції порятунку, захисту, керівництва, а саме належить до пресулатонімів, протекціонімів та сальвонімів. Так, в ергоніміконі Києва всього 3,9 % багатокомпонентних власних назв, та з цієї кількості 2, 1 та 0,3 % належить до зазначених трьох типів, тобто їх переважна кількість. Таку саму картину спостерігаємо в ергоніміконі Москви: з 4,7 % загальної кількості багатокомпонентних ергонімів 2, 1,1 та 0,3 % складають пресулатоніми, протекціоніми та сальвоніми. В ергоніміконі Лондона існує певна своєрідність, бо багатокомпонентних іменувань тут значно більше — 19,8 %, до того ж суттєва їх кількість номінує продукціоніми (8 %) та сатисфакціоніми (7 %). Причину такої відмінності вбачаємо в аналітичній природі англійської мови, а також у певних давніх традиціях іменування відповідних закладів.

Дослідження мотиваційної структури ергоніміконів Києва, Лондона та Москви дозволило зробити певні узагальнення та висновки, встановивши їхні спільні та відмінні риси. Мотивоване ім'я — це «будь-яка власна назва, яка має прозору семантичну структуру, чітко виокремлену кореневу морфему, через що в ній можна висвітлити мотив номінації» [14, с. 85], а мотивованість оніма — певна закономірність, не випадковість відношення (зв'язку) між позначуваною й позначальною сторонами знаку, між змістом і формою мовної одиниці, між поняттям і його назвою» [8, с. 401]. Тож *мотивоване ім'я* розуміємо як ергонім, який має прозору семантичну структуру, а також чітко виділювану кореневу морфему, завдяки чому можна ви-

явити мотив номінації, а *мотивованість* оніма є закономірністю, не-випадковістю зв'язку між позначуваною й позначальною сторонами знака, між поняттям і його назвою. Виділяємо 12 класів ергонімів з огляду на природу їх мотивованості. Так, широким є вживання *лока-тивних* та *темпоральних* ергонімів, при цьому видається правильним віднести до них не тільки такі, що відбивають місце й час виникнення саме цих закладів, а й такі ергоніми, що мають мотивувальною базою назви історичних подій чи локацій, наприклад: ресторан «Прімавера», ТРЦ «Лівобережний», *Queens Park Real Estate*, гостиница «Байкал», ресторан «Времена года». *Патронімічні* ергоніми базуються на власних назвах предків, відомих історичних осіб, наприклад: *Ришельє*, *Лусса*, *Lancelot*. Прикладами *посесивних* ергонімів, які називають володаря закладу чи його засновника, можуть бути наступні: перукарня «Олена», *Robert Jackson Gardens*, архітектурное бюро «Бородавченко и партнеры». Серед ергонімів знаходимо певну кількість *сутнісних*, які називають основні функції закладу і частіше за все номінують державні заклади, наприклад: *Національний університет «Києво-Могилянська академія»*, *London school of economics*, *Департамент информационных технологий г. Москвы*. *Квалітативні* ергоніми частково збігаються з апотропейними, бо часто неможливо розрізнити, чи мається на увазі реальна характеристика закладу, чи бажана, наприклад: *Смачне!*, *Большой* (ресторан), *Fresh*, *Roganic*. Тому гадаємо, що слід об'єднати квалітативні власні назви з апотропейними, а залишок перейменувати у *імперативні* ергоніми, прикладами яких можуть бути *Будьмо*, *Как есть*, *Quo Vadis*. *Ідеологічні* власні назви стосуються політичних чи релігійних угруповань, але й серед інших закладів є такі, що відбивають певні релігійні та політичні реалії, на кшталт: *Культ Ра*, *Єврохата*, *The Adam & Eve*, *Ноев Ковчег*. Певну схожість між собою мають номінальні та асоціативні оніми, тому можемо об'єднати їх у єдину групу під назвою *асоціативні*, а саме: *Чардаш*, *Сезам*, *Persey Travel*, *Карлсон*. Будь-яка власна назва за певних умов може стати символічною, тому цей клас ергонімів нами не було виділено. Нарешті, виокремлюємо *ситуативні* ергоніми. Так, якщо не знати історію їх виникнення, неможливо чітко зрозуміти їхню мотивацію, тому часто їх відносять до таких, які мають *невідому мотивацію*. Значну кількість багатоконпонентних ергонімів складають такі, що мають *комбіновану мотивацію*.

Загальні мотиваційні тенденції ергонімотворення трьох досліджуваних столиць виявили суттєві збіги: перше місце посідають сутнісні власні назви через свій великий прагматичний потенціал, бо саме такі назви викликають найвищий ступінь розуміння характеру об'єднання людей з боку потенційних користувачів їх послуг, та складають 24, 23 та 26 % в українській, англійській та російській мовах відповідно. Майже збігання у кількості локативних (10, 9, 10 %), квалітативних (7, 4, 5 %), патронімічних (3, 2, 6 %) та імперативних (всі по 1 %) ергонімів. Що стосується інших типів аналізованих пропріальних одиниць, то найсуттєвіші розбіжності стосуються асоціативних, посесивних та сутнісних ергонімів. Так, серед українських ергонімів друге місце посідають асоціативні ергоніми (23 %), причому тут присутні як літературні асоціації, так і асоціації за схожістю, у той час, як серед англійських (12 %) та російських (16 %) ергонімів відсоток назв такого типу є порівняно невеликим. Можливо, така розбіжність базується на загальному освітньому рівні мешканців українського міста, якщо враховувати значно більшу кількість іншомовних мігрантів в Лондоні та Москві. Серед англійських ергонімів значний відсоток складають традиційні посесивні назви (14 %), що не є характерним для українських (6 %) та російських (6 %) ергонімів. Домінуючу позицію сутнісних ергонімів у Москві можливо пояснити їх зрозумілістю для мешканців міста, для яких російська мова не є рідною. Досить велику кількість англійських ергонімів з комбінованою мотивацією (13 %, проти 8 % серед українських та російських ергонімів) відносимо за рахунок аналітичної природи англійської мови, що спричинило суттєве використання багатокомпонентних власних назв. Розбіжність у кількості ергонімів з невідомою мотивацією — 5 % в українській вибірці проти 11 та 10 % в англійській та російській — можемо пояснити кращим знанням української ментальності, історії, реалій столиці рідної країни. Цікавою є повна відсутність темпоральних ергонімів Лондона у досліджуваному матеріалі, хоча такі власні назви існують поза обраним корпусом найуживаніших ергонімів.

Джерелами поповнення ергонімної лексики можуть слугувати онімізація апелятивів, трансонімізація власних назв, штучне створення власних назв та запозичення іменувань з інших мов. Домінуючі позиції у цьому переліку джерел виникнення власних назв займають *онімізація* — перехід загальної назви або словосполучення у власну

назву шляхом зміни функції, та *трансонімізація* — тобто перехід власної назви з одного розряду в інший. Як можемо зробити висновок з отриманих результатів дослідження нашої вибірки, в ергоніміконах всіх міст значна перевага надається саме онімізації апелювативів — 89, 88 та 89 % в українській, англійській та російській мовах відповідно, наприклад: *Аптека доброго дня*, *Car Insurance*, магазин «Добрый сон».

Друге місце посідає трансонімізація — 6, 7,5 та 6,5 %, яка дає змогу номінаторам використовувати комунікативно-прагматичний потенціал онімів, які вже відомі та мають власний асоціативний шлейф. Завдяки трансонімізації утворюються *відантропонімні* ергоніми, котрі частіше за все номіновано за іменами чи прізвищами засновників або власників, наприклад: салон краси «Вікторія», *Chris & Sons Ltd*, архітектурное бюро «Бородавченко и партнеры»; *відтопонімні* ергоніми, які більшою мірою отримали свої назви завдяки розташуванню закладу, як то: торговельний комплекс «Дніпровський», *Bloombury Beauty Saloon*, гостиница «Москва»; *відміфоперсонімні* ергоніми, які є також поширеним типом іменувань закладів завдяки потужному сугестивному потенціалу знаних міфоперсонімів, наприклад: туроператор «Еней Тур», *The Sherlock Holmes Museum*, ветеринарный центр «Айболит»; *відкосмонімні* ергоніми, як то клініка «Велика Ведмедиця», рок-band «30 Seconds to Mars», сеть продовольственных магазинов «Северное сияние»; *відзоонімні* ергоніми, які зазвичай мають своїми донорами відомих тварин — літературних або кінематографічних героїв, наприклад: дитячий садок № 2 «Чебурашка», сеть салонов красоты «Багира»; *відхрононімні* ергоніми, що складають поодинокі випадки в українському та російському ергоніміконах, на кшталт: кафе «7 п'ятниць», туристическое агентство «Пятница»; *відідеонімні* ергоніми, які було виокремлено лише у російському ергоніміконі, незважаючи на потужний комунікативно-прагматичний потенціал таких власних назв, наприклад: ресторан «Кавказская пленница» чи «Белое солнце пустыни»; *відхремотонімні* ергоніми, які також склали поодинокі випадки в ергоніміконі Москви, а саме: спа-салон «Чаша Грааля»; *відергонімні* ергоніми було виокремлено в ергоніміконі Лондона, наприклад: *Mercedes Jewellers*; *відетнонімні* ергоніми, які було знайдено серед української вибірки — ритуальні послуги «Українець».

Останнє місце посіли *новоутворені* власні назви, які склали 5, 4,5 та 4,5 % відповідно, наприклад: мережа аптек «Інтерфарм», *Medivet*

Veterinary Partnership, агентство нерухомості «ДОМИУМ». Їх сугесивний потенціал є значно меншим через обмежену прозорість внутрішньої форми. Для номінаторів такі ергоніми є цілком зрозумілими, бо вони володіють повною інформацією щодо мотиву номінації та мотиваційних основ, однак це не стосується сугерентів, членів соціуму, які використовують зазначені ергоніми.

Пояснити таку дистрибуцію процесів онімізації, трансонімізації та створення штучних назв слід прагматичною спрямованістю ергонімів, які мають на меті вплив на адресата. На нашу думку, саме онімізовані апелятиви, що використовуються у якості ергонімів, найкраще виконують зазначені функції через свою прозорість внутрішньої форми, хоча основною їх функцією є інформативна. Трансонімізовані ергоніми є ефективними завдяки асоціативному шлейфу онімів-донорів, однак потребують присутності в адресата певних фонових знань, тому цільова аудиторія таких власних назв звужується порівняно з онімізованими апелятивами. Новоутворені ергоніми відрізняються меншим ступенем комунікативно-прагматичного потенціалу, тому їх репертуар та ефективність значно звужуються. Останнє місце за потенційною силою перлокутивного ефекту та кількістю виконуваних функцій посідають іншомовні ергоніми, серед яких на перший план виходять екзотичні.

Можемо зробити висновок, що ергонімікон аналізованих міст відбиває історичні та сучасні міграційні тенденції, наслідком чого стає певний космополітизм онімного простору, одночасно зберігаючи культурні традиції різних етносів. Кількість мов-донорів аналізованих міст майже однакова, але в Києві й Москві їх дещо більше, що може бути викликано більшою кількістю діаспор та мігрантів через культурну та економічну своєрідність цих міст. Так, в ергоніміконі Лондона крім рідної мови в ергонімотворчості беруть участь сім різних мов, у Києві — дев'ять, у Москві — вісім. У той же час в ергонімії Лондона відсутні контаміновані назви, на відміну від ергонімів Києва та Москви, де потенційно можливі не тільки мовна гра, але й помилки в ергонімономінаційних процесах. Передбачуваним вважаємо той результат, що в ергоніміконах Києва та Москви за рідною мовою розташована англійська як мова сучасних глобалізаційних процесів. Етнічний склад аналізованих міст має значний вплив на їх ергонімію, завдяки чому в Лондоні досить потужними мовами-до-

норами є хінді та китайська, в той час, коли в Києві й Москві — грузинська та іврит.

Будь-яке слово, у тому числі онім, під час входження до ментального лексикону піддається процесу концептуалізації, тобто перетворюється в концепт, ментальну одиницю пам'яті за термінологією О. С. Кубрякової. За теорією Р. Ленекера концептуалізація розуміється як процес, що «охоплює нові концепти разом з фіксованими; сенсорний, кінестетичний та емотивний досвід; впізнання оточуючого контексту (соціального, фізичного й лінгвального) й т. ін.» [12, с. 2]. Наступним кроком для вже концептуалізованої інформації є категоризація, тобто «класифікування певних досвідів» [11, с. 75]. Наслідком концептуалізації та категоризації ергонімів є їх організація в *ергонімічний субфрейм*, який є невід'ємною частиною онімічного фрейму, причому термін *фрейм* розуміємо як схематизацію досвіду концептуального рівня, що зберігається у довгостроковій пам'яті [15, с. 87] або *ментальному лексиконі*, який традиційно розуміється як резервуар довгострокової пам'яті, де зберігаються знання про всі відомі конкретному індивіду слова.

З метою встановлення особливостей структури асоціативного поля ергонімів української, англійської та російської мов було обрано відповідну методику проведення вільного асоціативного експерименту, яка складалася з таких етапів: обрання ергонімів-стимулів, відомих всім носіям мови та здатних викликати потужну реакцію; розробка інструкції, яка б мінімізувала вплив дослідника на хід мислення інформантів; відбір інформантів з потенційно схожим асоціативним тезаурусом (вік, освітній рівень, місто мешкання); власне експеримент, який було проведено у письмовій формі; обробка результатів, їх систематизація, класифікація, зіставлення та формулювання висновків.

Під час проведення асоціативного експерименту встановлюється ментальний механізм, завдяки якому відбувається ідентифікація власної назви. Аналіз результатів опитування респондентів дозволив виокремити дев'ять різних типів реакцій на стимули-ергоніми: *гіперонімічні* реакції, які є класифікаційними, наприклад: *бардак, government, правительство*¹; *синонімічні* реакції, тобто перифрази

¹ Тут і далі наведено приклади на ергоніми-стимули Верховна Рада, Parliament та Госдума.

ють — 35,6, 24,7 та 32,1 % відповідно в досліджуваних мовах займають гіперонімічні реакції. При надходженні до ментального лексикону інформантів кожне слово-стимул було піддане процесам концептуалізації та категоризації. Під час надання інформантом асоціативної реакції за умови превалювання процесу категоризації суттєво зростає вірогідність надання гіперонімічної реакції. Меронімічні реакції за кількісними показниками наближуються до гіперонімічних, в англо- та російськомовних респондентів навіть перевищують їх — 29,4, 31,2 та 37,8 %. Спільною рисою в асоціативній структурі ергонімів досліджуваних мов є також приблизно однакова кількість суміжних реакцій, які складають 5,6, 7 та 5,3 %. Такий тип реакцій є властивим для продуктивного мислення, яке значно поступається індуктивному та дедуктивному, що й впливає на загальну кількість таких асоціатів. Загадкові (індивідуальні) реакції склали досить невеликий відсоток від загальної кількості наданих асоціатів — 2,6, 1 та 1,7 %, що є досить традиційним для вільних асоціативних експериментів. Символічні реакції також складають поодинокі випадки — 2, 1,5 та 2,2 %, однак саме вони мають дуже потужний асоціативний потенціал. Фонетичні асоціації за кількістю посіли останнє місце — 0,3, 0,2 та 1,1 %. Цей тип реакцій базується на мовній грі, яка у більшості випадків своїм джерелом має певний психологічний стан інформанта.

Синонімічні реакції мають суттєву розбіжність в англійських учасників експерименту з одного боку та українських й російських з іншого боку та складають 12,3, 5,4 та 10 %. Низька кількість цього типу реакцій в учасників англійського етапу експерименту компенсується значно вищою кількістю квалітативних та каузативних реакцій (4,1, 11,5 та 4,3 % квалітативних і 6,7, 10,3 та 4,5 % каузативних в українській, англійській та російській мовах відповідно). На нашу думку, значна кількість квалітативних та каузативних асоціатів викликана спробами носіїв саме англійської мови проникнути в сутність ергоніма-стимулу, виявити його якості, встановити його причинно-наслідкові зв'язки з навколишньою дійсністю. Таке серйозне ставлення до участі в експерименті вплинуло на дуже велику кількість відмов від надання реакції в англійськомовних респондентів, пор. 1,4 та 1 % у носіїв української та російської мов, але 7,5 % — англійської.

Коло наукових проблем, які пов'язані з мовним, мовленнєвим та ментальним буттям ергонімів, має **наукову перспективу**: подальший

вектор ергономічних досліджень планується скерувати на розширення репертуару досліджуваних мов, а також перспективним вважаємо укладання ергономічного асоціативного словника.

Література

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття : [монографія] / Олег Омелянович Белей. — Ужгород : Закарпаття, 1999. — 111 с.
2. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : [учеб. пособ. для студентов] / В. Д. Бондалетов. — М. : Просвещение, 1983. — 224 с.
3. Карпенко Ю. А. Современное развитие русской ономастической системы / Ю. А. Карпенко // Актуальные вопросы русской ономастики : [сборник науч. трудов] / под ред. Ю. А. Карпенко. — К. : УМК ВО, 1988. — С. 5–14.
4. Козлов Р. И. Современные эргоурбонимы в городской топонимической системе / Роман Игоревич Козлов // Известия Уральского государственного университета. — Урал : УрФУ, 2001. — № 20. — С. 26–34.
5. Копорский С. А. О лексико-семантических особенностях наименований (названия кинотеатров) / С. А. Копорский // Мысли о современном русском языке. — М. : Просвещение, 1969. — С. 24–30.
6. Мезенко А. М. Урбанонимия Белоруссии : автореф. дис. ... д-ра. филол. наук : 10.02.01 / А. М. Мезенко. — Минск : Университетское, 1991. — 35 с.
7. Сидоренко Е. Н. Номинационные процессы в полилингвальной эргонимии Донетчины : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.15 / Елена Николаевна Сидоренко. — Донецк, 2013. — 210 с.
8. Тараненко О. О. Мотивованість / О. О. Тараненко // Українська мова : енциклопедія. — 3-тє вид., зі зм. і доп. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. — С. 401–402.
9. Торчинський М. М. Українська ономастика : [навчальний посібник] / Михайло Миколайович Торчинський. — К. : Міленіум, 2010. — 238 с.
10. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Світлана Олександрівна Шестакова. — Харків, 2002. — 241 с.
11. Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. — Cambridge : CUP, 2004. — 356 p.
12. Langacker Ronald W. Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar / W. Ronald Langacker. — Berlin; N.Y. : Mouton de Gruyter, 1991. — 395 p.
13. Большой латинско-русский словарь [Электронный ресурс] / по материалам словаря И. Х. Дворецкого. — Режим доступа : <http://linguaeterna.com>. — Название с экрана.

14. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. — Изд. 2-е, пер. и доп. — М. : Наука, 1988. — 189 с.
15. Evans V. Glossary of Cognitive Linguistics [Electronic resource] / Vyvyan Evans. — Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. 239 p. — Access mode : <http://www.vyvevans.net/GLOSSARY.pdf>

References

1. Beley O. O. (1999), Modern Ukrainian ergonyms: proper names of enterprises: monograph, Uzhgorod, 111 p.
2. Bondaletov V. D. (1983), Russian Onomastics: a textbook, Moscow, 224 p.
3. Kerpenko Yu. A. (1988), Modern Development of the Russian Onomastic System: the collection of scientific thesis, Vol. 20, Kyiv, pp. 5–14.
4. Kozlov R. I. (2001), Modern ergourbonyms in urban toponymic system: Proceedings of Ural State University, Vol. 20, Ural, pp. 26–34.
5. Koporskiy S. A. (1969), About lexico-semantic peculiarities of proper names (based on cinema theatre names): thesis, Moscow, pp. 24–30.
6. Mezenko A. M. (1991), Belarus urbanonyms: dissertation abstract, Minsk, 35 p.
7. Sidorenko E. N. (2013), Nomination processes in polylingual ergonymy of the city of Donetsk: dissertation, Donetsk, 210 p.
8. Taranenko O. O. (2007), Motivation: encyclopedia, Kyiv, pp. 401–402.
9. Torchynskiy M. M. (2010), Ukrainian Onomastics: a textbook, Kyiv, 238 p.
10. Shestakova S. O. (2002), Lexico-semantic innovations in the system of Ukrainian nomination: dissertation, Kharkiv, 241 p.
11. Croft W. (2004), Cognitive Linguistics, Cambridge, CUP, 356 p.
12. Langacker Ronald W. (1991), Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar, N.Y., Mouton de Gruyter, 395 p.
13. Latino-Russian Dictionary, URL: <http://linguaeterna.com>.
14. Podolska N. V. (1988), The dictionary of Russian onomastic terminology, Moscow, 189 p.
15. Evans V. (2007), Glossary of Cognitive Linguistics, Edinburgh, Edinburgh University Press, 239 p., URL: <http://www.vyvevans.net/GLOSSARY.pdf>

ДИДУР Юлія Ігорівна*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іностраних мов**Одеського національного економічного університету;**Пушкінська, 26, Одеса, 65014, Україна;**тел.: +38 048 7224117; e-mail: mete00rka@gmail.com;**ORCID ID: 0000–0002–2470–9669*

Анотація. В статті розглядаються особливості функціонування ергонимів в мові, мови та ментальному лексиконі. В останнє час виникла необхідність дослідження імен, позначаючих групи людей — ергонимів. На першому етапі дослідження було здійснено аналіз еволюції терміна ергоним, запропоновано уточнення до створення та функціонування ергонимної термінології, а також розроблено денотатно-номінативну класифікацію ергонимної лексики. На другому етапі були розглянуті структурні особливості ергонимів, проаналізовано мотиваційну структуру ергониміконів г. Києва, Лондона та Москви, а також встановлено шляхи походження ергонимів. На третьому етапі дослідження було проведено вільний асоціативний експеримент, систематизовано, класифіковані та описані результати експеримента. **Ціль** дослідження заключається в визначенні лінгвістичної природи ергонимів, їх системному описанні за денотатно-номінативним, структурним, мотиваційним, генетичним характером, а також в актуалізації механізмів їх концептуалізації, категоризації та фреймування в ментальному лексиконі. **Об'єктом** дослідження є імена, позначаючі групи людей в українському, англійському та російському мовах. **Предметом** дослідження є структурно-семантичні, мотиваційні, генетичні та когнітивні особливості ергонимів в українському, англійському та російському мовах. **Матеріалом** дослідження є 3000 ергонимів, вибраних з інформаційних та рекламних матеріалів друкованих та електронних СМІ, а також результати вільного асоціативного експеримента загальною кількістю 2904 реалізацій. **В результаті** дослідження ергоними були розділені на 6 класів згідно їх вівідної функції; за структурою ергоними були розділені на однокомпонентні, двокомпонентні та багатокомпонентні; дослідження мотиваційної структури ергониміконів дозволило виділити 12 класів ергонимів з урахуванням природи їх мотивації; аналіз результатів опитування респондентів дозволив виділити 9 різних типів реакцій на стимули-ергоними.

Ключові слова: когнітивна ономастика, ергоним, денотатно-номінативна класифікація, мотиваційна структура ергонимікона, способи походження ергонимів, вільний асоціативний експеримент, структура асоціативного поля ергонимів.

Yuliia Ih. Didur

PhD in Philology and Linguistics, Associate Professor
of the Chair of Foreign Languages, Odessa National Economic University,
26 Pushkinska St, Ukraine, Odessa, 65014;
tel.: + 38 048 7224117; e-mail: mete00rka@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2470–9669

Summary. It became necessary to investigate the problem concerning the study of the proper names of peoples' groups — ergonyms. The article studies the peculiarities of ergonymic functioning in language, speech and mental lexicon based on the Ukrainian, English and Russian languages. In the first stage of study, the evolution of the term «ergonym» was carried out, clarification of creation and functioning of ergonymic terminology is offered, the denotative-nominative classification of ergonyms is suggested and the detailed methodology of investigation of ergonyms in language, speech and mental lexicon is worked out. In the second stage, the structural features of ergonyms are highlighted, motivational structure of Kyiv, London and Moscow ergonymicons and the origin of ergonyms are analysed. In the third stage of study, the results of the free associative experiment are systemised, and the structure of the associative field of Ukrainian, English and Russian ergonyms is distinguished. **The purpose** of the research is to determine the linguistic nature of ergonyms, to identify their systematic description according to denotational-nominative, structural, motivational and genetic character, as well as to actualize the mechanisms of their conceptualisation, categorisation and framing in the mental lexicon. **The object** of the research is the names that denote groups of people in the Ukrainian, English and Russian languages. **The subject** of the study is structural-semantic, motivational, genetic and cognitive features of ergonyms in the Ukrainian, English and Russian languages. **The research material** consists of 3,000 ergonyms selected from informational and promotional materials of print and electronic media, as well as the results of a free associative experiment with 2904 implementations. **As a result of the study**, ergonyms were divided into 6 classes according to their leading function. According to their structure, ergonyms were divided into one-component, two-component and multicomponent; the study of the motivational structure of ergonyms has allowed to distinguish 12 classes of ergonyms taking into account the nature of their motivation; the analysis of the results of the respondents' survey allowed to identify 9 different types of reactions to stimuli-ergonyms.

Key words: cognitive onomastics, ergonym, denotative-nominative classification, motivational structure of ergonymicon, origin of ergonyms, free associative experiment, structure of ergonymic associative field.

УДК 811.111'373.2

КАРПЕНКО Максим Юрійович

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
телефон: +380636662222, e-mail: m.yu.karpenko@gmail.com,
ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

РОЗПОДІЛ САЙТОНІМІВ-КОМПОЗИТИВ ЗА КОМПОНЕНТАМИ-КОНСТИТУЕНТАМИ

Анотація. В статті окреслено деякі особливості лексичного складу власних назв на позначення веб-сайтів. **Об'єктом** дослідження є сайтоніми — власні назви, що номінують складники Інтернету — сайти. **Предметом** дослідження є онімний простір Інтернету, який має власну специфіку через унікальність досліджуваних онімів. **Матеріалом** дослідження послужила вибірка найчастіше відвідуваних сайтонімів обсягом у 1000 позицій, зроблена на основі списку найпопулярніших сайтів, який формується сервером компанії Alexa Internet, Inc.

Виявлено загальні тенденції в номінації складених назв, що номінують сайтоніми різних функціональних зон: комунікативної, інформаційної, комерційної, рекреаційної, освітньої, файлообмінної, а також сайтонімів, які слугують назвами дорвеям. Найчастіше уживаною словотвірною моделлю, за допомогою якою творяться назви вебсайтів є словоскладання. В даній статті було виокремлено найуживаніші лексеми, що входять в склад складених за структурою сайтонімів, та зроблено спробу розтлумачити їх вибір з кута зору функціональної навантаженості сайту. Наша розвідка показує, що найчастіше уживаними компонентами сайтонімів-композитив є лексеми на позначення тематики сайту та патронімічні елементи, тобто лексеми, основним призначенням яких є категоризація сайту.

Ключові слова: сайтонім, Інтернет-дискурс, ономастика, Інтернет-ономастика.

Розвиток комп'ютерних технологій в останні десятиріччя зумовив появу нового виміру людського життя — віртуального. Цифрові технології наразі розвинені настільки, що уможливають створення штучної моделі людського життя, елементи якої мають власну специфіку номінації, максимально уяскравлену на онімному рівні. Дану статтю скеровано на встановлення загальних закономірностей функціонування онімів як складників простору Інтернету.

Об'єктом дослідження є сайтоніми — власні назви, що номінують складники Інтернету — сайти.

Предметом дослідження є онімний простір Інтернету, який має власну специфіку через унікальність досліджуваних онімів.

Матеріалом дослідження послугувала вибірка сайтонімів обсягом у 1000 позицій, зроблена на основі списку найпопулярніших сайтів, який автоматично формується сервером компанії *Alexa Internet, Inc.* щодня. Дата формування використаного у роботі списку — 14 жовтня 2012 р.

Наприкінці ХХ сторіччя з технологічним розвитком з'явився такий феномен, як **комп'ютерне буття** — сфера дійсності, опосередкована новітніми комп'ютерними технологіями.

У межах комп'ютерного буття наявна можливість комунікації за допомогою поєднання комп'ютерів у мережі. Глобальною мережею є **Інтернет**, архітектура якого відрізняється від архітектури інших мереж своєю рекурсивною (нескінченно вкладеною сама в себе) моделлю взаємодії хостів **клієнт-сервер**, що формує глобальну «мережу мереж». У межах Інтернету існує Всесвітня павутина — система поєднаних між собою сукупностей гіпертекстових документів.

Комп'ютерно опосередкована комунікація за допомогою Інтернету поєднує характеристики як письмової, так і усної комунікації, і являє собою (на доповнення до них) третій шлях комунікації. Інтернету притаманний власний **дискурс** — результат процесу людського спілкування, який властивий певній ситуації в певному середовищі, містить усю повноту матеріальних (здійснені інтеракції, матеріалізовані в мовленні) і нематеріальних (комунікативна ситуація) складників цього процесу і має дистинктивні лінгвальні ознаки, що можуть бути сформовані ситуацією, середовищем чи шляхом передачі інформації в цьому середовищі. Отже, **дискурс є результатом комунікації в певній ситуації разом з усіма конституентами**.

Невід'ємною частиною Інтернет-дискурсу є власний ономастикон, витлумачуваний як сукупність усіх власних назв, що функціонують в Інтернет-середовищі. Однією з базових одиниць Інтернет-ономастикону є **сайтонім** — власна назва сайту, наприклад, *http://www.urbandictionary.com* чи *http://www.bash.org*.

Вважаємо за доцільне розмежувати Інтернет-ономастикон на функціональні зони, тобто окремі сегменти множини онімів у межах Інтернету, розділені за домінуючою функцією цих сайтів. У до-

слідженні виокремлено сім функціональних зон, кожна із яких містить низку груп. Найпоширенішою є **комерційна** зона (31.1 %), до якої входять такі групи сайтів, як комерційний репрезентаційний сайт, торговельний сайт і транзакційний сайт. За нею йде **інформаційна** зона (25.9 %), що обіймає такі групи сайтів, як пошукова система, ретрансляційний сайт, некомерційний репрезентаційний сайт. Третьою за поширеністю є **рекреаційна** зона (18.7 %), що містить такі групи сайтів, як браузерна гра, фото-сайт, відео-сайт, мережевий сервіс. Четверте місце посідає **комунікативна** зона (9.7 %), до якої входять такі групи сайтів, як соціальна мережа, електронна пошта, блог, онлайн-обговорення, сервіс для обміну короткими повідомленнями, сервіс для соцзакладок. Далі виокремлюємо **освітню** зону (6.3 %), що обіймає такі групи сайтів, як дистанційна освіта та сховище текстів. Одну з останніх стрічок становить **файлообмінна** зона (5 %), до складу якої входять такі групи сайтів, як сховище файлів і каталог торент-файлів. В окрему зону уналежнено **дорвеї** (2.3 %), які перенаправляють користувача на інший сайт.

Як було зазначено в попередніх розвідках [див. докл. 1, 2, 3, 4, 5], домінантну позицію по всіх зонах займає така словотвірна модель як словоскладання. Нижче окреслено найпопулярніші лексеми, які було використано при створенні складених сайтонімів з нашої вибірки. До результатів було включено лише зареєстровані в словниках лексеми (за виключенням службових слів: артиклів, сполучників, прийменників тощо), які зустрічались більше, ніж 3–4 рази.

Найуживанішими лексемами, що називають сайти комерційної спрямованості є наступні слова (див. табл. 1).

Ці результати унаочнено в наступному малюнку, де більш популярні лексеми дано більшим кеглем, менш популярні — меншим (див. рис. 1).

Як свідчать результати наших підрахунків, більшість слів, уживаних при словотворі сайтонімів комерційної функціональної зони, є ключовими словами, які пов'язані з фінансовими транзакціями, такими як *bank, pay, shop* тощо. Також наявні слова, які вказують на «онлайновість» комерційних установ — *net, click, online* тощо. Це може бути пов'язано з частотним підкресленням за допомогою назви комерційного сайту того факту, що це онлайн-представництво певної установи, що існує поза межами Всесвітньої павутини.

Таблиця 1

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів комерційної зони

Комерційна зона	
Слово	Кількість
net	17
bank	12
click	7
web	6
host	5
soft	5
air	4
get	4
hot	4
online	4
pay	4
shop	4

Рис. 1. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів комерційної зони

Складені сайтоніми на позначення сайтів, які покликані інформувати користувача про найактуальніші події та надавати інформацію про навколишні установи, найчастіше містять наступні лексеми:

Таблиця 2

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів інформаційної зони

Інформаційна зона	
Слово	Кількість
net	13
news	9
art	6
search	6
port	5
red	5
time	5
ant	4
bar	4
daily	4
one	4
post	4
ton	4
weather	4

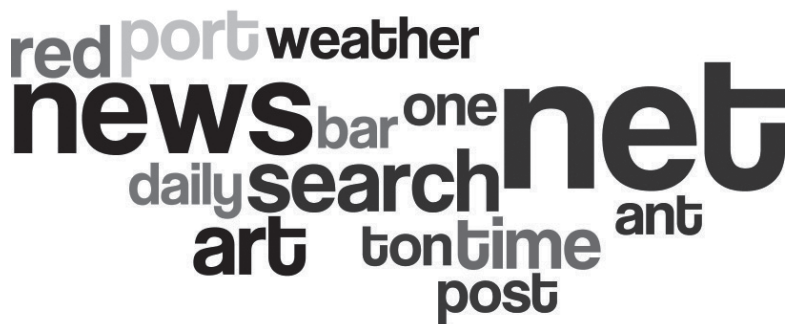

Рис. 2. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів інформаційної зони

Згідно з результатами наших розрахунків, домінантні позиції серед лексем, що утворюють складені сайтоніми інформаційної функціональної зони, займають слова на позначення типу інформації, що можна знайти на сайті — *news*, *weather*, *search* тощо. Також є частотни-

ми елементи, що використовуються в назвах газетних видань — *daily* та *post*, оскільки вони часто є онлайн-версіями таких паперових видань як *The Washington Post* чи *Daily Mail* тощо.

Складені назви сайтів, які дозволяють користувачу відпочити чи розважитись, найчастіше мають у своєму складі наступні лексеми:

Таблиця 3

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів рекреаційної зони

Рекреаційна зона	
Слово	Кількість
tube	18
porn	13
net	11
live	7
image	5
video	5
you	5
art	4
pic	4
porno	4

Рис. 3. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів рекреаційної зони

Результати наших розрахунків свідчать, що найчастіше лексеми, які є компонентами складених сайтонімів рекреаційної зони, містять ключові слова на позначення матеріалів, що очікують користувачів на сайті — *porno/porn, video, image, pic* (скорочення від *picture*) тощо. Також частотними є такі лексеми, як *you* та *tube*, які є компонентами патронімічно-мотивованих сайтів, які наслідують назві популярного сайту для перегляду відео *youtube.com*, та за допомогою цих компонентів вказують на схожість функціоналу.

Компонентами складених сайтонімів на позначення сайтів, що дозволяють користувачам спілкуватись між собою, найчастіше виступають наступні лексеми:

Таблиця 4

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів комунікативної зони

Комунікативна зона	
Слово	Кількість
net	8
log	4
black	3
hat	3
mat	3
war	3
web	3
answer	2
blog	2
forum	2
live	2
press	2
sky	2
stack	2
two	2
word	2
world	2

Як свідчать результати наших розрахунків, компонентами складених сайтонімів комерційної функціональної зони найчастіше є слова, які підкреслюють «онлайнність» комунікації на протигагу особисто-

му спілкуванню — *net* та *web*. Частотними є лексеми на позначення функціоналу сайту — *word*, *answer*, *forum* тощо.

Рис. 4. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів комунікативної зони

Цікавою видається популярність таких слів, як *black* та *hat*, які є компонентами популярного в Інтернеті словосполучення *Black hat* (англ., комп. жарг. «хакер, який займається протиправною деструктивною діяльністю»). Популярним засобом професійної взаємодії між цими фахівцями є форуми, які в своїй назві містять одне чи обидва слова з цього словосполучення.

Як свідчать результати наших розрахунків, сайтоніми на позначення сайтів, що дозволяють користувачам отримати матеріали для самоосвіти, найчастіше містять у своїй назві слово *wiki*, яке є компонентом патронімічно-мотивованих сайтонімів, що наслідують назві онлайн-енциклопедії *wikipedia.org* і вказують на схожі риси — безкоштовність, можливість кожного користувача редагувати текст статей тощо. Також частотними є слова на позначення тематики сайту — *dictionary*, *reference*, *article* тощо.

Компонентами сайтонімів на позначення сайтів, що дозволяють користувачам обмінюватись файлами, найчастіше є наступні лексеми:

Таблиця 5

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів освітньої зони

Освітня зона	
Слово	Кількість
wiki	4
how	3
net	3
article	2
dictionary	2
engine	2
food	2
reference	2
search	2
site	2
top	2
work	2

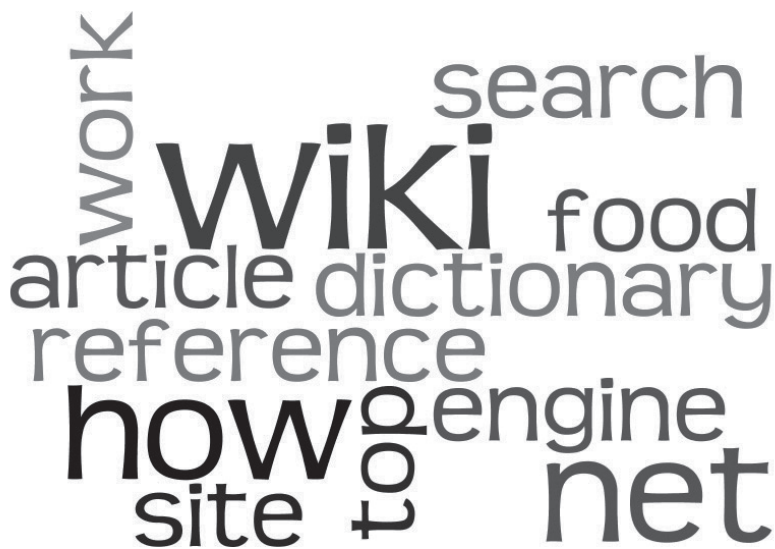

Рис. 5. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів освітньої зони

Таблиця 6

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених
сайтонімів файлообмінної зони

Файлообмінна	
Слово	Кількість
share	9
net	8
bit	5
file	5
load	4
red	3
torrent	3
soft	3

Рис. 6. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів файлообмінної зони

Як свідчать результати наших розрахунків, компонентами сайтонімів на позначення сайтів, що дозволяють користувачам обмінюватись файлами між собою, найчастіше є слова, які вказують на функціонал сайту — *share*, *load*, *torrent*, *file* тощо. Також частотно уживаним є слово *bit*, яке метонімічно вказує на файли (файл складається з оди-

ниць інформації — байтів, а байти складаються з нулів та одиниць — бітів).

Сайтоніми на позначення сайтів, єдиною функцією яких є пересилання користувача на інші сайти, тобто дорвеї, найчастіше в своєму складі містять наступні лексеми:

Таблиця 6

Найпоширеніші лексеми, які використовуються при словотворі складених сайтонімів, що називають дорвеї

Дорвеї	
Слово	Кількість
list	2
manage	2
net	2

Рис. 7. Лексична хмара, що унаочнює лексеми, найчастотніше вживані при словотворі сайтонімів, що називають дорвеї

Можемо константувати, що найчастіше уживані лексеми, які є компонентами дорвеїв, належать до різних семантичних груп. На нашу думку, це пов'язано з можливістю дорвеїв бути семантично непов'язаними з назвою сайту, на який вони пересилають користувача, оскільки вони використовуються суто для маніпуляції пошуковими системами.

Підводячи висновок, можна сказати, що найпоширенішими є складені за структурою сайтоніми. Найбільш уживаними в їх складі є лексеми на позначення тематики сайту, наприклад, *image* чи *video* для сайтів рекреаційної зони, або *search* та *weather* для сайтів інформаційної зони тощо. Існують також і елементи патронімічної мотивації, наприклад *tube*, що наслідую назві сайту *youtube*, або *wiki*, що наслідую назві сайту *wikipedia* тощо. Ці лексеми в основному слугують категоризації функціонального навантаження сайту. В подальших розвідках планується детальніше дослідити психологічні механізми, що сприяють такому вибору лексем.

Література

1. Карпенко М. Ю. Онімний простір Інтернету (на матеріалі англomовних сайтонімів): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / М. Ю. Карпенко. — Одеса, 2016. — 251 с.
2. Карпенко М. Ю. Розподіл англomовних сайтонімів за функціональними зонами / М. Ю. Карпенко // Нова філологія. — Вип. 51. — Запоріжжя: ЗНУ, 2012. — С. 78–82.
3. Карпенко М. Ю. Словотвірна класифікація сайтонімів англomовного сектора Інтернету / М. Ю. Карпенко // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). — 2014. — № 130. — С.496–502.
4. Карпенко М. Ю. Структурна класифікація сайтонімів / М. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. — 2013. — № 16. — С. 60–72.
5. Карпенко М. Ю. Структурні особливості сайтонімів англomовного сектора Інтернету / М. Ю. Карпенко // Записки з романо-германської філології. — 2015. — № 2 (35). — 89–95.
6. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. — 2nd ed. — NY: CUP, 2006. — 304 p.

References

1. Karpenko M. Yu. (2016), The Onymic Space of the Internet (on the Basis of English Site Names), Thesis. Odesa, 251 p.
2. Karpenko M. Yu. (2012), Distribution of English Site Names According To Site Functions: New Philology, Vol. 51, Zaporizhia, pp. 78–82.
3. Karpenko M. Yu. (2014), Word-Building Classification of English Site Names: Kyrovohrad National Pedagogical Vynnychenko University Scientific Journal, Linguistic Series, Vol. 130, pp. 496–502.
4. Karpenko M. Yu. (2013), Structural Classification of English Site Names: Opera in Onomastica, Vol. 16, pp. 60–72.

5. Karpenko M. Yu. (2015), Structural Peculiarities of English Site Names, Writings in Romance-Germanic Philology, Vol. 2 (35), pp. 89–95.
6. Crystal D. (2006) Language and the Internet, New York, CUP, 304 p.

КАРПЕНКО Максим Юрьевич

кандидат филологических наук,
старший преподаватель кафедры грамматики английского языка,
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
телефон: +380636662222; e-mail: m.yu.karpenko@gmail.com,
ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

Аннотация. В статье обозначены некоторые особенности лексического состава имен для обозначения веб-сайтов. **Объектом** исследования являются сайтонимы — имена собственные, которые номинируют составляющие Интернета — сайты. **Предметом** исследования является онимное пространство Интернета, которое имеет свою специфику из-за уникальности исследуемых онимов. **Материалом** исследования послужила выборка самых посещаемых сайтонимов объемом в 1000 позиций, сделанная на основе списка самых популярных сайтов, который формируется сервером компании Alexa Internet, Inc.

Выявлены общие тенденции в номинации составных имён собственных, которые номинируют сайтонимы различных функциональных зон: коммуникативной, информационной, коммерческой, рекреационной, образовательной, файлообменной, а также сайтонимов, которые служат названиями доменов. Чаще всего употребляемой словообразовательной моделью, с помощью которой возникают названия вебсайтов, является словосложение. В данной статье были выделены самые употребляемые лексемы, входящие в состав сложных по структуре сайтонимов, и сделана попытка растолковать их выбор с точки зрения функционала сайта. Наше исследование показывает, что наиболее употребляемыми компонентами сайтонимов-компонитов являются лексемы, которые обозначают тематику сайта, и патронимические элементы, то есть лексемы, основным назначением которых является категоризация сайта.

Ключевые слова: сайтоним, Интернет-дискурс, ономастика, Интернет-ономастика.

KARPENKO Maksym Yurievich

PhD, Senior instructor, Chair of English Grammar

of Odesa National Mechnikov University,

tel.: +380636662222; E-mail: m.yu.karpenko@gmail.com,

ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

Abstract. *In the article, some features of the lexical composition of personal names that nominate websites are outlined. The proper names, which nominate sites, the components of the Internet, are the object matter of the research. The subject of the research is the onymic space of the Internet that has its own peculiarities because of the uniqueness of the personal names researched. The material of the study was a sample of the names of 1000 most visited sites, based on the list of the most popular sites that is formed by the server of Alexa Internet, Inc.*

The general tendencies in the creation of composite site names within different functional zones are determined, namely the communicative, informational, commercial, recreational, educational, and file-sharing functional zones, and also site names, which nominate doorway sites. The most commonly used word-formation model, with the help of which the names of websites come to be, is compounding. In this article, the most commonly used lexemes, which are part of composite site names, were highlighted, and an attempt was made to explain their choice in terms of the site functionality. Our research shows that the most commonly used in structurally composite site names are lexemes, which indicate the main function of the site, and patronymic elements, that is, lexemes, whose main purpose is the categorization of the site.

Key words: *site name, Internet-discourse, onomastics, Internet-onomastics.*

УДК 811.111'373.2:665.57

КАРПЕНКО Олена Юріївна

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
завідувач кафедри граматики англійської мови;
e-mail: elena_karpenko@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0001–5576–6781

ГОЛУБЕНКО Лідія Миколаївна

кандидат філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
декан факультету романо-германської філології

СЕРЕБРЯКОВА Валерія Вадимівна

кандидат філологічних наук, викладач,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ АНТРОПОНІМІЙНОГО СЕКТОРУ ПОЕТОНОСФЕРИ ЦИКЛУ РОМАНІВ С. МЕЙЕР «СУТІНКИ»

***Анотація.** У статті досліджується поетоніосфера циклу романів С. Мейер як організована та складна система взаємопов'язаних власних назв. Встановлено, що на трьох етапах функціонування літературно-художніх власних назв вони стають елементами трьох різних, але взаємопов'язаних систем: мовної картини світу, художньої картини світу та концептуальної картини світу. Охарактеризовано асоціативні поля поетонімів, які демонструють поширеність гетеронімінативних асоціацій.*

***Ключові слова:** поетоніосфера, антропонімічний сектор, вільний асоціативний експеримент, асоціативний гештальт.*

Об'єктом дослідження літературної ономастики є всі аспекти творення та функціонування власних назв у художньому тексті, а для когнітивної ономастики таким об'єктом є особливості буття онімів у ментальному лексиконі індивіда. Саме тому спроба поєднання традиційних підходів літературної ономастики та інновацій когнітивної ономастики надає можливість дослідити особливості онімійної організації художнього твору та її віддзеркалення у ментальності носіїв англійської мови.

Говорячи про аналіз функціонування поетонімів у тексті, В. М. Калінкін називає його **поетонімогенезом**, завдяки якому семантика власних назв постійно змінюється, що уважний читач поступово усвідомлює у процесі знайомства з текстом. Поетонім володіє здатністю до змістової сатурації через властивість безперервної семантичної мінливості [12], бо кожний письменник розробляє власний репертуар прийомів, що дозволяють організувати зміст твору, виходячи за межі, які передбачаються мовною та мовленнєвою ситуацією, культурною традицією та іншими чинниками, релевантними для відповідної ситуації [2, с. 12]. Концептуальне поле кожного художнього твору, або поетична чи художня картина світу, поступово будується в процесі розгортання поетичного дискурсу та може бути описаною як актуалізація різноманітних «можливих світів» за точку відліку яких слід прийняти момент породження поетичного висловлення [22, с. 13–14], в якому важливу роль відіграють номінації героїв. Все це дозволяє поступово прослідкувати онімні семантичні нарощення поетонімосфери досліджуваних творів.

Автор монографії «Поетонимосфера художественного текста» М. В. Буєвська підкреслює необхідність та плідність вивчення не окремих, ізольованих поетонімів, а сумісну «діяльність» власної назви та контексту. Саме тому вона розглядає поетонімосферу художнього твору «одночасно як сукупність власних назв, яка складається з дискретних одиниць, так і як одне ціле» [3, с. 64]. Для того, щоб виконати це завдання М. В. Буєвська пропонує відповісти на три питання: перше стосується самостійності поетонімів, друге торкається взаємодії поетонімів у художньому творі, а третє — результатів такої взаємодії [3, с. 64]; причому методи, які пропонує дослідниця, полягають у поєднанні дискретного опису поетонімів з метою подальшого континуального аналізу.

М. В. Буєвська пропонує ввести лінгвосинергетичний підхід до опису явищ художньої літератури [3, с. 66], цитуючи І. О. Герман, яка писала, що «зміст тексту не складається зі змісту окремих його одиниць, а текстові синтагматичні зв'язки часто... відкидають так звану «системну семантику»» [5, с. 33]. За слушним твердженням Т. І. Домброван, мова поєднує в собі велику кількість взаємопрояжених динамічних систем та підсистем, однією з яких є онімійна, яка не становить собою статичної множини. Вона «у повному обсязі во-

лодіє рисами мовної мегасистеми — відкритістю, динамічністю, еволюційністю та ін.» [9, с. 218]. Синергетичну систему витлумачуємо як «відкрити, динамічну, адаптивну, самоорганізувальну систему, що складається з множини складноорганізованих ко-еволюціонуючих у різному темпі підсистем» [8, с. 119], своєрідних темпосвітів, змінюваних із власною швидкістю [10, с. 140].

Таке розуміння поетонімосфери дає змогу проаналізувати всі аспекти її буття, враховуючи рухомість семантики онімів у процесі поетонімогенезу. Поетонімосфера художнього твору обіймає всі власні назви, які в ньому вжито. Тому ідеальна поетонімосфера має складатися з десяти секторів згідно з наявними розрядами власних назв. У мові та мовленні, попри деякі розбіжності в класифікаціях провідних ономастологів, викремлюють десять основних розрядів онімів.

Дане дослідження сконцентроване на конкретному циклі романів, які утворюють єдиний художній континуум та мають свою онімну специфіку. Так, поетонімосфера аналізованих творів не містить у своєму складі космоніми, зооніми та фітоніми, які, до речі, належать до периферії онімійного поля, мають надзвичайно низьку частотність уживання, в тому числі й у художньому мовленні. Тому у поетонімосфері циклу романів С. Мейер налічуємо лише сім секторів: **антропонімійний, теонімійний, ергонімійний, топонімійний, хрононімійний, хремадонімійний, ідеонімійний**, які мають різний ступінь онімної насиченості та вагомості.

При дослідженні мови й мовлення оніми традиційно об'єднують у **розряди**, але коли йдеться про ментальну організацію власних назв, О. Ю. Карпенко запропонувала послуговуватися терміном **онімійний фрейм**. Ми пропонуємо під час аналізу поетонімосфери художнього твору застосовувати термін **сектор** поетонімосфери, причому візуально репрезентувати досліджувану поетонімосферу циклу романів С. Мейер «Сутінки» можна за допомогою наступної діаграми (див. рис. 1).

Власні назви, потрапляючи до ментального лексикону носіїв англійської мови, зазнають певної обробки, переробки й трансформуються в онімійні концепти шляхом концептуалізації та категоризації онімів. Дотичним вважаємо термінування Ю. О. Карпенком цих феноменів **опорами пам'яті**, яке вчений запропонував ще в 1991 р. [16, с. 90].

На думку Я. П. Яремко, розуміння **концепту** в сучасному мовознавстві є двовекторним: перший напрям є лінгвокультурологічним — від мови до культури, де концепт розглядається як базова одиниця культури; другий вектор, семантико-когнітивний — від культури до свідомості — «трактує концепт як одиницю оперативної свідомості», яка через кореляцію семантичного простору мови з концептосферою народу кристалізує менталітет [34, с. 13]. Вчений зазначає, що ці два підходи об'єднуються у когнітивно-дискурсивному напрямі, що дозволяє трактувати термін **концепт** як «психоментальне ідеалізоване смислоутворення» [34, с. 25].

Рис. 1. Поетонімосфера циклу романів С. Мейер «Сутінки»

Як зазначає О. Ю. Карпенко, будь-яка власна назва, що входить до ментального лексикону, трансформується, переробляється та перетворюється на концепт, який не є тотожним лексемі, адже «лексема є одиницею мови, а концепт — одиницею ментального лексикону», до того ширшою, бо концепт обіймає не тільки вербальні, а й невербальні компоненти [13, с. 7]. В. Еванс дефінує концепт як «фундаментальну одиницю знання, яка є основою процесів категоризації та

концептуалізації, і яка може кодуватися у мовному форматі у лексичний концепт» [29], тобто ментальний матеріал може екстерналізуватися через вербалізацію [32, с. 53].

Концептуалізація та категоризація онімів це два різні когнітивні процеси. **Концептуалізація** — це «процес формування і переформування (трансформації) концептів у ментальному лексиконі» [14, с. 72], а **категоризація** — «класифікація концептів за категоріями, які базуються на спільних рисах» [14, с. 72]. І. А. Стернін та З. Д. Попова виокремлюють **онтогенез** та **філогенез** концептуалізації, причому перший розуміється як втілення чуттєвого змісту концепту в чуттєвому образі, а останній — «концептуалізацію дійсності від образного до раціонального» [27, с. 122–126].

Формування онімійного концепту проходить три етапи: зіставлення нового результату когніції з наявними у ментальному лексиконі концептами, встановлення необхідності формування нового концепту, включення нового концепту в групу найближчих за змістом концептів [14, с. 72]. О. Ю. Карпенко порівнює оніми з клавішею, натискаючи на яку розкриваємо сховище пам'яті, або із зручною тарою, яку використовує ментальний лексикон для збереження великої інформації у малому обсязі [14, с. 51]. Інакше кажучи, онімійні концепти слугують упорядниками та організаторами ментального лексикону та оптимізують його роботу, що відбувається також і через поєднання онімійних концептів у **фрейм** [13, с. 10], тобто «уніфіковані конструкції знання» [29, с. 222]. У ментальному лексиконі людини власні назви, які належать до традиційних онімійних розрядів, зазнають суттєвої трансформації та шикуються у відповідні онімійні фрейми [14; 15; 13].

Підсумовуючи все вищесказане, зазначимо, що мовне, мовленнєве та ментальне буття власних назв має значні відмінності. Вербалізація мовних одиниць, тобто лексем, що належать до різних розрядів власних назв, зумовлює появу лексико-семантичних варіантів, тобто тих власних назв, що завдяки поетонімогенезу перетворюються на оніми, які входять до різних секторів поетонімосфери конкретного твору, а в процесі переходу до ментального лексикону читача ці оніми трансформуються в онімійні концепти, які шикуються у відповідні онімійні фрейми. Інакше кажучи, на трьох етапах функціонування літературно-художніх власних назв вони стають елементами трьох

різних, але взаємопов'язаних систем: мовної картини світу, художньої картини світу та концептуальної картини світу.

Наслідуючи думку О. Д. Огуя, розуміємо **картину світу** як «сукупність досвідних уявлень про світ», **мовну картину світу** — як «історично складену в побутовій свідомості людей певного мовного колективу та історично відображену в лексиконі» картину світу, **концептуальну картину світу** — як етноспецифічну концептуалізацію картини світу [24, с. 25]. Інакше кажучи, **концептуальна картина світу** «охоплює змістове, узагальнене знання про дійсність», а **мовна картина світу** «являє собою переломлення елементів когнітивної картини світу крізь призму мовної свідомості» [26, с. 6]. **Художня картина світу** відрізняється від мовної та концептуальної. Можемо дефінувати її як матеріалізацію у художніх образах певного світорозуміння і світосприйняття митця [11], яка «становить суттєву грань концептуального образу дійсності» [25]. Художню картину світу розглядають як вторинну, що виникає у свідомості адресата під час сприйняття художнього тексту [28].

В останні десятиріччя літературна ономастика невпинно розвивається у різних векторах, що призводить до розширення не тільки матеріалу дослідження, але й арсеналу методів, які використовуються науковцями. О. О. Леонтьєв пропонує застосування асоціативного експерименту для встановлення «психологічних еквівалентів «семантичних полів»» [19, с. 9].

Ментальний лексикон людини можна досліджувати лише за принципом «чорної скриньки», тобто тільки опосередковано. Тому когнітивна ономастика змушена застосовувати психолінгвістичні емпіричні методи дослідження, які охарактеризував Д. Джірертс у своїй статті «Methods in Cognitive Linguistics» [37, с. 23–24], сформулювавши п'ять рис емпірично спрямованого дослідження. Вчений зазначає, що «емпіричну революцію» у лінгвістиці підтримують провідні когнітивісти Східної Європи. Так, С. І. Потапенко пише, що асоціативний експеримент основним своїм результатом має можливість підтвердження «психологічної релевантності теоретичних припущень дослідника» завдяки відзеркаленню в отриманих асоціатах ієрархічних концептуальних структур у свідомості респондента [39, с. 20].

Про важливість асоціативних експериментів для встановлення особливостей функціонування ментального лексикону індивіда, для

розуміння процесів концептуалізації та категоризації під час засвоєння інформації людиною багато написано у сучасних розвідках з когнітивної лінгвістики. Так, у передмові до монографії «Methods in Cognitive Linguistics» Л. Тальмі виокремлює дев'ять груп специфічно когнітивних методів, серед яких чільне місце посідають експериментальні техніки психолінгвістики, зокрема й різні асоціативні експерименти [40]. Дійсно, лише такий метод, як це доводить Дж. Діз у своїй розвідці «The Structure of Associations in Language and Thought», дозволяє точно встановити асоціативне значення слова завдяки аналізу та синтезу отриманих асоціатів [35, с. 119].

Є. І. Царенко, аналізуючи засоби інтерпретації художніх текстів М. А. Булгакова [33, с. 156–161], виокремлює такі напрями:

1) філологічний напрям, який складається з дослідження формальних особливостей текстів, аналізу сюжету, композиції, художніх прийомів автора, лінгвістичного аналізу художнього мовлення;

2) детективно-біографічний напрям, коли для встановлення генези твору вивчаються факти з біографії автора;

3) асоціативно-криптографічний напрям, який полягає в пошуку алюзій, ремінісценцій, кодів, шифрів, паралелей, асоціацій.

Учений доволі скептично ставиться до двох останніх напрямів через крайню суб'єктивність інтерпретації об'єктивних даних. Тому і в нашому дослідженні асоціативний метод базується на перевірених методиках проведення й інтерпретації результатів вільного асоціативного експерименту, які не дозволяють суб'єктивній авторській точці зору превалювати у дослідженні.

Сутність асоціативного експерименту полягає в тому, що він дає змогу здійснити «виявлення зв'язків уявлень, які зумовлені попереднім досвідом і завдяки яким одне уявлення, що з'являється у свідомості, викликає на основі схожості, суміжності або протилежності інше» [17, с. 45], завдяки чому такі експерименти можуть застосовуватися для дослідження асоціативного поля концептів, в тому числі й онімічних концептів, що уможлиблює встановлення сукупності парадигматично та синтагматично пов'язаних вербальних репрезентантів концептів у тексті, а також систему породжених ними асоціацій [4, с. 90].

Методику проведення асоціативного експерименту розробляли та вдосконалювали багато вчених, зокрема В. І. Супрун, З. Д. Попо-

ва та І. А. Стернін, Т. Ю. Ковалевська та багато інших. Завдяки вільному асоціативному експерименту, якщо його застосувати для аналізу власних назв, можливо «пізнати індивідуальні, ідіолектні фрейми, у тім числі й онімні» [14, с. 236]. Тож, одним із завдань нашого дослідження є інтродукція методу психолінвістики та когнітивної ономастики **вільного асоціативного експерименту** до літературної ономастики.

Прикладом такої інтродукції є результати першого етапу проведення асоціативного експерименту. Власне експеримент був дещо розтягнутим у часі через необхідність підбору респондентів-носіїв англійської мови. Саме тому перша частина експерименту проводилася в Одесі протягом року, а друга — в Лондоні протягом одного тижня.

На першому етапі інформантами у нашому експерименті були 52 носії англійської мови, за результатами опитування яких було сформовано асоціативне поле особового імені антагоніста твору *Едварда*. На стимул *Edward* було отримано 52 реакції, а саме: *Cullen* (27), *Snowden* (7), *Scissorhands* (5), *King Edward* (4), *Twilight* (4), *vampire* (3), *craft* (1), *old-fashioned, strong masculine name* (1). Якщо застосувати методику аналізу асоціатів онімійного поля, яку запропонувала О. Ю. Карпенко, де виокремлюються вісім різних типів реакцій (гіпероніми, синоніми, суміжність, ціле, ознаки, помилки, частина, причинно-наслідкові асоціації) [14, с. 352], то у нашому дослідженні до **гіперонімічних** реакцій відносяться лише *vampire* та *old-fashioned, strong masculine name*, загальною кількістю 4 одиниці. Такий тип асоціацій породжується спробою класифікувати стимул: «Ментальний лексикон реципієнта задовольняється віднесенням оніма до певної групи, не претендуючи на індивідуальну характеристику саме даного денотата» [14, с. 308]. За класифікацією О. Ю. Карпенко цей тип асоціацій є найпоширенішим, але у нашому експерименті він посідає лише 2 місце. Слід додати, що асоціація з вампірами пов'язана з сагою «Сутінки», одним з головних героїв якої є саме вампір.

Значно більш поширеним типом є **синонімічні**, або **гетерономіна-тивні** [1, с. 97–98] асоціації, які теж є спробою класифікувати стимул, але зробити це через синонімічні власні назви: *Cullen*, *Snowden*, *Scissorhands*, *King Edward*, загальна кількість яких складає 43 реакції. Таким чином, саме гетерономінативні реакції посідають у нашому експерименті перше місце. Цікавим виявляється той факт, що реаль-

ними особами із зазначених є тільки дві: *King Edward* та *Snowden*, перший з яких є історичною, а останній — сучасною.

Можемо припустити, що реакція *King Edward* стосується саме англійського монарха. Серед них існувало одинадцять осіб з таким особовим ім'ям: Edward the Elder (871–924), Edward the Martyr (962–978), Edward the Confessor (1004–1066), Edward I of England (1239–1307), Edward II of England (1284–1327), Edward III of England (1312–1377), Edward IV of England (1442–1483), Edward V of England (1470–1483), Edward VI of England (1537–1553), Edward VII of the United Kingdom (1841–1910), Edward VIII of the United Kingdom (1894–1972). Який саме з них мається на увазі у кожному конкретному випадку, точно встановити ми не можемо. Останній з Едвардів постійно викликав до себе увагу через його відмову від трону задля шлюбу з американкою, що неодноразово відбито у кінематографі та ЗМІ, тому у більшості випадків припускаємо асоціацію саме з ним.

Друга гетеронімінативна асоціація, яка пов'язана з реальною особою, — це *Snowden*. У 2013 році американський програміст та колишній працівник ЦРУ та АНБ США Едвард Сноуден передав інформацію про секретну шпигунську програму, що призвело до політичного скандалу в усьому світі.

Ще дві асоціації цього типу — *Cullen* та *Scissorhands* — базуються на віртуальних власних назвах. Перша асоціація є прізвиськом антагоніста саги «Сутінки», яка здобула велику популярність через екранізацію на цей момент трьох перших романів. Другий асоціат — це власне ім'я та прізвисько головного героя фантастичного кінофільму Т. Бертон «Едвард Руки-ножиці».

Також чотири рази у відповідях є реакція, яка характеризує **частину через ціле** (п'ятий тип за класифікацією О. Ю. Карпенко [14, с. 314–315]) : *Twilight*. Едвард, антагоніст, є частиною всього циклу творів під загальною назвою «Сутінки».

Лише одна реакція є помилковою, чи краще її термінувати **загадковою**, бо вона є дуже індивідуальною, через що неможливо зрозуміти, які саме когнітивні структури викликали цю реакцію у ментальному лексиконі реципієнта. Потенційно *craft* — це ремесло, майстерність, спритність, що можна віднести до Едварда руки-ножиці, який виявився талановитим перукарем, але це припущення неможливо довести без додаткового опитування інформанта.

Загальне співвідношення абсолютних та відносних показників щодо результатів цього етапу експерименту можемо унаочнити у таблиці:

Таблиця 1

Типи асоціацій до стимулу *Edward*

Тип асоціації	Fa	Fr
Гетеронімінативні	43	82,7 %
Гіперонімічні	4	7,7 %
Ціле	4	7,7 %
Загадкові	1	1,9 %
Всього	52	100,0 %

Отже, дані проведеного експерименту демонструють переважну поширеність гетеронімінативних асоціацій, друге місце поділяють гіперонімічні й асоціації частини через ціле, на останньому місці — загадкові асоціації. Такий розподіл значно відрізняється від класифікації О. Ю. Карпенко, що спричинено значною сугестивною потужністю запропонованого стимулу. Вбачається великий вплив засобів масової інформації на свідомість інформантів, бо вони реагували на стимул у 50 з 52 випадків асоціатом, який пов'язаний з масовою літературою, кінематографом, політичною інформацією. Наслідком такого реагування реципієнтів є можливість встановити асоціативне поле аналізованого стимулу з виокремленням семантичних гештальтів асоціативного поля.

Методику виокремлення **семантичних гештальтів** у структурі асоціативного поля запропонував Ю. М. Караулов, на думку якого саме вони частково відновлюють фрагменти мовної картини світу. Власне термін **гештальт** було уведено до наукового обігу Г. фон Еренфельсом й М. Вертгеймером, причому цей термін використовувався у психології. Пізніше Дж. Лакофф інтродукував його до когнітивної лінгвістики [36, с. 84], чия теорія **лінгвістичних гештальтів**, або цілісних структур, які складаються з частин, але чие наповнення не можна звести до простої сукупності цих частин [18, с. 351], дозволяла досліджувати мову в проекції на людський досвід, бо на рівні узагальнень будь-яка інформація сприймається ментальним лексиконом індивіда як єдиний гештальт [38, с. 33]. Така різномірність структури лінгвістичного гештальту базується на неоднорідності асоціативних зв'язків в асоціативній сітці,

що дає можливість встановити ядро ментального лексикону [30], або **асоціативний гештальт**, коли надані респондентами асоціати природно групуються навколо частотних реакцій, які створюють набір мисленневих образів, які можна термінувати концептами [20, с. 119]. Таким чином, за формулюванням Ю. І. Дідур, **гештальт** — це ментальний образ, фрагмент образу світу, **лінгвістичний гештальт** — мовне втілення фрагмента мовної картини світу, **асоціативний гештальт** — фрагмент концептуальної картини світу [6, с. 31–132].

Як зазначає І. Б. Морозова, сформовані об'єктивні гештальти є «частиною цілності свідомості з ознаками обмеженості та розчленованості. <...> Концептуальне осмислення та ієрархічний розподіл дійсності на рівні сприйняття передбачає створення деякого образу, або «фігури» на тлі інших об'єктів» [21, с. 20]. Розглядаючи гештальти простого речення науковець виокремлює три види об'єктивних гештальт-якостей: структуру (будову чи тектоніку), властивість (якість цілого) та сутність (внутрішні властивості) [21, с. 21].

Вперше до ономастичних студій методику СГАП залучила В. Ю. Неклесова для вивчення хрононімів [23], пізніше розвиток та уточнення методики відбулися у працях Г. В. Ткаченко, яка запропонувала встановлення СГАОП — **семантичного гештальту асоціативного онімного поля** [31, с. 110], що уможливило вивчення етнічних концептуальних картин світу. Пізніше цю методику вдосконалили та застосували для вивчення інших онімійних фреймів К. Д. Долбіна (у дослідженні зоонімів) [7] та Ю. І. Дідур (у дослідженні ергонімів) [6].

Проілюструємо методику виокремлення асоціативних гештальтів на наступному прикладі. У процесі аналізу результатів нашого експерименту було встановлено чотири гештальти асоціативного поля оніма *Edward*, які розподіляються таким чином:

- 1) Едвард Каллен, антагоніст творів С. Мейер та кінофільмів за її творами: *Cullen* (27), *Twilight* (4), *vampire* (3);
- 2) Едвард Сноуден, американський екс-шпигун: *Snowden* (7);
- 3) Едвард Руки-ножиці, герой кінофільму: *Scissorhands* (5);
- 4) Король Едвард, англійський монарх: *King Edward* (4).

Домінувальний гештальт асоціативного поля до нашого стимулу — це антагоніст творів С. Мейер та відповідних кінофільмів, що доводить його буття невід'ємною частиною етнічної картини світу сучасного носія англійської мови. Процентне співвідношення вста-

новлених гештальтів — 68 %, 14 %, 10 %, 8 % — дозволяє зробити висновки про велику впливову силу художньої літератури, навіть і масової, яка створює нових героїв нашого часу. З іншого боку, не може не відчуватися вплив інших семантичних гештальтів на сприйняття оніма *Edward*. Скажімо, політичний скандал зі Сноуденом — це зовсім свіжі події, які не були релевантними під час написання та видання аналізованих творів, а ось інші два — закоханий монстр та закоханий король — підсилюють романтичну складову образу Едварда та створюють особливий асоціативний шлейф аналізованого поетоніма.

Специфіка поетонімосфери досліджуваного циклу романів полягає в тому, що в ньому дійові особи належать до трьох різних рас — людей, вампірів та вовкулаків, кожна з яких має свої відмінні онімічні риси. Той фрагмент поетонімосфери художнього простору романів, який пов'язаний із людьми, є доволі звичайним, таким, що відбиває реальні тенденції антропономінування зі своїми звичними поетонімами на позначення персонажів. Власні імена вовкулаків, за єдиним винятком Джейкоба, менш поширені, ніж імена людей. Це відрізняє їх від звичайних людей, але значно менше, ніж людей від вампірів. Онімічна відчуженість вампірів від людей імплікує читачеві, що вони не мають нічого дотичного до загальнолюдських цінностей чи способу життя.

Дійові особи аналізованого циклу романів через свої власні назви реалізують подвійний розподіл на своїх, знайомих, добре знаних — тобто людей, та чужих, дивних, чужомовних, зовсім незвичних істот. Причому вони є ближчими до людей, такими, що мають більш знайомі й більш звичні імена (маються на увазі вовкулаки), та є й зовсім чужі, ворожі — вампіри. В середині кожної з названих груп оніми не однорідні, оскільки вони різні за рейтингом популярності та номінують різних за особливостями поведінки персонажів — як дружніх до людей, так і ворожих. Однак загальна тенденція полягає в тому, що саме номінації вампірів актуалізують сему чужинності, ворожості, через що і створюють відповідні образи.

Для встановлення структури асоціативного поля антропонімів було обрано кілька власних назв персонажів, що належать до різних рас, а саме такі:

- 1) Белла та її батьки Рене та Чарлі як представники раси людей;
- 2) Едвард та його батьки Есме та Карлайл як представники раси добрих вампірів;

3) Джейкоб, Сем і Сет як головні представники раси вовкулаків;

4) Ренесме як представник змішаної раси.

Кількість отриманих реакцій різниться від стимулу до стимулу, бо деякі викликають потужний відгук завдяки власній популярності, а деякі не є загальновідомими інформантам, тому в ході експерименту було отримано меншу кількість асоціатів. Загальна кількість вилучених асоціацій є такою — отримано всього 514 реакцій, дистрибуція яких за стимулами є наступною: *Bella* — 100; *Jacob* — 100; *Edward* — 100; *Charlie* — 68; *Renee* — 61; *Sam* — 26; *Seth* — 22; *Carlisle* — 20; *Esme* — 10; *Renesmee* — 7.

Ступінь чужинності чітко відбивається у кількості отриманих асоціатів на стимул: чим ближчим до людей є носій наймення, тим більшу кількість реакцій було запропоновано нашими інформантами. Таким чином, унаочнюється та теза, що вовкулаки за способом життя є значно більш спорідненими для людей, ніж вампіри. Ренесме взагалі відрізняється від всіх трьох рас, бо є неприродним створінням для світу «Сутінок» із штучним ім'ям, тому й кількість реакцій виявилася такою низькою. Стовідсоткова кількість реакцій на перші три стимули зумовлена популярністю та доброю знаністю персонажів-носіїв власних назв-стимулів.

Результати проведеного експерименту, які стосуються асоціативного поля поетоніма *Edward*, демонструють поширеність гетероніміативних асоціацій, друге місце поділяють гіперонімічні й асоціації меронімічні, на останньому місці — загадкові асоціації. В асоціативному полі антропоніма *Bella* переважають меронімічні реакції, за якими йдуть квалітативні та гіперонімічні, в той час, як стимул *Jacob* отримав переважно меронімічні та гіперонімічні реакції. Такий розподіл викликано значною сугестивною потужністю кожного із запропонованих стимулів. Фіксуємо великий вплив засобів масової інформації на свідомість інформантів, бо вони реагували на стимул переважно асоціатами, пов'язаними з масовою літературою, кінематографом, політичною інформацією.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. — [2-е изд., испр.]. — М. : Языки рус. культуры, 1999. — 896 с.
2. Баевский В. С. О поэтической семантике Ахматовой / Вадим Соломонович Баевский // Проблемы творчества и биографии А. А. Ахматовой :

- тезисы докладов обл. науч. конф., посв. 100-летию со дня рождения поэта. — Одесса, 1989. — С. 12–13.
3. Буевская М. В. Поэтонимосфера поэмы Оскара Уайльда «The Sphinx» / Мария Владимировна Буевская // Логос ономастики. — Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2009. — № 1(3). — С. 64–69.
 4. Быдина И. В. Концепт «Творчество» в идиостиле Виктора Сосноры / И. В. Быдина // Культурные аспекты в языке и тексте : сб. науч. тр. — Белгород : Изд-во БелГУ, 2005. — С. 86–93.
 5. Герман И. А. Лингвосинергетика : [монография] / И. А. Герман. — Барнаул : Изд-во Алтайской академии экономики и права, 2000. — 168 с.
 6. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Юлія Ігорівна Дідур. — Одеса, 2015. — 195 с.
 7. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / К. Д. Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.
 8. Домброван Т. И. Синергетическая модель развития английского языка : [монография] / Татьяна Ивановна Домброван. — Одеса : КП ОГТ, 2014. — 400 с.
 9. Домброван Т. И. Эвристический потенциал категорий лингвосинергетики для ономаσιологических исследований / Татьяна Ивановна Домброван // Записки з ономастики. — Одеса : Астропринт, 2015. — Вип. 18. — С. 213–220.
 10. Домброван Т. И. Язык в контексте синергетики : [монография] / Татьяна Ивановна Домброван. — Одеса : КП ОГТ, 2013. — 346 с.
 11. Дубенко О. Ю. Художня картина світу: основні напрями дослідження [Електронний ресурс] / О. Ю. Дубенко // Мова і культура. — 2013. — Вип. 16, т.4. — С. 10–14. — Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
 12. Калинин В. М. Поэтика онима : [монография] / В. М. Калинин. — Донецьк : Юго-Восток, 1999. — 408 с.
 13. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика : [навч. посіб.] / Олена Юріївна Карпенко. — Одеса : Фенікс, 2010. — 158 с.
 14. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко. — К., 2007. — 416 с.
 15. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : [монографія] / Олена Юріївна Карпенко. — Одеса : Астропринт, 2006. — 325 с.
 16. Карпенко Ю. А. Функции собственных имен в произведении Ю. Олеси «Ни дня без строчки» / Юрий Александрович Карпенко // Язык и стиль произведения И. Э. Бабея, Ю. К. Олеси, И. А. Ильфа и Е. П. Петрова : сб. науч. тр. / [отв. ред. Ю. А. Карпенко]. — К. : УМК ВО, 1991. — С. 83–95.

17. Климкова Л. А. Ассоциативное значение слов в художественном тексте / Л. А. Климкова // Филологические науки. — 1991. — № 1. — С. 45–54.
18. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. — М.: Прогресс, 1981. — Вып.10. — С.350–368.
19. Леонтьев А. А. Общие сведения об ассоциациях и ассоциативных нормах / Алексей Алексеевич Леонтьев // Словарь ассоциативных норм русского языка. — М.: Изд-во МГУ, 1977. — С. 5–16.
20. Марковина И. Ю. Специфика языкового сознания русских и американцев: опыт построения «ассоциативного гештальта» текстов оригинала и перевода / И. Ю. Марковина, Е. В. Данилова // Языковое сознание и образ мира: сб. статей / [под ред. Н. В. Уфимцевой]. — М.: ИЯ РАН, 2000. — С. 116–132.
21. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові: [монографія] / Ірина Борисівна Морозова. — Одеса: Друкарський дім, 2009. — 384 с.
22. Мысык С. Г. Лирика Анны Ахматовой и поэтика «возможных миров» / С. Г. Мысык // Проблемы творчества и биографии А. А. Ахматовой: [тезисы докладов обл. науч. конф., посв. 100-летию со дня рождения поэта]. — Одесса, 1989. — С. 13–15.
23. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Валерія Юрїївна Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.
24. Огуй О. Д. Мовна картина світу: проблема організації складників / О. Д. Огуй // Мовознавство. — К.: Академперіодика, 2013. — Вип. 4. — С. 15–26.
25. Петрова Л. О. Художня картина світу в російському сатирично-гумористичному наративі початку ХХ століття: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.02 / Луїза Олександрівна Петрова. — К., 2008. — 418 с.
26. Поздняков Д. О. Англомовна вербалізація концепту insanity (на матеріалі словників та художніх текстів): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Герм. мови» / Д. О. Поздняков. — Одеса, 2013. — 20 с.
27. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика: [монография] / З. Д. Попова, И. А. Стернин. — М.: АСТ; Восток-Запад, 2007. — 314 с.
28. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике: [монография] / З. Д. Попова, И. А. Стернин. — [3-е изд.] — Воронеж: Истоки, 2003. — 191 с.
29. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2010. — 843 с.
30. Сергиева Н. С. Семантический гештальт и ядро языкового сознания русских [Электронный ресурс] / Н. С. Сергиева // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: социально-гуманитарные науки. —

2006. — Вып. 2 (57). — С. 160–165. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/semanticheskiy-geshtalt-i-yadro-yazykovogo-soznaniya-russkih>.
31. Ткаченко Г. В. Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Г. В. Ткаченко. — Одеса, 2012. — 236 с.
 32. Фесенко Т. А. Ментальный лексикон: проблемы, структуры и репрезентации / Тамара Александровна Фесенко // Вопросы когнитивной лингвистики. — 2005. — № 3. — С.53–58.
 33. Царенко Е. И. Некоторые способы интерпретации художественных текстов М. А. Булгакова / Евгений Иванович Царенко // Восточноукраинский лингвистический сборник. — К. : Изд. дом Д. Бурого, 2014. — Вып. 15. — С.152–281.
 34. Яремко Я. П. Концептуальні поняття сучасної політології: лінгвокогнітологічний аспект : автореф. дис. ... д-ра філол. н. : спец. 10.02.01 «Українська мова»/ Ярослав Петрович Яремко. — Одеса, 2015. — 36 с.
 35. Deese G. The Structure of Associations in Language and Thought / G. Deese. — Baltimore : The John Hopkins press, 1965. — 216 p.
 36. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics / V. Evans. — Edinburgh : EUP, 2007. — 239 p.
 37. Geeraerts D. Methodology in Cognitive Linguistics / D. Geeraerts // Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives. — Berlin : Walter de Gruyter, 2006. — P. 21–50.
 38. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind / G. Lakoff. — Chicago: University of Chicago Press, 1987. — 57 p.
 39. Potapenko S. I. Introducing Cognitive Linguistics : manual for students / S. I. Potapenko. — Nizhyn : NUPH, 2013. — 136 p.
 40. Talmy L. Foreword / L. Talmy // Methods in Cognitive Linguistics / ed. by M. Gozalez-Marquez. — Amsterdam : John Benjamin Publishing Company, 2005. — P.1–12.

References

1. Arutyunova N. D. (1999) Language and the World of Man: Languages of Russian Culture, Moscow, 896 p.
2. Baevsky V. S. (1989) On Poetic Semantics of Akhmatova. Problems of Creativity and Biography of A. A. Akhmatova: conference abstracts, Odessa, pp. 12–13.
3. Buevskaya M. V. (2009) Poetonomosphere of the Poem by Oscar Wilde «The Sphinx»: Logos of Onomastics, Donetsk, South-East, Ltd., No. 1 (3), pp. 64–69.
4. Bydina I. V. (2005) The Concept «Creativity» in the Idiostyle of Victor Sosnori. Cultural Aspects in Language and Text: collection of scientific papers: Belgorod, pp. 86–93.

5. Herman I. A. (2000) *Lingvosynergetics: monograph*, Barnaul, 168 p.
6. Didur Yu. I. (2015) *The Special Functions of the Ergonims in Language, Speech and Mental Lexicon (in the Ukrainian, English and Russian languages): Thesis*, Odessa, 195 p.
7. Dolbina K. D. (2014) *Cognitive Aspects of the Functioning of Units of the Zone's Property: Thesis*, Odessa, 181 p.
8. Dombrovan T. I. (2014) *Synergetic Model of the Development of the English Language: monograph*, Odessa, 400 p.
9. Dombrovan T. I. (2015) *Heuristic Potential of the Categories of Linguistic Synergetics for Onomasiological Studies: Notes on Onomastics*, Odessa, pp. 213–220.
10. Dombrovan T. I. (2013) *Language in the Context of Synergetics: monograph*, Odesa, 346 p.
11. Dubenko O. Yu. (2013) *Artistic Picture of World: the Main Directions of Research: Language and culture: Issue 16, Vol. 4., pp. 10–14. [Electronic resource]* Access mode: irbis.nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
12. Kalinkin V. M. (1999) *Poetry of Onim: monograph*, Donetsk, 408 p.
13. Karpenko O. Yu. (2010) *Cognitive Onomastics: teaching guide*, Odessa, 158 p.
14. Karpenko O. Yu. (2007) *Cognitive Onomastics as a Direction of Knowledge of Proper Names: Thesis*, Kiev, 416 p.
15. Karpenko O. Yu. (2006) *The Problem of Cognitive Onomastics: monograph*, Odessa, 325 p.
16. Karpenko Yu. A. (1991) *Functions of Proper Names in the Work of Yu. Olesha «No Day Without a String»: Language and Style of Works by I. E. Babel, Yu. K. Olesha, I. A. Ilf and E. P. Petrov: collection of scientific papers*, Kiev, pp. 83–95.
17. Klymkova L. A. (1991) *The Associative Meaning of Words in Fiction: Philological sciences, Vol. № 1, pp. 45–54.*
18. Lakoff J. (1981) *Linguistic Gestalt: New in Foreign Linguistics, Moscow, Issue 10, pp. 350–368.*
19. Leontiev A. A. (1977) *General Information on Associations and Associative Norms: dictionary of associative norms of the Russian language, Moscow, Publishing House of Moscow State University, pp. 5–16.*
20. Markovina I. Yu. (2000) *Specificity of the Language Consciousness of Russians and Americans: the Experience of Constructing an «Associative Gestalt» of the texts of the Original and Translation: collection of articles, Moscow, pp. 116–132.*
21. Morozova I. B. (2009) *Paradigmatic Analysis of the Structure and Semantics of Elementary Communicative Units in the Light of Gestalt Theory in Contemporary English: monograph*, Odessa, 384 p.
22. Misik S. G. (1989) *The Lyrics of Anna Akhmatova and the Poetics of «Possible Worlds». Problems of Creativity and Biography of A. A. Akhmatova: abstracts of reports of the region. scientific conf., Odessa, pp. 13–15.*

23. Neklesova V. Yu. (2010) *The Cognitive Nature of the Proper Names on the Designation of Time: thesis*, Odessa, 230 p.
24. Oguay O. D. (2013) *Linguistic Picture of World: the Problem of Organization of Components: Kiev, Issue 4.*, pp. 15–26.
25. Petrova L. O. (2008) *The Artistic Picture of the World in the Russian Satirical-Humorous Narrative of the Beginning of the Twentieth Century: thesis*, Kiev., 418 p.
26. Pozdnyakov D. A. (2013) *English Verbalization of the Concept of Insanity (based on dictionaries and artistic texts): thesis*, Odessa, 20 p.
27. Popova Z. D. (2007) *Cognitive Linguistics: monograph*, Moscow, 314 p.
28. Popova Z. D. (2003) *Essays on Cognitive Linguistics: monograph*, Voronezh, 191 p.
29. Selivanova O. O. (2010) *Linguistic: Poltava, Kiev*, 843 p.
30. Sergieva N. S. (2006) *Semantic Gestalt and the Core of Russian Language Consciousness: Issue 2 (57)*, pp. 160–165. [Electronic resource] Mode of access: <http://cyberleninka.ru/article/n/semanticheskij-geshtalt-i-yadro-yazykovogo-soznaniya-russkih>.
31. Tkachenko G. V. (2012) *English-language Graphemes as Linguistic and Cognitive Phenomena of the World Picture: thesis*, Odessa, 236 p.
32. Fesenko T. A. (2005) *Mental Lexicon: Problems, Structures and Representations: Questions of Cognitive Linguistics, No. 3*, pp.53–58.
33. Tsarenko E. I. (2014) *Some Methods of Interpretation of Artistic Texts M. A. Bulgakov: East Ukrainian Linguistic Collection, Issue 15*, Kiev, pp.152–281.
34. Yaremko Ya. P. (2015) *Conceptual Concepts of Modern Political Science: Linguistic and Cognitive Aspect: Thesis*, Odessa, 36 p.
35. Deese G. (1965) *The Structure of Associations in Language and Thought: Baltimore, The John Hopkins press*, 216 p.
36. Evans V. A (2007) *Glossary of Cognitive Linguistics: Edinburgh*, 239 p.
37. Geeraerts D. (2006) *Methodology in Cognitive Linguistics. Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives: Walter de Gruyter*, pp. 21–50.
38. Lakoff G. (1987) *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind: Chicago, University of Chicago Press*, 57 p.
39. Potapenko S. I. (2013) *Introducing Cognitive Linguistics: manual for students, Nizhyn*, 136 p.
40. Talmy L. (2005) *Foreword. Methods in Cognitive Linguistics: Amsterdam, John Benjamin Publishing Company*, pp. 1–12.

О. Ю. Карпенко

д-р филол. н., проф., Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
заведующий кафедрой грамматики английского языка;

e-mail: elena_karpenko@ukr.net;

ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

Л. М. Голубенко

канд. филол. н., проф., Одесский национальный университет

им. И. И. Мечникова, декан факультета романо-германской филологии;

ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

В. В. Серебрякова

кандидат филологических наук, преподаватель,

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Аннотация. В статье исследуется поэтонимосфера цикла романов С. Мейер как организованная и сложная система взаимосвязанных имен собственных. Установлено, что на трех этапах функционирования литературно-художественных имен они становятся элементами трех различных, но взаимосвязанных систем: языковой картины мира, художественной картины мира и концептуальной картины мира. Охарактеризованы ассоциативные поля поэтонимов, которые демонстрируют распространенность гетеронимативных ассоциаций.

Ключевые слова: поэтонимосфера, антропонимический сектор, свободный ассоциативный эксперимент, ассоциативный геиштальт.

Карпенко Е.

Sc.D., Professor, English Grammar Chairperson,

Odessa I. I. Mechnikov National University;

email: elena_karpenko@ukr.net;

ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

Golubenko L.

Ph.D., Professor, German Philology Chairperson,

Odessa I. I. Mechnikov National University;

ORCID ID: 0000–0003–0308–5284

V. Serebryakova

PhD, lecturer, Odessa I. I. Mechnikov National University

Summary. The article explores the poetic aspect of the cycle of S. Meyer's novels as an organized and complex system of interrelated names of his own. The **aim** of this article is to establish the means of conceptualization of the anthroponyms in phantasy fiction. The **object** of the investigation is the anthroponymic sphere of the phantasy novels, the **subject** is their organization in the mental lexicon of English native speakers. As the **material** of the investigation the cycle of S. Mayer's novels «Twilight» was chosen. It is established that in three stages of the functioning of literary

and artistic names they become elements of three different but interrelated systems: the language picture of the world, the artistic picture of the world and the conceptual picture of the world. The associative fields of the poetonyms are characterized, which demonstrate the prevalence of heteronominative associations.

Key words: *poetology, anthroponymic sector, free associative experiment, associative gestalt.*

УДК 811.161.2'372.21

КОЗЛОВСЬКА Дар'я Валеріївна

аспірант кафедри української мови

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

тел.: + 38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

ТЕКСТОТВІРНА ФУНКЦІЯ ТОПОПОЕТОНІМІВ У РОМАНАХ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО ТА ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО

Анотація. У статті проаналізовано різноманітні вияви текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко. Топопоетонімні одиниці постають складовими елементами поетонімосфери твору, створюючи його геопросторову домінанту, крім того, вони є стилістично маркованими, естетично навантаженими. Топопоетоніми слугують важливим компонентом структури ідіостилію письменниць, який характеризує життєпис персонажів, зокрема простір, у якому вони знаходяться. Проте ці види поетонімів можуть змінювати своє основне призначення, допомагаючи схарактеризувати персонажа, висвітлити риси його характеру, внутрішній стан тощо. **Метою** дослідження є аналіз виявів текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко, що передбачає розв'язання таких **завдань:** виділити топопоетоніми у текстах; класифікувати їх за виявами текстотвірної функції; розкрити їхнє смислове навантаження. **Об'єктом** дослідження є топопоетонімія романів Ірен Роздобудько «Якби», «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» та Галини Вдовиченко «Пів'яблука», «Бора», а **предметом** — роль топопоетонімних одиниць у сюжеті твору. В роботі використано **метод** аналізу, описовий та контекстуально-інтерпретаційний **методи.** Серед топопоетонімів досліджуваних романів нами зафіксовано 143 онімні одиниці 15 розрядів. Зроблено **висновки** про те, що топопоетонімія дозволяє створити

своєрідну художню систему, базуючись на якій авторки творять власну онімну географію. Топопоетоніми, що функціонують у текстах, реалізують свої прагматичні можливості, отримують різноманітне смислове навантаження.

Ключові слова: поетонім, топопоетонім, просторовий чинник, смислове навантаження, текстотвірна функція.

Постановка проблеми. Поетоніми у художніх творах виступають носіями текстотвірної функції, слугуючи допоміжним засобом побудови зв'язного, логічного сюжету. Основне навантаження у виконанні цієї функції лягає на антропоетоніми, у зв'язку з чим в ономастичних дослідженнях не надто багато уваги приділяється питанню функціонування топопоетонімів у художніх текстах. Проте не можна скидати з рахунків важливість цього розряду поетонімів, що виражається не тільки у виконанні ними ролі просторового чинника тексту, а й у підсиленні та відтінюванні основного змісту оповіді. Дослідниці Н. М. Бербер, Н. М. Бияк, Е. В. Боева, І. І. Ільченко, Т. І. Крупеньова, О. А. Мороз, О. Ф. Немировська, І. В. Хлистун, Г. В. Шотова-Ніколенко та ін. у своїх працях розглядають топопоетоніми як засіб текстотворення. Постаючи складниками поетонімосфери художнього тексту, топопоетоніми не тільки локалізують місце дії, створюють геопросторову домінанту тексту, але й маркуються стилістично, несуть естетичне навантаження, розкривають зміст твору.

Романи представниць сучасної української прози Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко можна вважати яскравими прикладами послуговування поетонімією у тканині тексту. Власні назви є невід'ємною складовою ідіостилю письменниць, місткими характеристичними компонентами життєпису персонажів, їхніх видів діяльності, звичок, уподобань, життєвих умов і, звичайно, часопростору, в якому вони перебувають. **Актуальність** нашої статті обумовлена недостатнім вивченням значення топопоетонімів у архітектоніці текстів сучасної української прози загалом та обійденням увагою в цьому контексті творчості таких її репрезентанток як Ірен Роздобудько й Галина Вдовиченко зокрема. В попередніх розвідках ми докладно зупинялися на різних аспектах функціонування антро-, прагма-, ідеопоетонімів у вказаних творах, а наразі ставимо перед собою завдання з'ясувати сюжетотвірну роль топопоетонімів як пласту онімних одиниць, що набувають у художніх текстах нового змісту та стають

стилістично маркованими. З цим пов'язана **новизна** дослідження, яка полягає в тому, що вперше зафіксовано вияви текстотвірної функції топопоетонімів у творах вищеназваних авторок. **Мета** пропонованої статті — проаналізувати реалізацію текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко, що передбачає розв'язання таких **завдань**: виділити топопоетоніми у текстах; класифікувати їх за виявами текстотвірної функції; розкрити їхнє смислове навантаження. **Об'єктом** дослідження є топопоетонімія романів Ірен Роздобудько «Якби», «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» та Галини Вдовиченко «Пів'яблука», «Бора», а **предметом** — роль топопоетонімних одиниць у сюжеті твору. У статті застосовано такі **методи**: метод аналізу; описовий метод для класифікації топопоетонімних одиниць; контекстуально-інтерпретаційний, за допомогою якого на підставі врахування контекстів здійснено інтерпретацію інформації, закладеної у текстах завдяки вживанню топопоетонімів. **Загальнонаукове значення** цієї роботи виражене у спробі продемонструвати значущість топопоетонімів як структурних елементів сюжету будь-якого твору на прикладі вибраних текстів, інакше кажучи — у здійсненні своєрідного зрізу досліджуваної проблеми за допомогою ілюстрування конкретними слововживаннями різних виявів текстотвірної ролі топопоетонімів у канві художнього твору.

Викладення основного матеріалу. Вибудована топопоетонімами система художнього простору твору значною мірою визначає специфіку ідіостилу автора, впливаючи на сюжет, композицію твору, образну систему тощо. За своєю природою топопоетоніми є різноплановими пропріативами, призначеними донести до читача ті чи інші відомості стосовно локального аспекту життя персонажів твору. Головним чином вони покликані актуалізувати певну інформацію про персонажів, інформувати про переміщення їх у просторі, тобто відсилати читача у конкретну просторову площину, пов'язану з онімом. Однак не завжди письменник використовує топопоетоніми у зв'язку з місцем дії твору, відводячи натомість їм роль «ретрансляторів» певних історичних фактів, уведених у сюжет. Часто ці види поетонімів мають здатність змінювати свою основну спрямованість, допомагаючи схарактеризувати персонажа, підкреслити риси його характеру, продемонструвати особливості поведінки, передати внутрішній стан. Також вони можуть бути залучені до мовної гри, наводитися автором

у складі сталих сполук, висловів для створення чи поглиблення певного художнього ефекту. Отже, топопоетоніми, як правило, активно задіюються у контексті, витворюючи собою унікальне асоціативне тло, яке задає тон загальному ідейно-смісловому наповненню змісту твору.

Як зауважує О. Ю. Карпенко, за кількісними показниками топопоетоніми зазвичай посідають у художніх текстах друге місце після антропоетонімів. Дослідниця відзначає, що «решта розрядів власних назв належить до рідковживаних і в сукупності складає лише кілька відсотків усього онімичного запасу художнього тексту. Втім, тут багато залежить від художніх настанов та індивідуально-авторських смаків, а ще більше — від тематики твору. Загалом же всі розряди онімів, хай ужитих в одиничних випадках, надають художньому творові барвистості й чарівності, як доречно вжиті спеції поліпшують смак страви» [3, с. 74].

Згідно з класифікацією, запропонованою М. М. Торчинським, серед топопоетонімів досліджуваних текстів нами зафіксовано 143 онімні одиниці 15 розрядів: 39 суверенопоетонімів (назви незалежних держав): *Австрія, Англія, Афганістан, Бельгія, Білорусія, Болгарія, Велика Британія, Голландія, Єгипет, Ємен, Ізраїль, Індія, Іспанія, Італія, Канада, Кувейт, Монако, Непал, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Польща, Португалія, Пуерто-Ріко, Радянський Союз, Союз, СРСР, Росія, Румунія, Сполучені Штати, США, Штати, Туреччина, Чехія, Україна, Франція, Хорватія, Швейцарія, Японія*; 10 районопоетонімів (назви адміністративних частин країни: автономії, області, штату, району, округу, краю тощо): *Баварія, Бранденбурзький округ, Вермонт, Каліфорнія, Каталонія, Крим, Огайо, Північна Ірландія, Підмосков'я, Чернівецька область*; 4 континентопоетоніми (назви материків і частин світу): *Австралія, Америка, Африка, Європа*; 10 регіонопоетонімів (назви природних районів, певних територіальних одиниць, що вирізняються з-поміж інших таких само одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними й т. ін.): *Богемія, Волинь, Галичина, Західна Україна, Кавказ, Лемківщина, Південна Африка, Південна Німеччина, Північна Австралія, Прибалтика*; 2 скопулопоетоніми (назви гірських вершин, піків, стрімчаків): *Ельбрус, Петрос*; 3 едитопоетоніми (назви гірських систем): *Адірондацькі гори, Зелені гори, Карпати*; 2 інсулопоетоніми (назви

островів): *Бора-Бора, Борнео*; 1 пенінсулопоетонім (назви півостровів): *Камчатка*; 1 пляжопоетонім (назви узбереж, узмор'їв): *Канарське узбережжя*; 51 астіопоетонім (назви помешкань міського типу): *Ай, Амстердам, Балаклава, Берлін, Берлінгтон, Буенос-Айрес, Бучач, Варшава, Вишневе, Гамбург, Городенка, Єрусалим, Зальцбург, Золочів, Калуга, Карлові Вари, Київ, Кіцмань, Красний Лиман, Криниця, Кьольн, Лонг-Біч, Лондон, Лос-Анджелес, Львів, Магдала, Мілан, Москва, Нью-Йорк, Париж, Петербург, Помор'є, Потсдам, Прага, Руан, Саратов, Севастополь, Сколе, Стрий, Тбілісі, Тель-Авів, Ужгород, Харків, Херсон, Хургада, Цинциннати, Чернігів, Чорнобиль, Шарм-аль-Шейх, Щецін, Юрмала*; 8 комопоетонімів (назви помешкань сільського типу): *Гребенів, Грибовичі, Живерні, Зубра, Нововес, Підгірці, Терскол, Тисовець*; 1 океанопоетонім (назви океанів): *Тихий океан*; 3 пелагопоетоніми (назви морів): *Азовське море, Балтійське море, Середземне море*; 5 потопапоетонімів (назви річок): *Зелем'янка, Рейн, Стрий, Тепла, Хафель*; 3 лімнопоетоніми (назви озер): *Синевир, Шамплейн, Шацькі озера*.

У романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко топопоетоніми, виступаючи важливим засобом побудови сюжету, в межах текстотвірної функції постають у різноманітних виявах:

1. Інформують про дійсне переміщення персонажів, їхнє перебування або, навпаки, відсутність у певному місці наразі або в минулому: *«Його батьки досі перебувають в Англії»* [5, с. 80]; *«Приїхав з Америки Макс»* [4, с. 215]; *«Вони товаришували увесь дев'ятий клас, поки не повернулися з Кувейту батьки Оленки і не забрали доньку до Білорусії»* [2, с. 167]; *«Тієї пам'ятної осені вона приїхала з Лондона»* [2, с. 195]; *«...повернулись з мамою у татів Золочів»* [1, с. 20]; *«Їздять по світу за міжнародними програмами і тепер вже третій тиждень працюють у Румунії»* [1, с. 73]; *«Лідія вже третій день не вибиралася до Львова зі Стрия...»* [1, с. 219].

2. Повідомляють про плани героїв або про їхнє майбутнє місцезнаходження: *«Зовсім скоро вона вирушить до Ізраїлю — справа майже вирішена...»* [4, с. 75]; *« — І що ж тоді будуть робити такі, як ми?.. пити коктейль «Малібу» на Канарському узбережжі»* [5, с. 134–135]; *« — Завтра їдемо на Шацькі озера...»* [2, с. 102]; *«...а на решту поїдемо з Владом у подорож Європою, а потім з Лідією — до Іспанії. Давно ж хотіли на північ Іспанії, у Каталонію»* [1, с. 23]; *« — Унапрямку до Непалу збирався вирушити»* [1, с. 203].

3. Виступають маркерами минулого. Так, у романі Ірен Роздобудько «Якби» героїня потрапляє за допомогою машини часу в своє дитинство, у 80-ті роки, прикметою яких була війна в Афганістані: *«Афганістан... З цієї далекої і невідомої країни, котру у дворі називали «Афган», наприкінці того жахливого літа привезли труну з тілом сина тітоньки Ніни, і вона одразу постаріла»* [5, с. 63].

Топопоетонім *Болгарія* теж є маркером того часу, коли найпоширенішими маршрутами радянських туристів були подорожі до країн соціалістичного табору: *«Звісно, звідси до того часу було ще далеко, і народ їздив хіба що до Болгарії по профспілкових путівках, які дозовано видавали «передовикам виробництва»»* [5, с. 142].

4. Слугують маркерами сьогодення, а саме еміграції за кордон у пошуках заробітку, гідного життєвого рівня, вдалого заміжжя, кращої долі взагалі. У творі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» Ірен Роздобудько вживає дуже багато назв країн і міст, куди їдуть герої: *«...чи немає повідомлень з Бельгії, куди вона збиралася найближчим часом — подекували, що там заробітки більші, ніж тут, у Німеччині»* [4, с. 14]; *«Просто: знайшла оголошення якоїсь фірми, де їй запропонували непоганий заробіток в Італії, підготувала документи — так, заради інтересу, чи вийде? Вийшло. Але трохи не так, як вона гадала: запропонували Німеччину»* [4, с. 63]; *«Отже, через кілька років переїдеш до мене в Амстердам. Потім, якщо схочеш, доберешся і до Парижа... Батькам скажемо, що ти влаштувалася на роботу, наприклад, у банк...»* [4, с. 140].

5. Допомагають авторкам транслювати історичні факти. Головна героїня «Якби» моніторила за ноутбуком події того року, в який вона містично переносилася: *«Остання важлива подія того місяця і року була датована 26 червня і стосувалася Франції: прийдешній президент Жіскар д'Естен того числа повідомив, що його країна має все необхідне для створення нейтронної бомби...»* [5, с. 64]; *«19 липня 1980 — в Москві відкрилися Олімпійські ігри, які бойкотували 45 держав світу...»* [5, с. 64].

Вживаючи топопоетоніми, авторки описують трагічну історію народів Європи 30–40-х років минулого століття: *«...Радянські війська увійшли в наше місто і пробули тут майже місяць. На той час весь Бранденбурзький округ лежав у руїнах, майже як під час тридцятилітньої війни в тринадцятому сторіччі»* [4, с. 189]; *«...почалася Друга світова війна. Долі людей перекрутило-переламало, Криниця залишилась на території Польщі, а Львів опинився під Радянським Союзом»* [1, с. 195].

6. Висвітлюють факти біографії персонажів: «Він народився в глухій провінції, у французькому містечку Ай» [4, с. 105]; «Отже, виходить, що я народилася і кілька років прожила в Нововесі, а вже з тисяча дев'ятсот тридцять восьмого довелось добряче поламати язика, запам'ятовуючи нову назву: Бабельсберг» [4, с. 95]; «— Я все кинув, вступив до університету Каліфорнії у Лонг-Біч і почав вивчати кіновиробництво...» [4, с. 185].

7. Допомагають розповісти історію життя, історію родини: «Пишки дістався аж Камчатки, вступив до артілі, що мила золото...кілька місяців я служив на рибальському човні в Балаклаві, ненадовго осів у Херсоні, де працював у фарбувальній майстерні, друкувався в місцевих «Відомостях», писав вірші...» [5, с. 195]; «Дід готував для неї документи на виїзд до Австрії, де у нас був родовий маєток... Потім дід втік до Португалії, згодом одружився, повернувся до Німеччини, помер старим — йому було дев'яносто» [4, с. 87]; «Батько-військовий служив у Ємені, мама поїхала з ним, а дітей-школярів брати з собою заборонили, тому Ірину залишили у столиці, в інтернаті...» [2, с. 54].

8. Розкривають мрії персонажів про місця, в яких вони перебувають у своїй уяві. Одного з героїв роману Ірен Роздобудько «Якби» десятирічна дівчинка навчила «відганяти від себе ту реальність, а точніше ірреальність, в якій опинився»: «Якщо і в світі тобі буде тісно — можна уявити, що ти НЕ ТУТ!» [5, с. 200]. І пізніше, «під час небезпек, хвороб, бідності і голоду», він багато разів уявляв це «НЕ ТУТ» — і все одразу ставало на свої місця: «...уявляв, що лежу в каюті човна, що прямує до Пуерто-Ріко, і щасливо посміхався в стелю, наводячи жах на своїх співкамерників» [5, с. 201]; «В Зальцбургу обідали з Моцартом, в Руані рятували Жанну д'Арк, в Африці полювали на тигрів, ловили рибу на березі Тихого океану...» [5, с. 203].

У романі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» емігранти, вирвавшись до країни, що їм підвернулася, мріють потрапити до іншої, яка здається їм привабливішою: «Кінцева зупинка: Америка, куди Саню тягло, мов магнітом» [4, с. 101–102]; «Попереду інші горизонти. І тому треба потерпіти і не витратити багато сил на це чернеткове життя. Скоро вона перегорне цю сторінку. Попереду — довгоочікуваний контракт у Бельгії» [4, с. 19]; «Мрія залишилась, але набула змін — Регіна збиралася до Голландії. Але треба було ще підзаробити» [4, с. 136].

9. Позначають умовне місце дії. Так, у романі Галини Вдовиченко «Бора» американський режисер розмірковує щодо події-передві-

сника апокаліпсиса: *«Хитрість у тому, що цією подією, тобто точкою відліку, могло бути будь-що — від польоту в космос до... розбитого люстерка, яке впустила маленька дівчинка посеред перехрестя на вулиці Буенос-Айреса чи вашого Києва...»* [4, с. 179].

10. Допомагають схарактеризувати персонажа: а) показати його зарозумілість і бундючність через перелічування ним місць, де він побував, його хвастощі цим. Наприклад, у романі Ірен Роздобудько *«Я знаю, що ти знаєш, що я знаю»* фрау Шульце розкусила «успішного респектабельного» чоловіка Соні, котрий «з виглядом знавця може судити про все на світі». Вона зрозуміла, що йому підсобив заможний татусь або впливовий товариш: *«Спадок і місце народження вирішують його долю, яка загалом мала б бути досить пересічною, судячи з виразу обличчя і... реплік, які він подає за столом: «Коли я стріляв крокодилів у Північній Австралії...» або «Португалія не має нічого спільного з Новою Зеландією!»»* [4, с. 204]; б) показати мобільність, енергійність, практичну кмітливість героїнь, указуючи на місця поїздок, пов'язаних із трудовою та творчою діяльністю цих активних, заповзятливих жінок: *«Галя була у відрядженні у Києві, а Луїза — на зйомках у замку в Підгірцях. Ще через тиждень Ірина мусила саме у середу їхати на Волинь, щоб вибирати на фабриці тканини під замовлення»* [2, с. 112]; *«Закину товар до крамниці — і додому. Завтра маю у Стрию роботу, а післязавтра я у вас! Радійте!»* [1, с. 147]; в) продемонструвати ентузіазм, пристрасть, запал із відмовою від комфорту заради власного хобі — захопленість екстремальним видом спорту з указівками на популярні місця для сходжень і скелелазіння: *«Він щойно повернувся з Терсколу, піднімався на Ельбрус. Розказував хлопцям, що поїздка на Кавказ обійшлася не більше як у двісті доларів разом із витратами на дорогу»* [2, с. 194].

11. Передають внутрішній стан персонажа через відчуття ним атмосфери певного місця, яке персоніфікується, набуває людських властивостей: *«...Чехія надихала, а Німеччина пригнічує. Соня могла блукати старою частиною Праги цілий день, а тут боялася зайвий раз ступити за поріг будинку фрау Шульце. Прага — то був її маленький втрачений Львів»* [4, с. 102–103]; *«...бродила по місту, уявляючи, що за рогом котроїсь зі штрассе перед нею відкриються краєвиди на її колишній старий дворик у Львові на розі Вірменської вулиці...»* [4, с. 107]; *«Перше, що змусило ворухнутися серце, куці бузку на околицях Берлінг-*

тона..., велике синє озеро Шамплейн, над яким поставали з рожевого марева Адірондацькі гори — з півночі і Зелені — зі сходу. Цей краєвид досі стоїть перед очима... Отже, мій якір — бузок, озеро і ті гірські хребти?.. Чи не замало це для справжньої любові і справжнього страждання? Тих, з якими ти говорила про свій Львів, попри всі свої успіхи і нові можливості?..» [4, с. 220]; «У паузах розказував, що сприймає Львів як місто, оповите тасмницею, зі своїм ритмом, місто, яким хочеться гуляти неспішно, бо воно розраховане саме на крок...» [2, с. 115].

На сторінках «Бори» Галина Вдовиченко ділиться з читачем захопленням від поєднання давнини й сучасності у Львові, вдало передаючи пробудження приємних спогадів у персонажів від одного лише згадування назви колишньої львівської пам'ятки: « — Йопсіль-мопсіль, — сказала Бора.... — Пасаж Міколяша! Одне з найпривабливіших місць у Львові. Було. Пані Крепова казала: від однієї лиш назви солодко стискались серця» [1, с. 171]. На відміну від роману «Пів'яблука», письменниця не ідеалізує Львів у «Борі», навіть описуючи одну з коліс найкрасивіших архітектурних споруд періоду львівської сецесії, бо раніше тут були «фонтани з мармуровими фігурами, декоративні панно, вітражі», а зараз «розруха, вбиральня та сморід» [1, с. 172].

12. Називають місця, природою яких персонажі захоплюються, надихаються, спостерігають природні явища або міркують про них. Таким чином Галина Вдовиченко демонструє особливий колорит природи Західної України: «Коли вийшли проваджати Ірину до воріт, зорі у небі стояли великі й чисті, немов у Карпатах» [2, с. 189]; «...повернувшись з подорожей, порівнювали, як по-різному сідає сонце у Балтійське море в Юрмалі та у Сколе в Карпатах» [2, с. 109]; «Одного разу на відпочинку в Карпатах, у Гребенові, побачила на березі річки Зелем'янки закинуту напівзруйновану будівлю... фільм про те, як природа мстить людям за насилля над собою... треба записати, це ж готовий сценарій» [2, с. 34]; « — З Грибовичів летять... Щоденний воронячий маршрут — з міського сміттєзвалища на парки.... — Воронячі зграї у небі — до зміни погоди...» [1, с. 102].

13. Сприяють характеризуванню значущості персонажа або колективу в межах країни: «Мій чоловік був найкращим ювеліром у Німеччині! Він мав клієнтів у всьому світі, а деякі роботи зберігаються в музеях і приватних колекціях» [4, с. 111]; «У свій час була непоганим психотерапевтом... Точніше — не «непоганим», а... одним з найкращих в Союзі. До

мене навіть приїздили з-за кордону» [5, с. 19]; «Занотувала у блокноті запитання до письменника: «...У «Хорошому Сталіні» ви сказали: «Можливо, я — найвільніша людина у Росії...» Що означає, по-вашому, вільна людина?» [2, с. 113]; «Для чого я приходив у цей світ? Ну точно не для того, аби... щоранку поспішати на нараду нашого славного, найбільшого та найуспішнішого на Західній Україні рекламного агентства» [1, с. 235].

14. Виступаючи складовою субстантивного словосполучення, вказують на персонажа, якого певне коло людей знає за місцем проживання: «Щього разу у програмі — «Незрівнянний Макс із Києва»» [2, с. 58]; « — Незрівнянний Макс із Києва! Пам'ятаєте? Стриптизер. І хлопець-модель одночасно.... На кількох роботах гарує — утримує маму, хвору бабцю і трьох молодших сестер...» [2, с. 196]; «Це Світлана з Італії. Лідія простягає Івану Івановичу мобільку...» [1, с. 207]; «...гостя з Польщі — пані Марія» [1, с. 234].

15. Вживаються у переносному значенні під час опису певної ситуації, яку можна порівняти з подіями, пов'язаними з указаним місцем: «Спостережлива Регінка, побувавши у неї в гостях, поставила точний діагноз: період розпаду, як у ядерній фізиці, сказала вона і додала: «Чорнобиль...»» [4, с. 139].

16. Будучи співзвучними з поетонімами інших розрядів, посилюють художній ефект: а) плутанини: «Він справді ніколи не був у Тисовці. Це було очевидно.... — Ірко! Ми були у ресторані «Тисовець»! Я був у «Тисовці», усе правильно» [2, с. 200–201]; б) незвичайності прізвища персонажа: « — Про острів Бора-Бора говорив. — Що за маячня? — Бора знов потягнулась до ворони, намацала кнопку. — Це ж... посередині Тихого океану» [1, с. 204]; в) демонстрування вигадливості персонажа під час придумування клички для тварини: « — Як його назвеш? — Кіцмань. По дорозі придумала. Моя бабуся з Кіцмані, це у Чернівецькій області. Гарне ім'я?» [1, с. 95].

17. Уміщені в анекдоти, фразеологізми, доречні в тій чи іншій життєвій ситуації персонажа. В «Якби» головна героїня згадала анекдот, який у неї асоціюється з містичною зустріччю із самою собою в дитинстві протягом подорожі у часі: «...в Петербурзі екскурсовод водить музеєм школярів, підводить до скляної вітрини, за якою — два кістяки: великий і малий. І каже: «Це кістяки Петра Першого: в дорослому віці і в дитинстві»» [5, с. 59]. Включені у фразеологізми топопоетоніми так само опосередковано виконують текстотвірну функцію: «І чи вза-

галі існує хоча б одна людина в світі, яка б вислухала мене серйозно, крім Стівена Гокінга, до якого — мов до Парижа рачки?» [5, с. 104]; «Чи пролітаю, як фанера над Парижем?» [2, с. 59].

Розглянувши топопоетоніми як текстотвірні компоненти романів Ірен Роздобудько і Галини Вдовиченко, ми дійшли певних **висновків**. У статті ми проаналізували участь топопоетонімів у створенні художнього цілого. Здатність топопоетонімії охопити географічний простір дозволяє створити своєрідну художню систему, базуючись на якій письменниці творять власну онімну географію. Функціонуючи у досліджуваних текстах, топопоетоніми реалізують прагматичний потенціал, отримують яскраво виражене смислове навантаження, наповнюються інформативно й семантично. Вони допомагають декодувати авторську концепцію персонажів, виступають виразними провідниками авторських ідей у цілому, важливими елементами у системі текстотвірних засобів.

Результати дослідження можуть бути використані у спецкурсах із поетонімології або з вивчення творчості обраних авторок. **Подальшим напрямом** роботи ми визначаємо аналіз особливостей топопоетонімії у сучасній українській прозі.

Література

1. Вдовиченко Г. К. Бора : [роман] / Г. К. Вдовиченко. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. — 240 с.
2. Вдовиченко Г. К. Пів'яблука : [роман] / Г. К. Вдовиченко. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. — 208 с.
3. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. — Одеса : Астропринт, 2000. — Вип. 4. — С. 68–74.
4. Роздобудько І. В. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю : [роман] / І. В. Роздобудько. — К. : Нора-Друк, 2011. — 240 с.
5. Роздобудько І. В. Якби : [роман] / І. В. Роздобудько. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. — 256 с.
6. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови / М. М. Торчинський. — Хмельницький : Авіст, 2008. — 550 с.
7. Шотова-Ніколенко Г. В. Топоніми як засіб творення і зміни часопростору в художньому творі / Г. В. Шотова-Ніколенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. — Вип. 1 (27) 2017. — С. 331–334.

References

1. Vdovychenko G. K. Bora : [roman] / Vdovychenko G. K. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2011. — 240 s.
2. Vdovychenko G. K. Pivjabluka : [roman] / Vdovychenko G. K. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2013. — 208 s.
3. Karpenko O. Y. Pro literaturnu onomastyku ta jiji funkcional'ne navantazhennya // Zapysky z onomastyky. — Odesa : Astroprynt, 2000. — Vyp. 4. — S. 68–74.
4. Rozdobud'ko I. V. Ja znaju, shcho ty znajesh, shcho ja znaju : [roman] / Rozdobud'ko I. V. — K. : Nora-Druk, 2011. — 240 s.
5. Rozdobud'ko I. V. Jakby : [roman] / Rozdobud'ko I. V. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2014. — 256 s.
6. Torchyns'kyj M. M. Struktura onimnogo prostoru ukrajins'koji movy / Torchyns'kyj M. M. — Khmel'nyts'kyj : Avist, 2008. — 550 s.
7. Shotova-Nikolenko G. V. Toponimy jak zasib tvorennya i zminy chasoprostory v hudozhn'omu tvori // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo natsional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Voodymyra Gnatyuka. Serija: Movoznavstvo. — Ternopil' : TNPU im. V. Gnatyuka, 2017. — Vyp. 1 (27), 2017. — S. 331–334.

КОЗЛОВСКАЯ Дарья Валерьевна

аспирант кафедры украинского языка

Донецкого национального университета имени Василя Стуса;

тел.: +38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayady@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

Аннотація. В статті проаналізовані різні прояви текстообразующей функції топопоэтонимів в романах Ірэн Роздобудько і Галины Вдовиченко. Топопоэтонимные єдиниці є составляющими элементами поэтонимосферы произведения, создавая его геопространственную доминанту, кроме того, они являются стилистически маркированными, эстетически нагруженными. Топопоэтонимы служат важным компонентом структуры идиостиля писателя, характеризующим жизнеописание персонажей, в частности пространство, в котором они находятся. Однако эти виды поэтонимов могут изменять своё основное назначение, помогая охарактеризовать персонажа, осветить черты его характера, внутреннее состояние и тому подобное. **Цель предлагаемой статьи** — анализ проявлений текстообразующей функції топопоэтонимів в романах Ірэн Роздобудько і Галины Вдовиченко, что предусматривает решение следующих **задач**: выделить топопоэтонимы в текстах; классифицировать их за проявлениями текстообразующей функції; раскрыть их смысловую нагрузку. **Объектом** исследования является топопоэтонимия романов Ірэн Роздобудько «Если бы», «Я знаю, что ты знаешь, что я знаю» и Галины Вдовиченко «Пол-яблока», «Бора»,

а предметом — роль топопоэтонимных единиц в сюжете произведения. В работе использованы **метод** анализа, описательный и контекстуально-интерпретационный **методы**. Среди топопоэтонимов исследуемых романов нами зафиксировано 143 онимные единицы 15 разрядов. Сделаны **выводы** о том, что топопоэтонимия позволяет создать своеобразную художественную систему, основываясь на которой авторы создают собственную онимную географию. Топопоэтонимы, функционирующие в текстах, реализующих свои прагматические возможности, получают разнообразную смысловую нагрузку.

Ключевые слова: поэтоним, топопоэтоним, пространственный фактор, смысловая нагрузка, текстообразующая функция.

Darya V. Kozłowska

Post-graduate Student of Ukrainian Language Department

of Vasyl' Stus Donetsk National University;

tel.: + 38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

Summary. The various manifestations of the text-forming function of topopoetonyms in Irene Rozdobud'ko's and Galyna Vdovychenko's novels are analyzed in the article. Topopoetonymic units are the constituent elements of the poetonymosphere of a work, creating its geospatial dominant, in addition, they are stylistically marked, aesthetically loaded. Topopoetonyms serve as an important component of the idiostyle structure of women writers, characterizing the life of the characters, in particular the space in which they are located. However, these types of poetonyms can change their main purpose, helping to characterize the character, to illuminate the features of his character, internal condition etc. **The purpose** of the proposed article is to analyze the manifestations of the text-forming function of topopoetonyms in of Irene Rozdobud'ko's and Galyna Vdovychenko's novels, what involves the solution of the following **tasks**: to isolate topopoetonyms in the texts; to classify them behind the manifestations of the text-forming function; to disclose their semantic load. **The object** of the research is the topopoetonymy of Irene Rozdobud'ko's novels «If only», «I Know That You Know What I Know» and Galyna Vdovychenko's novels «A Half of Apple», «Bora», and **the subject** is the role of topopoetonymic units in the plot of the work. The analytical **method**, descriptive and contextual-interpretation **methods** are used in the work. Among the topopoetonyms of the explored novels we have recorded 143 onymic units of 15 digits. **Conclusions** are drawn that topopoetonymy allows to create a unique artistic system, based on which the authors create their own onymic geography. Topopoetonyms, which function in the texts, realize their pragmatic possibilities, receive a variety of semantic load.

Key words: poetonym, topopoetonym, spatial factor, semantic load, text-forming function.

УДК 811.161.2'373.23

КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна; тел.: +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

**ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАСТИКОНУ ТВОРІВ
ТІНИ ГАЛЬЯНОВОЇ**

Анотація. У статті проаналізовано особливості функціонування і стилістичну роль онімів у повісті «Химеросховище» Тіни Гальянкової, висвітлено їх роль у побудові художнього твору. **Метою** статті є аналіз ономастикону творів Тіни Гальянкової. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: зафіксувати у повісті усі онімичні назви; описати функціональні особливості онімів у зв'язку з фонетичними, лексико-семантичними, граматичними чинниками текстових структур. **Предметом** розгляду даної статті є онімкон повісті «Химеросховище» Тіни Гальянкової, його конотативне і функціональне наповнення у художньому дискурсі письменниці. **Об'єктом** дослідження є семантико-функціональні особливості онімної лексики як компонента художньо-образної системи художнього твору. **Мета й матеріал** роботи зумовили використання таких **методів та прийомів** дослідження: відбір і систематизацію контекстів з онімами, їх мовну атрибуцію та інвентаризацію; компонентний аналіз експліцитних та імпліцитних складових семантичної структури власних назв; контекстний аналіз умов функціонування онімів у тексті. Основним методом дослідження є описовий, що дозволило на основі контекстуального аналізу схарактеризувати змістові, стилістичні, естетичні функції власних назв у мовно-художньому континуумі повісті. **В результаті** проведеного дослідження було встановлено, що у досліджуваному творі Тіни Гальянкової найяскравішою рисою є феєрична ономатворчість.

Ключові слова: власна назва, онім, ономастикон, антропонім, топонім, міфонім.

Власні назви відіграють важливу роль у розкритті головної теми та ідеї, авторського задуму та сюжету, виступають ключовими сло-

вами у складній композиції художнього тексту. Дослідження функціонально-стилістичних особливостей онімії в художньому тексті — одна з найважливіших проблем не лише сучасної української ономастики, а й один із аспектів вивчення авторської точки зору в художньому тексті, де номінації персонажа «виконують функції, що виходять за межі категоріального граматичного значення цих класів слів і, таким чином, беруть участь у формуванні смислового аспекту тексту» [3, с. 310]. Питання онімії художніх творів та її ролі в тексті, співвідношення поетичного і реального антропонімікону досліджували С. І. Зінін, В. Н. Михайлов, О. І. Фоякова, процеси номінації — В. М. Калінкін, М. Е. Рут, А. В. Суперанська, поетику власних імен — В. М. Калінкін, Е. Б. Магазанік, В. А. Кухаренко, Л. М. Щетінін, конотації онімів — Є. С. Отін, питання стилістики антропонімів у художній мові — Ю. О. Карпенко, В. А. Никонов, М. К. Фролов та інші. Проте досі відсутній опис онімів у структурно-функціональному аспекті на матеріалі сучасних літературних творів, зокрема прози Тіни Гальянної. Дослідження функціонування номінацій у мові художньої літератури — дуже велика й складна тема і є однією з актуальних проблем стилістики художнього мовлення. Для вивчення стилістичної ономастичної лексики потрібно глибше та детальніше розуміння художнього твору, тому що без аналізу онімів справжнє розуміння тексту неможливе, а їх вивчення є складовою частиною дослідження творчості письменника, особливостей його ідіостилію.

Мета даного дослідження — шляхом аналізу з'ясувати питому вагу, основні функції та специфіку добору й ужитку власних імен у повісті «Химеросховище» Тіни Гальянної. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: зафіксувати у повісті усі онімічні назви; описати функціональні особливості онімів у зв'язку з фонетичними, лексико-семантичними, граматичними чинниками текстових структур. **Предметом** розгляду даної статті є онімікон повісті «Химеросховище» Тіни Гальянної, його конотативне і функціональне наповнення у художньому дискурсі письменниці. **Об'єктом** дослідження є семантико-функціональні особливості онімної лексики як компонента художньо-образної системи художнього твору. **Методологічною базою** дослідження стали роботи з ономастики й поетики оніма О. В. Суперанської, Ю. О. Карпенка, Є. С. Отіна, В. М. Калінкіна та ін. Мета й матеріал роботи зумовили використання таких **методів** та **прийомів**

дослідження: відбір і систематизацію контекстів з онімами, їх мовну атрибуцію та інвентаризацію; компонентний аналіз експліцитних та імпліцитних складових семантичної структури власних назв; контекстний аналіз умов функціонування онімів у тексті. Основним методом дослідження є описовий, що дозволило на основі контекстуального аналізу схарактеризувати змістові, стилістичні, естетичні функції власних назв у мовно-художньому континуумі повісті.

Гальянова Валентина Олександрівна народилася 30 січня 1986 року у Вінниці. Школяркою була членом літературно-мистецької студії «Мережка», а студенткою — студії «Вітрила» при Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, який закінчила 2008 року як магістр. У 2010 р. стала лауреатом літературно-мистецької премії «Кришталева вишня». Нині готовий до друку рукопис четвертої збірки поезій «Лівою рукою». Пише також прозу. Повість у новелах «Химеросховище» вийшла друком у 21 томі альманаху сучасної української літератури «Нова фантастична проза» (Луцьк, 2011). Лауреат Міжнародної україно-німецької премії імені Олеса Гончара 2012 року. Дипломант Міжнародного конкурсу романів, п'єс, кіносценаріїв та пісенної лірики про кохання «Коронація слова — 2012» [2, с. 89].

«Це щось середнє між геніальністю та шизофренією», — каже про збірку «Химеросховище» 46-річна вінничанка Валентина Сторожук (11 травня книжку презентували у Вінниці). «Але не дивно. Бо не кожен божевільний може бути письменником, зате кожен письменник може бути божевільним» [2]. За збірку новел «Химеросховище» 26-річна вінницька письменниця Валентина Гальянова у квітні отримала премію ім. Олеса Гончара. Журі очолював поет Іван Драч. Окремою книжкою «Химеросховище» ще не вийшло. Твір складається із вступу, 16 новел та посткриптуму. Усі новели між собою сюжетом не пов'язані. Лише у посткриптумі простежується певна цілісність усього тексту. Одного головного героя у творах немає. Сюжет щоразу торкається різних героїв, що між собою не пов'язані, причому ними, на рівні із людьми стають і предмети. А саме, в новелі «Архітектурна» один із героїв є будинок, а новела «Букіністична» розповідає про життя книг у бібліотеці. І все ж, не зважаючи на абсолютно різні сюжети, кожна із новел-хімер є невеличким пазлом однієї картини, яка по-

вністю відкривається завдяки поскриптуму, де й розповідається можлива історія створення усіх химер, що їх і об'єднує.

Варто зауважити, що кількість онімів твору незначна, адже самі новели займаються всього 35 сторінок. Таким чином, на цих сторінках розмістилось 23 власні назви: *Марія* [1, с. 9], *Лука* [1, с. 11], *Олена* [1, с. 18], *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Данієлла Стіл* [1, с. 19], *Сімона Вілар* [1, с. 19], *Толкієн* [1, с. 19], *Анна Іванівна* [1, с. 19], *Тетяна Яковенко* [1, с. 23], *Варвара* [1, с. 25], *Тимур* [1, с. 25], *Гордій* [1, с. 26], *Фройд* [1, с. 33], *Ганнуся* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35], *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталя* [1, с. 40]. Більшість імен героїв, «пересічних громадян», узяті із оточуючого світу, не відрізняються жодною унікальністю чи особливістю. Таким чином, герої ніби «типізуються»: *Марія* [1, с. 9], *Олена* [1, с. 18], *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Тимур* [1, с. 25], *Гордій* [1, с. 26], *Ганнуся* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35], *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталя* [1, с. 40]. Також, є і безіменні герої, кожен із яких уособлює або якесь окреме бажання людини, її прагнення, якість, або ж взагалі є збірним, описовим.

Невеличкий вступ готує читача до сприйняття твору, відкриває завісу того, про що ж буде йти мова надалі, а саме — про певну колекцію химер, які знайшла розповідачка. Варто зауважити, що імені оповідача немає, вживається займенник «я»: *«Вперше я потрапила до химеро-сховища десь близько року тому»* [1, с. 6].

Химера перша (ботанічна): Героїня безіменна. Знову, замість імені вжито займенник «я». Героїня стверджує своє існування, своє рішення: *«Я довго до цього йшла», «Але я цього не зроблю. Я сильна. Я переможу», «Я сама в цьому лісі», «Я бачу її. Я простягаю руку»* [1, с. 7]. Другий герой — чоловік. Героїня так його і називає «чоловік», або робить припущення «лісник чи орендар»: *«Голос чоловіка, котрий схилився над нею, був спокійним, але якимось дуже втомленим. Хто він — лісник чи орендар якогось зі ставків, що були на території лісу», «Чоловік йшов попереду»* [1, с. 8].

Химера друга (архітектурна): Новела вкрай загадкова. І знову немає жодних антропонімів. Є лише вказівки на героїв — на *невідомого чоловіка* і на *будинок*: *«Він уже вкотре приходив о тій же порі, а його не помічали», «Він не пам'ятав, а інші не цікавились»* [1, с. 8], *«Будинок був*

не такий старий, як він, проте виглядав доволі давнім» [1, с. 9], «Він був цим будинком», «Він хотів би знати, хто був першим — він чи будинок» [1, с. 9].

Химера третя (темпоральна): Головна героїня — *Марія*. Ім'я у новелі використано 8 разів: «**Марія** ніколи не спала о цій порі, а саме о 03:30», «Спочатку **Марія** подумала, що вона ще спить» [1, с. 9].

Химера четверта (амурна): Головний герой має ім'я *Лука*, яке повторюється у творі 17 разів: «**Лука** все своє життя прожив у Країні снігу» [1, с. 11]. Варто зауважити, що чоловіче ім'я *Лука* має грецьке коріння і утворилося від імені Лукас, що означає «світло», «світиться». І сам герой проживає у *Країні снігу*, а сніг під променями сонця починає ніби світитись. Лука є уособленням цілої країни, але, коли сніг тане, то і герой має померти.

Химера п'ята (філологічна): Головні герої безіменні, а використано лише займенники «я»: «**Я** не боюся слів», «**А** я буду поряд» [1, с. 14].

Химера шоста (буквістична): Головна героїня — *книга*. Вона не має назви, не вказано ні хто автор, ні що це за книга. Сама героїня не називає себе «книгою». Замість цього вона вживає займенники: «**Ма**-**буть, я** теж така зануда», «**Я** нікому не потрібна» [1, с. 16].

Химера сьома (сомнамбулічна): Новела побудована за прототипом реклами.

Химера восьма (ароматична): Головний герой безіменний. Він називає невідому «*Вона*». Лише наприкінці новели ми дізнаємось, що мова йде про смерть. Але герой не називає її, вживаючи лише займенники: «**А Вона** була в кімнаті, хоч я її не бачив», «*Вона* говорила до мене, і я переконувався, що **Вона** любить мене» [1, с. 18].

Химера дев'ята (педагогічна): Головна героїня — *Олена*. Ім'я використане у творі 25 разів: «**Олена** лежала в ліжку і ще, здавалося, перебувала у сновидінні» [1, с. 18]. Також використані й інші антропоніми: *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Данієлла Стіл* [1, с. 19], *Сімона Вілар* [1, с. 19], *Толкієн* [1, с. 19], *Анна Іванівна* [1, с. 19]: «**Юля**, відмінниця, сказала, що віддає перевагу науковій та науково-популярній літературі», «**Макс і Сергій** взагалі не люблять читати», «*А от Наталка* (хто б міг сумніватись) дуже любила любовні романи, особливо захоплювалась *Данієллою Стіл* та нашою *Сімоною Вілар*», «Коли ж дійшла черга до *Олени* й вона сказала, що обожнює *Толкієна*, всі чомусь почали сміятись» [1, с. 19].

Химера десята (міфологічна): Головна героїня — безіменна: «**Мені** давно вже не шість років», «**Я** б ніколи не порвала її» [1, с. 23]. Також у творі вжито ім'я письменниці *Тетяни Яковенко*: «А може, — як казала **Тетяна Яковенко**, — пані Домовичка в мої вбиралась спідниці» [1, с. 23].

Химера одинадцята (феміністична): Головна героїня — *Варвара*. Ім'я вживається 5 разів: «**Варвара** й досі не могла оговтатись від усього почутого й пережитого» [1, с. 25]. Також використаний антропонім — *Тимур*: «Дівчина відала: вона для **Тимура** — все», «Обличчя **Тимура** й без того похмуре, стало ще похмурішим» [1, с. 25].

Химера дванадцята (телепатична): всього у творі два головних герої — *Гордій* та *я*: «**Я** єдина про це ніколи не мріяла» [1, с. 26], «Вперше ми зустрілися з **Гордієм** випадково» [1, с. 26].

Химера тринадцята (транспортна): коротка історія, у якій безіменна головна героїня: «**Я** все-таки встигла на той трамвай», «І настрій мій значно поліпшився, коли **я** з нього вийшла» [1, с. 32].

Химера чотирнадцята (каліграфічна): вжито чотири імені: *Фройд* [1, с. 33], *Ганнуса* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35]. При цьому головна героїня знову безіменна: «**Я** люблю писати, **я** постійно це роблю» [1, с. 34].

Химера п'ятнадцята (індивідуалістична): новела має головного героя, сутність якого не визначена. Що це людина, вдається зрозуміти лише після його прогулянок у сні коханої дівчини. Замість імені вживаються лише займенники: «Хто **я**? **Я** не маю права ставити питання, бо ставити їх нікому» [1, с. 35].

Химера шістнадцята (рекламна): головний герой — *візажист*. Людина-професіонал, що уміє якісно, за допомогою фарб одне змінити на інше: «Тоді **я** й зрозуміла, що робота, за яку взялась, — непосильна для простого смертного» [1, с. 37].

Постскриптум: використані такі антропоніми: *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталія* [1, с. 40]: «Медсестра **Ольга** забігла до мене й почала кричати, що у пацієнтки з другої палати почався напад» [1, с. 38], «**Я** їй усе пояснив, але **Інна** (так звали дівчину) теж була неабияк злякана» [1, с. 40].

Антропонімний простір прозового твору *Валентини Гальянкової* невеликий. Письменниці вдається глибоко та яскраво описувати героїв за допомогою займенників. Вони володіють могутніми текстоутворюючими потенціями, що визначають ситуацію і контекст. Підста-

вою функціонування займенників є один із способів відображення об'єктивної дійсності — прономінативний. Пронімінацією називається особливий спосіб відображення, при якому відсутній постійно закріплений зв'язок даного звукового комплексу з яким-небудь явищем об'єктивної дійсності, а натомість зв'язок здійснюється контекстуально-ситуативно. Оскільки однією з основних властивостей прономінативної одиниці є ситуативність і змінність значення, останнє реалізується виключно в межах мікроконтексту. Основною умовою реалізації значення анафоричного займенника є його безпосереднє зіставлення з антецедентом. При цьому його смислова місткість знаходиться в повній відповідності з семантикою останнього. Тому однією з основних функцій займенника можна визнати субститутивну. Антропоніми вдало влітаються у твір, підкреслюють звичайність, або, навпаки, особливість героїв. Кожен антропонім підібраний вкрай вдало. Співвідносячись з мікроконтекстом, взаємодіючи з ним, антропоніми у творах письменниці беруть активну участь у створенні певного художнього образу. Вони вписуються в художнє ціле як органічний компонент втілення авторського задуму, розкриття авторської концепції персонажа й цілого твору, є місткою яскравою деталлю у творчій лабораторії художника слова. На рівні контексту антропоніми створюють різні асоціації, керують добором інших лексичних одиниць. Ця функція залежить від ролі конкретного персонажа в творі, об'єктивної інформації, що закладена в імені. Антропоніми виступають як комунікативні центри, що організують художній текст і сприяють його глибинному прочитанню.

Всього у творі виявлено один топонім — Країна снігу [1, с. 11]: «У **Країні снігу** кожен мав своє призначення і свої обов'язки» [1, с. 11]. Даний топонім є авторським, вигаданим. Хоча, при такій назві читач все ж уявляє собі далекі холодні краї, де постійно холодно і сніг. Як і уся історія, ця країна є далекою і фантастичною. Хоча, частково, її частинки є усюди.

У творі було виявлено 15 міфонімів: *Пані Домовичка* [1, с. 23], *Брехня* [1, с. 37], *Правда* [1, с. 37], *Корисливість* [1, с. 37], *Милостиня* [1, с. 37], *Зрада* [1, с. 37], *Вірність* [1, с. 37], *Заздрість* [1, с. 38], *Лицемірство* [1, с. 38], *Шадоба* [1, с. 38], *Наклеп* [1, с. 38], *Манірність* [1, с. 38], *Зарозумілість* [1, с. 38], *Глупота* [1, с. 38], *Нахабність* [1, с. 38]. Кожен із використаних міфонімів належить до міфології, та до люд-

ських уявлень щодо різноманітних явищ світу, в більшості — до негативних якостей самої людини.

Серед фонових онімів наявні ергонім *ТСН* [1, с. 34]: «*По ТСН говорять про чергову аварію літака*» та 8 хремотонімів: *Біла книга* [1, с. 12], *Червона книга* [1, с. 12], *Чорна книга* [1, с. 12], «*Жди мене*» [1, с. 17], *Вконтакті* [1, с. 17], *Однокласники* [1, с. 17], *Робінзон Крузо* [1, с. 19], *Повна історія Середзем'я* [1, с. 19]. Кожен із ужитих хремотонімів має свій зміст, важливий для тексту, не просто доповнює його, а є певною точкою опору, на якій і будується твір.

Отже, у досліджуваному творі Тіни Гальянової найяскравішою рисою є феєрична ономатворчість. Промовистість імен, їх нестандартне обігрування, їх фантазійність й оригінальність, прозорість і зрозумілість притаманна всій онімії письменниці. В індивідуально-творчій трансформації використовувані оніми набувають додаткових значень, авторських конотацій, реалізуються на різних рівнях — змістовому, емоційно-експресивному, асоціативному.

Перспективу представленого дослідження вбачаємо у подальшому детальному аналізі онімії творів Тіни Гальянової.

Література

1. Альманах сучасної української літератури / [гол. ред. Юрій Сичук]. — Луцьк: «Смарагд», 2011. — 200 с.
2. Валентина Гальянова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://avtura.com.ua/writer/205/>
3. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. Крупа. — Тернопіль, 2005. — 416 с.
4. Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі / Олеся Сколоздра // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2010. — Вип. 50. — С. 355–360.

References

1. Sichuk Y. (2011), The Almanac of Contemporary Ukrainian Literature, Lutsk, Emerald, 200p.
2. Valentina Galyanova [Electronic resource], Mode of access: <http://avtura.com.ua/writer/205/>
3. Krupa M. (2005), Linguistic analysis of artistic text, Ternopil, 416 p.
4. Skladzdra O. (2010), Literary-artistic onomastics as a subject of research in high school: Visnyk of Lviv National University, Vol. 50, pp. 355–360.

КРУПЕНЬОВА Татьяна Ивановна

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинской филологии и методики обучения специальным дисциплинам Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»; ул. Старопортофранковская, 34, Одесса, 65020, Украина; тел.: +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей функционирования онимов в повести «Химеросховище» Тины Гальяновой, освещена их роль в построении художественного произведения. **Целью** статьи является анализ ономастикона произведений Тины Гальяновой. Реализация поставленной цели предполагает решение следующих **задач**: зафиксировать в повести все онимичные названия; описать функциональные особенности онимов в связи с фонетическими, лексико-семантическими, грамматическими факторами текстовых структур. **Предметом** рассмотрения данной статьи является онимикон повести «Химеросховище» Тины Гальяновой, его коннотативное и функциональное наполнение в художественном дискурсе писательницы. **Объектом** исследования является семантико-функциональные особенности онимной лексики как компонента художественно-образной системы художественного произведения. Цель и материал работы обусловили использование таких **методов и приемов** исследования: отбор и систематизацию контекстов с онимами, их языковую атрибуцию и инвентаризацию; компонентный анализ эксплицитных и имплицитных составляющих семантической структуры имен; контекстный анализ условий функционирования онимов в тексте. Основным методом исследования является описательный, что позволило на основе контекстуального анализа охарактеризовать стилистические, эстетические функции имен в культурно-художественном континууме повести. В результате проведенного исследования было установлено, что в исследуемом произведении Тины Гальяновой яркой чертой является феерическое ониматворчество.

Ключевые слова: имя собственное, оним, ономастикон, антропоним, топоним, мифоним.

Tatiana I. KRUPENOVA

PhD (Philology), Associate Professor, Ukrainian philology and methods of teaching professional disciplines, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky; Staroportofrankovskaya str., 34, Odessa, 65020, Ukraine; tel. : +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

Summary. *The article analyzes the peculiarities of the functioning of onyms in the tale of the Galyanova's Tale «Chimeroschovische», and their role in the construction of the artistic work is highlighted. The **purpose** of the article is to analyze the onomasticon of Tina Galyanova's works. Realization of the set goal involves solving the following **tasks**: to detect all the onymic names in the story; to describe the functional features of onym in connection with phonetic, lexico-semantic and grammatical factors of text structures. The **subject** of consideration of this article is the onymicon of the novel «Chimeroschovische» by Tina Galyanova, its connotative and functional content in the artist's discourse of the writer. The **object** of research is the semantic-functional features of the onymic vocabulary as a component of the artistic-figurative system of artistic work. The purpose and the material of work led to the use of the following **methods** of research: selection and systematization of context with onym, their language attribution and inventory; component analysis of explicit and implicit components of the semantic structure of proper names; contextual analysis of the conditions of onymic operation in the text. The main method of research is descriptive, which allowed, on the basis of contextual analysis, to characterize the content, stylistic, aesthetic functions of names in the language and artistic continuum of the story. As a **result** of the research, it was found that in the investigated work of Tina Galyanova the most striking feature is the feeric onomacreativity.*

Key words: *proper noun, onym, onomasticon, anthroponym, toponym, mythonym.*

УДК 811.161.2'373.2

КУПЧИНСЬКА Зоряна Олегівна

доктор філологічних наук, доцент кафедри
української мови імені професора Івана Ковалика
Львівського національного університету імені Івана Франка;
вул. Університетська, 1/234, Львів, 79602, Україна;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: kupchynska@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0000–0345

**ДЕАНТРОПОНІМНА АРХАІЧНА ОЙКОНІМІЯ УКРАЇНИ:
ВІДКОМПОЗИТИ. II**

Анотація. Статтю присвячено дослідженню ойконімів України, твірні основи яких є відкомпозитними утвореннями. **Метою** статті є аналіз деантропонімної архаїчної ойконімії, зокрема відкомпозитних імен. **Предмет** дослідження — загальнослов'янські типи (посесивні назви (на *-jъ-, *-inъ, *ovъ/-evъ), патронімні назви (на *-ijji), відродинні назви (на *-i)). Давні антропоніми, виокремлені з архаїчної ойконімії, — додаткове джерело слов'янського антропонімікону. Відкомпозитні власні назви людей, що приховані в ойконімії, свідчать про давність таких онімних утворень, спільне слов'янське походження більшості з них, про загальнослов'янські тенденції у назвотворенні, про спільні ареали не тільки ойконімії, але й антропонімії. Описовий **метод** і **методи** аналізу та систематизації були використані в статті. **Сумуючи** вищезазначене, можемо стверджувати, що виділені 23 корені (*Na+dija, *Niga, *Nino, *Radъ, *Ratъ/**Retъ, *Rostъ/**Rastъ, *Satъ, *Sebĕ/**Sobĕ, *Slavъ/**Slovъ, *Stanъ, *Stojъ, *Storzъ, *Sudъ, *Swĕtъ, *Svoj/**Sve, *Jarъ, *Čudo, *Hotъ, *Hudъ, *Hvalъ, *Voĵъ, *Volja, *Volod) і репрезентовані в архаїчній ойконімії України свідчать про те, що всі вони є складовими композитних спільнослов'янських імен. **Практична цінність** статті полягає в тому, що виокремлені власні назви людей із архаїчних типів географічних назв України поповнили загальнослов'янський антропонімікон. **У результаті** розвідки було встановлено особливості антропонімії, що виділена з архаїчних ойконімних типів.

Ключові слова: деантропонімна ойконімія, загальнослов'янські типи ойконімів, композити, відкомпозити, антропонімія.

Архаїчна ойконімія України містить значний пласт антропонімного матеріалу, який у «чистому» вигляді не зберігся, це дуже цінний фактаж для ономастичних студій. Власні назви людей, які ви-

окремлюємо з архаїчних типів ойконімів, ще залишаються, на жаль, поза увагою. Такі дослідження важливі, бо ці оніми свідчать про архаїчність географічних назв, спільне слов'янське походження, про загальнослов'янські тенденції в онімотворенні, про накладання ареалів ойконімії та антропонімії. У статті зацентруємо увагу на відкомполітичних архаїчних типах ойконімів України.

Деантропонімна ойконімія України представлена в основному у посесивах (на *-jь-, *-inь-, *овь/-евь), патронімічних (на *-itji) та відродинних (на *-i) назвах. Ми фрагментарно спостерігаємо антропонімікон і в інших типах ойконімів, однак масово власні назви людей представлені в тих географічних назвах, які виникли за відповідних суспільно-історичних умов, коли для людини основним у назві поселення було увіковічнити власника, засновника, нащадків родоначальника, голову родини (роду) тощо [3, с. 409]. Про відтворення антропонімів із географічних назв є праці Д. Бучка [1], О. Купчинського [7], М. Худаша та М. Демчук [8], В. Шульгача [9; 10], З. Купчинської [4; 6] та ін.

Ця стаття є продовженням розвідки у «Записках з ономастики» [2], у якій репрезентовано 34 корені (*Ber//*Br(a), *Byt, *Vlag, *Blud, *Voh, *Volь, *Vor, *Vrat, *Bud, *Vuj, *Godь, *Gostь, *Derъ, *Dьlь, *Dьdь, *Dobъ, *Domь, *Dorgь, *Kanja, *Krajь, *Krasь, *Kryvь, *Kvasь, *Kvitь, *Maль, *Mana, *Metь//*Meсь, *Milь, *Mirь, *Myslь, *Mogь//*Meгь, *Mutь, *Mьпь, *Mьstь), що засвідчені в слов'янській антропонімії, і виокремлено з архаїчної ойконімії України; усі вони є складовими композитних спільнослов'янських імен.

Твірні основи ойконімів дуже часто свідчать про час виникнення географічної назви. Найдавнішими традиційно вважаються ті, які містять спільнослов'янські корені, що були у складі композитних імен, вони репрезентовані в усіх слов'янських мовах і на різних онімічних рівнях. Розглянемо такі корені відкомполітичних імен:

*Na+dija < псл. naděja < псл. na + dēti — класти (ЕСУМ IV, 26; ЭССЯ XXI, 235).

Комполіти: Nadej, Dobrodei (Sv., 94), пор. антропонімію: Надеїн (СПЧ, 244); Надея (Вес., 212); Надзея, Надзейка (Бір., 295).

Ойконімія: *Надіїе*; I-Фр.; 1399 < антр. Надій.

*Niga < псл. něga — радість (ЕСУМ IV, 95–96).

Комполіти: Mironěha, Něžata (Sv., 82), пор. антропонімію: Воиньговь (Дем., 38).

Ойконімія: *Войнегов*; Волинь; 1449 < антр. Войніг. *Вонігове*; Зк.; 1389 < антр. Воніг. *Нъженцево*; Зінківський у.; 1904 < антр. Ніженець. *Ніж*; Київська земля; *кін. XVI ст.* < антр. Ніг. *Radoniež*; Вл.; 1578 < антр. Радоніг. *Уиенсж*; Чернігівська земля; 1147 < антр. Уненіг. *Уиіж*; І-Фр.; 1366 < антр. Уніг. *Чаниж*; Лв.; 1476 < антр. Чаніг. *Черниж*; Вл.; 1583 < антр. Черниг. *Черніж*; Журавно; 1931. *Черніж*; Рв.; 1946 < антр. Черніг. *Ніжин*; Хм.; 1498. *Ніжин*; Чрг.; 1135 < антр. Ніга. Пор., *Нижанковичі*; Лв.; 1464 < нижанковичі < антр. Нижанк(о)вич). *Ніговичі*; Лв.; 1450 < ніговичі < антр. Ніг(ович). *Ніжиловичі*; Кв.; 1415 < ніжиловичі < антр. Ніжил(ович). *Ніжинське*; Крм.; 1972. *Ніжинське*; См.; 1946 < ойконім Ніжин < антр. Ніга.

**Nino* < псл. n + *inъ — один або інший (ЕСУМ II, 306–307).

Композити: *Ninoslav*, *Ninomysl*, *Ninognev* (Sv., 82), пор. антропонімію: Нінціцький (Ред. II, 744).

Ойконімія: *Niniyw Gornu*; Долина — Моршин — Стрий; 1785–1788. *Нінів Долишній*; Долина — Моршин — Стрий; 1785–1788 < антр. Нін(о). Пор. *Ниновичі*; Лв.; 1469 < ниновичі < антр. Нин(о)вич).

**Radъ* < псл. radъ < *ārda- (Ф III, 429). Про цей компонент уже йшла мова у розвідці [5].

Композити: *Radohost*, *Radislav*, *Domarad* (Sv., 83), пор. антропонімію: Радиславъ, Радка, Рудул, Радуненко, Радунець, Радъ, Радько, Радюка (Дем., 33, 40, 79, 80), Радшин (Ред. 1969, 187), Радейко, Радзевич, Радик, Радемінський, Радів, Радейка, Радух (Фар., 270); Радил, Радилов, Радица, Радомские, Радостный, Радцов (Вес., 265); Радзюн, Радзюш, Радута (Бір., 346).

Ойконімія: *Радевичеве*; Дн.; 2011 < антр. Радевич. *Радехіє*; Вл.; 1564. *Радехіє*; Лв.; 1598 < антр. Радех. *Радивилів*; Рв., Радивилівський; 1564 < антр. Радивило. *Радижеве*; Рв.; 1629. *Радыжевъ*; Луцький у.; 1577 < антр. Радиг(а). *Радилонь*; 1169 < антр. Радило. *Радихіє*; Київська округа; 1926. *Радихово*; Київська округа; 1926 < антр. Радих(а). *Радичів*; Чрг.; 1736 < антр. Радик(ч). *Радів*; Др.; 1946. *Радів*; Рв.; 1649. *Радів-Село*; Рв.; 1946. *Радове*; Рв.; 2011 < антр. Рад. *Радостовъ*; Ковельський у.; 1911 < антр. Радость. *Радощовъ*; Ратно — Волинь; 1536 < антр. Радощ. *Радсудовъ*; Чрг.; 1877 < антр. Радсуд. *Радченкіє*; Пл.; 1779–1781. *Радченкове*; Пл.; 1904. *Радченковы*; Кобеляцький у.; 1904 < антр. Радченко. *Радчовъ*; Луцьк — Волинь; 1787 < антр. Радко. *Радьків*; См.; 1904. *Радькове*; Хрк.; 1640. *Радьковъ*; Хорольський у.;

1904 < антр. Радько. *Раделич*; Меденичі — Дрогобич; 1443 < антр. Раделик(ч). *Радич*; Льв.; 1456 < антр. Радик(ч). *Радобыль*; Володимир; 1583 < антр. Радобил. *Радовель*; Жт.; XVI ст. *Радовель*; Рв.; 1946 < антр. Радовел. *Radohowla*; Луцьк; 1583 < антр. Радохов. *Радогощ Велика*; Хм.; 1396. *Радогощ Мала*; Хм.; 1396. *Радогоща*; Жт.; XVI ст. < антр. Радогост. *Радомишль*; Вл.; 1545. *Радомишль*; Жт., 1593 < антр. Радомисл. *Радомле*; Олевськ — Овруч; 1581. *Радомля*; См.; 1946. *Радомль*; Кременець; 1488. *Радомль*; Вл.; 1911 < антр. Радоми(е)л. *Radonieź*; Вл.; 1578 < антр. Радоніг. *Радоставь*; Житомир; XVI ст. < антр. Радостав. *Радробель*; Жт.; 1946 < антр. Радови(е)л. *Радуль*; Чрг.; 1628 < антр. Радул. *Радча*; Жт.; 1930. *Радча*; І-Фр.; 1600. *Радча Нова*; Жт.; 1946. *Радча Стара*; Жт.; 1946 < антр. Радець. *Радьславль*; двір у Києві; 1161 < антр. Радслав. *Radlin*; Галичина; 1448 < антр. Радла. *Радошин*; Вл.; 1541. *Радошинь*; Ковельський у.; 1911 < антр. Радох(ш) а. *Радулин*; Жт.; 1776 < антр. Радула. *Радушин*; Тр.; 1424 < антр. Рад(х) ша. Пор. *Раделичі*; Льв.; 1589 < раделичі < антр. Радел(ич). *Раденичі*; Льв., 1391 < раденичі < антр. Раден(ич). *Радиловичі*; Самбір; 1375 < радиловичі < антр. Радил(ович). *Радиничі*; Руське воєвод.; 1565 < радиничі < антр. Рад(инич). *Radynnice*; Поділля — Бар; 1664 < радиничі < антр. Радинн(ич). *Радичі*; Жт.; 1911. *Радичі*; Жт.; 1911. *Radycze*; Турка; 1589 < радичі < антр. Рад(ич). *Radkowitz*; Сатанів; 1765 < радковичі < антр. Радк(ович). *Радовичи*; Володимир-Волинський; 1911. *Радовичи*; Володимир-Волинський; 1911. *Радовичі*; Вл.; 1444. *Радовичі*; Вл.; 1531. *Радовичі*; Вл.; 1946 < радовичі < антр. Рад(ович). *Radochonycze*; Доброміль; 1436 < радогоничі < антр. Радогон(ич). *Радискь*; Чорторія — Луцьк; 1765–1791. *Радинська Буда*; Кв.; 1926. *Радицкая-Марьяновка*; Житомирський; 1911. *Radzińska Sloboda*; Чорнобиль; 1683. *Радковскіе*; Прилуцький пов.; 1799–1801. *Радковской*; Пирятинський пов.; 1787. *Радозельская-Рудня*; Овруцький у.; 1911. *Radomyskoie*; Луцьк; 1552. *Радомышльскій-Львской*; Луцький у.; 1911. *Радомышльскія-Озеране*; Луцький у.; 1911. *Radno*; Овруч; 1683. *Radna*; Поділля — Брацлав; 1602.

Рать*/Реть* < псл. *ortь — боротьба (Ф III, 448, 475).

Композити: Ratibor, Ratislav, Ljutorat (Sv., 83), пор. антропонімію: Ратко (Дем., 80), Ратич, Ратишин (Ред. 1969, 187); Ратюк (Фар., 271); Ратков, Ратов, Ратинка, Ратьковы (Вес., 266–267); Ратковіч, Ратніцкі, Ратны (Бір., 350).

Ойконімія: *Ратніє*; Вл.; 1545 < антр. Ратно. *Ратов*; Брацлав; *сер. XVI ст.* < антр. Рат; *Ратчинь*; Дубно; 1583 < антр. Ратка. *Ратъшинь*; в давньому Києві; 1146 < антр. Ратьша. *Ратов*, Білорусь, 1529. *Raticzna*, Польща, 1442. *Ратовъ*, Білорусь, 1473. *Ратыловль*, Білорусь, 1450. Пор. *Raciborzany*, Польща, 1893.

Rostь*/Rastь* < псл. *orstь < *ord-to- (Ф III, 505–506).

Композити: Rostislav, Roscigniew (Sv., 83–84), пор. антропонімію: Росликъ, Росляченко, Ростко (Дем., 80, 119); Ростислав, Ростлячко, Ростовцев (Вес., 27).

Ойконімія: *Ростов*; См.; 2011 < антр. Рост. *Ростовцево*; Одеський у.; 1917 < антр. Ростовець. *Растів*; Вл.; 1470 < антр. Раст//Рост. *Ростятин*; Жт.; 1946 < антр. Ростята. *Росцинъ*; Луцьк — Волинь; 1778 < антр. Роста. Пор., *Rostawicze*; Козятин — р. Раствавиця; 1609 < раставичі < антр. Ростав(ич). *Ростовскій*; Житомир; 1765–1791. *Ростовскій*; Миргородський у.; 1904. *Рославль*, Смоленськ, 1457. *Ростаны*, урочище села Осмонович, 1552–1555.

**Samь* < псл. samь — один, сам (Ф III, 551–552).

Композити: Samogost, Sambor (Sv., 97), пор. антропонімію: Самбір, Самій, Самов'юк, Самодан, Самокиш, Самокищук (Ред., 1969, 193); Самборський, Самаляк, Самків, Самофал, Самуляк (Фар., 277); Самодур, Самород, Самосват, Самошекин, Самохвал, Самуня, Самха, Самыга, Самыл (Вес., 278–279); Самовер, Самадзил, Самажон, Самак, Самалаз, Самалет (Бір., 363–364).

Ойконімія: *Самакова*; Чрв.; 1946 < антр. Самак. *Самовиковъ*; Хорольський у.; 1904 < антр. Самовик. *Самохвалове*; Крм.; 2011 < антр. Самохвал. *Самбір*; Др.; 1241. *Самбір Великий*; См.; 1729. *Самбір Малий*; См.; 1729. *Самбір Старий*; Лв.; *XVI ст.* *Самбор*; Переяславська земля; *I пол. XIII. Sambor Nowy*; Львів; 1390 < антр. Самбір. *Самоткань*; Дп.; 1946 < антр. Самоткан. *Самушин*; Чрц.; 1846 < антр. Самуха. Пор. *Samnycze*; Судова Вишня; 1446 < самничі < антр. Самн(ич). *Samolozkowice*; Гусятин; 1528 < самолошковичі < антр. Самолошк(ович). *Самбурскій*; Київ; 1917. *Самбурской*; Конотопський пов.; 1799–1801. *Самолевскаго*; Ананьївський у.; 1917. *Samorydniańska Słoboda*; Корсунь; 1789. *Самусьевской*; Кременчуцький пов.; 1799–1801.

Sebě*/Sobě* < псл. *sebe — себе (Ф III, 588).

Композити: Seběslav, Soběstoј, Seběbor (Sv., 85), пор. антропонімію: Себій (Ред., 1969, 195); Себа (Бір., 370).

Ойконімія: *Себечів*; Льв.; 1785–1788 < антр. Себеч. *Собечиновъ*; Овруч; 1683 < антр. Собечин. *Собичеве*; См.; XVII ст. < антр. Собич. *Себине*; Мк.; 1792 < антр. Себа.

Slavъ*/Slovъ* < псл. *slava/*slovo (Ф III, 664, 673).

Композити: Slavobor, Slavoljub, Vlahoslav (Sv., 85–86), пор. антропонімію: Славко, Славута (Дем., 82); Славицький (Ред., 1969, 202); Славна, Славутин, Слово (Вес., 291); Славін, Славук, Славінські, Славашевич, Славет, Славуціч (Бір., 381).

Ойконімія: *Славів*; Жт.; XVI ст. < антр. Слав. *Славковъ*; Овруцький у.; 1769. *Славковъ-Милашевскихъ*; Овруцький; 1911 < антр. Славко. *Slawanczin*; Галицька земля; 1443 < антр. Славанка. *Славин*; Чрг.; 1946 < антр. Слава. *Славутин*; Рогатин; 1649 < антр. Славута. *Слов'ятин*; Тр.; 1441 < антр. Слов'ята. Пор. *Славатичи*; Луцький; 1559 < славатичі < антр. Слават(ич). *Slawożycze*; Луцький пов.; 1557 < славожичі < антр. Славож(ич). *Slawisza*; Київське воєводство; 1661 < антр. Славиха. *Славна*; Вн.; 1801. *Славна*; Тр.; XVII ст. *Славне*; Вл.; 1964. *Славне*; Вн.; 1981. *Славне*; Дн.; 1904. *Славне*; Дц.; 2011. *Славне*; Дц.; 2011. *Славне*; Кр.; 1901. *Славне*; Крм.; 1972. *Славне*; Хрс.; 1964. *Славные*; Кобеляцький у.; 1904. *Славный-Гай*; Київ; 1917. *Славное*; Київська земля; 1609. *Славутне*; Зп.; 1972. *Словечне*; Жт.; 1566. *Славгородський*; Хрк.; 1946. *Славотинського*; Київська округа; 1926. *Славське*; Льв.; 1483. *Словажъ*, Смоленськ, 1492.

**Stanъ* < псл. stanъ, пов'язане з лит. stonas — стан (Ф III, 745).

Композити: Stanimir, Stanislav, Nestan (Sv., 86), пор. антропонімію: Станець, Станимирь, Станиславъ, Станиславчикъ, Станко, Стано, Станъ (Дем., 36, 44, 63, 82), Станимир, Станицький, Станько (Ред., 1969, 207); Станкевич, Станюта (Фар., 287); Станиславль, Станиславовы Мазуры, Станко (Вес., 298–299); Станік, Станчик, Станко (Бір., 389).

Ойконімія: *Станиславовъ*; Вн., Жмеринка; 1578. *Станиславовъ*; Володимирволинський у.; 1911. *Станіславів*; Ів.-Фр.; 1530. *Станіславове*; Кр.; 2011 < антр. Станіслав. *Станків*; Льв.; 1153 < антр. Станко. *Станове*; Чрг.; 2011. *Станово*; Зк.; 1400 < антр. Стан. *Станькова*; І-Фр.; 1158 < антр. Станько. *Станія*; Льв.; 1439 < антр. Станіло. *Станимир*; Льв., 1435 < антр. Станимир. *Станіслав*; на захід від Умані; сер. XVII ст. *Станіслав*; Стн.; 1530. *Станіслав*; Хрс.; 1714 < антр. Станіслав. *Станин*; Льв.; 1473 < антр. Стана. Пор. *Станиславичи*; Шумськ;

кін. XVIII ст. < станиславичі < антр. Станислав(ич) *Станиславской*; Одеський у.; **1917. Станишевской**; Єлисаветградський у.; **1917.**

***Stoǵь** < псл. *stojati — стати, стояти (Ф III, 769).

Композити: Stoǵimir, Stoǵslav (Sv., 86), пор. антропонімію: Стоянь (Дем., 166); Стоюх (Фар., 290); Стоюня, Стоянов (Вес., 301); Стоячка (Бір., 391).

Ойконімія: *Стоянів*; Льв.; **1570. Стоянів**; Поділля; **1496. Стоянове**; Од.; **1815. Стоянове**; Од.; **1791. Стояновой**; Херсонський у.; **1917. Стояново-Киріаково**; Тираспольський у.; **1917. Стояново-Латъевка**; Тираспольський у.; **1917. Стояново-Мъщанское**; Тираспольський у.; **1917. Стояново-Николаевка**; Тираспольський у.; **1917. Стояново-Полковницкое**; Тираспольський у.; **1917. Стояново-Сикиринское**; Тираспольський у.; **1917. Стояновъ**; Житомир — біля Чуднова; **1534. Стояновъ**; Хорольський у.; **1904** < антр. Стоян. Пор., **Стояни**; Вн., **1602. Стояни**; Пл.; **1946** < стояни < антр. Стоян. *Stoyanucze*; Мостиська; **1404** < стояничі < антр. Стоян(ич). **Стояновскіе**; Херсонський у.; **1917. Стоянівський**; Од.; **1946. Стояновскій, I u II**; Тираспольський у.; **1917.**

***Storzь** < псл. *storzь < псл. *stergti — стерегти (Ф III, 768).

Композити: Střezimir, Střezivoj (Sv., 87), пор. антропонімію: Сторожук (Ред., 1969, 210); Сторож, Сторожик, Сторожинин, Сторожів, Сторожук (Фар., 290); Стораж, Старажак (Бір., 391).

Ойконімія: *Сторожів*; Рв.; **1629. Сторожеве**; Дц.; **2011. Сторожеве**; Крм.; **2011. Сторожеве**; Пл.; **2011. Сторожеве Штурмовское**; Полтавський пов.; **1799–1801. Сторожевъ**; Миргородський у.; **1904** < антр. Сторож. **Стороженків**; Київська округа; **1926** < антр. Стороженко. **Сторожків**; Хрк.; **1946** < антр. Сторожко. **Сторожин Новий**; Вн.; **1946** < антр. Сторожа.

***Sudь** < псл. *sudь < іє. *som + *dhe — діло (Ф III, 794).

Композити: Sudivoj, Sudislav, Bohosud (Sv., 87), пор. антропонімію: Суденко, Судивой, Судѣчь, Судя (Дем., 64, 83), Судомир (Ред., 1969, 211); Судовщиків (Вес., 304).

Ойконімія: *Судилів*; Чрв.; **1946** < антр. Судило. **Судилків**; Хм.; **1534** < антр. Судилко. **Судиславль**; Київ?; **1229** < антр. Судислав. **Судомирь**; Луцьк; *XIV ст.* < антр. Судомир. **Судче**; Вл.; **1278** < антр. Судець. Пор. **Судковичі**; Льв.; **1785–1788. Sudkowcze**; Смотрич — с. Семяківець; **1469** < судковичі < антр. Судк(ович). **Судобичі**; Рв.; **1621** < судобичі < антр. Судоб(ич). **Судківська Воля**; Мостиська — Самбір; **1785–1788.**

***Swěť** < псл. svěť (Ф III, 575–576).

Композити: Světibog, Světoslav (Sv., 88), пор. антропонімію: Светославъ (Дем., 22, 38, 39), Світайло, Світлик, Світличний, Світлишин, Світуха (Ред., 1969, 194), Светешников, Светиков, Светлый, Свеча, Свечник (Вес., 281–282), Светач, Светлы, Святловіч (Бір., 368).

Ойконімія: **Свѣтмайловъ**; Хорольський пов.; 1799–1801 < антр. Світайло. **Світільнів**; Київська округа, Козелецький пов.; 1598 < антр. Світільно. **Свитазів**; Льв.; 1578 < антр. Сви(і)таз. **Свичевъ**; Володимир-Волинський у.; 1911. **Свичевъ-Новый**; Володимир-Волинський у.; 1911 < антр. Свіч. **Світча**; Летичів, Поділля; **I пол. XVII ст.** < антр. Світець. **Світтин**; Жт.; 1946 < антр. Світа. Пор., **Свѣтилновичи**; Остер; 1480 < світильновичі < антр. Світільн(ович). **Світільня**; Кв.; 1946. **Світличне**; Лг.; 1946. **Світличне**; Пл.; 1946. **Світличне**; Хрк.; 1677. **Світличне**; Чрг.; 1795. **Світличний**; См.; 1946. **Свѣтличное**; Лохвицький у.; 1904. **Свѣтличное**; Прилуцький пов.; 1799–1801. **Світлишныє**; Кобеляцький у.; 1904. **Свічна**; Хм.; 1530. **Свитковская**; Зінківський пов.; 1799–1801. **Свѣтлицкіє**; Херсонський у.; 1917. **Світлицьке**; Мк.; 1946. **Світловодськ**; Кр., 2011. **Світлогірське**; Дн.; 2011. **Світлогірське**; Од.; 1820. **Світлогірське**; Пл.; 2011. **Світлодарськ**; Дц.; 2011. **Світлодарськ**; Дц.; 1970. **Світлодолинське**; Зп.; 1946. **Світлодолинське**; Од.; 1946. **Свѣчковой**; Золотоніський пов.; 1787. **Święszanu**, Польща, 1893.

Svoj**//Sve** < псл. *svoję (Ф III, 583).

Композити: Svojboh, Sverad (Sv., 88). Пор. антропонімію: Свойкін (СПЧ, 315), Свойтин, Свойтинов (Вес., 282); Свойскі (Бір., 369).

Ойконімія: **Свійчів**; Вл.; 1449. **Свійчів Новий**; Вл.; 1946 < антр. Свійко.

Пор., **Свейський**; Глухівський пов.; 1779–1781. **Svoyszanu**, Польща, 1489.

***Јагъ** < псл. *јагъ — весна (Ф IV, 559).

Композити: Јароміг, Јаропolk (Sv., 77), пор. антропонімію: Яревъ, Ярла(о), Ярославъ, Ярохваль, Ярошъ, Ярушка(о), Ярумъ, Яръ (Дем., 23, 29, 33, 40, 60, 85); Ярик, Яриловець, Ярина, Яринич, Яринчин, Ярич, Яричевський, Ярім, Ярмин, Ярмилко, Ярош, Ярошевич, Ярунів, Ярушо, Ярчич (Ред., 1969, 251–252), Яринович, Ярко, Ярошак, Ярошаків, Ярошевський, Ярошів (Фар., 321–322), Ярец, Ярило, Яровой, Ярославов, Яруня, Ярый, Ярыш, Яря (Вес., 381–382); Яравы, Ярко, Ярковыч, Ярчук, Ярчак, Ярына, Ярэц (Бір., 499–500).

Ойконімія: *Яргорів*; Тр.; 1458 < антр. Яргор. *Яресиво*; Ізяславський у.; 1911 < антр. Яресь. *Яреськовъ*; Хорольський у.; 1904 < антр. Яресько. *Jerylow*; Київське воєводство; 1552 < антр. Ярило. *Яричів Новий*; Лв.; 1466. *Яричів Старий*; Лв.; 1392 < антр. Ярич(к). *Яришів*; Вн.; 1569 < антр. Яриш. *Яришків*; Летичів — Поділля; *Іпол. XVII ст.* < антр. Яришко. *Ярів Старий*; Лв.; 1893. *Ярова*; Дц.; 2011. *Ярова Слобідка*; Хм.; 2011. *Ярове*; Виноградський р-н; 1927. *Ярове*; См.; 2011. *Ярове*; См.; 2011 < антр. Яр. *Ярошенків*; См.; 1904. *Ярошенків*; См.; 1946. *Ярошенковъ*; Хорольський у.; 1904 < антр. Ярошенко. *Ярошів*; Хрк.; 1946. *Ярошів Кут*; Вл.; 1946. *Ярошовъ*; Миргородський у.; 1904. *Ярошовъ Окопъ*; Зінківський пов.; 1799–1801 < антр. Ярош. *Jartyszuy*; Львівська земля; 1693 < антр. Яртиш(х). *Ярцовъ*; Стародубський пов.; 1799–1801 < антр. Ярець. *Яринъ*; Умань — Брацлав; 1787 < антр. Яра. *Ярошинъ*; Луцьк — Волинь; 1667 < антр. Яроха. *Яромель*; Вл.; 1911 < антр. Яроме(и)л. *Ярополъ*; Жт.; 1160 < антр. Ярополк. *Ярославль*, двір у Києві; 1150 < антр. Ярослав. *Ярунь*; Жт.; 1570 < антр. Ярун. Пор. *Яриловичі*; Лоїв — р. Сож; 1523. *Яриловичі Нові*; Чрг.; 1729. *Jarilowicze*; Самбір; 1392. *Яриловичі Старі*; Чрг.; 1729 < яриловичі < антр. Ярил(ович). *Яришичі*; Лв.; 1692 < яришичі < антр. Яриш(ич). *Яровичі*; Луцьк; 1322 < яровичі < антр. Яр(ович). *Яроповичі*; Жт.; 1765 < яроповичі < антр. Яроп(ович). *Ярославичі*; Броди — Золочів; 1785–1788. *Ярославичі*; Рв.; 1145. *Ярославичі*; Тр.; 1433 < ярославичі < антр. Ярослав(ич). *Jarutytyzu*; Коростень?; 1505 < ярутичі < антр. Ярут(ич). *Ярковской*; Конотопський пов.; 1799–1801. *Яровицьке*; Зп.; 1946. *Яровскій*; Пирятинський пов.; 1799–1801. *Ярославское*; Кролевець; 1455. *Ярославской*; Лубенський пов.; 1787. *Яроцкаго*; Роменський у.; 1904. *Яроцкіе*; Кременчуцький у.; 1904. *Ярошевскаго О. П.*; Александрійський у.; 1917. *Ярошевскаго*; Херсонський у.; 1917. *Ярошевская*; Звенигородка; 1917. *Ярошевской*; Золотоніський пов.; 1787. *Ярське*; Лг.; 1927. *Ярцевская*; Стародуб; *XVII–XVIII ст.* *Ярчевскаго-Корнелевка*; Житомирський; 1911. *Jaroslav*, Польща, 1373.

**Āudo* < псл. **čudo* — чудо (Ф IV, 377–378).

Композити: *Āudomil*, *Āudomir* (Sv, 94). Пор. антропонімію: Чудик, Чудновець (Ред. 1969, 238); Чудин, Чудо (Вес., 356); Чуда, Чудай, Чудак, Чудзіла (Бір., 452).

Ойконімія: *Чуднів*; Жт.; 1454. *Чуднів Новий*; Жт.; 1595. *Чуднів Старий*; Жт.; 1471 < антр. Чудень. *Чудин*; Жт.; 1581. *Чудинъ*; в давньому Києві, 945 < антр. Чуд. *Чудель*; Рв.; 1577 < антр. Чудель. Пор., *Чуди-*

новскій; Чернігів — Седнів; 1765. *Czudzinowicze*; Хмельницький; 1570 < чудиновичі < антр. Чудин(ович).

***Ноть** < псл. *хоть — жінка < псл. *хѣтѣти; хотіа — хотіти, бажати (Ф IV, 270).

Композити: Chotibor, Chotibud (Sv., 76), пор. антропонімію: Хота, Хотимир, Хотько, Хотѣна, Хотякъ, Хотян, Хотянка (Дем., 84); Хотен, Хотет, Хотунскин, Хотянцев (Вес., 342–343); Хота, Хоцін, Хотнік (Бір., 433).

Ойконімія: *Хотешів*; Вл.; 1536 < антр. Хотеш. *Хотинцевъ*; Овруцький; 1911 < антр. Хотинець. *Хотів*; Кв.; XV ст. *Хотова*; Канів; 1917 < антр. Хоть. *Хотячів*; Вл.; 1413 < антр. Хотяч(к). *Хотин*; Рв.; 1517. *Хотин*; Рв.; 1577. *Хотин*; Рв.; 1397. *Хотин*; Чрц.; 1408 < антр. Хота. *Чотуцзун*; Острог; 1603 < антр. Хотич(к). *Хочин*; Рв.; 1488. *Хочине*; Жт.; 1545. *Шосзун*; Галич; 1447 < антр. Хоча. *Хотівля*; Чрг.; 1503. *Хотивель*; Вл.; 1508 < антр. Хотивел(ь). *Хотиж*; Жт.; 1677 < антр. Хотиг(а). *Хотимир*; І-Фр.; 1443 < антр. Хотимир. *Хотімля*; Хрк.; 1499 < антр. Хотиме(и)л. *Хотмышль*; Путивль; XVI ст. < антр. Хотимисл. *Хотче*; Коломийський пов.; 1596 < антр. Хотець. *Хоцунь*; Вл.; 1577 < антр. Хоцун. Пор. *Chotynicz(e)*; Житомир; 1609 < хотиничі < антр. Хотин(ич). *Хотиновичі*; Вл.; 1946. *Хотиновичі*; Вл.; 1946 < хотиновичі < антр. Хотин(ович). *Чотуцзе*; Лосичі; 1796 < хотичі < антр. Хот(ич). *Чотковуцзе*; Самбір; 1517 < хотковичі < антр. Хотк(ович). *Хотуничі*; Чрг.; 1729 < хотуничі < антр. Хотун(ич). *Хотѣвской Старой*; Новгород-Сіверський пов.; 1799. *Хотеновскій*; Прилуцький пов.; 1799. *Хотеновскія*; Прилуцький пов.; 1799. *Хотеновской*; Ніжинський пов.; 1799. *Хотиловская Гута*; Козелецький пов.; 1799. *Хотиловская Гута*; Чернігів — Любеч; 1765. *Хотинський*; Хрк., Дворічанський; 1946. *Хотовской*; Глухівський пов.; 1799. *Хотський*; Зп.; 1946. *Хотчанская*; Зіньківський пов.; 1799. *Хотяновской*; Остерський пов.; 1787. *Хочинская-Рудня*; Овруцький; 1911.

***Нудъ** < псл. *худъ — худий (Ф IV, 282–283).

Композити: Chudosaław (Mal., 10), пор. антропонімію: Худикъ, Худко, Худыкъ (Дем., 120), Худа, Худаш, Худий, Худин (Фар., 305), Худинець, Худольий, Худотеплий, Худьо (Ред. 1969, 232); Худыка, Худяк (Вес., 344); Худушка, Худік, Худзько, Худовіч (Бір., 435).

Ойконімія: *Худанів*; См., 1946 < антр. Худан. *Худковъ*; Галицька земля; 1758. *Худковъ*; Полтавський пов.; 1799–1801 < антр. Худко.

Худльово; Зк., 1764 < антр. Худльо. *Худолъевъ*; Гадяцький у.; 1904 < антр. Худолій. *Худоярове*; Хрк., 1946 < антр. Худояр. *Худяковъ 1-й*, х.; Хорольський у.; 1904. *Худяковъ 2-й*, х.; Хорольський у.; 1904 < антр. Худяк. Пор., *Худбуужъ а Хвастовъ*, Білорусь, 1450.

***Нваль** < псл. *xvaliti — хвалити (Ф IV, 228–229).

Композити: Bohuchval, Chwalisław (Sv., 77), пор. антропонімію: Хвалибогъ, Хвалко, Хвалъевъ, Хвалъйко (Дем., 40, 84), Хвалибога, Хвалинський (Ред. 1969, 229), Хвалимир (Вес., 337); Хвалей (Бір., 429).

Ойконімія: *Хвалевы*; Кобеляцький у.; 1904 < антр. Хвал. *Хвальковъ*; Брацлав; XVI ст. < антр. Хвалько. *Хвалче*; Острог; 1603 < антр. Хвалець. Пор., *Хвалебная*; Єлисаветградський у.; 1917. *Хвалебное*; Єлисаветградський у.; 1917.

***Војъ** < псл. *voję — воїн < іє. *uei — прагнути, домагатися, гнатися (ЕСУМ I, 431). Композити: Wojesław, Wojnur (Mal. 41–42), Wojmir, Vojslav, Budivoj, Borivoj, Zbyvoj (Sv., 92), пор. антропонімію: Войняк, Войчук (Фар., 159–160); Wojsza, Войкович, Войченко, Вонлович (Дем., 68); Воеводин, Воецкие (Вес., 69); Воінаў, Войнай (Бір., 88–89); пол. Wojak, Wojakowic, Wojan (SSNO VI/I, 160).

Ойконімія: *Войків*; См.; 1946. *Войкове*; Дн.; 2011. *Войкове*; Дц.; 2011. *Войкове*; Дц.; 2011. *Войкове*; Кв.; 1640. *Войкове*; Крм.; 1962. *Войкове*; Крм.; 1962 < антр. Войко. *Войнегов*; Волинь; 1449 < антр. Войніг. *Войнилів*; І-Фр.; 1549. *Войнилів Довгий*; 1946 < антр. Войнило. *Войничеве*; Од.; 1838 < антр. Войнич(к). *Войновъ*; Ананьївський у.; 1917 < антр. Воєн. *Zwoiczew*; Володимир; 1577 < антр. Звойч. *Zwojnichow*; Кременець; 1583 < антр. Звойних. *Восгоща*; Вл.; 1544. *Восгоща Перші*; Вл.; 1653 < антр. Воєгост. *Воиць*; Вл.; 1282. *Воиць*; Пл.; 1054 < антр. Войн. *Войсечъ*; Луцьк; 1649 < антр. Войсек. *Войнин*; Вл.; 1538 < антр. Война. *Zawoj*; Галич — Сянок; 1589 < антр. Завой. Пор. *Войниччи*; Млинів — р. Іква; 1552 < войничі < антр. Войн(ич). *Войнович(и)*; Чернігів; 1899 < войновичі < антр. Войн(ович). *Войславичі*; Льв.; 1415 < войславичі < антр. Войслав(ич). *Войська Гребля*; Пл.; 1799. *Войковський*; Дц.; 1946. *Войнинская Слобода*; Київ?; 1734. *Войниской*; Лубенський пов.; 1799. *Войно-Ковтуновській*; Зіньківський у.; 1904. *Звойскъ*; Луцьк; 1778.

***Volja** < псл. < *velēti — веліти (ЕСУМ I, 423).

Антропонімія: Wolimir, Volegost (Sv., 98). Пор. антропонімію: Волевач (Ред., 1969, 87), Волан, Волен (Фар., 160); Вільневич (Бір., 87); пол. Wola, Wolanowski, Wolenur (SSNO VI/III, 185–188).

Ойконімія: *Волявичев*; Остер; 1666 < антр. Волявич(к). Пор. *Воляни*; частина Буська; 1785–1788 < воняни < антр. Вол(ян). *Волнич*; Дубно; 1570 < вольничі < антр. Вольн(ич). *Вільна* \\ *Вільне* \\ *Вільний* (ще 43 аналогічні назви).

**Volod* < псл. voldъ — влада і мѣгъ — великий (ЕСУМ I, 419).

Композити: Vladimir, Vladislav, Bohovlad (Sv., 91–92), пор. антропонімію: Влодко (Фар., 159), Володин (Ред., 1969, 88), Włodo, Włodak, Włodko, Wołodko (SSNO VI/I, 137–142).

Ойконімія: *Владиславовъ*; Володимир-Волинський у; 1911 < антр. Владислав. *Володимирове*; Крм.; 2011 < антр. Володимир. *Володине*; Дц.; 1946. *Володине*; Крм.; 2011 < антр. Володя. Пор. *Wolodencze*; Подільське ст-во; 1578 < володеничі < антр. Володен(ич). *Володимир*; Вл.; 1305 < антр. Володимир. *Володарьск*; Київська округа; 1926. *Володарьск*; Лг.; 1946. *Володарьск-Волинський*; Жт.; 1946. *Володарське*; Дц.; 1946. *Володарське*; Стл.; 1946. *Володарського*; Дц.; 2011. *Володимир-Волинський*; Вл.; 1946. *Володимирівське*; Дн.; 1946. *Володимирівське*; Зп.; 1965. *Володимирівський*; Зп.; 1946. *Володимирівський*; Зп.; 1946. *Володимирівський*; Зп.; 1946. *Володимирське*; Кв.; 2011. *Володимирський*; Хрк.; 1946. *Володковское*; Луцьк; 1561.

Виділено 23 корені (*Na+dija, *Niga, *Nino, *Radъ, *Ratъ//*Retъ, *Rostъ//*Rastъ, *Samъ, *Sebъ//*Sobъ, *Slavъ//*Slovъ, *Stanъ, *Stojъ, *Storzъ, *Sudъ, *Swětъ, *Svoj//*Sve, *Jarъ, *Čudo, *Hotъ, *Hudъ, *Hvalъ, *Voјъ, *Volja, *Volod), які засвідчені і в слов'янській антропонімії, і в архаїчній ойконімії України, вони є компонентами складених спільнослов'янських імен. Виокремлені власні назви людей із архаїчних типів географічних назв України поповнили загальнослов'янський антропонімікон.

Література

1. Бучко Д. Г. Відродинні ойконімі польсько-українського пограниччя / Д. Г. Бучко // Вісник Львів. ун-ту. Сер. філолог. — 2004. — Вип. 34. — Ч. II. — С. 18–23.
2. Купчинська З. О. Деантропонімна архаїчна ойконімія: відкомпозиції / З. О. Купчинська // Записки з ономастики. — Одеса, 2015. — Вип. 18. — С. 416–434.
3. Купчинська З. О. Дещо про методику виокремлення антропонімів із ойконімії / З. О. Купчинська // Вісник ЛНУ ім. І. Франка. Серія філологічна. — Вип. 50. — С. 409–416.

4. Купчинська З. О. Компонент за- в архаїчній ойконімії України / З. О. Купчинська // *Studia slovakistica. Ономастика. Топоніміка*. — Ужгород, 2009. — № 10. — С. 252–262.
5. Купчинська З. О. Компонент РАД- в архаїчній ойконімії України / З. О. Купчинська // *Дослідження з лексикології і граматики української мови: [зб. наук. пр.] / за ред. проф. А. М. Поповського*. — Д.: Вид-во ДНУ, 2013. — Вип. 14. — С. 49–61.
6. Купчинська З. О. *Nomen negativum* як твірна основа архаїчного ойконіма (назви з компонентом не-) // *Студії з ономастики та етимології*. — 2009. — К., 2009. — С. 76–87.
7. Купчинський О. А. Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень. Географічні назви на -ичі / О. А. Купчинський. — К.: Наук. думка, 1981. — 251 с.
8. Худаш М. Л. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропоніміні утворення) / М. Л. Худаш, М. О. Демчук. — К.: Наук. думка, 1991. — 266 с.
9. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії / В. П. Шульгач. — К.: Довіра, 2008. — Ч. I. — 413 с.
10. Шульгач В. П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник / П. В. Шульгач. — К.: Київ, 2001. — 189 с.

References

1. Buchko D. H. *Vidrodylni oykonimy pol's'ko-ukrayins'koho pohranychchya* / D. H. Buchko // *Visnyk L'viv. un-tu. Ser. filoloh.* — 2004. — Впр. 34. — СН. II. — С. 18–23.
2. Kupchyns'ka Z. O. *Deantroponimna arkhayichna oykonimiya: vidkompozyty* / Z. O. Kupchyns'ka // *Zapysky z onomastyky*. — Odesa, 2015. — Впр. 18. — С. 416–434.
3. Kupchyns'ka Z. O. *Deshcho pro metodyku vyokremlennya antroponimiv iz oykonimiyi*. — *Visnyk LNU im. I. Franka. Seriya filolohichna.* — Впр. 50. — С. 409–416.
4. Kupchyns'ka Z. O. *Komponent za- v arkhayichniy oykonimiyi Ukrayiny* / Z. O. Kupchyns'ka // *Studia slovakistica. Onomastyka. Toponimika*. — Uzhhorod, 2009. — № 10. — С. 252–262.
5. Kupchyns'ka Z. O. *Komponent RAD- v arkhayichniy oykonimiyi Ukrayiny* // *Doslidzhennya z leksykolohiyi i hramatyky ukrayins'koyi movy: [Zb. nauk. pr.] / Za red. prof. A. M. Popovs'koho*. — D.: Vyd-vo DNU, 2013. — Впр. 14. — С. 49–61.
6. Kupchyns'ka Z. O. *Nomen negativum yak tvirna osnova arkhayichnoho oykonima (nazvy z komponentom ne-)*. — *Studiyi z onomastyky ta etymolohiyi*. 2009. — К., 2009. — С. 76–87.

7. Kupchyns'kyu O. A. Naydavnishii slov'yans'ki toponimy Ukrainy yak dzherelo istoryko-geohrafichnykh doslidzhen'. Neohrafichni nazvy na -ychi / O. A. Kupchyns'kyu. — K. : Nauk. dumka, 1981. — 251 s.
8. Khudash M. L., Demchuk M. O. Pokhodzhennya ukraïns'kykh karpats'kykh i prykarpats'kykh nazv naselenykh punktiv (vidantroponimni utvorennia) / M. L. Khudash, M. O. Demchuk. — K. : Nauk. dumka, 1991. — 266 s.
9. Shul'hach V. P. Narysy z praslav'yans'koyi antroponimiyi / V. P. Shul'hach. K. : Dovira, 2008. — CH. I. — 413 s.
10. Shul'hach V. P. Oykonomiya Volyni: etymolohichnyy slovnyk-dovidnyk / P. V. Shul'hach. — K. : Kyu, 2001. — 189 s.

Джерела та їх скорочення

- Бір. Бірыла М. В. Беларуская антрапанімія. Т.2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі / М. В. Бірыла. — Мінск, 1969. — 508 с.
- Вес. Веселовский С. Б. Ономастикон / С. Б. Веселовский. — М. : Наука, 1974. — 382 с.
- Дем. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст. / М. О. Демчук. — К. : Наук. думка, 1988. — 172 с.
- ЕСУМ Етимологічний словник української мови : у 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол. : О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. — К. : Наукова думка, 1983. — Т. 1. — 632 с. ; 1985. — Т. 2. — 570 с. ; 1989. — Т. 3. — 648 с. ; 2006. — Т. V. — 704 с.
- Ред. 1969 Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ / Ю. К. Редько. — К. : Радянська школа, 1969. — 256 с.
- СПЧ Словник прізвищ (на матеріалі Чернівеччини) / гол. ред. К. М. Лук'янюк. — Чернівці: Букрек, 2002. — 424с.
- Фар. Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII — початку XIX столітт (з етимологічним словником) / І. Фаріон. — Львів : Літопис, 2001. — 372 с.
- Ф Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / Макс Фасмер. — М.: Прогресс, 1986. — Т. 1. — 573 с. ; 1986. — Т. 2. — 671 с. ; 1987. — Т. 3. — 830 с.; 1987. — Т. 4. — 860 с.
- ЭССЯ Этимологический словарь славянских языков / под ред. О. Н. Трубачева. — М.: Наука, 1974–2014. — Вып. 1–39.
- Mal. Malec M. Budowa morfologiczna staropolskich zlozonych imion osobowych / M. Malec // Pracy onomastyczne. — Warszawa, 1971. — № 17. — 186 s.
- SSNO Słownik staropolskich nazw osobowych/ pod red. W. Taszyckiego. — Wrocław — Warszawa—Kraków—Gdańsk, 1965–1978. — Т. I–V.

Sv. Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení/ J. Svoboda. — Praha, 1964. — 320 s.

Список скорочень областей

Крм. — Автономна Республіка Крим
Вн. — Вінницька область
Вл. — Волинська область
Вр. — Ворошилоградська (суч. Луганська) область
Дн. — Дніпропетровська область
Дц. — Донецька область
Др. — Дрогобицька (частина суч. Львівської) область
Жт. — Житомирська область
Зк. — Закарпатська область
Зп. — Запорізька область
І-Фр. — Івано-Франківська область
К-П — Кам'янець-Подільська (суч. Хмельницька) область
Кв. — Київська область
Кр. — Кіровоградська область
Лг. — Луганська область
Лв. — Львівська область
Мк. — Миколаївська область
Од. — Одеська область
Пл. — Полтавська область
Рв. — Рівненська область
Стл. — Сталінська (суч. Донецька) область
Стн. — Станіславівська (суч. Івано-Франківська) область
См. — Сумська область
Тр. — Тернопільська область
Хм. — Хмельницька область
Хрк. — Харківська область
Хрс. — Херсонська область
Чрк. — Черкаська область
Чрц. — Чернівецька область
Чрг. — Чернігівська область

КУПЧИНСКАЯ Зоряна Олеговна

доктор филологических наук, доцент кафедры украинского языка
имени профессора Ивана Ковалика Львовского национального университета
имени Ивана Франко;

ул. Университетска, 1/234, Львов, 79602, Украина;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: kupchynska@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0000–0345

Аннотация. Статья посвящена исследованию ойконимов Украины, образующие основы которых — откомпозиционные названия. **Целью** статьи является анализ деантропонимной архаической ойконимии, в частности откомпозиционные имена. **Предмет** исследования — общеславянские типы (посессивные названия (на *-jь-, *-inъ, *оуъ / *-evъ), патронимные названия (на *-itji), родовые названия (на *-u)). Древние антропонимы, выделенные с архаической ойконимии, — дополнительный источник славянского антропонимикона. Откомпозиционные имена людей, скрытые в ойконимии, свидетельствуют о древности таких онимных образований, общем славянском происхождении большинства из них, о целостности славянской тенденции в формировании онимов, о единстве ареалов не только ойконимии, но и антропонимии. **Описательный метод и методы** анализа и систематизации были использованы в статье. Суммируя **вышесказанное**, можно утверждать, что выделенные 23 корня (*Na+dija, *Niga, *Nino, *Radъ, *Ratъ//*Retъ, *Rostъ//*Rastъ, *Samъ, *Sebъ//*Sobъ, *Slavъ//*Slovъ, *Stanъ, *Stojъ, *Storzъ, *Sudъ, *Swetъ, *Svoj//*Sve, *Jarъ, *Čudo, *Hotъ, *Hudъ, *Hvalъ, *Vojъ, *Volja, *Volod) и представленные в архаической ойконимии Украины свидетельствуют о том, что все они являются составными композитных общеславянских имен. **Практическая ценность** статьи состоит в том, что выделены имена людей из архаического типа географических названий Украины дополнили общеславянских антропонимикон. **В результате** были установлены особенности антропонимии, выделенной из архаических ойконимных типов.

Ключевые слова: деантропонимная ойконимия, общеславянские типы ойконимов, композиты, откомпозиции, антропонимия.

Zorjana O. KUPCHYNS'KA

Doctor of Philology, Associate Professor of the the Ukrainian-language
department Ivan Franko National University of Lviv,

1/234, Universytets'ka Str., 79602 Lviv, Ukraine;
Phone: +38 032 239 47 17; e-mail: kupchynska@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0000–0345

Anotation. The article is devoted to the study of oyconymy of Ukraine, which creating stems are decomposites. The **purpose** of the article is the analysis of deanthropymic archaic oyconymy and decomposites in particular. The **subject** of the

study is All-Slavonic types (possessive onyms (ending in *-jъ-, *-inъ, *ovъ/-evъ), patronymic onyms (ending in *-itji), defamily onyms (ending in *-i)). Ancient anthroponyms separated from archaic oyconymy are the additional source of the Slavonic anthroponymycon. Decomposite proper names of people hidden in oyconymy show ancientness of these onyms, common Slavonic origin most of them, All-Slavonic tendencies in creating of onyms, common areas not only in oyconymy but in anthroponymy. Descriptive **method** and **methods** of analysis and systematization were used in the article. **Summing up** above-indicated, we can say that separated 23 roots (*Na+dija, *Niga, *Nino, *Radъ, *Ratъ//*Retъ, *Rostъ//*Rastъ, *Samъ, *Sebъ//*Sobъ, *Slavъ//*Slovъ, *Stanъ, *Stojъ, *Storzъ, *Sudъ, *Swětъ, *Svoj//*Sve, *Jarъ, *Čudo, *Hotъ, *Hudъ, *Hvalъ, *Voјъ, *Volja, *Volod) and those represented in archaic oyconymy of Ukraine show they all are components of Common-Slavonic composite names. The **practical value** of the article is that separated from archaic types of geographic names of Ukraine proper names of people replenished All-Slavonic anthroponymycon. **As a result** it was found out peculiarities of anthroponymy separated from archaic oyconymy types.

Key words: deanthroponymycon oyconymy, All-Slavonic types of oyconyms, composites, decomposites, anthroponymy.

УДК 821.161. — 32.09

ЛИХАЧОВА Олеся Анатоліївна

кандидат філологічних наук, приват-доцент
кафедри української та зарубіжної літератур

ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вулиця Старопортофранківська, 26, Одеса, 65020, Україна;

тел.: 0671036085; e-mail: f0rstar@ukr.net;

ORCID ID: 0000–0002–8616–4713

КОНЦЕПТ «СМЕРТЬ» У НОВЕЛАХ ГР. ТЮТЮННИКА

Анотація. У статті розглядається мотивний аналіз у творчості Гр. Тютюнника. Актуалізується зв'язок мотиву та сюжету. Робиться акцент на екзистенціальному світосприйманні автора. **Мета** дослідження — прослідкувати вплив літературної доби на особливості формування та розвиток образу смерті в новелах Гр. Тютюнника. **Об'єктом** дослідження є ряд

танатологічних мотивів (смерть, самогубство тощо) у літературі неореалізму. **Предметом** дослідження є образ смерті у малій прозі українського письменника Григора Тютюнника. Відповідно до мети були визначені такі **завдання**: дослідити літературне тло творчості письменника; визначити значення танатологічних образів для літератури доби неореалізму; прослідкувати особливості формування концепту «смерті» у новелах автора. Митців ХХ століття цікавили переважно соціальні передумови смерті або індивідуальні смисложиттєві питання буття, які нерідко передбачають негативне самозаперечення. У прозі Григора Тютюнника мотив смерті з усіма автобіографічними конотаціями виявляється і на рівні тексту, і на рівні підтексту, що дає змогу трактувати цей мотив як центральний у його творах. Архетипні сюжети зі смертями (фізичними, духовними, моральними...) трагічно прозираються і переповнюють повісті Григора Тютюнника, де так гостро поставлено письменником одну із найстрашніших проблем людства: дитина — і війна, дитина — і смерть.

Ключові слова: концепт, мотив, архетипний сюжет, екзистенція.

До недавнього часу вітчизняне літературознавство «методично» ігнорувало психоаналіз З. Фрейда, і «аналітичну психологію» К.-Г. Юнга, їх європейських шкіл та послідовників, тому, ясна річ, обмежувало не тільки свої методологічні обрії, глибину погляду, а й допускало, як пише Іван Фізер «...звуження її (методології. — О. Л.) позаестетичної функціональності» [3, с.86]; це стосується і психоаналітичного трактування природи та функцій сюжету й сюжетоскладання. У такій атмосфері «вимушеного, методологічного самообмеження» часто той чи інший теоретик вдавався і до «езопової мови», і до хитромудрих, з підтекстом, логічних, або ж алогічних фігур, щоб у такий спосіб наблизити національне літературознавство до сучасного рівня трактування хоча б тієї ж проблеми сюжету. Наприклад, такі «прийоми» дуже часто проглядаються у блискучій, мало оціненій у час її публікації, монографії Івана Денисюка «Розвиток української малої прози ХІХ — поч. ХХ ст.»: аналізуючи сюжети прози Івана Франка, Іван Денисюк, вимушено, ясна річ, і покористовується таким прийомом «від супротивного»: «Як бачимо, сюжет — не споконвічний мандрівний елемент «праміфа», як твердили деякі буржуазні фольклористи, — і тут же блискуче заперечує власну, езопівську тезу: — Він (сюжет. — О. Л.) народжується з життя, із сплетіння реальних людських стосунків та психологічних факторів (адже теоретик прекрасно

розуміє — що саме життя, і сплетіння реальних людських стосунків, і психологічні фактори — були і є звичним фундаментом того ж таки праміфа та міфологічного. — *О. Л.*). — Франко, — продовжує І. Денисюк, — не лише використовував здобутки літератури і фольклору для окремих композиційних прийомів своїх бориславських оповідань та новел, а й творив сюжети сам, які дозволяли йому глибоко проникати в суть зображуваного явища [1, с. 67]».

Як переконуємося Іван Денисюк також розглядає сюжет, як інструментарій, або, як ключик, (у Григора Тютюнника) для аналогічного проникання в сутність художнього твору, зокрема, в особливості функціонування композиційної макроструктури.

Концепт «смерті» на сьогодні є особливо актуальним у контексті як історії культури, так і традиції української літератури. Досі літературознавці продовжують дослідження образу смерті, проводять його історично-порівняльний аналіз у різних історичних площинах різних культур і народів. Оскільки тема смерті стала однією з провідних у мистецтві модернізму, вона не втратила своєї актуальності в добу постмодернізму. Дослідженням танатологічної тематики займалися Ф. Арьес, Р. Л. Красильников, Ю. М. Лотман, М. М. Бахтін, Т. В. Мордовцева, Ж. Рюс та ін. У рамках вітчизняних літературознавчих студій творчість Гр.Тютюнника досліджувалася здебільшого фрагментарно. Прослідкувати вплив літературної доби на особливості формування та розвиток образу смерті в новелах Гр.Тютюнника — основна **мета** нашого дослідження. **Об'єктом** дослідження є ряд танатологічних мотивів (смерть, самогубство тощо) у літературі модернізму. **Предметом** дослідження є образ смерті у малій прозі українського письменника Григора Тютюнника. Відповідно до мети були визначені такі **завдання**: дослідити літературне тло творчості письменника; визначити значення танатологічних образів для літератури доби неореалізму; прослідкувати особливості формування концепту «смерті» у новелах автора; обґрунтувати інтегрованість теми смерті, розвинутої письменником, у літературну традицію.

Сучасна соціокультурна та евристична ситуації актуалізують значущість когнітивної парадигми функціонування мовних явищ. З позицій когнітивної лінгвістики зроблений цілий ряд успішних спроб осмислити специфічну фіксацію культурно-значущих явищ у формі мовних знаків, що обумовлює актуальність та перспективність ви-

вчення мовного концепту. Кожен концепт є своєрідним, і його специфіка пояснюється культурними домінантами поведінки, історично закріпленими культурними цінностями, що є характерними для конкретної лінгвокультури. Звернення до концепту «*смерть*» зумовлене постійною зацікавленістю людини онтологічними питаннями. Сьогодні, широко розповсюдженими є теми, що торкаються моментів смерті, можливого життя після смерті. В сучасному світі смерть нерозривно пов'язана з матеріальним процесом тілесного розпаду, а також як стан, що розділяє людей. Ми, слідом за Л. Шестак, розглядаємо концепт як «ментальне утворення польової структури з інваріантною колективно-розробленою і понятійно-структурованою ядерною частиною і індивідуальною асоціативною периферією» [4, с. 165]. У статті як робоче визначення концепту, ми використовуємо наступне: концепт — когнітивне утворення польової структури, що поєднане з яким-небудь явищем, уявленням, знанням, асоціацією, переживанням, частина з яких утворюють розроблене і понятійно-структуроване ядро, а інші — індивідуально-асоціативну периферію. Художній концепт — ефективний інструмент, з допомогою якого дослідник описує художній світ автора і кризь систему виявлених ним концептів пізнає особливості авторського сприйняття і розуміння світу.

У цьому контексті надзвичайно повчальне та прикметне для розуміння поетики прози Григора Тютюнника є використання прозаїком архетипних сюжетів про смерть героя. Адже саме такі сюжети — найбільше, найглибше та найінтенсивніше екзистенціально навантажені; якраз за такими сюжетними конструкціями значимо відкриваються — і ключові віхи концептуального, і особливості індивідуалізованого психоаналізу, і чи не вся система зображально-виражальних засобів, що їх концентровано підпорядковує талановитий художник головним чином для розкриття проблеми смерті; зрештою, ситуації зі смертю персонажу є, як правило, надто в новелі, завершально-вирішальними в руслі композиційного розгортання і здійснення.

Зрештою, «сюжет про смерть» у мистецтві сам по собі є найархетипнішим. Знаменита й, видається, нині ще сучасніша за своєю проблематикою, аніж у часи творення, за життя Григора Тютюнника новела «Поминали Маркіяна». Усе в ній дивовиж органічно пов'язане в естетично нероздільне єдине, що, здається, навіть реальніше самого

живого життя: і неповторно-колеритний характер Маркіяна — істине відкриття національної прози; і консервативно-простий сюжет смерті героя: «смерть то вона однакова для всіх», — сумовито зазначив колись Лев Толстой; і небачена у світах трагедія українського села в ХХ ст. — на цій то трагедії, немов на «глобальному хресті» і розіп'яте життя Маркіяна, життя — вкрай нужденне, і з того зле; і глибинно простежений прозаїком «процес спотворення», більше — калічення селянської душі сталінсько-тоталітарним режимом, а відтак і трагедія цього «плоду соціалізму», — нещасного, вивоюваного Маркіяна... Ясна річ, письменник не мав спромоги «викричати проблему» відкритим текстом — навіть смерть для селянина легша, простіша — аніж саме «життя» в соціалізмі! Якраз така філософія життя, безнастанно віруючись, проявляє себе в органічно-прозорих структурах новели «Поминали Маркіяна». І ще: система настільки спотворила характер головного персонажа — що його навіть не люблять рідні діти!.. А це — щось уже звище й страшніше трагедії: *«Ховали Маркіяна в полудень — без музики ховали і без попа. Над покійником ніхто не плавав, бо ніхто його за життя не любив: ні жінка, Стеха, весела й добра за вдачею, але зморена багаторотою сім'єю та Маркіяновими стусанами, ні родичі, ні односельці, ба, навіть діти, що тільки й зазнали від батька якоїсь витрішкатої, часто-густо безпричинної лайки та образливих, завжди неочікуваних ляпасів або ж палиці навкидки. Тому й лежав Маркіян у своєму останньому притулку неоплаканий, посеред гнітючої тиші й ледь чутного шепоту та зітхань — вуса йому прилипли кінцями до запалих щік, худе виснажене обличчя взялося воском, лише брови, як і при житті, були сердито зведені на переніссі, й тим, хто добре знав старого, здавалося, що він ось-ось підведеться і, виривавши наліті гнівом очі, крикне одразу на всіх: «Порядок треба знать» [2, с.106].*

Необхідно зазначити, на наш погляд, надзвичайно присутне: попри свою «об'єктивну заданість» — смерть є смерть, — все-таки ці, здавалось би, стереотипно-матричні «архетипні сюжети», наприклад, у найвідоміших українських прозаїків кінця ХІХ — початку ХХ століття, абсолютно по-різному «індивідуалізовані» та обсервовані: у Василя Стефаника та в послідовників його школи (аж до Миколи Хвильового) такі сюжети експресіоністично напружені, динамічні й вибухові; в Михайла Коцюбинського — ніби «зважені» на «терезах» імпресіоністично-трагічного та колористично-музикального; в Юрія

Яновського та Олеся Гончара (й то, напевне, виразний вплив Лесі Українки) архетипні сюжети «про смерть» персонажів — яскраво неоромантичні: тут, навіть в трагічній кончині героя завжди присутній «елемент» краси, звічності, незнищенності та «посмертної надії»...

У Григора Тютюнника природа (онтологія), характер і «філософія» такого архетипного сюжету «із смертю» також означені яскравими індивідуалізованими візіями; вони на наше переконання, надзвичайно наближені до «філософії смерті» у Григорія Сковороди, до «екзистенціального порядку» на такий «архетипний сюжет» у народній казці. Смерть як ситуація, як «погранична, кризова подія», як сама трагічна кінецьність людини у прозі Григора Тютюнника — стоїчно-спокійна, «пантеїстично-розмита», бо створюється таке враження, коли вмирає герой Тютюнника, що він ніби розчиняється-розтає в природі, в довколишньому світі; смерть для багатьох персонажів прозаїка — навіть легша від того, неймовірно жорстокого життя, котре випало на їх трагічну долю.

Тож і мислить власну смерть Маркіян з новели «Поминали Маркіяна», як якусь буденну, селянську «роботу»: *«З того часу Маркіян занедужав і до самої смерті, либонь, ніколи все не згадував про порядок. Тільки одного разу, коли на відвідини до нього прийшов давній приятель Грицько Мантачечка, сказав тихо, ледве володаючи сухим язиком: «Смерті мені, Грицьку, не страшно... А от шкода чогось... Пожити користь, побачити, що воно за порядки будуть».*

«А звісно... — лагідно погодився Мантачечка і, щоб одвести хворого від думки про смерть, заговорив про інше: — А пам'ятаєш, Маркушо, оту ніч у тридцять п'ятому, що дуже вітряна вдалася? У-у... По всіх садках тоді тільки й чути було гуп-гуп, гуп-гуп. Яблука та груші падали. Визирне місяць з-за хмари, а в траві попід деревами білі токи від того плоду...» [2, с.114–115].

Давній приятель, Грицько, звісно, що підсвідомо «вдається» до картини «драми саду» в буревій: Мантачечка наче б стоїчно, поселянськи хоче «розважити» й притлумити стан Маркіяна: мовляв, усе і в природі, і в нас, — не вічне, а смертне, як оті плоди, зірвані шаленою бурею з дерев... (Символічно — що саме «той» буревій письменник хронологічно та «сюжетно розміщає» між 1933 і 1937-м, роками, такими смертельними для українського селянства. Он, виходить, — звідки життєва трагедія Маркіяна!)

Звісно, що архетипний, «прихований» сюжет, який групує довкола себе цілу систему символічного, ошліфовану часом і художнім мисленням того чи іншого етносу, і митець, відкриваючи такий сюжет, частково зберігає і традиційну символіку, але водночас обов'язково вводить в її ряди відкриті ним, глибоко індивідуалізовані структури символічного, метафоричного, лексемного.

Що «естетично оживлює», новатизує і робить дійсно неповторним здавалось би, такий споконвічно-традиційний, архетипний сюжет — смерть селянина — у новелі Гр.Тютюнника «Поминали Маркіяна»?

Без сумніву, це — новітній філософський «кут зору» автора, сам характер Маркіяна — як дійсно велике художнє відкриття; неповторні зображально-виражальні засоби, притаманні тільки поетиці й таланту Григора Тютюнника.

Тому і сюжет смерті Маркіяна — це дійсно той «концептуальний ключ», що дає змогу нам відкрити потаємну браму до Вавилону катастрофи нашого селянства і всієї України у ХХ столітті. Тут сюжет — одна із надзвичайно значущих (аж до переростання в символ!) ліній та іпостасей національної і такої трагічної історії народу. Адже архетипне — дзеркало ментального духу й частка національної історії.

Такі вельми значущі відрізки національної історії, її духовно-архетипні згустки та «гнізда», що до пори до часу затаєні в колективній підсвідомості, але відкриті великим художником і втілені ним у структури художніх творів, надзвичайно концептуально «заряджені»; вони часто наближені до відкритих ідеологем; їх «філософські лінії» та «ключові вузли» часто збігаються із також «концептуалізованим рухом» загальної композиції: адже, як правило, концептуальне отримує композиційне оформлення.

Разом із тим і сам характер Маркіяна надзвичайно концептуалізований (власне, тут характер і є першоджерелом і сюжету, і конфлікту новели): адже цей персонаж — буквально «ходяча, жива ідеологема»: герой, у повному розумінні цього слова, «отруений» і під-тоталітарною, сталінською, на межі манії ідеєю «залізного порядку» у всім і вся. Якраз у причину цього в очах села, яке іще не втратило до кінця здорового, природнього глузду та власної, бувшої у століттях самоцінності й самоповаги, Маркіян стає об'єктом всезагального насміху, кпинів, їдучої іронії, навіть з боку рідних дітей; стає ніби частиною і об'єктом напівабсурдного, «тоталітарно-трагічного карнавалу».

Зовсім інші варіації, мотиви та духовну сутність несе в собі архетипний сюжет смерті персонажу в новелі Тютюнника «Три плачі над Степаном» (адже Степан — цілковита «антитеза» Маркіяну); а сюжет оповідання «Вуточка» «генетично» надзвичайно тісно пов'язаний із численними фольклорними джерелами про забуту синами матір.

Ганна, по-вуличному «Вуточка», повільно сліпне-вмирає, — саме зі своєї покинутості й забутості рідними синами-манкуртами, які, також зрусифіковані, служать у чужому, імперському війську. І, видається, не існує у світі більш самотньої істоти, як ота трагічна Ганна! Мати — забута синами, і світом, і видається самим Богом! Одне тільки сонце (та ще оси, що влітку злітають до господи жінки) любить стару. Сонце і «поставить свій хрест» у мить смерті над Вуточкою. Знову ж таки персонаж наче і не вмирає — а пантеїстично розтає у звичній матері рідної природи... *«Потім солдат (він «привіт» і «гостинців» привіз від далеких синів. — О.Л.) пішов. А Вуточка ще довго сиділа самотиною у напівтемній хаті і вперше за багато років відчула, як усе її тіло наливається незнайомою досі зморюю і немовби терпне.*

Та ось, нарешті, сонце сіло так низько, що зазирнуло в бабині вікна, ласкавенько полоскотало старій щоку, зогріло темні прожилки на руках і сховалося за річкою, поставивши над Княжою Слободою високий рожевий стовп» [2, с.121].

Архетипні сюжети зі смертями (фізичними, духовними, моральними...) трагічно прозираються і переповнюють повісті Григора Тютюнника «Облога», «Климко», «Вогник далеко в степу», надто у творі «Облога», де так гостро поставлено письменником одну із найстрашніших проблем людства: дитина — і війна, дитина — і смерть... Саме в цій повісті відчувається «архетипне відлуння» біблійного сюжету про втечу Матері Божої і Йосипа із Христом-немовлям до Єгипту від меча Ірода... Тільки малий Харитон у повісті «Облога» вимушений протягувати сам себе, метаючись серед кривавих пил війни, межі двох армій і двох фронтів.

Митців ХХ століття цікавили переважно соціальні передумови смерті або індивідуальні смисложиттєві питання буття, які нерідко передбачають негативне самозаперечення. У прозі Григора Тютюнника мотив смерті з усіма автобіографічними конотаціями виявляється і на рівні тексту, і на рівні підтексту, що дає змогу трактувати цей мотив як центральний у його творах.

Література

1. Денисюк І. Розвиток української прози ХІХ — поч. ХХ ст. / І. Денисюк. — К. : Вища школа, 1981. — 275 с.
2. Тютюнник Гр. Твори / Гр. Тютюнник. — К. : Молодь, 1984. — Книга 1. — 327 с.
3. Фізер І. Критика літературна / І. Фізер // Сучасність. — 2000. — № 9. — С. 86–89.
4. Шестак Л. А. Русская языковая личность: коды образной вербализации тезауруса : монография / Л. А. Шестак. — Волгоград : Перемена, 2003. — 312 с.

References

1. Denisjuk I. (1981), Development of Ukrainian prose XIX — beg. XX cen., Kiev, High school, 275 p.
2. Tutunnik Gr. (1984), Works, Ch. 1, Kiev, Youth, 327 p.
3. Fizer I. (2000), Literature Criticism, Contemporary, No.9, pp. 86–89.
4. Shestak L. A. (2003), Russian language personality: codes of figurative verbalization of the thesaurus: monograph, Volgograd, The Change, 312 p.

ЛИХАЧОВА Олеся Анатолієвна

кандидат філологічних наук, приват-доцент кафедри української та зарубіжної літератур, ГУ «Южноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вулиця Старопортофранківська, 26, Одеса, 65020, Україна;
тел.: 0671036085; e-mail: f0rstar@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0002–8616–4713

Анотація. В статті розглядається мотивний аналіз в творчестві Гр. Тютюнника. Актуалізується зв'язок мотиву і сюжету. Діється акцент на екзистенціальному мисленні автора. **Ціль** дослідження — прослідити вплив літературної епохи особливості формування і розвитку образу смерті в новеллах Гр. Тютюнника. **Об'єктом** дослідження являється ряд танатологічних мотивів (смерть, самоубийство і т.д.) в літературі неореалізму. **Предметом** дослідження являється образ смерті в малій прозі українського письменника Григора Тютюнника. Згідно цілі були визначені наступні **завдання**: дослідити літературний фон творчості письменника; визначити значення танатологічних образів для літератури епохи неореалізму; прослідити особливості формування концепта «смерті» в новеллах автора. Письменників ХХ століття цікавили переважно соціальні передумови смерті або індивідуальні смисложиттєві питання буття,

которые нередко предусматривают негативное самоотрицание. В прозе Григора Тютюнника мотив смерти со всеми автобиографическими коннотациями проявляется и на уровне текста, и на уровне подтекста, что позволяет трактовать этот мотив как центральный в его произведениях. Архетипные сюжеты со смертями (физическими, духовными, моральными...) трагически просматриваются и переполняют повести Григора Тютюнника, где так остро поставлена писателем одна из самых страшных проблем человечества: ребенок — и война, ребенок — и смерть.

Ключевые слова: концепт, мотив, архетипный сюжет, экзистенция.

Likhacheva O. A.

PhD, Associate Professor Department of Ukrainian and Foreign Literatures Chair
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Staroportofranlivskaya St. 26, Odessa 65020, Ukraine;
Phone.: 0671036085; e-mail: f0rstar@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0002–8616–4713

Summary. The article deals with the problems of the motive analysis in stories of Gr. Tutunnik. The article summarizes the connection between the motive and the plot. The accent is made on existential outlook of the author. The **purpose** of the research is to trace the influence of the literary period of peculiarities of the formation and development of the image of death in the novels of Tutunnik. The **object** of the study is a series of thanatological motives (death, suicide, etc.) in the literature of neo-realism. The **subject** of the study is the image of death in the small prose of the Ukrainian writer Grigor Tutunnik. According to the goal, the following **tasks** were determined: to investigate the literary background of the writer's work; to determine the meaning of thanatological images for the literature of the neo-realism; to trace the peculiarities of the formation of the concept of «death» in the novels of the author. Writers of the twentieth century were mainly interested in the social preconditions of death or individual meaningful questions of being, which often provide for negative self-negation. In Grigor Tutunnik's prose, the motive of death with all autobiographical connotations is manifested both at the level of text and at the level of subtext, which allows to interpret this motive as central in his works. Archetypal plots with deaths (physical, spiritual, moral...) are tragically discerned and overwhelm the stories of Grigor Tutunnik, where one of the most terrible problems of mankind is so sharply posed by the writer: the child — and the war, the child — and death.

Key words: concept, motive, archetypal plot, existence.

УДК 811.161.2'373.21

МОСУР Оксана Сергіївна

аспірант кафедри української мови ім. проф. І. Ковалика
Львівського національного університету ім. І. Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580

МІКРОТОПОНІМИ САМБІРСЬКОГО ЦИРКУЛУ НА -ІВК(А) КІНЦЯ XVIII — ПОЧАТКУ XIX СТ.

Анотація. У статті розглядаються особливості творення історичної мікротопонімії на -івк(а) Самбірського циркулу наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Циркул — адміністративно-територіальна одиниця тогочасної Галичини. Територія Самбірського циркулу сьогодні — це 412 населених пунктів (міст, сіл, містечок, хуторів), які займають значну територію Львівської області. Історичні найменування мікрооб'єктів зафіксовані на сторінках Йосифінської (1785–1788) і Францисканської (1819–1820) метрик — перших поземельних кадастрів Галичини. **Метою** статті є аналіз способів творення та твірних баз мікротопонімікону на -івк(а). **Об'єктом** дослідження є назви малих географічних об'єктів Самбірського циркулу. **Предметом** дослідження — найменування на -івк(а). Ми розглядаємо історичну онімію у взаємозв'язку із тогочасною антропонімією системою. **Описовий метод і методи** аналізу та систематизації були використані у роботі. **Сумуючи** вищесказане, можемо підкреслити, що назви мікрооб'єктів досліджуваного типу — кількісно значна група онімів. **Практична цінність** роботи полягає у поповненні фонду мікротопонімії новими онімними одиницями. **У результаті** розвідки були встановлені особливості творення назв мікрооб'єктів на -івк(а). Дослідження показало, що цей структурний тип мікротопонімів утворювався суфіксальним, лексико-семантичним способом та за допомогою лексикалізації приєднаникових конструкцій. Твірними базами онімів виявилися антропоніми і апелятиви. Встановлено, що суфікс -івк(а) виконував посесивну функцію при творенні мікротопонімів від прізвищевих назв.

Ключові слова: Йосифінська (1785–1788) метрика, Францисканська (1819–1820) метрика, Самбірський циркул, мікротопонім, суфікс -івк(а).

Важливим завданням ономастики сьогодні є вивчення історичної онімії, мікротопонімів зокрема. Цінним джерелом ономастичних досліджень є матеріали перших поземельних кадастрів Галичини, — Йо-

сифінської (1785–1788) та Францисканської метрик (1819–1820), – укладених за часів правління австрійських імператорів Йосифа II (1780–1790) та Франца I (1804–1835) (зберігаються у ЦДІА Львова, фонд 19 і 20 відповідно). У статті проаналізовано мікротопонімікон на матеріалі назв Самбірського циркулу. Циркул – адміністративно-територіальна одиниця підконтрольної Австро-Угорщині Галичини наприкінці XVIII – у XIX ст.

Метрики, «крім докладних даних про земельні ресурси маєтків і громад, детально аналізують стан і використання сільськогосподарських угідь» [3, с. 5], тому і містять багато назв малих географічних об'єктів.

У комплекс Йосифінської (1785–1788) та Францисканської метрик (1819–1820) входить значна кількість документів: сумарії, консигнації, специфікації, описи земельних границь населеного пункту, правила фасіювання нив та ін., проте найголовнішими є ґрунтові метрики поземельного прибутку, у яких «послідовно перелічуються всі земельні угіддя, розташовані в межах даної громади» [3, с. 11]. Внаслідок «виправлення Йосифінського кадастру» у 1819–1820 рр. виникла Францисканська метрика, у книгах якої «відображені зміни у приналежності ділянок, розмірах і якості земель, що сталися за час після виготовлення Йосифінських кадастрів» [3, с. 13]. Таким чином, оцінюючи економічну вартість галицьких земель, австро-угорська влада залишила цінну пам'ятку, яка уже не перший рік є джерелом мовознавчих, зокрема ономастичних, історичних, соціопографічних, сфрагістичних та інших студій.

З-поміж структурних типів мікротопонімікону Самбірського циркулу цікавим фактажем є найменування на -івк(а). Необхідність вивчення історичної мікротопонімії визначає **актуальність** проблеми. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше проведено аналіз назв мікрооб'єктів на -івк(а) кінця XVIII – початку XIX ст., вказано особливості їх творення.

Мета статті полягає в з'ясуванні механізму творення мікротопонімів на -івк(а). Об'єктом дослідження є мікротопонімія Самбірського циркулу. **Предметом** – найменування мікрооб'єктів на -івк(а). Відповідно до мети дослідження були використані такі **методи**: описовий метод, за допомогою якого було здійснено опис твірних баз онімів; метод аналізу та узагальнення отриманих результатів.

Подальшим напрямом розвідки ми визначаємо аналіз особливостей інших структурних типів мікротопонімії Самбірського циркулу.

На апелятивному рівні формант -іvk(a) утворює іменники від прикметників на -ов(ий) або дієслів на -ува(ти): дахівка «покрівля» < даховий; шнурівка «шнурок» < шнурувати [12, с. 83].

Л. Гумецька аналізує два погляди мовознавців щодо походження і функцій суфікса -овк(a) (> -іvk(a)) на онімному рівні: 1) Ф. Міклошич, Я. Карлович, О. Селіщев і В. Ташицький уважали топоніми на -овк(a) вторинними, такими, які виникли з назв на -ова, -ово, «коли з'явилася потреба поряд з існуючою оселею назвати нову, не обов'язково меншу, але пізнішу»; 2) на думку З. Штібера та І. Панькевича, топоніми з цим суфіксом могли не утворюватися від назв на -ова, а «безпосередньо від назв осіб та означати просто якусь невеличку оселю» [2, с. 44]. Вчена синтезує дві точки зору і підсумовує, що передумовою виникнення назв на -іvk(a) на найдавнішому етапі були найменування на -овь, -ова, -ово, але пізніше цей зв'язок стерся і суфікс почав сприйматися як топонімний формант, «внаслідок чого стало можливим утворення місцевих назв за допомогою суфікса -овк(a) безпосередньо від назв осіб» [2, с. 45].

О. І. Гулик аналізувала мікротопоніми Північної Львівщини на -іvk(a) [1]. Ойконіми Тернопільщини цього типу в лінгвокультурологічному аспекті розглядала В. Котович [4]. В. Никонов вважає, що XVI–XVIII ст. — період активного творення ойконімів на -іvk(a) на території України та Росії [5, с. 73].

Схиляємось до думки, що кінець XVIII ст. — пік утворення мікротопонімів на -іvk(a). Доказом цього є значна кількість назв цього типу, зафіксованих у метричних книгах Самбірського циркулу. Ці оніми, вважаємо, утворювались суфіксальним способом від тогочасних антропонімів. П. П. Чучка стверджує, що «всі прізвища виникли з прізвицьк, у тому числі й із прізвицьк відапелятивних. Отже, шлях від апелятива до прізвища майже в усіх випадках пролягав через індивідуальне прізвицько» [цит. за: 10, с. 100]. М. Л. Худаш зауважує, що «масовий перехід колишніх прізвицьк у прізвища відбувався шляхом закріплення останніх у метрикальних книгах і дальшого вживання їх в уже прийнятій закостенілій, стереотипній формі у різних актах», а кінець XVIII ст. — «початковий період інтенсивної стабілізації даного процесу в Галичині» [10, с. 26], однак автор не повністю погоджується

із твердженням П. П. Чучки і зазначає, що «не можна вважати прізвишками прямі іменування по батькові, матері чи по інших особах, так само не можна розглядати як прізвиська і самі апелятивні іменування, різні атрибутивні окреслення типу Іван гуменний <...>, якщо справді ці люди названі саме за професією або заняттям» [10, с. 100]. Про прізвище у сучасному його розумінні можна говорити, починаючи із 30-х років ХІХ ст., для історичної ж антропонімії вчені пропонують термін «прізвищева назва» [9, с. 6; 10, с. 26, 29, 100, 108, 131, 132, 134].

Мікротопоніми Самбірського циркулу на -івк(а) утворювалися суфіксальним способом від прізвищевих назв, які формувалися від онімів та від апелятивів.

1) Відонімними утвореннями вважаємо такі мікротопоніми:

Антонівка: Antoniówka (Остр, ЙМ, 19зв) → Antoniówka (Остр, ФМ, 19зв) < Антон [8, с. 37] + -івк(а).

Борисівка: Borysówka, лук. (Хлопч, ЙМ, 31зв) < Борис [8, с. 51] + -івк(а).

Василівка: Wasylówka, п. (КонКор, ЙМ, 26зв) < Василь [8, с. 60] + -івк(а).

Гаврилівка: Nawryłówka, п. (ГаїНиж, ЙМ, 10 зв), пуст. (Комарник, ЙМ, 45зв) < Гаврило [8, с. 77] + -івк(а).

Гарасимівка: Harasymówka, гр. (Заділ, ЙМ, 15зв) < Гарасим [8, с. 83] + -івк(а).

Германівка: Hermanówka, м. (Береж, ЙМ, 28 зв) < Герман [8, с. 88] + -івк(а).

Грицівка: Grycówka, п. (ВолБл, ЙМ, 23 зв), Нгусувка, пуст. (Сливн, ЙМ, 39зв) < Гриць(о) [8, с. 94] < Григорій [8, с. 93] + -івк(а).

Гмитрівка: Gmytrówka, п. (Голов, ЙМ, 188 зв) < Гмитро < Дмитро [8, с. 107] + -івк(а).

Данилівка/Дацівка: Danyliówka, н. (Залок, ЙМ, 66зв) → Daniłowka, н. (Залок, ФМ, 83зв); Daciówka, поля (Завадк, ЙМ, 94зв) (Завадк, ФМ, 73зв) < Данило, Даць(о) [8, с. 99–100] + -івк(а).

Іванівка/Вашківка/Іванківка/Івашківка/Іванцівка: Iwanówka, п. (БенВиш, ЙМ, 46 зв); Waszkówka, пуст. (Радл, ЙМ, 37зв); Iwankówka, пуст. (Сливн, ЙМ, 41зв); Iwaszówka, гр. (ІльнКор, ЙМ, 232зв); Jwanciówka, пуст. (Тарн, ЙМ, 45 зв) < Іван; *Вашко, Іванко, Івашко, *Іванцьо (< Іван) [8, с. 143–145] + -івк(а), хоч *Вашко < Василь [11,

с. 113]; **Янівка/ Яниківка/ Янківка/ Янушівка/Яхнівка**: Janowka, л. (КонСем, ЙМ, 39зв) (КонСем, ФМ, 34зв); Januwka, п. (КонСем, ЙМ, 28зв); Janikowka, пуст. (Зв, ЙМ, 3зв) (Зв, ФМ, 3зв); Jankowka, п. (Лан, ЙМ, 14зв), п., лук. (Лан, ФМ, 33зв); Januszuwka, пуст. (Ольш, ЙМ, 160зв); Jachnowka, пуст. (Комарник, ЙМ, 45зв) < Ян; Яник, Янко, *Януш (польський варіант імені), *Яхно (< Ян < Іван) [8, с. 415–416] + -івк(а).

Ігнатівка: Ignatowka, г. (ЛьнКор, ЙМ, 28зв) // Ichnatowka, г. (ЛьнКор, ЙМ, 229зв) < Ігнат [8, с. 90] + -івк(а).

Іллівка: Powka, пуст. (Буков, ЙМ, 71) < Ілля [8, с. 151] + -івк(а).

Климівка/Климківка: Klimowka, п. (Комарник, ФМ, 17зв), пот. (ЯблНиж, ЙМ, 69зв); Klimkowka, п. (БілВел, ЙМ, 296зв) < Клим; Климко (< Клим [8, с. 177] або Климентій [8, с. 178]) + -івк(а).

Кузьмінівка/Козмівка/Кузівка: Kuzminowka, н. (Головс, ЙМ, 20 зв) Kozmowka, п. (ВолБл, ЙМ, 16 зв); Kuziwka, н. (ЯсС, ЙМ, 40зв) (ЯсС, ФМ, 85зв) < Кузьмин [6, с. 553]; Козма, Кузь(о) < Кузьма [8, с. 185] + -івк(а).

Костівка: Kostiuwka, п. (Доброг, ЙМ, 63 зв) (Доброг, ФМ, 73 зв) < Кость(о) < Константин [8, с. 182] + -івк(а).

Курилівка: Kuryłowka, н. (Гум, ЙМ, 81 зв), Kuryłowka, пуст. (Тарн, ЙМ, 44 зв) < Курило [8, с. 174] < Кирило [8, с. 173] + -івк(а).

Макарівка: Makariwka, пот. (Шмч, ЙМ, 18зв) < Макар [8, с. 205] + -івк(а).

Мареничівка/Маринчівка/Марунчаківка/Марунчівка: Marunczowka, пуст. (Головс, ЙМ, 5зв); Marunczowka, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 63зв); Marunczakowka, пуст. (Чап, ЙМ, 25зв); Marunczowka, пуст. (Чап, ЙМ, 7зв) (Чап, ФМ, 9зв) < Маренич (пор. [6, с. 652]) (< Марена + -ич); Маринка; Марунчак (пор. [6, с. 657]) (< Марунка + -ак); Марунка < Марія [8, с. 212–213] + -івк(а).

Мартинівка/Мартинківка: Martynowka, пуст. (Ольш, ЙМ, 56зв); Marcinkowka, пас. (Мита, ЙМ, 31зв) < Мартин; Мартинко (< Мартин) [8, с. 217] + -івк(а).

Матюшівка/Мацівка/Мацеївка/Мацківка/Митіївка: Matuiszowka, пуст. (Чап, ЙМ, 3зв); Maciowka, л. (КонСем, ЙМ, 80зв) → Maciejowka, л. (КонСем, ФМ, 34зв); Maskowka, гор. (Загір, ЙМ, 7зв) (Загір, ФМ, 13зв), пуст. (Чиш, ЙМ, 44зв); Mutyiwka, п. (ВисНиж, ФМ, 18зв) < Матюх, Маць(о), Мацей, Мацко, Митій < Матвій [8, с. 220] + -івк(а).

Миколаївка: Mikołajowka nad Stawem pod Brzezina, лан (Хлів, ФМ, 83 зв) < Миколай [8, с. 231] < Микола [8, с. 229] + -івк(а).

Михайлівка/Михівка/Міськівка: Michałowka, дв. (КонСем, ЙМ, 7зв); Mihiwka, пот. (Івашк, ФМ, 70зв); Miskowka, пуст. (Чап, ЙМ, 6зв) < Михайло; Мих(а), Місько (< Михайло) [8, с. 236–238] + -івк(а).

Павлівка: Pawłowka, пуст. (Лан, ЙМ, 14зв) // Pawłowska, п. (Лан, ЙМ, 21зв) (Лан, ФМ, 33зв), лук. (Лан, ФМ, 46зв) < Павло [8, с. 278] + -івк(а).

Парашівка: Paraszowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 3зв) < Параха < Парасковія [8, с. 287] + -івк(а).

Петриківка: Petrykowka, п. (Комарник, ФМ, 19зв) < Петрик < Петро [8, с. 292–293] + -івк(а).

Романівка: Romanowka, п. (Короп, ЙМ, 7зв), (Ліб, ЙМ, 4зв), пуст. (БенВиш, ЙМ, 124 зв), (Ліб, ЙМ, 10зв) < Роман [8, с. 315] + -івк(а).

Саваринівка: Sawarynowka, дв. (ВисВиж, ФМ, 109зв) < Саварин < Северин [8, с. 329] + -івк(а).

Сенівка/Шимонівка: Seniowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70зв) (Буков, ФМ, 40зв); Szymonowka, гр. (Бистр, ЙМ, 35зв) < Сень(о), *Шимон < Семен [8, с. 331–332] + -івк(а).

Сидорівка: Sydorowka, п. (Вист, ЙМ, 4зв), пуст. (Буков, ЙМ, 71), ф. (ВолРайн, ЙМ, 11 зв) < Сидор [8, с. 336] + -івк(а).

Тарасівка: Tarasowka, п. (Голов, ЙМ, 311 зв) (Голов, ФМ, 313 зв) < Тарас [8, с. 355] + -івк(а).

Тимківка: Tymkowka, пуст. (Радл, ФМ, 26зв) < Тимко < Тимофій [8, с. 360–361] + -івк(а).

Федорівка/Федонівка: Fedorowka, н. (Кавськ, ФМ, 172зв), Fedurówka, н., лук. (Летн і Мон Летн, ФМ, 118зв); Fedoniwka, поля, пас-ша (Комарник, ЙМ, 4), Fedoniowka, пуст. (Берез, ЙМ, 12 зв) < Федор, Федоньо < Федір [8, с. 374–375] + -івк(а).

Юрківка: Jurkowka, пуст. (Сливн, ЙМ, 55зв) < Юрко < Юрій [8, с. 408–409] + -івк(а).

Якимівка: Jakimowka, дол. (Колп, ЙМ, 77) < Яким [8, с. 412] + -івк(а).

Яремківка: Jaremkuwka, пуст. (Ольш, ЙМ, 58зв) < Яремка/Яремко < Ярема [8, с. 417] + -івк(а).

2) Відапелятивними утвореннями уважаємо такі мікротопоніми:

Баранівка: Baranowka, п. (Комарник, ФМ, 36зв) < Баран + -івк(а) < баран — «1. Самець вівці; 2. Про нерозумну, слабодуху людину» [7, т. 1, с. 103].

Березівка: Berezowka, н., лук. (Більч, ЙМ, 74зв) (Більч, ФМ, 181зв) < Береза + -івк(а) < береза — «лісове білокоре дерево з тоненьким довгим гіллям і серцевидним листям» [7, т. 1, с. 160].

Борщівка: Borszczowka, пуст. (Буков, ЙМ, 71) < Борщ (пор. [6, с. 93]) + -івк(а) < борщ — «рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додатком картоплі та різних приправ» [7, т. 1, с. 222].

Бугайівка: Buhajowka, п. (Бил, ЙМ, 26 зв), н. (Бил, ЙМ, 61 зв) (Бил, ФМ, 38 зв) < Бугай + -івк(а) < бугай1 — «некастрований племінний бик» або бугай2 — «нічний болотяний птах з родини чапель» [7, т. 1, с. 246].

Бучаківка/Бушаківка: Buczakowka, п. (Буков, ЙМ, 30зв) → Buszczakowka, п. (Буков, ФМ, 39зв) < Бучак (пор. [6, с. 121]), Бушак (пор. [6, с. 122]) + -івк(а) < бук — «листяне дерево з гладкою сірою корою і міцною деревиною» [7, т. 1, с. 251].

Волошинівка: Woloszynowka, н. (Кайз, ЙМ, 87 зв) < Волошин (пор. [6, с. 167]) + -івк(а) < волошин — «волох» [7, т. 1, с. 734].

Воронівка: Woroniwka, пол. (Кривк, ЙМ, 3зв) < Ворона + -івк(а) < ворона — «1. Хижий птах із чорним або сірим пір'ям що живе на деревах поблизу населених пунктів; 2. Про неухважну людину» [7, т. 1, с. 740].

Гадяківка: Gadiakowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 6зв) < Гадяк (пор. [6, с. 180]) + -івк(а) < гад — «1. Земноводна тварина або плазун; 2. Про огидну, підступну людину» [7, т. 2, с. 9].

Грабівка: Grabowka, л. (НовСел і Свин, ЙМ, 66зв) < Граб (пор. [6, с. 241]) + -івк(а) < граб — «листяне дерево або кущ родини березових з гладенькою сірою корою» [7, т. 2, с. 150].

Держаківка: Derżakowka, пуст. (Глуб, ФМ, 29 зв) < Держак (пор. [6, с. 295]) + -івк(а) < держак — «деталь предмета (ручного інструмента, зброї і т. ін.), за яку його тримають» [7, т. 2, с. 248].

Довгунівка: Dołhuniwka, пуст. (Головс, ЙМ, 5 зв) < Довгун (пор. [6, с. 320]) + -івк(а) < довгий — «високий на зріст (про людину)» [7, т. 2, с. 330].

Дубівка: Dubowka, пуст. (Буков, ФМ, 12зв) < Дуб + -івк(а) < дуб — «багаторічне листяне дерево з міцною деревиною та плодами — жолудями» [7, т. 2, с. 428].

Дяківка: Dziakowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70) < Дяк (пор. [6, с. 348]) + -івк(а) < дяк — «служитель православної церкви, що допомагає священнику під час богослужіння; псаломщик» [7, т. 2, с. 450].

Жуківка: Zukowka, п. (Михн, ЙМ, 158зв) < Жук + -івк(а) < жук — «1. Комаха ряду твердокрилих, в якій верхні тверді крила захищають нижні прозорі крила, за допомогою яких літають; 2. Про пронозливу, шахрайовату, хитру людину» [7, т. 2, с. 546].

Казанівка: Kazanowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70зв) < Казан + -івк(а) < казан — «1. Металева переважно округлої форми посудина (звичайно з відкритою верхньою частиною) для варіння їжі, кип'ятіння води тощо; 2. Про голову людини» [7, т. 4, с. 69].

Качорівка: Kaszowka, п. (ЛюбМал, ЙМ, 4зв) < Качор (пор. [6, с. 449]) + -івк(а) < качор, качур — «самець качки; селезень» [7, т. 4, с. 124].

Ковалівка: Kowalowka, пуст. (Зв, ЙМ, 9зв) < Коваль (пор. [6, с. 481]) + -івк(а) < коваль — «майстер, що куванням обробляє метал, виготовляє металеві предмети» [7, т. 4, с. 202]

Когутівка: Kogutowka, н. (ЛяшкЗав, ЙМ, 55зв) (ЛяшкЗав, ФМ, 40зв) < Когут + -івк(а) < когут — «півень» [7, т. 4, с. 207].

Костурівка: Kosturowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 6зв) < Костур (пор. [6, с. 523]) + -івк(а) < костур — «груба палиця часто з загнутим верхнім кінцем; ціпок» [7, т. 4, с. 308].

Куликівка: Kulikowka, п. (Загір, ЙМ, 10зв) (Загір, ФМ, 9зв) < Кулик + -івк(а) < кулик — «невеликий болотяний птах з довгими ногами та довгим дзьобом» [7, т. 4, с. 390].

Кулішівка: Kuliszowka, пуст. (Радл, ФМ, 26зв) < Куліш (пор. [6, с. 557]) + -івк(а) < куліш — «густий суп (звичайно з пшона)» [7, т. 4, с. 391].

Мельниківка: Mielnikowka, п., пуст. (Судк, ЙМ, 43зв) < Мельник (пор. [6, с. 676]) + -івк(а) < мельник — «власник млина або той, хто працює в млині; мірошник» [7, т. 4, с. 671].

Попівка: Popiwka, п. (Шмч, ЙМ, 98зв) < Поп (пор. [6, с. 847]) + -івк(а) < піп — «духовне звання у православної церкви, середнє між єпископом і дияконом» [7, т. 6, с. 538].

Райтарівка: Raytarowka, п. (Ліб, ЙМ, 10зв) < Райтар (пор. [6, с. 879]) + -івк(а) < райтар, рейтар — «переважно найманий солдат важкої кавалерії у Західній Європі XVI — XVII ст.» [7, т. 8, с. 492].

Смереківка: Smerekowka, лук. (Нед, ЙМ, 41зв) (Нед, ФМ, 27зв) < Смерека + -івк(а) < смерека — «багаторічне вічнозелене хвойне дерево з конусоподібною кроною; ялина звичайна» [7, т. 9, с. 397].

Сороківка: Sorokuwka, п. (Ятв, ЙМ, 13зв) < Сорока + -івк(а) < со-рока — «1. Лісовий птах родини воронових з довгим хвостом і чорно-білим пір'ям, що видає характерні звуки — скрекотіння; 2. Про надмірно балакучу людину» [7, т. 9, с. 463].

Фурманівка: Furmanowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70) < Фурман (пор. [6, с. 1110]) + -івк(а) < фурман — «візник» [7, т. 10, с. 655].

Чижівка: Czyżowka, пот. (Мохн, ЙМ, 12зв) (Мохн, ФМ, 14зв) < Чиж + -івк(а) < чиж — «Невеликий співучий птах родини в'юркових» [7, т. 11, с. 322].

Шпаківка: Szpakowka, п. (Дубан, ЙМ, 61зв) < Шпак (пор. [6, с. 1217]) + -івк(а) < шпак — «невеликий перелітний співучий птах ряду горобиних з коротким хвостом, прямим дзьобом і великими крильми» [7, т. 11, с. 513].

Щурівка: Szczurówka, пуст. (Берез, ЙМ, 14 зв) < Щур (пор. [6, с. 1235]) + -івк(а) < щур — «те саме, що пацюк» [7, т. 11, с. 611].

Ястрибівка: Jastrzybowka, поля (Нед, ЙМ, 35зв) (Нед, ФМ, 25зв) < Ястріб, Яструб (пор. [6, с. 1258]) + -івк(а) < ястріб, яструб — «хижий птах з коротким гачкуватим дзьобом, гострими загнутими пазурами, що водиться в лісах різних частин світу» [7, т. 11, с. 658].

Мікротопоніми Баранівка, Березівка, Бугаївка, Воронівка, Дубівка, Жуківка, Когутівка, Куликівка, Смереківка, Сороківка, Чижівка можуть походити і від імен (пор. Баран [11, с. 44–45], Береза [11, с. 48], Бугай [11, с. 86], Ворона [11, с. 117], Дуб [11, с. 178], Жук [11, с. 190], Когут [11, с. 204], Кулик [11, с. 211], Смерека [11, с. 325], Со-рока [11, с. 326], Чиж [11, с. 261]).

З-поміж значної кількості онімів на -івк(а) зафіксовано приклади, які засвідчують процес «живого» безпосереднього творення мікротопонімів від прізвиськових назв за допомогою суфікса -івк(а) переважно наприкінці XVIII ст. Ці яскраві зразки збережено на сторінках книг ґрунтового прибутку Йосифінського кадастру сіл Ракови, Лютовиськ і Ляшок Мурованих. Принцип запису такий: спочатку писар подає назву земельного угіддя (переважно це назва поля) чи обійстя, а поряд — його власника (власників): **Kozikowka** — Тумко **Koziak** (Пак, ЙМ, бзв); **Warcholowka** — Michał **Warchola** (Пак, ЙМ, бзв); **Figurówka**

Pole — Hrynko **Figura** ad № 47 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Pacalikowka** Fedio **Pacalik** po drogę № 50 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Chajowka** Andrzej **Chay** po drogę № 52 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Staszczakowka** Tomko **Staszczak** ad № 55 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Czaykowka** Tymko Malecki ad № 60, Marko **Czayka** ad № 61 (Рак, ЙМ, 19зв); Pole **Szutanowka** — Stefan **Szutan** ad № 75, Iwan **Szutan** ad № 72 (Рак, ЙМ, 20зв); W Polu **Szostowka** — Jasko **Szostak** koło Panskiego Lanu Pod Dębek zwanego ad № 71 (Рак, ЙМ, 21зв); **Kuszykowka** Dacko **Kuszyk** przy Poswięconym Gruncie (Рак, ЙМ, 13зв); Mikitowka Jwan Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → **Mikitywka** Mikityn Jacku y Dacko **Mikityn** (Лют, ФМ, 14зв); **Chajowka** Anton **Chay** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Chajowka** **Chay** Stach y Iwan (Лют, ФМ, 14зв); **Podolkowka** Chnat **Podolka** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Podolkowka** Pustka **Podolka** Iwan używa (Лют, ФМ, 14зв); **Nikolowka** **Nikoła** Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → Mikołuwka Malchewicz Iwan y Baranik Jacko (Лют, ФМ, 15зв); **Walachowka** Stefan Walach (Лют, ЙМ, 9зв); **Chawalowka** Jurko Chawał (Лют, ЙМ, 9зв) → Chawalowka Dwors[ka] (Лют, ФМ, 16зв); **Warszakowka** Hruc **Warszak** (Лют, ЙМ, 10зв) → **Warszakowka** (Лют, ФМ, 17зв); Hnata **Konika** Pole ad № 38. Pustka **Konikowka** ad № 60 (ЛяшкМур, ЙМ, 23зв); Olexy **Szwedyka** ad № 46. Przytymze Pustka ad № 60 **Szwedykowka** (ЛяшкМур, ЙМ, 48зв). Ці назви є свідченням продуктивності суфікса -іvk(a) у творенні мікротопонімікону Самбірського циркулу із яскраво вираженою посесивністю.

Засвідчено випадки творення мікротопонімів, коли суфікс -іvk(a) додається до антропооснов, а не до цілої прізвищевої назви (пор.: **Malkowka** Pole — Hawryło **Malecki** do № 48 (Рак, ЙМ, 18зв); **Kowynczowka** Hrynio **Kowynski** (Лют, ЙМ, 10зв) → **Kowynczowka** (Лют, ФМ, 17зв); **Pacalowka** Jwan **Paculak** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Pacalowka** **Pacala** Wasko y Paclawski ad № 42 (Лют, ФМ, 15зв); Pole **Petrowka** Fedio Petryszyn po drogę № 49 (Рак, ЙМ, 18зв)). Уважаємо, що таке явище пов'язане із тим, що кінець XVIII — початок XIX ст. — період кодифікації, юридичного становлення прізвищевої системи Галичини, а для іменування тих самих осіб використовували кілька прізвищевих назв із варіацією суфіксів.

На жаль, не можемо простежити динаміку змін у мікротопонімії с. Ракови на -іvk(a) на поч. XIX ст., оскільки записи Францисканської метрики не збереглися. Проте у метриці с. Лютовиськ бачимо, що власник угіддя змінюється, а найменування залишається (пор:

Nikolowka Nikola Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → **Mikoluwka** Malchewicz Iwan у **Baranik Jacko** (Лют, ФМ, 15зв); **Chawalowka** Jurko **Chawal** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Chawalowka** Dwors[ka] (Лют, ФМ, 16зв)).

У с. Лановичах знаходимо запис, який підтверджує думку про те, що процес творення назв малих географічних об'єктів на -івк(а) триває і на початку ХІХ ст., але, як показує зібраний фактаж, це вже явище спорадичне: *Za Droga Machomeckiego Franciszka Organisty Chałupa. Do tezyze Organistowki Ogród pod № 81* (Лан, ФМ, 14зв).

Фіксуємо випадки, коли у метричних записах населеного пункту знаходимо землевласників, чиї прізвищеві назви можуть бути безпосередніми твірними базами мікротопонімів на -івк(а), однак у тексті пам'ятки вони вживаються не поряд: *Pole między Jartymowką у Pacalowką* (Рак, ЙМ, 12зв) (пор. Iwan **Pacala** (Рак, ЙМ, 12зв)); *Pustka Kowaliczkowka* (ПосФельшт, ЙМ, 36зв) (пор. Stefan **Kowaliczko** (ПосФельшт, ЙМ, 38зв)); *Pustka Bugierowka* (ПосФельшт, ЙМ, 28зв) (пор. Jan **Bugierowicz** (ПосФельшт, ЙМ, 28зв)); *Pustka Kutikowka* (ПосФельшт, ЙМ, 38зв) (пор. Petro **Kutiak** (ПосФельшт, ЙМ, 38зв)); *Pustka Maxantowka* (ПосФельшт, ЙМ, 45зв) (пор. Andrzej **Maxanty** (ПосФельшт, ЙМ, 45зв)); *Pustka Korynkowka* (ПосФельшт, ЙМ, 9зв) (пор. Konstanty **Korynko** (ПосФельшт, ЙМ, 9зв)); *Pustka Drozdowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Kazimierz **Drozdow[ski]** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Koprowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Marcin **Kopro[ski]** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Bagierowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Jan **Bagiera** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Kuprowka* (ПосФельшт, ЙМ, 6зв) (пор. Wojciech **Kuprowski** (ПосФельшт, ЙМ, 6зв)); *Pustka Otrębowka* (Лан, ФМ, 22зв) (пор. **Otręba** Mateusz (Лан, ФМ, 23зв)); *Pustka Rowinczakowka* (Чап, ЙМ, 32зв) (пор. Iwan **Rowinczak** (Чап, ЙМ, 32зв)).

Зафіксовано дві назви, утворені за допомогою лексикалізації при-іменникових конструкцій:

Заліснівка: Zalesnuwka, п. (Дубр, ЙМ, 79зв) (Дубр, ФМ, 128зв) < *Za Lesnuwką (пор. Za Szostowką, п. (Рак, ЙМ, 21зв)).

Підстечиківка: Pdstecikowka, п. (ВисНиж, ЙМ, 19зв) (ВисНиж, ФМ, 15зв) < *Pid stecikowką (пор. Pole Zadnie pod Pałanywką, п. (Поверг, ЙМ, 36зв)).

Фіксуємо мікротопоніми на -івк(а), утворені лексико-семантичним способом від апелятивів: **Dobrowka**, л. (Малп, Яс, ЙМ, 5), **Dombrowka**, луки (Поверг, ЙМ, 26зв) < дібровка — «те саме, що ді-

брова» [7, т. 2, с. 296], діброва — «листяний ліс на родючих ґрунтах, у якому переважає дуб» [7, т. 2, с. 296]; *Młynowka Czukiewska*, мльнв. (БерШл, ЙМ, 3), *Młynowka Straszowska*, мльнв. (БерШл, ЙМ, 3), *Młynowka*, пот. (ПосФельшт, ЙМ, 2зв), *Stara Młynowka*, млин. (Дереж, ФМ, 44 зв) < млинівка — «канал, яким іде вода із річки до млина» [7, т. 4, с. 764]; *Makiwka*, г. (ДнГол, ЙМ, 148 зв), п. (ДнГол, ЙМ, 149 зв) < маківка — «те саме, що вершина» [7, т. 4, с. 602].

Назви із суфіксом -овськ(ий) у записках 1785–1788 рр. трансформуються в оніми із формантом -івк(а): *Grunt Marynczowski*, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 62зв) → *Marynczowka*, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 63зв)). Фіксуємо випадки, коли мікротопоніми на -івк(а) змінюються найменуваннями на -щин(а) (*Sikowka*, лук., пуст. (Наг, ЙМ, 132зв) → *Sikowszczyzna*, лук., пуст. (Наг, ЙМ, 138зв)), -ов(а) (*Marunczakowka*, пуст. (Чап, ЙМ, 25зв) → *Pustka Marunczakowa*, пуст. (Чап, ФМ, 35зв)), -овськ(ий) (*Marcinkowka*, пас. (Мита, ЙМ, 31зв) → *Grunt Marcinkowski*, гр. (Мита, ЙМ, 31зв)).

Спостерігаємо не тільки варіацію суфіксів у назвах мікрооб'єктів, але й твірних баз — антропооснов: *Maciowka*, л. (КонСем, ЙМ, 80зв) → *Maciejowka*, л. (КонСем, ФМ, 34зв), *Malesiowka*, п. (Роп, ЙМ, 151зв) → *Meleszowka*, п. (Роп, ФМ, 172зв).

Аналіз мікротопонімів Самбірського циркулу на -івк(а) показав, що назви утворювалися: 1) суфіксальним способом (від прізвищевих назв); 2) лексико-семантичним способом; 3) за допомогою лексикалізації прийменникових конструкцій. Кінець XVIII ст. — період активного творення назв мікрооб'єктів із посесивною семантикою за допомогою суфікса -івк(а) від прізвищевих назв.

Література

1. Гулик О. І. Мікротопонімія Північної Львівщини (дериваційний тип на -івка) / О. І. Гулик // Студії з ономастики та етимології, 2009 / [редкол. : В. П. Шульгач (відп. ред.) та ін.] / НАН України, Ін-т укр. мови. — К. : Довіра, 2009. — С. 22–29.
2. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. / Л. Л. Гумецька. — К. : В-во АН УРСР, 1958. — 297, [1] с.
3. Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики: перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів / [склали: П. Пироженко, В. Сіверська; відповідальний редактор П. Захарчишина]. — К. : Наукова думка, 1965. — 353, [2] с.

4. Котович В. Ойконіми Тернопільщини на -івк(а): лінгвокультурологічний аспект / Віра Котович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. — Вип. I (27). — С. 175–183.
5. Никонов В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. — М. : Наука, 1965. — 179 с.
6. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ : у двох томах / Юліан Редько ; Наукове товариство ім. Шевченка. — Львів : [б.в.], 2007. — Т. 1. А–М. — 720 с.; Т. 2. Н–Я. — С. 721–1438.
7. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К. : Наукова думка, 1970–1980.
8. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк ; [відповідальний редактор І. М. Железняк] ; Національна академія наук України, Інститут української мови — К. : Довіра, 2005. — 508, [1] с.
9. Фаріон І. Д. Антропонімічна система Верхньої Наддністрянщини кінця XVIII–початку XIX ст. : (прізвищеві назви) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Ірина Дмитрівна Фаріон ; Львівський державний університет ім. І. Франка. — Львів : [б.в.], 1996. — 22 с.
10. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. — К. : Наукова думка, 1977. — 236 с.
11. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців : історико-етимологічний словник / Павло Чучка ; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». — Ужгород : Ліра, 2011. — 428, [1] с.
12. Łoś. J. Gramatyka polska. Część II. Słowotwórstwo / Jan Łoś. — Lwów — Warszawa — Kraków: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, 1925. — 336 s.

Скорочення

ЙМ — Йосифінська метрика, ФМ — Францисканська метрика, зв — зворот аркуша.

Г. — гора, гр. — ґрунт, дв. — двір, дол. — долина, л. — ліс, лук. — лука, м. — місце, мльн. — млинівка, н. — нива, пас. — пасовище, пас-ща — пасовища, п. — поле, пол. — поляна, пот. — потік, пуст. — пустка, ф. — фільварок.

References

1. Hulyk O. I. (2009) Microtoponymy of Northern part of Lviv region (derivation type -івка): Studies on onomastics and etymology, Kyiv, pp. 22–29.
2. Humet'ska L. L. (1958) The description of word-formation system of Ukrainian documents of XIV–XV centuries, Kyiv, 297, [1] p.

3. P. Pyrozhenko, V. Sivers'ka. (1965) Josyphinska (1785–1788) and Franciscanska (1819–1820) metrics: first cadasters of Galicia. Register of settlements, Kyiv, 353, [2] p.
4. Kotovych V. (2017) Ouyconyms of Ternopil region ending in -ivk(a): linguo-culturological aspect: Proceedings of TNPU, Vol. I (27), pp. 175–183.
5. Nikonov V. A. (1965) Introduction to toponymic, Moscow, 179 p.
6. Redko Ju. K. (2007) Dictionary of modern Ukrainian surnames: in 2 volumes, Lviv, 1438 p.
7. Bilodid I. K. (1970–1980) Dictionary of Ukrainian language: in 11 volumes, Kyiv.
8. Triyniak I. I. (2005) Dictionary of Ukrainian names, Kyiv, 508, [1] p.
9. Farion I. D. (1996) Anthroponymic system of Upper Naddnistriianshchyna in the end of XVIII–the beginning of XIX cc.: (surname onyms): Thesis, Lviv, 22 p.
10. Khudash M. L. (1977) From the history of Ukrainian anthroponymy, Kyiv, 236 p.
11. Chuchka P. P. (2011) Slavic personal names of Ukrainians: historical-etymological dictionary, Uzhhorod, 428, [1] p.
12. Los' J. (1925) Polish Grammar: Word formation, Krakow, 336 p.

МОСУР Оксана Сергеевна

*аспирант кафедри українського мовознавства ім. проф. І. Ковалька
Львівського національного університету ім. І. Франка,
ул. Университетская, 1, Львов, 79001, Украина;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580*

Аннотация. В статье рассматриваются особенности творения исторической микротопонимии на -ivk(a) Самборского циркула в конце XVIII–в начале XIX вв. Циркул — административно-территориальная единица Галичины. Территория Самборского циркула сегодня — это 412 населённых пунктов (мест, сел, хуторов), которые занимают значительную территорию Львовской области. Исторические названия микрообъектов зафиксированы на страницах Иосифинской (1785–1788) и Францисканской (1819–1820) метриков — первых кадастров Галичины. **Целью** статьи является анализ способов творения и творных баз микротопонимикону на -ivk(a). **Объектом** исследования являются названия малых географических объектов Самборского циркула. **Предмет** исследования — названия на -ivk(a). Мы рассматриваем историческую онимию у взаимоотношениях с антропонимийной системой. **Описательный метод и методы** анализа и систематизации были использованы в работе. **Подводя итог** вышесказанному, можем подчеркнуть, что названия микрообъектов этого типа — количественно значительная группа онимов. **Практическая ценность** работы состоит в пополнении фонду ми-

кروتонимии новыми онимными единицами. **В результате** были установлены особенности творения названий микрообъектов и функции суффикса *-ієк(а)*. Исследования показало, что этот структурный тип микротопонимов образовывался суффиксальным, лексико-семантическим способом и с помощью лексикализации предлоговых конструкций. Установлено, что суффикс *-ієк(а)* выполнял посессивную функцию в творение микротопонимов от фамильных названий.

Ключові слова: Йосифинская (1785–1788) метрика, Францисканская (1819–1820) метрика, Самборский циркул, микротопоним, суффикс *-ієк(а)*.

Oksana S. MOSUR

postgraduate of Department of Ukrainian Language
named after prof. I. Kovalyk, Lviv Ivan Franko National University,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79001, Ukraine;
tel.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580

Summary. It became necessary to investigate historical microtoponymy. The article is devoted to the analysis of peculiarities of creation of microtoponyms ending in *-ієк(а)* from the territory of Sambirskyy cyrkul. Cyrkul is an administrative-territorial unit of Galicia in the end of XVIII — the beginning of XIX cc. And nowadays the area of Sambirskyy cyrkul occupies 412 settlements (towns, villages, small towns, hamlets) of Lviv region. Historical names of micro objects are fixed in Josyphinska (1785–1788) and Francyscanska (1819–1820) metrics. These documents are first cadasters of Galicia. The **purpose** of the article is the analysis of ways of creation and creating bases of microtoponymy with formant *-ієк(а)*. The **object** is microtoponymy of Sambirskyy cyrkul. The **subject** is microtoponymy ending in *-ієк(а)*. We investigate names of micro objects in interconnection with historical (diachronic) anthroponymic system. The descriptive **method** and the **method** of analysis are used in the work. **Summing up**, microtoponyms ending in *-ієк(а)* are quantitatively significant group of onyms. The **practical value** of the work is considered in replenishment of microtoponymy by new onymic units. **As a result** of the investigation, the peculiarities of creation of onyms ending in *-ієк(а)* were studied. It was found out that these named were created via affixes (suffixes) and lexical-semantic way and via lexicalization of prepositional constructions. Anthroponyms and appellatives are creating bases of these onyms. Creating microtoponyms, suffix *-ієк(а)* implemented possessive function.

Key words: Josyphinska (1785–1788) metric, Francyscanska (1819–1820) metric, Sambirskyy cyrkul, microtoponym, suffix *-ієк(а)*.

УДК 81'373.21:659.131:316.774

НАСАКІНА Світлана Вікторівна

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української та іноземних мов Одеського державного аграрного університету,
вул. Канатна, 99, Одеса, 65039, Україна;
тел.: + 38 0972352381; e-mail: svetlana.15@meta.ua;
ORCID ID: 0000–0002–8288–0405

**ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНА ФУНКЦІЯ
ТОПОНІМІВ У РЕКЛАМІ ЛІКІВ**

Анотація. У статті порушується проблема функціонування топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів. **Метою** нашої розвідки є дослідження топонімії у рекламних текстах крізь призму виконуваних топонімами функцій. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) визначення функцій топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів; 2) аналіз особливостей інформаційно-рекламної функції в досліджуваному матеріалі. Розглянуто роль власних назв в рекламних текстах фармацевтичних препаратів. Доведено, що топоніми є важливим інформаційним джерелом, що сприяє розкриттю ідеї рекламного тексту. Створена досить умовно класифікація топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів, згідно якій представлені наступні групи: 1) хороніми; 2) ойконіми; 3) урбаноніми; 4) ороніми; 5) гідроніми. Виділено також номінативну, інформаційно-рекламну, сугестивну функції топонімів у дослідженому матеріалі.

Ключові слова: топонім, власні назви, фармацевтичні препарати, рекламні тексти, функції власних назв, інформаційно-рекламна функція.

У статті розглядаються особливості функціонування топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів. Увагу приділено інформаційно-рекламній функції. **Метою** статті є дослідження топонімії у рекламі ліків крізь призму виконуваних топонімами функцій. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) визначення функцій топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів; 2) аналіз особливостей інформаційно-рекламної функції в досліджуваному матеріалі. **Об'єктом** дослідження є онімний простір рекламних текстів. **Предмет** дослідження — топоніми у рекламних текстах фармацевтичних препаратів. Описовий **метод і методи** аналізу та систематизації були використані в роботі.

Станом на сьогодні існує значна кількість робіт, присвячених розгляду реклами з точки зору різних напрямів мовознавства. Сучасна ономастика робить істотний внесок у дослідження цього феномена. Глобальне поширення рекламних текстів, використання онімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів, а також їхній вплив на мову визначають **актуальність** порушеної проблеми. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше досліджено інформаційно-рекламну функцію топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів.

Особливості структурно-стилістичних, прагмалінгвістичних, психолінгвістичних, когнітивних, семіотичних, гендерних і лінгвокультурологічних аспектів рекламних текстів, окремі вербальні компоненти рекламних текстів (заголовка, слогана, товарного знака) вивчають науковці багатьох країн. Ряд сучасних досліджень присвячено вивченню алюзивних власних назв у рекламних текстах, ономастичному рекламного тексту [3; 6; 8]. Огляд наукової літератури, присвяченої функціонуванню онімів у рекламних текстах вказує на багатоаспектність цієї проблеми [3, с. 13]. Проте, незважаючи на значну кількість розвідок у галузі дослідження функціонування онімів у рекламних текстах, слід відзначити відсутність аналізу онімного простору рекламних текстів фармацевтичних препаратів у вітчизняному мовознавстві.

Вже у перших посібниках зі створення ефективної реклами стверджують, що для того, щоб переконати покупця придбати рекламований товар, необхідно насамперед привернути його увагу [1, с. 2]. Пізніше завдання реклами було відображено у відомій формулі AIDA, згідно з якою реклама повинна привернути увагу адресата, зацікавити рекламований товаром (послугою), спонукати придбати цей товар, тобто:

A — *attention* — привертання уваги до тексту

I — *interest* — утримання інтересу до змісту інформації

D — *desire* — порушення бажання мати пропонуване

A — *action* — спонукання до дії, тобто доведення до здійснення покупки [10, 491].

Для рекламного тексту фармацевтичних препаратів властива певна структура з відповідними елементами. Так, він створений згідно із загальними принципами побудови будь-якого рекламного тексту,

але, враховуючи специфіку фармацевтичної реклами, ми вважаємо, що в структурі рекламного тексту обов'язковим елементом повинно бути наявні рекламні реквізити, що містять адресні дані виробника, назву препарату й товарний знак, що засвідчує назву фірми виробника, підписи під ілюстраціями й коментарі (посилання на літературу). У зв'язку із цим у нашому дослідженні ми будемо орієнтуватися на таку структуру: **заголовок, слоган, основний текст** (реklamного твору), **ехо-фраза, рекламні реквізити, ілюстрації з підписами, товарний знак, коментарі**.

Способи реалізації інформації в рекламних текстах фармацевтичної спрямованості різні за характером: інформація про фірму-виробника, інформація про країну-виробника, назву лікарського препарату. Зазначимо, що топоніми у дослідженому матеріалі найчастіше зустрічаються у заголовку, основному тексті, рекламних реквізитах та у коментарях, наприклад:

Для тих, хто любить власні зуби
PresiDENT Effect-бальзам для ясен та слизової оболонки рота
Виробник: Betafarma S.p.A., Італія

Онімний простір будь-якого рекламного тексту містить у собі різні класи власних назв. Не стали винятком і рекламні тексти фармацевтичних препаратів. Зауважимо, що у онімному просторі рекламних текстів фармацевтичних препаратів топонімам — найменуванням географічних об'єктів — належить особливе місце, при чому всі вони є реальними найменуваннями. Беручи до уваги той факт, що ядро (статична частина) і периферія (динамічна частина) онімного простору рекламних текстів фармацевтичних препаратів у цілому відрізняються від онімного складу художніх, наукових та інших типів текстів, а власна назва у рекламному тексті набуває нових властивостей, вважаємо, що онімний простір різностильових текстів характеризується різним ступенем участі онімів і їх функцій.

Функцією власної назви називають виконання певної ролі відповідного призначення власної назви у мовленні [2, с. 187]. Як підклас іменника власна назва в мові виконує ті ж синтаксичні функції, що й загальна назва: граматичні функції підмета й додатка, лексичні функції: номінативну й частково семасіологічну. Російська дослідниця О. В. Суперанська вважала номінативну основною лексичною функцією власних назв та вказувала на понад 30 функцій влас-

ної назви у **мові**, але до власне мовних ономастолог віднесла тільки чотири: **комунікативну** (повідомлення, репрезентація); **апелятивну** (заклик, вплив); **експресивну** (виразну); **дейктичну** (вказівну) [9, с. 272–273].

Номінативна функція являє собою назву предмета (номінацію), а також виокремлення з ряду однотипних (диференціація) і позначення як єдиного у своєму роді (ідентифікація). Зазначимо, що видатний український ономастолог та засновник Одеської ономастичної школи Ю. О. Карпенко вважав, що всі інші функції власних назв, крім номінативної, факультативні й менш специфічні [5, с. 235]. У сучасному мовознавстві є значна кількість робіт, присвячених проблемам функціонування власних назв у засобах масової інформації, однак опрацювання ряду питань залишаються ще нерозв'язаними, зокрема особливості функціонування онімів у рекламних текстах.

Науковці основними функціями власних назв у рекламних текстах вважають **диференціальну**, **рекламну**, **експресивну** [7, с. 29–30], **текстотворчу** й **стилістичну** [3, с. 296]. Зауважимо, що поняття **рекламна** та **інформаційно-рекламна** у роботі вважаємо синонімічними. У рекламних текстах виявлено значну кількість топонімів, що виконують різні функції. Так, хоронім *Бельгія* у наступному рекламному тексті з одного боку презентує країну-виробника, тобто виконує **інформаційно-рекламну функцію**, а з іншого боку, скеровує асоціативний зв'язок з рекламованими ліками, тобто, в деякій мірі виконує **сугестивну** функцію, наприклад:

Бронхобрю

Бельгія

сироп від кашлю комплексної дії

для дітей і дорослих

Комбінація інформативності й експресії, стилістична й жанрова різноманітність, специфічний характер сугестивності є відмінними рисами сучасних рекламних текстів фармацевтичних препаратів. Зауважимо, що поняття **рекламна** та **інформаційно-рекламна** у роботі вважаємо синонімічними. Крім того, у нашому дослідженні ми розуміємо **інформаційно-рекламну функцію** як двохаспектну, що містить як інформативний виклад матеріалу, який допомагає розкрити сутність рекламованого продукту, так і рекламну складову, що вказує на виявляючи позитивні характеристики ліків, наприклад:

Спрегаль*Короста**Позбавтеся неї за одну ніч!**Виробник: Лабораторії Фарміжсьєн-СКАТ***Франція**

Найбільшу групу топонімів у досліджуваному матеріалі становлять назви країн. Використання хороніма *Франція* в кінці рекламного тексту має привернути увагу адресату до інформації, що знаходиться в основному рекламному тексті, адже відомо, що ліки із Франції — серед ефективних та надійних у Європі. Крім назв країни-виробника, як правило, надається важлива інформація, щодо адреси представництва в Україні, найменування фармацевтичної компанії, наприклад:

Вратизолін*Формула успіху на губах**Виробник. Фармзавод Єльфа А. Т., Польща**Представництво в Україні: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1*

У зазначеному прикладі топоніми передають важливу інформацію адресату щодо країни-виробника та адресу його представництва. Головна мета функціонування топонімів у дослідженому матеріалі не тільки надати інформацію та привернути увагу адресата, а й створивши асоціативний зв'язок між топонімами і рекламним препаратом, підкріпити прагматичний вплив реклами за допомогою позитивних асоціацій, що викличе цей топонім.

Безсумнівним є той факт, що топонім у рекламному тексті фармацевтичних препаратів може функціонувати також як певний мовний маркер, адже «асоціативне поле оніма розкриває можливі шляхи ідентифікації цього оніма» [4, с. 20], наприклад:

Нейродикловіт*Єдина в Україні комбінація диклофенаку і вітамінів групи В**в одній капсулі**Вироблено в Австрії*

Інформаційно-рекламна функція хороніма *Україна* у наведеному прикладі спрямована на створення позитивного образу рекламного препарату з метою спонукати у реципієнта бажання його придбати. Провідним механізмом у декодуванні цього тексту буде хоронім разом із апелятивом *єдина*, за допомогою якого встановлюється імплі-

читна асоціація, яка відволікає адресат а від критичного аналізу рекламного тексту, у який закладено маніпулятивний намір презентації унікальності рекламованого препарату.

Топоніми в рекламних текстах повинні надати мінімальну необхідну інформацію, зацікавити адресата, і сприяти запам'ятовуванню назви ліків. Крім того, функціонування топонімів у складі рекламних текстів фармацевтичних препаратів зумовлюється також й культурно-символічним фактором. Так, хоронім *Україна*, який є надзвичайно поширеним у структурі рекламних текстів фармацевтичних препаратів асоціюється для української аудиторії з рідною улюбленою землею, тому рекламовані ліки набувають позитивної конотації, наприклад:

Кислота аскорбінова

Нові смаки здоров'я!

ЗАТ «Київський вітамінний завод»

Виробник вітамінів № 1 в Україні

Значущість функцій топонімів у досліджуваному матеріалі визначається різними факторами, наприклад, структурою й жанром рекламного тексту. На наш погляд, функціонування власних назв як багатомірного явища не може осмислюватися сьогодні не інакше, як інтегративне. Важливим пунктом наших міркувань є положення про можливу інтерференцію різних функцій, а також про опціональність присутності функцій у рекламному тексті фармацевтичних препаратів. Під час знайомства з рекламним текстом не тільки хоронім *Македонія*, а й ойконім *Скоп'є* та урбанонім *бульв. Македонського* допомагають зорієнтувати аудиторію в потрібному напрямку, виконуючи **інформаційно-рекламну** функцію, наприклад:

Сорцеф

Один раз на добу

Просто та практично

Виробник: Алкалоїд АД-Скоп'є

Республіка Македонія, Скоп'є, бульв. Македонського, 12

Значення топонімів у складі рекламних текстів зумовлюється ступенем значущості певних географічних об'єктів для аудиторії. Якщо країна-виробник належить до шести головних економічно розвинених країн світу, як США та Великобританія, то довіра до ліків збільшується, наприклад:

Розумна підтримка для Вашого столу!

Пензитал

*Збалансований комплекс ферментів підшлункової залози
для ефективного травлення*

Shreya

*Всі препарати Shreya відповідають стандартам: GMP(ВОЗ),
FDA(США), MCA (Великобританія)*

Отже, топоніми як компоненти рекламних текстів фармацевтичних препаратів крім основної називної функції, виконують **інформаційно-рекламну функцію**. За задумом рекламіста інформаційна складова повинна переплітатися з рекламною для досягнення мети рекламного повідомлення. Це означає, що топоніми сприяють формуванню позитивного або негативного іміджу рекламованих ліків. Інакше кажучи, використання **топонімів** може наштовхнути адресат на думку про необхідність здійснити покупку, нівелювати приховані інтенції рекламистів та часто використовуються як асоціативний маркер. В аналізованих рекламних текстах відобразилася низка рис сучасних рекламних текстів, зокрема певна структура та маніпулятивні прийоми. Наші спостереження виявили у дослідженому матеріалі наступні підрозряди топонімів: 1) хороніми; 2) ойконіми; 3) урбаноніми; 4) ороніми; 5) гідроніми. Спостерігаємо високу частотність вживання хоронімів, що засвідчує їх важливість для рекламного тексту. Топонімічні одиниці можуть набувати ознак асоціативних маркерів. Зазначимо, що крім називної та **інформаційно-рекламної функції топоніми** в рекламних текстах фармацевтичних препаратів виконують текстоутворюючу, культурно-символічну тощо.

Сумуючи вищезазначене, можемо підкреслити, що в рекламних текстах фармацевтичних препаратів значну роль відіграють топоніми, що передають важливу інформацію аудиторії, посилюють виразність і впливовість рекламних текстів фармацевтичних препаратів, та слугують своєрідними маркерами для адресата. *Практична цінність* роботи полягає у з'ясуванні певних питань дослідження топонімів у рекламних текстах. *В результаті* розвідки були встановлені особливості функціонування топонімів у рекламних текстах фармацевтичних препаратів. Разом з тим слід відзначити, що вартими уваги є інші екстралінгвальні функції топонімів. Подальше вивчення функціонування топонімів у рекламних текстах полягає в зіставному аналізі топонімів на матеріалі слов'янських мов.

Література

1. Айзенштейн К. А. Как рекламировать с успехом. Настольное руководство для деловых людей с образцами умелых и оправдавшихся реклам / К. А. Айзенштейн. — СПб.: Фортуна для всех, 1902. — 110с.
2. Бучко Дмитро, Ткачова Наталія. Словник української ономастичної термінології / [уклад.Бучко Д. Г., Ткачова Н. В.]. — Х.: Ранок-НТ, 2012. — 256 с.
3. Грушевська Ю. А. Власні назви в російському рекламному тексті: лінгвістичний і функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Ю. А. Грушевська. — Дніпропетровськ, 2005. — 232с.
4. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15 / О. Ю. Карпенко. — К., 2006. — 33 с.
5. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в языке и речи / Ю. А. Карпенко // Літературна ономастика: збірник статей. — Одеса : Астропринт, 2008. — С.221–235.
6. Кирпичева О. В. Ономастикон рекламного текста : дис. ... канд. філол. наук: 10.92.19 / О. В. Кирпичева. — Волгоград, 2009. — 222 с.
7. Крюкова И. В. Рекламное имя: от изображения до прецедентности: дис. ... д-ра. філол.наук : 10.02.19 / И. В. Крюкова. — Волгоград, 2004. — 360 с.
8. Кудиба С. М. Функціональний потенціал алюзивних власних імен у рекламних текстах (на матеріалі англійської, української та російської реклами) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / С. М. Кудиба. — Львів, 2008. — 24 с.
9. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. — М. : Наука, 1973. — 368 с.
10. Perreault W. D. Basic Marketing: a global managerial approach / Perreault W. D., McCarthy E. J. — Irwin McGraw — Hill, 1996. — 829 p.

References

1. Ayzenshteyn K. A. (1902) How to advertise with success. A desktop guide for business people with samples of skillful and justified advertisements, SPb.: Fortuna dlya vsekh, 110 p.
2. Buchko Dmiro, Tkachova Natalia(2012) Dictionary of Ukrainian Onomastic Terminology, Kharkiv, Ranok-NT,256 p.
3. Grushevska Yu. A. Proper names in n advertising text: linguistic and functional aspects: Thesis, Dnipropetrovsk, 232 p.
4. 4.Karpenko O. Ju. (2006), Cognitive onomastics as the direction of proper names knowing, Abstract, Kyiv, 33 p.

5. Karpenko Yu. A. (2008), Specificity of the proper name in language and speech: Literaturna onomastika: the collection of articles, Odesa, pp. 221–235.
6. Kirpicheva O. V. (2009), Onomastics of the advertising text: Thesis, Volgograd, 222 p.
7. Kryukova I. V. (2004), Advertising name: from image to precedence: Thesis, Volgograd, 360 p.
8. Kudyba S. M. (2008), Functional potential of allusive proper names in advertising texts (on the material of English, Ukrainian and Russian advertisements), Abstract, Lviv, 24 p.
9. Superanskaya A. V. (1973), General theory of the proper name, Moscow, Nauka, 368.
10. Perreault W. D. (1996), Basic Marketing: a global managerial approach, Hill, 1996. — 829 p.

НАСАКИНА Светлана Викторовна

кандидат филологических наук, зав. кафедры украинского и иностранных языков Одесского государственного аграрного университета, ул. Канатная, 99, Одесса, 65039, Украина; тел.: + 38 0972352381; e-mail: svetlana.15@meta.ua; ORCID ID: 0000–0002–8288–0405

Аннотация. В статье рассмотрено функционирование топонимов в рекламных текстах фармацевтических препаратов. **Цель статьи** — исследование топонимии в рекламных текстах фармацевтических препаратов через призму функций топонимов. **Поставленные задачи:** определение функций топонимов в рекламных текстах фармацевтических препаратов; анализ особенностей информационно-рекламной функции в исследуемом материале. **Определена роль собственных имён в рекламных текстах фармацевтических препаратов. Доказано, что топонимы являются важным источником информации, способствуют раскрытию идеи рекламного текста. Достаточно условно создана классификация топонимов, используемых в рекламных текстах фармацевтических препаратов, согласно которой представлены следующие разряды:** 1) хоронимы, 2) ойконимы, 3) урбанонимы; 4) оронимы; 5) гидронимы. **Выделены номинативная, информационно-рекламная, suggestивная функции топонимов в исследуемом материале.**

Ключевые слова: топоним, собственные имена, фармацевтические препараты, рекламные тексты, функции собственных имён, информационно-рекламная функция.

Svetlana V. NASAKINA

Candidate of Philological Sciences, Head of the Ukrainian
and Foreign Languages Chair of Odessa State Agrarian University;
Kanatna Str., 99, Odessa, 65039, Ukraine;
tel+ 38 0972352381; e-mail: svetlana.15@meta.ua;
ORCID ID: 0000–0002–8288–0405

Summary. Advertising texts provide rich material for the study of the proper names. The article deals with the functioning of toponyms in pharmaceuticals advertising texts. The **purpose** of the article is the analysis of the toponymy in advertising texts through the prism of their functions. Achieving the goal involves the solving of the following **tasks**: 1) determining the functions of toponyms in the advertising texts of pharmaceuticals; 2) analysis of the features of the information and advertising function in the material under research. The **object** of the study is the onimic space of pharmaceuticals advertising texts. The **subject** of research is the toponyms in pharmaceuticals advertising texts. The descriptive **method** and the **method** of analysis are used in the work. The role of toponyms in advertising texts of pharmaceuticals is considered. It is proved that toponyms are an important informational source, which contributes to the disclosure of the idea of advertising text. It is rather nominally created toponyms classification in pharmaceuticals advertising texts, according to which the following toponyms groups are presented: 1) horonyms; 2) oykonims; 3) urbanonyms; 4) the oronyms; 5) hydronyms. The nominative, informational and advertising, suggestive functions of toponyms in the investigated material are also highlighted. **Summing up**, we can emphasize that in advertising texts of pharmaceuticals a significant role is played by toponyms that transmit important information to the audience, and serve as unique markers for the recipient. **The practical value** of the work is considered in new ways of toponym problem studies. **As a result** of the investigation, the peculiarities of toponyms functioning in pharmaceuticals advertising texts in Ukrainian language were studied. However, it should be noted that it is worthy to consider the other extra-linguistic functions of toponyms.

Key words: toponym; proper names, pharmaceuticals; advertising texts; proper names functions; information and advertisement function.

УДК 811.111'1'373.2

НЕКЛЕСОВА Валерія Юріївна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

МЕМИ ЯК ЧАСТИНА ОНІМНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. Стаття концентрується на питаннях меметики. **Метою** статті є аналіз сутності мемів. **Об'єктом** дослідження є український меметичний простір (*memescape*). **Предметом** дослідження є Інтернет-меми українського сегменту всесвітньої мережі. **Методологія** нашого дослідження включає в себе описовий метод, метод систематизації. Під час роботи було поставлено два **завдання**: що можна назвати мемом та його варіацією в Інтернеті; та чи можна вважати назву Інтернет-мему пропріативом. Меметика має два підходи, які трактують мем: перший розглядає мем як ідею, другий наголошує на тому, що мем — є одиницею культурної інформації. Також під час розгляду першого питання природно виникло друге: чи можна вважати Інтернет-мем онімом? **Висновки** нашого дослідження полягають у тому, що мем — є культурною одиницею не тільки Інтернет-спільноти, а й всього суспільства. Його сутність — це частина інформації, яка передається суспільними каналами, її відрізняє стислість та дуже швидке розповсюдження. Назву Інтернет-мему можна вважати пропріативом, адже вона містить всі ознаки, які властиві традиційним власним назвам: виділення з ряду інших, поляризація порівняно з іншими частинами лексичної системи, індивідуалізація та ідентифікація.

Ключові слова: Інтернет, мем, онім.

У статті ми зосередимося на аналізі тієї частини українського Інтернету, яка репрезентована мемами. Дослідження поставило перед нами декілька завдань. По-перше, постає питання, що є мем? По-друге, чи є Інтернет-мем пропріативом?

Відомим є факт, що вперше термін мем (*meme*) було введено біологом Р. Докінзом (R. Dawkins) у його монографії «Егоїстичний ген» (*The Selfish Gene*) у 1976. Там ми знаходимо порівняння мема з геном,

ціль яких збігається: масово розповсюджуватися, з того часу ця теза вважається одним з основоположних аспектів теорії меметики.

Меметика як наука про мему найчастіше зосереджується на еволюційному погляді культурної переадресації, перенесення інформації. Найближчої до меметики вважається соціологія. Але на відміну від соціології, меметика зосереджена на вивченні переконань, якими керуються соціальні групи та інші структури, у той час як соціологія фокусується на аналізі їхніх дій [13, с. 22]. Отже, меметика аналізує систему поглядів певної спільноти людей, що підштовхують її розповсюджувати мему та встановлювати певні практики.

Погляди на сутність мему можна розділити на дві великі частини: трактування мему як ідеї та розуміння мему як одиниці культурної інформації. Так, А. Лінч визначає мему як ідеї, що розмножуються самостійно та висуває концепцію мемів як активно заразливих ідей [13, с. 2]. Отже, мему кількісно збільшуються без сторонньої допомоги або керівництва, і завдяки цьому є подібними до вірусів, такими, що легко переймаються або впливають на людей, не зустрічаючи перешкод.

Подібною є думка щодо мему як ідеї-реплікатора, тобто вона паразитує на людях та розповсюджується за механізмом, схожим на розмноження вірусів [19]. Головна ціль мему — охопити найбільш широке коло носіїв, поширитися на дедалі більшому просторі та часі, швидкість розмноження є колосальною і тривалість циклу репродукції є найменшою.

Мем розглядається як культурний реплікатор, одиниця імітації або комунікації. Його дійсно успішна риса — це те, що він розповсюджується немов епідемія, зачіпаючи більшу частину населення, для того щоб завершити свій цикл як стабільний, ендемічний компонент культури спільноти [11, с. 3205]. Таким чином, мему мають свій цикл розповсюдження, де позитивний наслідок складається з наступних ступенів: інтеграція, експонентне розповсюдження та повна інтеграція у культурні навички та практики.

Мем вміщує в себе доволі різні підходи до вивчення, так само є різноплановими й розуміння що саме є мемом. Так, першим тлумаченням сутності мемів є визначення Р. Докінза: представниками мемів можна вважати ідеї, музичні мотиви, моду на вбрання, фрази з кінофільмів, і навіть засоби виробництва, такі як виготовлення гор-

щиків чи будування арок. Далі він зазначає, якщо «ідея закріплюється, можна сказати, що вона розмножується, поширюючись від мозку до мозку» [9, с. 192].

Подібним до тлумачення Р. Докінза є розуміння мему когнітивним психологом А. Макнамарою: «мем — це концепт чи ідея, яку втілено у слові, фразі, рифі, образі чи жесті» [14]. Мем вміщує в себе широке коло інформації, яку ми отримуємо різними каналами: звуковим, зоровим, тактильним тощо.

Д. Деннетт наголошує на тому, що меми еволюціонували разом із мозком людини, тобто саме він є тим засобом на якому вони паразитують. Серед них є такі, що формують самі по собі вікопам'ятні одиниці, такі як ідеї колеса, одягу, вендетти, прямокутного трикутника, абетки, календаря, Одиссеї, шахів, обчислення, малювання з перспективою, еволюції з природним відбором, імпресіонізму, Грінслівз (Greensleeves, народна пісня прим.авт.), деконструктивізму [10, с. 200–201] тощо. Якщо мозок людини розширює канали сприйняття інформації, то меми відповідно можуть поступати по цим новим каналам теж, тобто освоєння та розвиток модерних шляхів доступу до розуму людини дуже швидко наповнюється різноплановими мемами.

Друга група дослідників розглядає мем як модель різновиду інформації. Так, науковець Д. Г. Бучко інтерпретує мем як поняття когнітивної ономастики, одиницю генетичної пам'яті культури в колективному позасвідомому статусі, використовувану як структура репрезентації знань і пов'язану з культурними архетипами етносів [2, с. 116]. Мем як культурна одиниця був народжений Інтернет-мережею. Там він еволюціонує, оцінюється користувачами, набуває сенсу, конотацій та історії і перетворюється на явище культури.

Існує також погляд на меми як на заразливі моделі «культурної інформації» [12, с. 199], які передаються від одного розуму до іншого; вони негайно породжують та формують умонастрої, важливі форми поведінки та шаблони взаємодій у соціальній групі. Отже, меми можуть впливати на уміння поводити себе відповідно до встановлених правил або взагалі, є здатними змінювати правила та норми.

Дещо схожим є погляд Р. Печа: мем можна розглядати як потік інформації, як стимул, що входить у нейронну систему, там він кодується, опрацьовується, побіжно формуючи свій вплив, та потім складається [17, с. 177].

Все, що передається від людини до людини є мемом, сюди включено всі слова у вокабулярі, історії, які знає людина, навички та звички, яких навчилася від інших та ігри, у які грає людина, пісні, що співає та правила, якими керується [7, с. 7]. Тобто все те, що прийшло ззовні, вся культурна інформація, яку було тримано з культурного середовища, всю її можна розглядати як мем, головне, щоб вона залишилася у пам'яті індивіда.

Ще один підхід до сутності мему концентрується на думці, що він є когнітивною інформаційною структурою (information-structure) [6], яка може копіюватися, використовуючи людину та впливати на її поведінку для того, щоб сприяти подальшому копіюванню.

Отже, ми розглянули вище два підходи: перший, де мем одиниця культурної інформації, другий, де мем — це концепт, ідея, матеріалізована у культурному явищі. Це дещо ускладнює трактування мему, адже будь-яка інформація може бути мемом згідно з цією концепцією. Спільною рисою цих підходів є те, що мем має розповсюджуватися швидко, міцно закріплюється у пам'яті людини і здатен впливати на поведінку та навички.

До того ж існує думка, що ідею слід відрізнити від мема. Головне припущення це те, що ідея мем схожі, але ідея не копіюється сама по собі та розповсюджується пасивно (завдяки зовнішнім причинам). Також слід відрізнити безпосередні відчуття та емоції від мемів, тому що вони належать тільки нам, і ми не можемо їх передати [7, с. 15]. Отже, концепція мема виключає з його складу ідеї та відчуття, адже вони самі не розповсюджуються.

В останній час під терміном *мем* все більше мається на увазі *Інтернет-мем*. Найчастіше його представлено картинкою, фото або коротким відео. Його основними характеристиками є швидка розповсюджуваність та широке коло користувачів, які поширюють його через свої власні вподобання. Найчастіше Інтернет-меми представлено як соціальна ідея, яку мають імітувати, або картинкою чи відео, які поширюють за допомогою копіювання.

Нерідко меми вважаються вірусними культурними одиницями. «Термін «вірусний» (та пов'язаний з ним Інтернет-«мем») у популярному використанні — це дивакуватий жарт або навичка, що дуже поширено імітуються [8, с. 101]». Саме такі риси як гумор або чудакуватість до останнього часу були основними характеристиками

Інтернет-мемів, однак останні розвідки доводять, що це не завжди є так. Часто-густо меми несуть в собі й частки культурної інформації, соціальних питань, моди тощо.

Отже, на нашу думку мем — це частина інформації, яка передається суспільними каналами, її відрізняє стислість та дуже швидке розповсюдження.

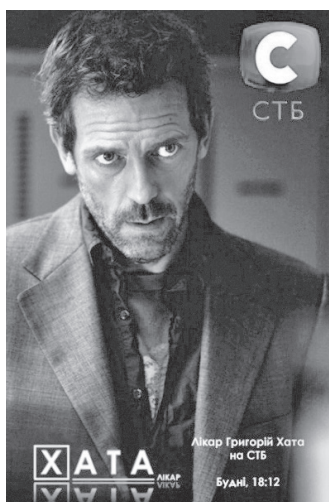
Інтернет-меми є формальною лінгвою франка, є естетичною маніфестацією логіки лулзів (гумору заради гумору) [15, с. 64]. Меми Інтернету до того ж відрізняються від простих мемів тим, що їх легше дослідити від появи до розвитку успіху, вони мають свій відбиток у сучасних медіа просторах і навіть виходять за межі Інтернет-спільнот у широкий соціум і навпаки. Так, головний герой популярного серіалу *House M. D.* («Доктор Хаус» в українському перекладі) став доктором Хаюю, що стало мемом україномовного Інтернету. Навмисне хибний переклад відтворився у зображенні (мал.1.), де залишилася оригінальна фотографія та змінено лише переклад назви серіалу. На малюнку 2 можна побачити розвиток мему та творче перетворення прізвища Хата, де національний колорит вплинув на тему: українські традиції на тлі з головним героєм.

У прикладі, який був наведений вище, центральним є факт гумористичного осмислення прізвища головного героя, все інше є мінливими складовими.

На думку Р. Мілнера, Інтернет-мем — це дискурсивний артефакт, що розповсюджується опосередкованими культурними учасниками, які перемішують його частини, водночас балансує між знайомим та чужим. Він водночас є й універсальним, та винятковим аматорським медійним артефактом [16, с. 111]. Таким чином, меми — це один із засобів переробки, трансформації вкорінених та сталих або дуже впізнаваних культурних текстів у нові форми та комбінації. Користувачі Інтернету є тими, хто водночас є представниками культурного нашарування і тими, хто його створює. Комбінації чогось звичайного, усталеного та новаторського, прийдешнього можуть численно варіюватися у представників таких спільнот.

Як одиниці нового виду дискурсу, усно-письмового [1, с.13], меми мають багато ознак, вони — явища нового порядку, синтетичні, що маніфестують себе і в мові (шрифт), і в мовленні (акті Інтернет-спілкування у соціальній групі), сюди додається графічна репрезентація

мему як основна, а не допоміжна риса. Адже саме візуальна частина є визначальною для появи Інтернет-мему. Також меми проявляють себе у просторово-часовому аспекті, де ідентифікують різні вікові та професійні групи, надають можливість вести незвичні, не конвенційні перемовини про політичні погляди, важливі сучасні події у соціальній та приватній сферах.

Мал. 1

Мал. 2

Меми складають сфери культурного знання загального користування, що доступні всім, вони є інструментами соціальної ідентичності. Вони дозволяють нам передавати складні ідеї у межах короткої фрази, мелодії або образу. Багата кількість символів, що відомі багатьом, призвів до еволюціонування мемів у допоміжний рівень мови, часто-густо доповнюючий або замінюючий її стандартні використання [18, с. 173]. Так, мем доводиться користувачами до прийнятного (на їхню думку дуже вдалого) співвідношення частин основного (того, що виявилось триггером для появи мему) та творчого (нового, що було додано учасниками процесу). Меми стали одним з мовно-культурних проявів Інтернет-спілкування, і як Інтернет вони працюють так, щоб донести велику кількість інформації у стислій формі.

Меми є мультимодальними артефактами, де зображення та текст змішено, щоб розповісти жарт, висловити спостереження або навести доказ [16, с. 11].

На думку П. Воллеса люди поводяться по-іншому в реальному житті та Інтернет спілкуванні, перші соціальні контакти в Інтернеті базувалися на тексті, сучасні соціальні оточення змагаються за увагу людей та заохочують людей бути активними у мережах та долучати своїх друзів [20, с. 463].

У своєму інтерв'ю [21] Р. Докінз стверджував, що розуміння сутності мему користувачами Інтернету не дуже відрізняється від його класичної інтерпретації: це будь-що, що вірусно розповсюджується.

Розглянемо друге питання: чи є Інтернет-мем пропріативом? Звернемося до дефініції власної назви Н. Подольської: «Онім — слово, словосполучення або речення, мета якого виділення пойменованого об'єкту серед інших об'єктів, його індивідуалізації та ідентифікації» [4, с. 91]. Корпус нашого дослідження складається з 96 мемів, які поширені в українському сегменті Інтернету. Можна сказати, що вони є національно поширеними, тобто відомими майже всім користувачам та навіть тим, хто не користується Інтернетом (вікові категорії громадян). Кожен мем має свою назву, це може бути як слово, *Біоміцин*, так і фраза, *Іноді краще жувати*.

В. В. Німчук у проєкті української ономастичної термінології зазначає, що власна назва дається неживому об'єктові чи живій істоті для виділення їх із ряду інших однорідних об'єктів [3, с. 27]. Таким чином, назва мему, що виростає з його характеристики стає його влас-

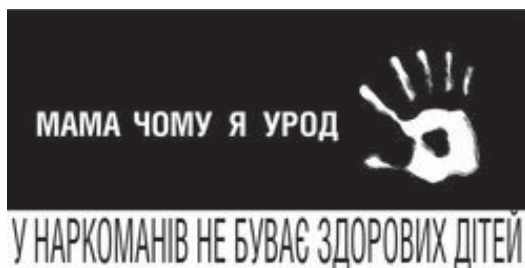
ною назвою, та залишається такою попри всі зміни, що трапляються з мемом. При аналізі власних назв як елементів різних класів наступні загальні аспекти є важливими: постійна взаємодія власних назв з іншими частинами лексики та природної лінгвістичної системи взагалі та паралельна постійна поляризація власних назв як елементів певних онімних систем по відношенню до апелютивів [5, с. 142].

Отже, власну назву мему можна вважати пропріативом.

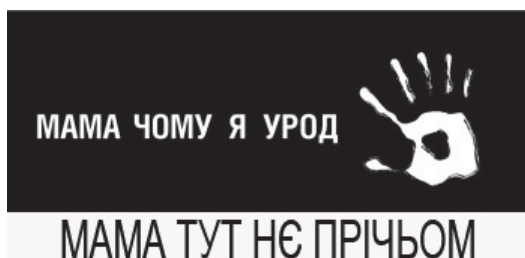
Досить часто мем копіюється багато разів. Під час цього процесу частина мему може залишатися сталою, інша частина набуває інших образів, однак зміст центральної частини, триггеру, залишається стійким компонентом.

Так, мем *Мамо чому я виріс* з агресивної соціальної реклами (мал. 3), та став містити не тільки оригінальну графіку, а й інші варіації. Одні з перших змін ще містять оригінальний шаблон з кінцівкою, де присутні шість пальців (мал. 4), однак на білій полосі, вже знаходиться фраза, яку додали користувачі, що носить яскраво гумористично-глузливу відповідь (*мама тут не причьом*) як реакцію на оригінал. Наступний мем є майже повністю зміненим (мал. 5), залишилась лише фраза *мамо чому я* та чорне та біле тло. На чорному тлі є фраза *мамо чому я гоп*, де вочевидь мається на увазі скорочення від *гопник* (представники субкультури, де кримінальна естетика злилася з робітничим середовищем і в результаті з'явилися грабіжники та хулігани) та у відповідь фраза *треба було в школі вчитись*, що вказує очевидну причину. Кінцівка з шістьма пальцями замінена на типовий образ гопника.

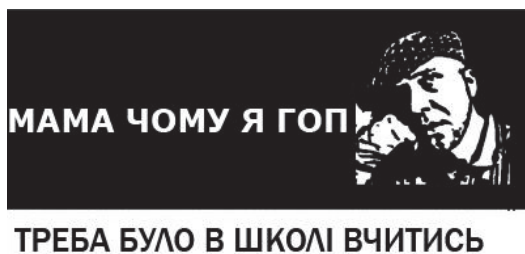
Таким чином, мему — це один із засобів переробки, трансформації вкорінених та сталих або дуже впізнаваних культурних текстів у нові форми та комбінації. Ми дійшли висновку, що мем — це частина інформації, яка передається суспільними каналами, її відрізняє стислість та дуже швидке розповсюдження. Таким чином, Інтернет-мему стали своєрідною лінгвою франка. А звідси і назву Інтернет-мему можна вважати пропріативом, адже вона містить всі ознаки, які властиві традиційним власним назвам: виділення з ряду інших, поляризація порівняно з іншими частинами лексичної системи, індивідуалізація та ідентифікація. Подальшим напрямом наших розвідок ми вбачаємо аналіз та систематизацію україномовних Інтернет-мемів.

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Література

1. Ахренова Н. А. Интернет — дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Н. А. Ахренова. — М., 2009. — 40 с.

2. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології [Текст] / Дмитро Бучко, Наталія Ткачова. — Харків : Ранок-НТ, 2012. — 256 с.
3. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія (проект) / В. В. Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. — К. : Наукова думка, 1966. — Вип. 1. — С. 24–43.
4. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Наука, 1988. — 192 с.
5. Blanár V. Proper Names in the Light of Theoretical Onomastics // *Namenskundliche Informationen*. — 2009. — 95/96. — P. 89–157.
6. Bjarneskans H. The Lifecycle of Memes / Grønnevik B. and Sandberg A. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.aleph.se/Trans/Cultural/Memetics/memecycle.html>
7. Blackmore S. J. *The Meme Machine* / S. J. Blackmore. — Oxford : Oxford University Press, 2000. — 278 p.
8. Burgess J. 'All Your Chocolate Rain Are Belong to Us?' Viral Video, YouTube and the Dynamics of Participatory Culture // *Video Vortex Reader: Responses to YouTube*. — Amsterdam : Institute of Network Cultures, 2008. — P. 101–109.
9. Dawkins R. *The Selfish Gene* / R. Dawkins. — Oxford, New York : Oxford University Press, 2006. — 272 p.
10. Dennett D. C. *Consciousness explained* / D. C. Dennett. — NY : Back Bay Books, 1991. — 512 p.
11. Heylighen F. & Klaas Ch. *Cultural Evolution and Memetics* // *Encyclopedia of Complexity and Systems Science*. — Springer : Springer Science+Buisness Media, 2009. — P. 3205–3220.
12. Knobel M. & Lankshear C. *Online Memes, Affinities, and Cultural Production* // *New literacies and digital epistemologies*. — Vol. 29. — 2007. — P. 199–227.
13. Lynch A. *Thought Contagion: How Belief Spreads through Society* / A. Lynch. — New York : Basic Books, 1996. — 182 p.
14. McNamara A. *Can We Measure Memes?* // *Frontiers in Evolutionary Neuroscience*. — Vol. 3:1. — 2011. — [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3118481/>
15. Milner R. M. *Hacking the Social: Internet Memes, Identity Antagonism, and the Logic of Lulz* // *Fibreculture*. — Issue 22: Trolls and the Negative Space of the Internet. — 2013. — P. 62–92. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/fcj-156-hacking-the-social-internet-memes-identity-antagonism-and-the-logic-of-lulz/>
16. Milner R. M. *The world made meme: discourse and identity in participatory media* / R. M. Milner. — Submitted to the graduate degree program in Communication Studies and the Graduate Faculty of the University of Kansas in

- partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, 2012. — 316 p.
17. Pech R. F. Memes and cognitive hardwiring: Why are some memes more successful than others? // *European Journal of Innovation Management*. — 2003. — Vol. 6(3). — P. 173–181.
 18. Shifman L. *Memes in Digital Culture* / L. Shifman. — Cambridge, London : MIT Press, 2012. — 200 p.
 19. *The New Hacker's Dictionary* [Электронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.outpost9.com/reference/jargon/jargon_toc.html
 20. Wallace P. *Internet Behavior* // *Encyclopedia of Human Behavior*, ed. V. S. Ramachandran. — 2nd ed. — London : Elsevier Inc., 2012. — Vol. 2. — P. 458–463.
 21. <http://www.wired.co.uk/article/richard-dawkins-memes>

References

1. Akhrenova N. A. (2009) *The Internet discourse as a global cross-cultural phenomenon and its language formalization*. Thesis, Moscow, 40 p.
2. Buchko D. G. & Tkachova A. (2012) *A Dictionary of Ukrainian Onomastic Terminology*. Kharkiv, Ranok-NT, 256 p.
3. Nimchuk V. V. (1966) *Ukrainian onomastic terminology (A Project)*. Povidomlennya of the Ukrainian Onomastic Committee, Vol.1, pp. 24–43.
4. Podol'skaya N.V. (1988) *A Dictionary of Russian Onomastic terminology*. 2nd ed. Moscow, Nauka, 192 p.
5. Blanár V. (2009) *Proper Names in the Light of Theoretical Onomastics*. Namenkundliche Informationen, 95/96, pp.89–157.
6. Bjarneskans H., Grønnevik B. and Sandberg A. (2006) *The Lifecycle of Memes*, [Online] <http://www.aleph.se/Trans/Cultural/Memetics/memecycle.html>
7. Blackmore S. J. (2000) *The Meme Machine*. Oxford, Oxford University Press, 278 p.
8. Burgess, Jean (2008) 'All Your Chocolate Rain Are Belong to Us?' Viral Video, YouTube and the Dynamics of Participatory Culture. *Video Vortex Reader: Responses to YouTube*. Institute of Network Cultures, Amsterdam, Institute of Network Cultures, pp. 101–109.
9. Dawkins R. (2006) *The Selfish Gene*. Oxford, New York, Oxford University Press, 272 p.
10. Dennett D. C.(1991) *Consciousness explained*, New York, Back Bay Books, 512 p.
11. Heylighen F. & Klaas Ch. (2009) *Cultural Evolution and Memetics*. *Encyclopedia of Complexity and Systems Science*, pp. 3205–3220.
12. Knobel M. & Lankshear C. (2007) *Online Memes, Affinities, and Cultural Production*. *New literacies and digital epistemologie*, Vol. 29, New York, Peter Lang Publishing Inc., pp. 199–227.

13. Lynch A. (1996) Thought Contagion: How Belief Spreads through Society New York. New York, Basic Books, 182 p.
14. McNamara A. (2011) Can We Measure Memes? *Frontiers in Evolutionary Neuroscience*, Vol. 3:1, [Online] <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3118481/>
15. Milner R. M. (2013) Hacking the Social: Internet Memes, Identity Antagonism, and the Logic of Lulz. *Fibreculture*, Issue 22: Trolls and the Negative Space of the Internet, pp. 62–92, [Online] <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/fej-156-hacking-the-social-internet-memes-identity-antagonism-and-the-logic-of-lulz/>
16. Milner R. M. (2012) The world made meme: discourse and identity in participatory media, Thesis, 316 p.
17. Pech R. F. (2003) Memes and cognitive hardwiring: Why are some memes more successful than others? *European Journal of Innovation Management*, Vol. 6(3), pp. 173–181.
18. Shifman L. (2012) *Memes in Digital Culture*. Cambridge, London, MIT Press, 200 p.
19. The New Hacker's Dictionary [Online] http://www.outpost9.com/reference/jargon/jargon_toc.html
20. Wallace P. (2012) Internet Behavior. *Encyclopedia of Human Behavior*, 2nd ed., Vol.2., London, Elsevier Inc., pp. 458–463.
21. <http://www.wired.co.uk/article/richard-dawkins-memes>

НЕКЛЕСОВА Валерия Юрьевна

*кандидат филологических наук, доцент кафедры
иностраных языков гуманитарных факультетов
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: +38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–2376–2986*

Аннотация. *Наша статья концентрируется на вопросах меметики. Целью статьи является анализ сущности мемов. Объектом исследования является украинское меметическое пространство (memescape). Предметом исследования являются Интернет-мемы украинского сегмента всемирной сети. Методология нашей статьи составляют описательный метод и метод систематизации. Во время работы было поставлено два задания: что именно можно называть мемом и его вариацией в Интернете; и можно ли считать название Интернет-мема именем собственным. В меметике существует два подхода к интерпретации мема: первый рассматривает мем как идею, второй — как единицу культурной информации. Также во время исследования возник второй вопрос: являются ли названия Интернет-мемов*

именами собственными? **Выводы** нашего исследования гласят о том, что мем — это культурная единица не только Интернет-сообщества, но и всего социума. Его сущность — это часть информации, которая передается по общественным каналам, ее отличает краткость и очень быстрое распространение. Название Интернет-мема можно считать именем собственным на основании того, что оно имеет все признаки традиционных проприативов: выделение из ряда подобных, поляризация по сравнению с остальными частями лексической системы, индивидуализация и идентификация.

Ключевые слова: Интернет, имя собственное, мем.

NEKLESOVA Valeriia Yurievna

candidate of sciences (10.02.15 general linguistics), associate professor at Odessa Mechnikov National University, Faculty of Romance and Germanic Philology, Department of Foreign Languages of the Arts Faculties, Ukraine, Odessa, French Boulevard 24/26, room 155, tel. + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

Summary. Our article concentrates on issues of memetics. The **purpose** of the article is to analyze the essence of memes. The **object** of the study is the Ukrainian memetic space (memescape). The **subject** of the study is Internet-memes of the Ukrainian segment of the worldwide network. The **methodology** of our article includes the descriptive method and the method of systematization. In the process, we put two **tasks**: what exactly can be called a meme and its variations on the Internet; and whether it is possible to consider the name of the Internet meme as a variation of proper name. There are two approaches to interpreting the meme in the memetics: the first considers meme as an idea, the second sees it as a unit of cultural information. Also the second question arose during our research: can the names of Internet memes be considered proper names? The **conclusions** of our study are as follows: meme is a cultural unit not only of the Internet community, but belongs to the entire society. Its nature is a piece of information that is transmitted through public channels, it is distinguished by its brevity and very rapid dissemination. The name of the Internet meme can be considered a proper name, which based on the fact that it has all the features of traditional proper names: selection from a number of similar ones, polarization in comparison with the rest of the lexical system, individualization and identification.

Key words: Internet, meme, proper name.

УДК 811.161. 2'3732:821

НЕМИРОВСЬКА Олександра Федорівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, Україна; тел.: +38 (067) 9681993; +38 (048) 7060843; e-mail: layma-59@ukr.net; ORCID ID: 0000–0001–9638–152X

**ПРОСТОРОВА ЛЕКСИЧНА ПАРАДИГМА
У «ПОВІСТІ ВРЕМ'ЯНИХ ЛІТ»**

Анотація. У статті досліджуються лексичні засоби створення художнього хронотопу в жанрі історичної прози. **Об'єкт** дослідження — лексичний масив «Повісті врем'яних літ», **предмет** — топонімічний простір і безонімні просторові номінації відомого давньоруського літопису. Проаналізовано особливості побудови просторової домінанти, зумовлені картиною епохи, духом часу, авторською концепцією. **Мета** статті — продемонструвати діапазон уживання, особливості функціонування і стилістичну роль просторової лексичної парадигми. Компоненти парадигми пов'язані з темою, ідеєю, авторською концепцією твору; вони виконують текстоутворюючу, хронотопічну, експресивну функції, ілюструють широкий спектр образних та експресивних трансформацій, а також тісну взаємодію з іншими лінгвістичними та екстралінгвістичними факторами. В роботі використано статистичний, описовий методи, метод систематизації. **Результати** дослідження функціонування просторової лексичної парадигми у «Повісті врем'яних літ» демонструють її прагматичну спрямованість у контексті твору, свідчать про наявність значного конотативного потенціалу з активованим стилістичним, експресивним компонентом, що максимально поглиблює експресію компонентів парадигми та їхнє значення для створення художнього хронотопу. Основний висновок полягає в тому, що саме історичний жанр підпорядковується законам реалістичного письма, і це зумовлює використання реального топонімікону і реальних безонімних просторових номінацій з метою правдивого відтворення історичної правди.

Ключові слова: топонім, безонімні просторові номінації, просторова лексична парадигма, художній простір, художній хронотоп.

Художній твір є своєрідною, чітко побудованою структурою, яка зумовлює його цілісність і цілісність його сприйняття. Одним із ви-

значальних факторів тут виступає художній простір (ХП), що є одним з найважливіших компонентів літературно-художнього твору — «...просторові координати є не тільки каркасом твору, але одним із дійових засобів організації його змісту» [1, с. 228]. Просторові уявлення митця визначають своєрідність структури його твору, вони є основою побудови всіх текстових рівнів, а також особливої текстової категорії — художнього хронотопу. ХП впливає на вибір різноманітних прийомів зображення дійсності, певних лексичних компонентів, всіх мовних і позамовних засобів утворення художнього цілого; він є своєрідною образною моделлю дійсності, що «формується автором і є результатом його вибору, зумовлена жанром твору, часом відтворюваних подій і часом написання твору» [4, с. 78].

Саме ХП визначає локальність, що впливає на всю систему художніх засобів, на всі компоненти онімного простору і породжує певний топонімікон, а також безонімні просторові номінації (БПН) для окреслення меж ХП. У тканині художнього твору зазначені текстові категорії посідають особливе місце. Вони підпорядковуються загальним законам художності, містять експресивність і стилістичну маркованість, визначають просторову домінанту художнього тексту (ХТ).

До проблеми вивчення стилістичної ролі топонімів і БПН зверталися багато дослідників (Л. О. Єриш, К. М. Ірисханова, І. І. Маруніч, Ю. О. Карпенко, Г. П. Лукаш, С. В. Перкас, О. В. Суперанська, О. І. Фоякова та інші). Незважаючи на те, що топоніми і БПН є найбільш очевидним і конкретним засобом позначення відрізка простору в ХТ, на сьогодні це питання, порівняно зі стилістичною роллю антропонімів і безонімних номінацій персонажів у художньому творі, вивчено ще недостатньо. Це пов'язане, по-перше, з антропоцентричністю будь-якого художнього твору, в центрі якого завжди стоїть людина і, по-друге, «не в кожному літературному творі можна зустріти топонімічні одиниці і в такій кількості, яка б дозволила виконати їх стилістичний аналіз» [5, с. 3].

Топонімікон і БПН у тканині будь-якого ХТ ніколи не є ізольованими від інших засобів художності; вони завжди взаємодіють з іншими мовними і позамовними засобами відтворення дійсності, виконують у контексті стилістичну та експресивну роль: «...всі топонімічні позначення (і БПН. — *О. Н.*) у прозаїчному ХТ завжди мають свої очевидні та приховані художні мотивації, прямі або непрямі на-

тяки, що розкриваються в літературній композиції тексту і за його межами (історичні мотивації та асоціації)» [8, с. 83]. Зазначені фактори найбільш стосуються творів на історичну тематику, що є багатющим джерелом дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів утворення ХП. Саме це зумовлює актуальність представленної розвідки.

Мета нашого дослідження — просторова лексична парадигма (ПЛП), що складається із топонімів і БПН як засобу локалізації місця дії, зокрема в жанрі історичної прози.

Предметом розвідки є локалізуючі засоби (онімні і безонімні) в жанрі історичної прози. Об'єкт дослідження — топонімічний простір і БПН «Повісті врем'яних літ» — найдавнішої пам'ятки давньоруської літератури, створеної на межі XI–XII століть, яка є не лише цінним хронікальним джерелом історії Київської Русі, а й видатним літературним пам'ятником, збірником легенд, пісень та переказів про далеке минуле нашого народу. Просторову домінанту у «Повісті» накреслено за допомогою різноманітних мовних засобів, в т. ч. і топонімів та БПН, які представлені у контексті різними розрядами, функціонують широко й різнопланово, тісно взаємодіють як між собою і насичують контекст численними асоціаціями та експресивними нюансами.

Серед просторових номінацій у «Повісті» функціонують, топоніми різних розрядів — 1) хороніми: *Білобережжя, Вірменія, Волинь, Єгипет, Ефіопія, Індія, Македонія, Персія, Скіфія* [6, с. 5]; *Угорщина, Чехія, Поле* [6, с. 43]; *Польща, Русь* [6, с. 84]; регіоніми: *Схід; Північ* [6, с. 132]; хороніми-словосполучення і субстантивовані прикметники — усічені назви: *Польська земля* [6, с. 107]; *Руська земля* [6, с. 14]; *Древлянська земля* [6, с. 32]; *Грецька земля* [6, с. 39]; *земля Польська* [6, с. 92]; *земля Грецька* [6, с. 50]; *земля Руська* [6, с. 45]; *земля Болгарська* [6, с. 8]; *земля Югорська* [6, с. 132]; *Руська, Грецька* [6, с. 109]; *Корсунська; Болгарська* [6, с. 50]; 2) ойконіми — астіоніми: *Бересть* [6, с. 146]; *Біла Вежа* [6, с. 40]; *Білгород* [6, с. 73]; *Бузьк* [6, с. 149]; *Вишгород* [6, с. 38]; *Волиня* [6, с. 85]; *Володимир* [6, с. 102]; *місто Володимир* [6, с. 120]; *Володимир-Волинський* [6, с. 141]; *Вручий; місто Вручий* [6, с. 52]; *Всеволож* [6, с. 145]; *Городець* [6, с. 142]; *Долобськ* [6, с. 153]; *Дорогобуж* [6, с. 149]; *Дорогожич* [6, с. 56]; *Дубно* [6, с. 149]; *Звенигород* [6, с. 120]; *Зарічськ* [6, с. 155]; *місто Здвижен* [6, с. 142]; *Ізборськ* [6, с. 17]; *Іскоростень; Іскоростень-місто* [6, с. 33]; *Капич* [6, с. 56]; *Київ*

[6, с. 7]; *Києвець* [6, с. 8]; *Корсунь* [6, с. 7]; *Листвин* [6, с. 91]; *Ловать* [6, с. 6]; *Лубни* [6, с. 156]; *Любеч* [6, с. 20]; *Мінськ* [6, с. 105]; *Новгород* [6, с. 6]; *Нятин* [6, с. 108]; *Овруч* [6, с. 52]; *Острог* [6, с. 149]; *Перемисьль* [6, с. 59]; *Переяслав* [6, с. 23]; *Переяславець* [6, с. 41]; *Печора* [6, с. 132]; *Полоцьк* [6, с. 17]; *Псков* [6, с. 22]; *Рим* [6, с. 6]; *Родня* [6, с. 57]; *Ростов* [6, с. 17]; *Ростовець* [6, с. 108]; *Рязань* [6, с. 137]; *Саків* [6, с. 150]; *Селунь* [6, с. 19]; *Синоп* [6, с. 7]; *Смоленськ* [6, с. 9]; *Стародуб* [6, с. 130]; *Суздаль* [6, с. 90]; *Теребовля* [6, с. 138]; *Торчеськ*, *Трипіль* [6, с. 123]; *Тмуторокань* [6, с. 72]; *Турів* [6, с. 122]; *Уветичі* [6, с. 148]; *Хвалиськ*, *Царгород* [6, с. 6]; *Червен* [6, с. 59]; *Чернігів* [6, с. 23]; *Чорторийськ* [6, с. 149]; *Юр'їв* [6, с. 92]; *Ярославль* [6, с. 109]; комоніми: *Берестів* [6, с. 130]; *Берестове* [6, с. 99]; село *Ольжичі* [6, с. 38]; 3) гідроніми — пелагоніми: *море Варязьке*; *море Хвалиське*; *Понт-море*; *Понтійське море* [6, с. 6]; *Ростовське море* [6, с. 9]; потамоніми: *Альта* [6, с. 80]; *річка Альта* [6, с. 86]; *Буг* [6, с. 9]; *річка Буг* [6, с. 85]; *Вісла* [6, с. 5]; *Волга* [6, с. 6]; *Волхов* [6, с. 112]; *річка Волхов* [6, с. 59]; *Двіна*; *Десна* [6, с. 6]; *Дніпро* [6, с. 5]; *Дністер* [6, с. 9]; *Дунай* [6, с. 5]; *Либідь* [6, с. 41]; *Ока*; *річка Ока* [6, с. 9]; *Ока-ріка* [6, с. 40]; *Остра* [6, с. 72]; *Полота* [6, с. 6]; *річка Полота* [6, с. 9]; *Почайна* [6, с. 32]; *річка Почайна* [6, с. 68]; *Прип'ять* [6, с. 6]; *Рось* [6, с. 129]; *річка Рось* [6, с. 57] *Сейм* [6, с. 6]; *Сожа* [6, с. 9]; *Сожиця* [6, с. 117]; *Стугна* [6, с. 72]; *річка Стугна*; *Стугна-річка* [6, с. 124]; *Сула* [6, с. 6]; *Сян* [6, с. 148]; *Трубезж* [6, с. 72]; *Хорол* [6, с. 156]; *Шексна* [6, с. 109]; *річка Клязьма* [6, с. 137]; *річка Немига* [6, с. 105]; *річка Морава* [6, с. 5]; *річка Сутень* [6, с. 154]; лімноніми: *Льмень*; *озеро Льмень* [6, с. 6]; *Білоозеро* [6, с. 9]; 4) ороніми: *гори Угорські* [6, с. 18]; *Угорська гора* [6, с. 21]; *гора Афон* [6, с. 100]; *гора Видубицька* [6, с. 132]; *Витичева гора* [6, с. 129]; *Київська гора* [6, с. 33]; *Щекавиця* [6, с. 25]; *Хоревиця* [6, с. 8]; 5) батіонім: *Перунова мілина* [6, с. 71]; 6) інсулонім: *острів Хортиця* [6, с. 154]; 6) літонім: *Золотий Ріг* [6, с. 22]; 7) дромонім *Оковський ліс* [6, с. 6]; 8) некроніми: *Аскольдова могила*; *Дірова могила* [6, с. 21]; *могила Олегова* [6, с. 25]; 9) сквалентонім: *пустеля Єтрівська* [6, с. 132]; 10) агроонім *Нежати́на нива* [6, с. 118]; 11) урбаноніми — міські хороніми: *Золоті ворота* [6, с. 94]; *Оболонь* [6, с. 131]; *Ольмин двір* [6, с. 21]; *Пасинчий двір* [6, с. 32]; *двір Воротислава і Чудина* [6, с. 34]; *Здвиженський міст* [6, с. 141]; *поле Альтинське* [6, с. 86]; годонім: *Боричів узвіз* [6, с. 8]; 12) еклезіоніми: *церква Святої Ірини* [6, с. 21]; *церква Святого Мамонта* [6, с. 23]; *церква святого Іллі*

[6, с. 32]; *церква Святого Василя* [6, с. 67]; *церква во ім'я Святого Василя* [6, с. 71]; *церква Пресвятої Богородиці* [6, с. 72]; *Десятинна церква* [6, с. 86]; *церква Святого Спаса* [6, с. 93]; *собор Святої Софії* [6, с. 93]; *церква Святої Софії* [6, с. 94]; *Свята Софія* [6, с. 99]; *кам'яна церква Успенська* [6, с. 131]; *церква Святого Михайла* [6, с. 157]; *монастир Святого Георгія і Святої Ірини* [6, с. 94]; *Печерський монастир* [6, с. 99]; *Михайло-Видубицький монастир* [6, с. 123].

Закони реалістичного зображення дійсності вимагають використання реального топонімікону. У «Повісті врем'яних літ» всі топоніми є реальними, що досить важливим для історичних творів, в т. ч. і хронікальних, яким є «Повість». Топонімія виписана досить чітко — завжди можна знайти на географічній карті чи в історичних хроніках відповідне місце, про яке йдеться у творі. Топоніми, «одиночні та унікальні» ВН, зберігаючи «свою первинну просторово-часову рамку (...) називають конкретний об'єкт», який «має певне місце в мовленнєвій системі координат локативних та темпоральних відношень» [3, с. 222], у «Повісті» виконують роль просторово- та історико-диференціюючої характеристики [2, с. 11–12].

Правдивому відтворенню історичних подій служить також національна і часова маркованість окремих топонімів: *море Варязьке, море Хвалиське, Понт-море, Понтійське море* [6, с. 6] (давні назви Балтійського, Каспійського та Чорного морів), *Льта* [6, с. 80] (Альта), *Юр'їв* [6, с. 92] (давня назва міста Тарту), *Іскоростень* [6, с. 33] (місто Коростень Житомирської області), *Біла Вежа* [6, с. 40] (хозарська фортеця Саркел), *Переяслав* [6, с. 73] (Переяслав-Хмельницький), *Волиня* [6, с. 85] (місто, яке дало назву цілому краю), *Селунь* [6, с. 19] (грецьке місто Фесалоніки), *Уветичі* [6, с. 148] (село Вітичів на Дніпрі), *Корсунська країна* [6, с. 27] (візантійська колонія в Херсонесі). Зазначені топоніми створюють відповідний локальний та історичний колорит і закономірно вписуються у контекст «Повісті».

Контрастну опозицію до чіткої локалізації місця дії та конкретних топонімічних маркерів утворюють БПН: *земля угорська і болгарська* [6, с. 5]; *грецька земля* [6, с. 23]; *слов'янська земля* [6, с. 7]; *половецька земля* [6, с. 147]; *ростовські землі* [6, с. 109]; *східні землі* [6, с. 18]; *земля наша* [6, с. 19]; *наша земля* [6, с. 123]; *християнська земля* [6, с. 44]; *чужа земля* [6, с. 43]; *середина землі моєї* [6, с. 43]; *міста червенські* [6, с. 86] (Червона Русь); *село на Нежатиній ниві* [6, с. 118]; *південь; захід*;

північ [6, с. 5]; *на тому березі* [6, с. 42]; *із-за моря* [6, с. 14, 55]; *за море* [6, с. 14]; *в цих містах* [6, с. 17]. БПН в аналізованому творі знаходяться у складній взаємодії з контекстом, функціонуючи в чітко заданому ключі, створюючи асоціації з реальною прив'язкою до певного місця, вибудовуючи локальне тло, своє змістовно-семантичне поле, в якому топоніми і БПН відіграють роль ключових слів.

Частотність уживань окремих топонімів і БПН у контексті «Повісті» є різною. Так, найчастотнішим є уживання астіоніма *Київ* (128 разів), що стає провідним топонімом у творі, і компонентів його номінаційного ряду: *місто* [6, с. 18, 22]; *наше місто* [6, с. 23]; *своє місто* [6, с. 18]; *невелике місто* [6, с. 17]; *це місто* [6, с. 17, 18]; *столиця наша* [6, с. 49]. Така частотність, на нашу думку, є закономірною, оскільки у творі описуються події, пов'язані із зародженням і становленням *Києва* і давньоруської держави — *Київської Русі*. Частотність уживання інших топонімів є значно меншою, хоча кожен з них сприяє чіткому, хронікальному відтворенню історичних подій. Це *Русь* (29), *Руська земля* (29), *земля Руська* (14), *Древлянська земля* (9), *Польща* (5), *Чернігів* (26), *Царгород* (20), *Білгород* (4), *Вишгород* (4), *Дніпро* (35), *Дунай* (18), *Волга* (13). Інші топоніми і БПН уживаються у контексті по 1–2 рази, утворюючи чітку просторову канву твору.

Всі мовні засоби сприяють висвітленню теми та головної ідеї «Повісті». Цікаві і виразні конотації вибудовуються завдяки топонімічним опозиціям: *Русь* — *Царгород* [6, с. 18, 26, 49]; *Новгород* — *Суздаль*; *Тмуторокань* — *Київ* [6, с. 90]; *Київ* — *Переяслав* [6, с. 121]; *Київ* — *Торчеськ* [6, с. 126]; *Київ* — *Польська земля* [6, с. 107]; *Грецька земля* — *Руська земля* [6, с. 109]; *Польща* — *половецька земля* [6, с. 147]; топонімічним трикутникам: *Дунай* — *Царгород* — *Русь* [6, с. 97]. Так, окремі текстові фрагменти автор насичує топонімічними і просторовими лексичними масивами, які шляхом переліку створюють емплазу і градацію, підсилюючи виразність та експресію: «*І дістався одному схід з Персією та Індією. А другому південь з Єгиптом та Ефіопією А третьому захід і північ з Вірменією, Скіфією, Македонією, з річками Дунаєм і Дніпром*» [6, с. 5]; «*Від них пішли кривичі, які сидять у верхів'ї Волги, і у верхів'ї Двіни, і у верхів'ї Дніпра, їхнє місто — Смоленськ*» [6, с. 9]; «*...перше, давнє поселення у Новгороді — словени, у Полоцьку — кривичі, у Ростові — меря, у Білоозері — весь, у Муромі — мурома*» [6, с. 17]. Цей прийом є закономірним, він сприяє послідовності опису

тогочасних подій, пов'язаних із зародженням слов'янського етносу; в окремих контекстах спостерігаємо масиви онімів різних класів і розрядів: «*Старший, Рюрик, сів у Новгороді; а другий, Синеус, — на Білоозері; а третій, Трувор, — в Изборську. Через два літа померли Синеус і брат його Трувор. І взяв усю владу Рюрик і роздавав мужам своїм міста: тому Полоцьк, а тому Ростов, а іншому Білоозеро*» [6, с. 17]; «*Посадив їх Володимир правити — одного в Новгороді, іншого в Полоцьку, а ще інших — у Турові, Ростові, на Древланській землі і в Тмуторокані (...) І став будувати міста на Десні, на Острі і на Трубежі, на Сулі і Стугні*» [6, с. 72]; «*... доручаю стіл мій у Києві (...) Ізяславу (...) А Святославу даю Чернігів, а Всеволоду — Переяслав, а Ігорю — Володимир, а В'ячеславу — Смоленськ*» [6, с. 101–102]; «*Заклав Ярослав місто велике, біля того міста Золоті Ворота. Заклав і церкву Святої Софії, митрополичу, потім церкву на Золотих Воротах, потім монастир Святого Георгія і Святої Ірини*» [6, с. 94]. Окремі масиви утворюють своєрідні просторові поля: *Царгород — Суду, Золотий Ріг*: «*... йде Русь на Царгород — десять тисяч кораблів (...) Багато святих церков знищили вогнем, монастирі і села попалили і з обох боків Суду, або ж Золотою Рогу, захопили чимало багатств*» [6, с. 26].

Еклезіонім *Печерський монастир* у сполученні з антропонімом *Антоній* та іменниками *печера, печери* також утворюють тематичне поле, пов'язане з легендою про виникнення монастиря: «*І прийшов Антоній до гори, і викопав нову печеру (...) З тих днів і розпочинається Печерський монастир; від того, що жили ченці спершу в печерах, і назвався він Печерським*» [6, с. 100–101].

Виразну фольклорні конотації містить батіонім *Перунова мілина*, що асоціюється зі знищенням старих слов'янських божеств під час прийняття Руссю християнства. Теонім *Перун* і батіонім *Перунова мілина* у сполученні з іншими «київськими» топонімами утворюють семантико-тематичне поле, пов'язане із описом хрещення Києва князем Володимиром і знищення язичницьких ідолів: «*Коли ж він прийшов у Київ (...) Перуна наказав прив'язати коневі до хвоста і волочити його з гори крутим Боричевим узвозом до річки Почайни. І поставив дванадцять дружинників, щоб вони били Перуна палками (...) Коли тягли Перуна до Почайни, оплакували його невірні люди, всі ті, хто ще не був хрещений. І, притягнувши до берега, кинули його в Дніпро (...) І коли пустили Перуна і проминув він пороги, викинуло його вітром*

на мілину, і від того прозвалося те місце Перунова мілина» [6, с. 70–71]. А через кілька абзаців еклезионім *церква во ім'я святого Василя* утворює виразне протиставлення до теоніма *Перун*: «Він поставив церкву во ім'я Святого Василя на тій горі, де стояв Перун та інші боги» [6, с. 71].

Таким чином, результати дослідження засобів побудови ХП у «Повісті врем'яних літ» доводять, що прагматична спрямованість літопису визначає певні особливості побудови ХП. Топоніми і БПН постають як «текстові реалізації» концепту художнього хронотопу, що спрямовані на конкретну комунікативну мету [7, с. 33]. Саме історичний жанр підпорядковується законам реалістичного письма, що зумовлює використання реального топонімікону та узгоджуваних з ним БПН, що відповідає темі, ідеї, сюжету і служить правдивому відтворенню історичної правди. Водночас просторова лексична парадигма (ПЛП) у ХТ є категорією експресивною, містить значні стилістичні конотації. У досліджуваному творі окремі компоненти ХП трансформуються у певні символи. Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що ПЛП «Повісті врем'яних літ» є вагомим складником утворення художнього цілого в його єдності, закінченості і глибині ідейного змісту. Здійснене дослідження дає змогу доповнити теорію цілого тексту, зокрема теорію взаємозв'язку жанру літературно-художнього твору та його лексичного складу, теорію номінації у ХТ.

Література

1. Гей Н. К. Время и пространство в структуре произведения / Н. К. Гей // Контекст-1974: Литературно-критические исследования. — М.: Наука, 1975. — С.213–228.
2. Гукова Л. Н., Фомина Л. Ф. Многоаспектная характеристика топонимов в творческом наследии А. С. Пушкина: Словарь / Л. Н. Гукова, Л. Ф. Фомина. — Одесса: Астропринт, 2008. — 392 с.
3. Єриш Л. О. Просторово-часова рамка існування онімних одиниць у тексті / Л. О. Єриш // Антологія поетонимологічної мислі / отв. ред. Е. С. Отин; підгот. текста В. М. Калинкін. — Донецьк: Юго-Восток, 2008. — Т. 1: В. Н. Михайлов: Избранное. Михайловские чтения 2007–2008. — С.219–228.
4. Кардашук О. В. Засоби вираження категорії простору в художньому творі / О. В. Кардашук // Записки з загальної лінгвістики: зб. наук. праць. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. — Вип. 6. — С.78–84.

5. Маруніч І. І. Топоніми в ідіостилі письменника: АКД / І. І. Маруніч. — К., 1994. — 20 с.
6. Повесть вре́мяних літ / Худож.-оформлювач А. С. Ленчик. — Харків: Фолио, 2005. — 317 с.
7. Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как системное образование / Г. Г. Слышкин // Вестник ВГУ. — 2004. — № 131. — С.29–34.
8. Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте: учебн. пособие / О. И. Фоякова. — Л., 1990. — 103 с.

References

1. Gey N. K. (1975), Time and space in structure of work of art: Context-1974: Literary and critical research, Moscow, Nauka, pp. 213–228.
2. Gukova L. N., Fomina L. F. (2008), Polyaspectral description of toponyms in A. Pushkin's creative heritage: Dictionary, Odessa, Astroprint, 392 p.
3. Jerysh L. O. (2008), Spatial and temporal limit of existence of onym units: Antology of poetonimological conception, Vol.1, Donetsk, pp.219–228.
4. Kardashuk O. V. (2005), Manner of expressing the category of space in work of literature: Transactions by general linguistic: Collected scientific articles, Odessa, pp.78–84.
5. Marunich I. I. (1994), Toponyms in style of writer: Author's thesis, Kyiv, 20 p.
6. Story of temporal years (2005), Kharkov: Folio, 317 p.
7. Slyshkin G. G. (2004), Lingual and cultural concept as the system Formation: Bulletin VGU, Vol. 131, pp.29–34.
8. Fonyakova O. I. (1990), Proper names in artistic text: a textbook, Leningrad, 103 p.

HEMIROVSKAYA Александра Федоровна

*кандидат филологических наук, доцент кафедры украинской филологии и методики обучения специальным дисциплинам Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского;
ул. Старопортофранковская, 26, Одесса, 65020, Украина;
тел.: +38 (067) 968 1993; +38 (048) 706 08 43; e-mail: layma-59@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0001–9638–152X*

Аннотация. В статье исследуются лексические средства создания художественного хроптона в жанре исторической прозы. Объект исследования — лексический массив «Повести временных лет», предмет — топонимическое пространство и безименные пространственные номинации известной древнерусской летописи. Проанализированы особенности построения пространственной доминанты, обусловленные картиной эпохи, духом времени, авторской концепцией. Цель статьи — продемонстрировать диапазон

употребления, особенности функционирования и стилистическую роль пространственной лексической парадигмы. Компоненты парадигмы связаны с темой, идеей, авторской концепцией произведения; они выполняют текстообразующую, хронотопическую, экспрессивную функции, иллюстрируют широкий спектр образных экспрессивных трансформаций, а также тесное взаимодействие с другими лингвистическими и экстралингвистическими факторами. В работе использованы статистический, описательный методы, метод систематизации. Результаты исследования функционирования пространственной лексической парадигмы в «Повести временных лет» демонстрируют ее прагматическую направленность в контексте произведения, наличие значительного коннотативного потенциала с активированным стилистическим, экспрессивным компонентом, что максимально углубляет экспрессию компонентов парадигмы и их значение для создания художественного хронотопа. Основной вывод состоит в том, что именно исторический жанр подчиняется законам реалистического письма, что это обуславливает использование реального топонимикона и реальных безонимных пространственных номинаций с целью правдивого отображения исторической правды.

Ключевые слова: топоним, безонимные пространственные номинации, пространственная лексическая парадигма, художественное пространство, художественный хронотоп.

Alexandra F. Niemirowskaja

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Chair of Ukrainian Philology and the methods of teaching of special subjects South-Ukrainian K. D. Ushunsky national University; Staroportofrankovskaja str., 26, Odessa, 65020, Ukraine; tel.: +38 (067) 968 1993; +38 (048) 706 08 43; e-mail: layma-59@ukr.net; ORCID ID: 0000–0001–9638–152X

Summary. The object of this article is the toponyms and the appellative nominations in the Old Ukrainian chronicle «Story of temporal years». The subject of research is the toponyms and the appellatives as the means of creation of the artistic space. The purpose of analyses is to determine the artistic functions, peculiarities of usage, the stylistic connotations, the expression and the potential, the variation of the local lexical paradigm in the chronicle. First of all, the usage of the toponyms and the appellative nominations depends on the contents and the theme the author's idea are the artistic functions, peculiarities of usage, the stylistic connotations, the expression and the potential, the variation of the local lexis paradigm in the chronicle. First of all, the usage of the toponyms and the appellative nominations depends on the contents and the theme, the author's idea, that leads to certain functioning of the nominations, the organization of peculiarities of the paradigm in the chronicle. The using of each lexeme is well thought out by the author, and every lexeme illustrates

the wide range of imaginative transformations as well as close interaction with other lingual and extra-lingual factors. The result of the study indicates the frequency dynamics of the toponyms and the appellatives. Scope amplitude depends on lingual and extra-lingual factors. Signs are bright, significant and active indicators of the specific nature of the author's writing, the lexemes reveal the subject and the author's conception.

Key words: *toponym, appellative nominations, space lexical paradigm, artistic space, artistic chronotope.*

УДК 811.111'373.2

ПОЛЯНИЧКО Олеся Дмитрівна

*аспірант кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел. +380677860843; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID: 0000–0001–6262–241X*

СЕМАНТИЧНІ ГЕШТАЛЬТИ АСОЦІАТИВНОГО ОНІМІЧНОГО ПОЛЯ КОСМОПОЕТОНІМІВ

Анотація. У статті проаналізовано семантичні гешталти асоціативного поля англійськомовних космопоетонімів. **Метою** дослідження є формування й аналіз особливостей асоціативного поля космопоетонімів із встановленням семантичних гешталтів їх онімичного асоціативного поля (СГАОП). **Об'єктом** дослідження було обрано англійськомовні космопоетоніми, тобто власні назви на позначення природних космічних об'єктів, які було вжито в англійськомовній науково-фантастичній прозі, **предметом** — семантичні гешталти їх асоціативного онімичного поля. **Матеріалом** дослідження послуговували результати проведення вільного асоціативного експерименту. Загальна кількість реакцій складає 548 одиниць. Кількість відмов від реакції становить 52 одиниці. Для проведення вільного асоціативного експерименту було обрано 10 стимулів-космопоетонімів різного масштабу (планетопоетоніми, астропоетоніми, констелопоетоніми, галактикопоетоніми) та різного ступеня екзотичності (екзотичні, оказіональні, узуальні) для забезпечення репрезентативності вибірки. Під час проведення експерименту було зібрано результати опитування 50 інформантів, для яких рідною мовою є англійська. Всі інформанти були викладачами, студентами та технічними співробітниками-

ми університету *Southbank*, який знаходиться в Лондоні, час проведення — 2013 рік. **Висновки:** в структурі асоціативного поля космопоетонімів, які послуговувати стимулами для проведення вільного асоціативного експерименту, виокремлюються переважно два домінувальні гештальти, які й формують асоціативне гештальтне ядро запропонованого для реагування пропріатива.

Ключові слова: космопоетонім, асоціативне поле, реакція, стимул, семантичний гештальт.

Невпинно зростає наукове зацікавлення когнітивною природою власних назв, зокрема, в межах Одеської ономастичної школи ціла низка ономатологів вивчає ментальне буття онімів різних фреймів, в тому числі хрононімів, хрематонімів, зоонімів, ергонімів [3; 5; 8; 2; 1]. Цікавим видається спрямування сучасних когнітивних розвідок у царину поетонімології, що було здійснено в дослідженні В. В. Серебрякової [7] на матеріалі прози жанру фентезі. Проте, науково-фантастична проза, в тому числі й англومовна, поки що залишається за межами ономастичних досліджень, що й робить дану розвідку **актуальною**.

Тож **метою** цього дослідження є формування й аналіз особливостей асоціативного поля космопоетонімів із встановленням семантичних гештальтів їх онімичного асоціативного поля (СГАОП). **Об'єктом** дослідження було обрано англومовні космопоетоніми, тобто власні назви на позначення природних космічних об'єктів, які було вжито в англومовній науково-фантастичній прозі, **предметом** — семантичні гештальти їх асоціативного онімичного поля.

Матеріалом дослідження послуговували результати проведення вільного асоціативного експерименту. Загальна кількість реакцій складає 548 одиниць. Кількість відмов від реакції становить 52 одиниці. Для проведення вільного асоціативного експерименту було обрано 10 стимулів-космопоетонімів різного масштабу (планетопоетоніми, астропоетоніми, констеллопоетоніми, галактикопоетоніми) та різного ступеня екзотичності (екзотичні, okazionalnі, узуальні) для забезпечення репрезентативності вибірки. Під час проведення експерименту було зібрано результати опитування 50 інформантів, для яких рідною мовою є англійська. Всі інформанти були викладачами, студентами та технічними співробітниками університету *Southbank*, який знаходиться в Лондоні, час проведення — 2013 рік. Вікові межі обіймають реципієнтів 18–59 років, гендерна представленість є збалансованою.

Освітній рівень інформантів є різним — середня, неповна вища та вища освіта, що сприяє генералізації отриманих результатів та побудованих на їх основі висновків.

Доцільним вважаємо передусім коментування досить великої кількості відмов від реакції — 8.66 %. Кількість відмов у різних експериментах є різною, що залежить від багатьох чинників — як соціолінгвістичних, так і психологічних. До останніх належить психологічних стан опитуваних — особистий, а також пов'язаний з участю в експерименті та ставленням до експериментатора. До перших належать стать, вік, освітній рівень, місце мешкання, соціальний статус та под. [4, с.197]. Зазвичай, в отриманих результатах асоціативних експериментів кількість відмов може коливатися від 1.12 до 43.45 %, що можна пояснити ступенем сформованості асоціативно-вербальних зв'язків стимулу в інформанта [6, с.17].

Відмови було висловлено в різній формі: пропуском рядка, рискою, знаком питання, а також такими вербальними засобами: *don't know, no idea, no idea?, hmm, never heard before, lol*. Всі ці висловлення вважаємо відмовами від надання реакції, або нульовими реакціями, тому що вони не містять асоціат, а маніфестують виключно власну неознайомленість з денотатом чи його назвою, а також дещо саркастичне суб'єктивне ставлення до пропонованих стимулів.

Найбільше відмов отримали стимули найвищого ступеня екзотичності на кшталт *Eris* чи *UDFj-564*, що є цілком прогнозованим: затемнена внутрішня форма, незвичність експонента, необізнаність з референтом трігерували у реципієнтів нездатність породження асоціативного зв'язку та його вербалізації як асоціата. Слід зазначити, що між двома цитованими назвами є суттєва відмінність у формі, але одночасно вони реально існують: перша з них є власною назвою реальної планети-карлика Сонячної системи *136199 Eris*, тобто планетопоетонім збігається з планетонімом, а друга є галактикопоетонімом, який лише частково збігається з номінуванням галактики *UDFj-39546284*, найвіддаленішої від нашого всесвіту та такої, яку бачить телескоп Хаббл [9]. Таким чином, статус екзотичних отримали реальні чи наближені до реальних космічні об'єкти.

Серед аналізованих стимулів є два галактикопоетоніми — *the Milky Way* та *UDFj-564*. У структурі асоціативного поля першого з них можливо виокремити такі семантичні гешталти:

КОСМОС 60 %

*stars 9, planets 8, galaxy 8, astronomy 2, space 2, outer space, dream walk
full of stars*

ШОКОЛАД 40 %

chocolate 10, bar 7, chocolate bar 2

Унаочнимо долю цих СГАОП у структурі асоціативного поля аналізованого стимулу, причому слід взяти до уваги два фактори: по-перше, даний космопоетонім під час опитування не отримав жодної відмови, що зумовлено його широкою знаністю, бо в цій галактиці знаходиться Сонячна система, в якій ми живемо; по-друге, всі до єдиної реакції увійшли до двох провідних гештальтів — КОСМОС та ШОКОЛАД.

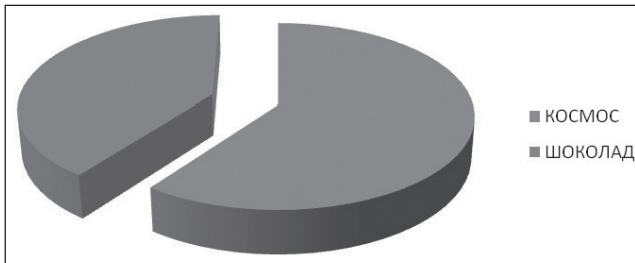

Рис. 1. СГАОП стимулу *the Milky Way*

Саме широка знаність цих двох денотатів — галактики та торгової марки солодоців — призвела до виокремлення двох потужних гештальтів.

Другий галактикопоетонім *UDFj-564* сформував такі провідні семантичні гештальти асоціативного поля:

ЗАКODOVANA ІНФОРМАЦІЯ 24 %

code 5, bar code, model, password 3, code password, computer

КОСМОС 6 %

a star astronomy, space life elsewhere, satellite

БЕЗЗМІСТОВНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ 6 %

letters 2, random

Перші два гештальти зазвичай складають асоціативне ядро, але тут стикаємося з такою ситуацією, коли на тлі багатьох нульових реакцій виникли другий та третій гештальти з рівними кількісними показачи-

ками, через що всі три гешталти маємо включити до ядра, структуру якого можна унаочнити в наступній діаграмі:

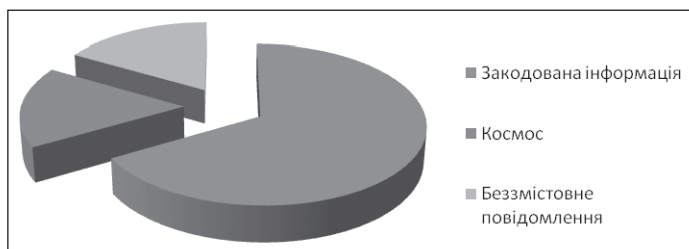

Рис. 2. СГАОП стимулу UDFj-564

До списку стимулів для нашого асоціативного експерименту було включено два констелопоетоніми: *the Great Bear* та *Centaurus*. Обидва є узуальними, асоціативне поле першого з яких обіймає наступні семантичні гешталти:

ВЕДМІДЬ 41 %

bear 6, big bear 3, big 2, polar 2, scary, forest, teddy bear, broad, cuddly, brave, fur, fairy tale

КОСМОС 32 %

constellation 5, stars 4, space 4, massive star, star figure, Milky Way

Унаочнити подану інформацію можемо в наступній діаграмі:

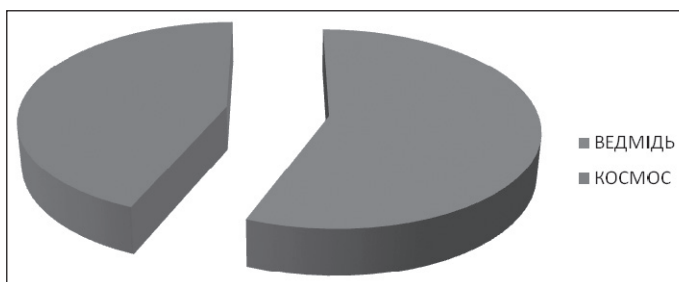

Рис. 3. СГАОП стимулу *the Great Bear*

Як бачимо з отриманих результатів, в асоціативному полі цього констелопоетоніма виокремлюється лише два гешталти, перший з

яких пов'язаний з етимологією, другий — з доменною сферою аналізованого пропріатива. Слід додати, що кількість відмов надати реакцію на цей стимул була дуже низька, лише 4 випадки, що можемо пояснити поширеністю знань про цей космонім серед носіїв англійської мови.

Стимул-констеллопоетонім *Centaurus* за результатами нашого експерименту сформував три асоціативні гешталти, а саме:

СОТНЯ 20 %

100 5, hundred 4, one hundred

КЕНТАВР 12 %

Greek mythology, horse god, horse, animal, horns, Harry Potter

КОСМОС 10 %

constellation 2, Alpha Centauri, stars, space

Космічне спрямування виявив лише третій гешталт, який до ядра СГАОП не входить. Два перші пов'язані з народною етимологією стимулу та з міфічною істотою, яка сприймається як персонаж давньогрецького пантеону, як тварина, або як персонаж художнього твору Дж.Роулінг. Таким чином, асоціативне гешталтне ядро зазначеного стимулу обіймає перші два гешталти, що можемо унаочнити в наступній діаграмі:

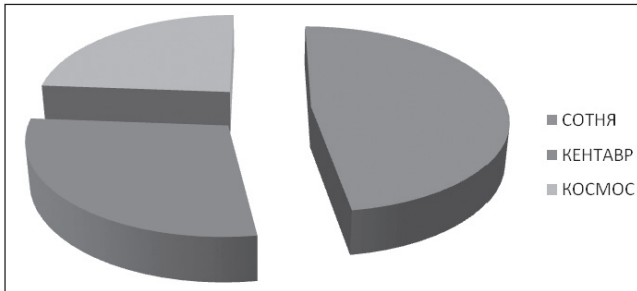

Рис. 4. СГАОП стимулу *Centaurus*

За результатами вільного асоціативного експерименту було проаналізовано один астропоетонім *the Sun*, наслідком чого послугувало формування асоціативного гешталтного ядра:

КОСМОС 50 %

bright 12, planet 5, hot 3, big yellow hot, summer, solar energy, sky, Moon

ГАЗЕТА 28 %

paper 8, newspaper 5, the newspaper

Унаочнити розподіл провідних гештальтів в структурі асоціативного поля даного стимулу можемо наступним чином:

Рис. 5. СГАОП стимулу *the Sun*

Цілком зрозумілим є виявлення першого гештальту в структурі асоціативного поля даного стимулу. Другий асоціативний гештальт зумовлений тим, що однією з найпопулярніших газет Великобританії є *The Sun*, тому 28 % реакцій базуються саме на такій асоціації, як виявилось, типовій для англомовних респондентів.

Також до списку стимулів для проведення цього експерименту увійшли п'ять планетопоетонімів, два з яких буде проаналізовано у цій розвідці — *Mars* та *Eroticon 6*, тобто узуальний та екзотичний пропріативи.

Перший стимул *Mars* в ядерній зоні свого асоціативного поля має два гештальти, які увібрали всі запропоновані реакції крім двох відмов: КОСМОС 64 %

planet 15, galaxy 8, red 5, universe 2, fierce, place vast red sort

СОЛОДОШІ 32 %

chocolate 5, bar 5, chocolate bar 3, Mars bar, chocolate bar shaped like a planet, candy

Перший асоціативний гештальт був сформований завдяки тому, що власна назва четвертої планети нашої Сонячної системи, яка послуговувала стимулом, є широко знаною носіям англійської мови, а другий зумовлено популярністю однойменного шоколадного батончика, який виробляє з 1932 року американська компанія з такою ж назвою.

Унаочнити розподіл провідних гештальтів в структурі асоціативного поля даного стимулу можемо наступним чином:

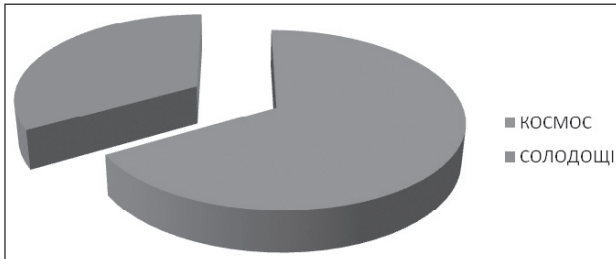

Рис. 6. СГАОП стимулу *Mars*

Другий планетопоетонімний стимул *Eroticon 6* виявив у структурі свого асоціативного поля такий єдиний гештальт:

СЕКСУАЛЬНІСТЬ 78 %

Sex 8, playboy 4, girls 3, Playboy models 2, bunny, pretty girls, erotic, sexy, sexual, hot, playboyish, desirable, magazine, publishing, play, game, sex appeal, pole dance, strip tease show, Eros, Venus, my man, make love not war, drugs and rock'n'roll, nu photos

Прозора внутрішня форма аналізованого стимулу та його відповідна потужна сугестогенність викликали семантично зумовлені реакції з асоціативного поля **СЕКСУАЛЬНІСТЬ**, **ЕРОТИЧНІСТЬ**, через що асоціативне ядро складається лише з одного гештальта, що можемо унаочнити в наступній діаграмі (див. рис. 7).

Таким чином, можемо висновувати, що в структурі асоціативного поля космопоетонімів, які послуговували стимулами для проведення вільного асоціативного експерименту, виокремлюються переважно два домінуючі гештальти, які й формують асоціативне гештальтне ядро запропонованого для реагування пропріатива. З семи досліджених у даній розвідці космопоетонімів один має асоціативне гештальтне ядро, яке складається з трьох гештальтів: UDFj-564: **ЗАКODOVANA ІНФОРМАЦІЯ 24 %**, **КОСМОС 6 %** та **БЕЗЗМІСТОВНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ 6 %**; п'ять, з яких по два домінуючі гештальти в асоціативному ядрі: *the Milky Way*: **КОСМОС 60 %** та **ШОКОЛАД 40 %**; *the Great Bear*: **ВЕДМІДЬ 41 %** та **КОСМОС 32 %**; *Centaurus*: **СОТНЯ 20 %** та **КЕНТАВР 12 %**; *the Sun*: **КОСМОС 50 %** та **ГАЗЕТА 28 %**;

Mars: КОСМОС 64 % та СОЛОДОШІ 32 %; один космопоетонім має асоціативне гештальтне ядро з єдиного компонента: *Eroticon 6*: СЕКСУАЛЬНІСТЬ 78 %. П'ять з аналізованих стимулів одним з провідних асоціативних гештальтів мають КОСМОС.

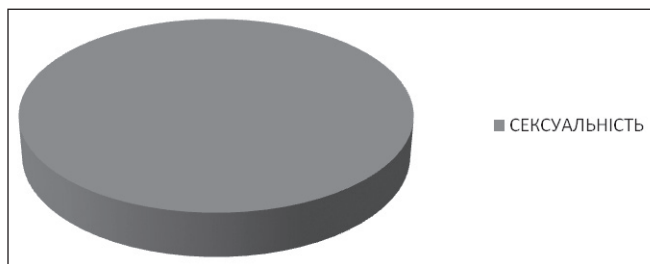

Рис. 7. СГАОП стимулу *Eroticon 6*

У подальших розвідках планується спрямувати наукові зусилля на встановлення словотвірного та мотиваційного потенціалу космопоетонімів англomовної науково-фантастичної прози з метою їх всебічного вивчення.

Література

1. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Юлія Ігорівна Дідур. — Одеса, 2015. — 195 с.
2. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Каріна Давидівна Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.
3. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко. — К., 2007. — 416 с.
4. Колбінева Т. Отказы от реагирования в Ассоциативном словаре школьников Саратова / Т. Колбінева // Язык. Сознание. Культура : сб. ст. / под ред. Н. В. Уфимцевой, Т. Н. Ушаковой. — М. ; Калуга, 2005. — С.193–197.
5. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юріївна Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.

6. Сдобнова А. П. Нулевые ассоциативные реакции как показатель степени освоенности слова / А. П. Сдобнова // Известия Саратов. ун-та. — Сер. Филология. Журналистика. — 2015. — Т. 15. Вып. 3. — С. 17–23.
7. Серебрякова В. В. Концептуалізація поетонімосфери циклу романів С. Мейер «Сутінки» : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Валерія Вадимівна Серебрякова. — Одеса, 2016. — 173 с.
8. Ткаченко Г. В. Англомовні хремотоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко. — Одеса, 2012. — 236 с.
9. Space telescope science institute [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.stsci.edu/institute/conference/hst4/abstracts>

References

1. Didur, Yu. I. (2015), Features of ergonomics in speech, speech and mental lexicon (in Ukrainian, English and Russian) : Thesis, Odesa, 195 p.
2. Dolbin, K.D. (2014), Cognitive aspects of the functioning of zooming demarcation units : Thesis, Odesa, 181 p.
3. Karpenko, O. Yu. (2007), Cognitive onomastics as the direction of knowing their own names: Thesis, Kiev, 416 p.
4. Kolbinaeva, T. (2005), Refusals to respond in the Associative Dictionary of Saratov Schoolchildren : Language. Consciousness. Culture, Moscow, Kaluga, pp.193–197.
5. Neklesova, V. Yu. (2010), The cognitive nature of their own names in the designation of time: Thesis, Odesa, 230 p.
6. Sdobnov, A.P. (2015), Zero associative reactions as an indicator of the degree of mastery of the word : Izvestiya Sarat. un-ta, Vol. 15, Ch.3, pp. 17–23.
7. Serebryakov, V. V. (2016), Kontseptualizatsiya poetonimosferi cycle romaniv S. Meyer «Sutinki»: Thesis, Odesa, 178 p.
8. Tkachenko, G.V. (2012), English-language hormones as linguocognitive phenomena in the world picture : Thesis, Odesa, 236 p.
9. Space telescope science institute, available at: <http://www.stsci.edu/institute/conference/hst4/abstracts>

ПОЛЯНИЧКО Олеся Дмитриевна

аспирант кафедры грамматики английского языка
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел. +380677860843; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID: 0000–0001–6262–241X

Аннотация. В статье проанализированы семантические гештальты ассоциативного поля англоязычных космопоэтонимов. **Целью** исследования является формирование и анализ особенностей ассоциативного поля космопоэтонимов с установлением семантических гештальтов их онимного ассоциативного поля (СГАОП). **Объектом** исследования было выбрано англоязычные космопоэтонимы, то есть имена для обозначения природных космических объектов, которые были приняты в англоязычной научно-фантастической прозе, **предметом** — семантические гештальты их ассоциативного онимичного поля. **Материалом** исследования послужили результаты проведения свободного ассоциативного эксперимента. Общее количество реакций составляет 548 единиц. Количество отказов от реакции составляет 52 единицы. Для проведения свободного ассоциативного эксперимента были выбраны 10 стимулов-космопоэтонимов разного масштаба (планетопоэтонимы, астропоэтонимы, констеллопоэтонимы, галактикопоэтонимы) и разной степени экзотичности (экзотические, окказиональные, узуальные) для обеспечения репрезентативности выборки. Во время проведения эксперимента было собрано результаты опроса 50 информантов, для которых родным языком является английский. Все информанты были преподавателями, студентами и техническими сотрудниками университета Southbank, который находится в Лондоне, время проведения — 2013 год. **Выводы:** в структуре ассоциативного поля космопоэтонимов, которые послужили стимулами для проведения свободного ассоциативного эксперимента, выделяются преимущественно два доминирующие гештальты, которые и формируют ассоциативное гештальтное ядро предложенного для реагирования проприатива.

Ключевые слова: космопоэтоним, ассоциативное поле, реакция, стимул, семантический гештальт.

Olesia POLYANICHKO

postgraduate student of English Grammar Department
of Odessa I. I. Mechnikov National University;
24/26 Francuzskiy blvd., Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: +380; e-mail: kella89@rambler.ru;
ORCID ID: 0000–0001–6262–241X

Summary. In this article semantic gestalts of associative field of English cosmopoetonyms are analyzed. **The purpose** of this article is to form and analyze peculiarities of associative field of cosmopoetonyms with semantic gestalts establishing of their onymic associative field. As the **object** of study English cosmopoetonyms were chosen, that is the names of natural cosmic space objects, which were accepted in English science fiction, as the **subject** — semantic gestalts of their associative onymic field. As the **research material** the results of a free onomastic associative experiment served. Total quantity of reactions makes up 548 units. The number of rejections is 52. 10 stimuli of cosmopoetonyms of different variety (planetopoetonyms, astropoetonyms, constelopoetonyms, galaktopoetonyms) and of varying degree of exotizm (exotic, occasional, usual) were chosen for free associative experiment. While the experiment results of questioning were picked up, in which 50 informants — English native speakers took part. All informants were lecturers, students and clerks of London Southbank University, carrying out time — July, 2013. **Summing up:** In the structure of associative field of cosmopoetonyms, that served as stimuli for carrying out free associative experiment, two dominant gestalts are singled out, that form an associative core for respondent's reaction.

Key words: cosmopoetonym, associative field, reaction, stimuli, semantic gestalt.

УДК 81'373.21(477.62)

СЕГІН Любомир Васильович

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української мови та літератури філологічного факультету
Донбаського державного педагогічного університету,
вул. Генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116, Україна,
Lyubomyr13@ukr.net,

ORCID iD: 0000–0003–1966–0773

РУХЛЕНКО Єлизавета Сергіївна

аспірантка кафедри української мови
та літератури філологічного факультету
Донбаського державного педагогічного університету,
вул. Генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116, Україна,
ORCID iD: 0000–0003–1966–0773

ВІДОНІМНІ МІКРОТОПОНІМИ СЕЛИЩ ЩЕРБИНІВКА І ПЕТРІВКА МІСТА ТОРЕЦЬКА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті досліджено відонімні мікротопоніми селищ Щербинівка і Павлівка міста Торецька Донецької області. **Мета** статті — здійснити аналіз твірної бази мікротопонімів. **Об'єктом** нашої уваги є відонімні мікротопоніми селищ Щербинівка і Петрівка міста Торецька Донецької області. **Предметом дослідження** є лексико-семантичні особливості лексичної бази сучасних мікротопонімів селищ Щербинівка та Петрівка. **Описовий метод** і **методи** аналізу та систематизації були використані в роботі. **Практична цінність** роботи полягає у тому, що зібраний і систематизований фактичний матеріал може бути використаний при укладанні словника мікротопонімів Донеччини. Здобутки праці слугуватимуть основою для проведення краєзнавчих гуртків у школі, спецкурсів і спецсемінарів на філологічних факультетах університетів. У ході дослідження схарактеризовано історію формування зазначених онімів, з'ясовано, що відонімні мікротопоніми представлені відіменними мікротопонімами (Глібове, Петровський, Нижня Ганнівка, Середня Ганнівка, Верхня Ганнівка), відпрізвищевими і відпрізвищськовими назвами (Брянцеве, Каширівкою, Сопільняковий, Легейдове, Шурове, Пирогово, Британський, За Сапатчихою), відмакротопонімними (Польща) та відойконімними (Кракова, Петровські) онімами. У межах відантропонімних мікротопонімів значно частіше зустрічаються оніми, мотивовані прізвищами, що зумовлено тим, що вони були конкретнішим виразником по-

значення особи, якій належав об'єкт. Поодинокими прикладами представлені мікротопоніми, мотивовані макротопонімами та ойконімами.

Ключові слова: мікротопонім, онім, антропонім, лексико-семантичні групи.

Щербинівка та Петрівка — селища міського типу в Донецькій області, підпорядковані Торецькій міській раді, розташовані на різних берегах мальовничої річки Кривий Торець (Щербинівка — на правому березі, Петрівка — на лівому). Населення селищ становить близько 4500 мешканців. Ці населені пункти відомі з XVIII століття. За переказами, селище Щербинівка було утворено в кінці XVIII ст. на березі річки Кривий Торець, у тому місці, де, за легендою, була застава богуславського козака Щербини, який героїчно загинув у бою з татарами, і мало назву хутір Щербинівський. Хутір проіснував до 30-х років XIX ст., після чого його і близькі до нього поселення були об'єднані в селище Щербинівку.

На лівому березі річки Кривий Торець у цей час утворилося поселення, яке мало назву Фурсівка, бо належало воно панові на прізвище Фурсов. Була в пана гарна дружина, по батькові Петрівна, яка померла в молодому віці. На честь дружини, за наказом пана, Фурсівку перейменували на Петрівку. Обидва топоніми утворено суфіксальним способом. Це підтверджує думку М. П. Янко про те, що основою топонімії України є назви слов'янського походження, утворені суфіксальним способом. Найбільш поширеними топонімічними суфіксами дослідник вважає афікси -ка, -івка, -иця, -ов, -ів, -ин, -ськ, -н [14, с. 12].

У сиву давнину, коли вперше виникла потреба в конкретних географічних назвах, їх одержали найближчі топооб'єкти, які потрапляли в сферу діяльності людей. На думку науковців, такими об'єктами в деяких місцях стали річки, озера, які мали важливе значення для життєдіяльності людини. Тому гідроніми стали першоосновою топоніміки. Але з часом, як констатують мовознавці, значення річок зменшується, а роль постійних поселень збільшується, оскільки ойконіми стають головними орієнтирами в повсякденній діяльності людей. У свою чергу історичні та політико-адміністративні процеси знаходять своє відображення в географічних назвах як великих об'єктів, так і малих, місцевих, про існування яких знає обмежена кількість людей. Такі топоніми стають орієнтирами у просторі й часі, накопичують у собі унікальні відомості про культуру, історію, мову людей. Особливу

цінність становлять назви малих географічних об'єктів — мікротопоніми, адже вони найменше зазнали втрат у часи радянського перейменування. Слід констатувати, що в українському мовознавстві більше досліджено антропоніми, гідроніми, ойконіми, ніж мікротопоніми. Проте останнім часом помітно зростає інтерес до цієї теми. Слід констатувати, що мікротопоніми України досліджено нерівномірно. Найбільше праць виявлено з мікротопонімії західного регіону України (Г. Л. Аркушин, Н. П. Лісняк, О. І. Михайльчук, Я. О. Пура, О. І. Проць та ін.), менше досліджено центральний і північний регіон (Є. О. Черепанова, Р. О. Ляшенко та ін.) і майже не вивчено мікротопоніми східного регіону, що й визначає **актуальність** цієї розвідки.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше проведено лексико-семантичний аналіз мотивувальної бази мікротопонімів селищ Донеччини.

Різні семантичні групи відонімних мікротопонімів різних регіонів України досліджували Н. Сокіл, О. Заїнчиковська, М. Карпенко, В. Ф. Баньої та ін. [11; 2; 3; 1 та ін.]. Питання формування й функціонування відонімних мікротопонімів Донеччини не були об'єктом ономастичних досліджень.

Мета статті — здійснити аналіз твірної бази мікротопонімів. Мета вимагає розв'язання таких **завдань**: 1) виявити в писемних джерелах і шляхом опитування жителів зафіксувати назви мікрооб'єктів на території селищ Шербинівка та Петрівка; 2) з'ясувати походження мікротопонімів, основою яких є онімна лексика; 3) провести лексико-семантичний аналіз мотивувальної бази мікротопонімії; 4) визначити кількісну наповнюваність кожної виділеної групи.

Об'єктом нашої уваги є відонімні мікротопоніми селищ Шербинівка і Петрівка міста Торецька Донецької області. **Предметом дослідження** є лексико-семантичні особливості лексичної бази сучасних мікротопонімів названих селищ.

Відповідно до мети дослідження були використані такі **методи**: описовий метод, методи лінгвістичного спостереження, а також прийоми класифікації та систематизації. Застосовується статистичний (для кількісної характеристики систематизованих мікротопонімів, їх твірних основ, а також самих об'єктів) та порівняльно-зіставний (при виокремленні відонімних мікротопонімів з-поміж різних семантичних груп) прийоми.

М. Карпенко вважає, що утворення мікротопонімів від власних назв є одним із найпродуктивніших у мікротопонімній системі [3, с. 167]. На думку В. Ф. Баньої, відантропонімні мікротопоніми басейну річки Ужа вказують на середній рівень продуктивності утворення таких назв [1, с. 8]. Серед зібраних і проаналізованих нами мікротопонімів селищ Щербинівка і Павлівка (69 назв) відонімні мікротопоніми складають 23,18 % (16 одиниць).

До складу мікротопонімів часто входять антропоніми. Так, більшість полів, ділянок, кутків утворено від імен людей, яким вони належали, або які їх обробляли. Ця група мікротопонімів є важливою для вивчення історичної спадщини нашого краю. Мікротопоніми, утворені від антропонімів, оформлені, як стверджують мовознавці, зазвичай за допомогою патронімічних суфіксів -ов / -ев, -ин, -івк, -их(а) [4; 11]. Наші спостереження підтверджують цю думку. Мотиваційною базою зазначених мікротопонімів є зазвичай чоловічі особові імена, жіночі імена, імена жінок за чоловіками (андроніми), прізвища, прізвиська.

Серед зібраних і проаналізованих відантропонімних мікротопонімів найменше зафіксовано відіменних дериватів (6 одиниць — 8,7 %). На думку В. Ф. Баньої, перевагу під час номінації надавали прізвищам, оскільки вони були конкретнішим виразником позначення особи, якій належав об'єкт [1, с. 8]. У ході дослідження виявлено такі відіменні назви частин селища:

Петровський (ставок) отримав таку назву тому, що, за місцевою легендою, у часи Антона Щербини був у нього бойовий товариш на ім'я Петро. Чоловік славився не тільки бойовими заслугами, але й хистом до риболовлі. Майже весь свій вільний час козак проводив на ставку, поруч зі своєю заставою. Бойові побратими в жарт називали ставок Петровим (сучасна назва від Петрів + суфікс -ськ).

Глібове — пляж на річці Кривий Торець між Кригою і ст. Кривий Торець, напроти Глібів, так називали родину Нестерових, бо діда їхнього звали Глібом. Онука цього діда і зараз проживає в його будинку на вулиці Привокзальній. Мікротопонім належить до категорій присвійності, адже використовують для позначення належності топооб'єкта певній особі і утворено від іменної основи Гліб додаванням суфікса -ов.

На думку В. Ф. Баньої, мікротопоніми значно рідше мотивовані жіночими іменами. Подібну тенденцію дослідники спостерігають і в інших регіонах. Таку ситуацію науковці пояснюють тим, що були не-

однакові можливості чоловіків і жінок на право користування землею та іншими угіддями [1, с. 12], меншою роллю жінки в суспільному житті [5, с. 8]. У ході дослідження виявлено такі назви частин селища, як: *Нижня Ганнівка* (зараз вулиця Зарічна), *Середня Ганнівка* (нині має назву вулиця Вишнева), *Верхня Ганнівка* (вулиця Шевченка). Ці кутки були названі на честь панської доньки *Ганни* (за допомогою суфікса -івк(а)). Панський маєток періоду кінця XIX ст. був на Нижній Ганнівці, біля річки Кривий Торець, а землі, розташовані поруч, дістали назви — Середня Ганнівка та Верхня Ганнівка.

Значно більше виявлено мікротопонімів, в основі яких є прізвища та прізвиськові основи. До цієї групи можна віднести 10 назв (14,5 %):

Брянцеве — територія сучасної вулиці Лесі Українки в с. Петрівка. За легендою, у пана Фурсова був друг на прізвище Брянцев. Переказують, що цей польський шляхтич часто приїжджав у наші краї і навіть збирався поселитися тут. Фурсов був настільки радий його намірам, що заздалегідь наказав відділити територію для нового маєтку.

Каширівкою називають частину вулиці Привокзальної в селищі Шербинівка (верхню, від Криги до залізничної зупинки Клебан Бик). Тут проживав дід Каширин з дружиною (*Каширівка* — від антропоніма Каширин). Подружжя померло в 90-х роках XX століття.

На річці Кривий Торець було багато місць для відпочинку. У 50–60 роки XX століття річка була широкою, вода в ній — чистою, було багато риби, навіть п'явки були (ознака чистої води). Береги річки були порослі очеретом, росли тут високі верби. Назви пляжів мотивовані прізвищами людей, що жили вище річки. Пляжі називають так:

Сопільняковий (на Кракові за мостом) утворився від прізвища Сопільняк за допомогою суфікса -ов.

Легейдове — пляж напроти ст. Кривий Торець жила родина на прізвище Легейда.

Щурове — назва походить від прізвища Щуров.

Пирогово (крамниця). Поміщик Пирогов — перший власник цієї будівлі, тому в народі й досі магазин так називають.

Британський — міст через річку Кривий Торець. Назва походить від прізвища жителів селища, що живуть поруч, Британ (утворено за допомогою суфікса -ськ).

Зустрічаються серед відантропонімних дериватів і мікротопоніми, утворені від прізвицьк:

За Сапатчихою. Таку назву має початок вулиці Польової селища Петрівка, де за народними переказами колись жила жінка, яка дуже любила поратися у своєму городі, при цьому не обмежуючись територією власної садибної ділянки, а й «завойовуючи» сусідні. За це в селищі їй дали прізвисько Сапатчиха.

Зафіксовано і мікротопоніми, які утворено від різних розрядів топооснов, а саме: макротопонімних, ойконімних, гідронімних. На досліджуваній території нами було зафіксовано об'єкти, які утворено лише за допомогою макротопонімних та ойконімних основ.

Польща — таку назву має куток селища Щербинівка, де перші поселенці були за національністю поляки.

Відойконімні мікротопоніми походять від назв сусідніх населених пунктів.

Кракова. Так називають частину вулиці Привокзальної в селищі Щербинівка від станції Криги до залізничної зупинки Клебан Бик. Ще до революції тут оселилися переселенці із Польщі. Ще й зараз тут живуть їх нащадки — люди з польськими прізвищами Марнопільські.

Петровські бугри — рельєфна місцевість на окраїні селища Петрівка (ойконім — Петрівка).

Отримані під час дослідження мікрооб'єктів дані ілюструємо діаграмами.

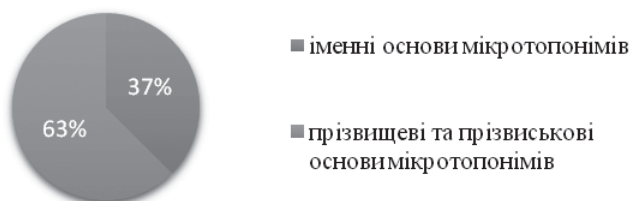

Отже, аналіз розглянутих відонімних топонімів селищ Щербинівка і Павлівка дозволяє зробити такі висновки:

1. Відонімні мікротопоніми представлені відіменними мікротопонімами (*Глібове, Петровський, Нижня Ганнівка, Середня Ганнівка, Верхня Ганнівка*), відпрізвиськовими і відпрізвиськовими назвами (*Брянцеве, Каширівкою, Сопільняковий, Легейдове, Шурове, Пирогово, Британський, За Сапатчихою*), відмакротопонімними (*Польща*) та відойконімними (*Кракова, Петровські*) онімами.

2. У межах відантропонімних мікротопонімів значно частіше зустрічаються оніми, мотивовані прізвищами, що зумовлено тим, що вони були конкретнішим виразником позначення особи, якій належав об'єкт.

Відантропонімні мікротопоніми

3. Поодинокими прикладами представлені мікротопоніми, мотивовані макротопонімами та ойконімами.

У перспективі вбачаємо необхідність дослідження інших лексико-семантичних груп мікротопонімів селищ Щербинівка і Петрівка.

Література

1. Баньої В. Ф. Закарпатські мікротопоніми басейну річки Ужа, мотивовані антропонімами / В. Ф. Баньої // Одеський лінгвістичний вісник. — Одеса, 2014. — Вип. 4. — С. 8–13. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/oliniv_2014_4_5.
2. Заїнчовська О. Із спостережень над типами номінації мікротопонімів південно-східного Поділля / О. Заїнчовська // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. — Чернівці: Рута, 2007. — Вип. 354–355. Серія «Слов'янська філологія». — С. 154–159.
3. Карпенко М. Відантропонімні мікротопоніми Кременецького району Тернопільської області / М. Карпенко // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. — Вип. 354–355. Слов'янська філологія. — Чернівці : Рута, 2007. — С. 167–172.
4. Лісняк Н. І. Мікротопонімія Західного Поділля: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Н. І. Лісняк. — К., 2004. — 20 с.
5. Ляшенко Р. О. Мікротопонімія Кіровограда : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Р. О. Ляшенко. — Харків, 2008. — 19 с.
6. Михальчук О. І. Мікротопонімія Підгір'я : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / О. І. Михальчук. — Київ, 1998. — 20 с.

7. Отин Е. С. Происхождение географических названий Донбасса / Е. С. Отин. — Донецк: Юго-Восток, 2014. — 199 с.
8. Отин Е. С. Топонимия Донетчины / Е. С. Отин. — Донецк: Юго-Восток, 2013. — 118 с.
9. Павленко С. О. Мікротопоніми Чернігово-Сіверщини / С. О. Павленко. — Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2013. — 600 с.
10. Пура Я. О. Походження назв територіальних мікрооб'єктів Рівненщини / Я. О. Пура. — Рівне, 1990. — 209 с.
11. Сокіл Н. Відомі мікротопоніми Сколівщини / Н. Сокіл // Наукові записки Тернопільського НПУ. Серія: Мовознавство. — Тернопіль, 2005. — Вип. 1(13). — С. 117–128.
12. Суперанская А. В. Что такое топонимика? / А. В. Суперанская. — М.: Наука, 1984. — 182 с.
13. Черепанова Е. А. Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья / Е. А. Черепанова. — Сумы, 1984. — 456 с.
14. Янко М. Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник / М. Т. Янко. — К.: Знання, 1998. — 432 с.

References

1. Banoji V. F. (2014) Transcarpathian microtoponyms of the Uzh river basin, motivated by anthroponyms: *Odesa Linguistic Bulletin*, Odesa, pp. 8–13.
2. Zainchkovskaja O. (2007) Some observations on the types of nomination of microtoponyms of south-east Podillya: *Scientific Bulletin of Chernivtsi University: a collection of scientific works*, Chernivci, Vol. 354–355, pp. 154–159.
3. Karpenko M. Anthroponym-derived microtoponyms of the Kremenets district of the Ternopil region: *Scientific Bulletin of Chernivtsi University: a collection of scientific works*, Chernivci, Vol. 354–355, pp. 167–172.
4. Lisniak N. I. (2004) Microtoponymy of West Podillya: synopsis of PhD thesis (Philology) 10.02.01– Ukrainian language, K., 20 p.
5. Liashenko R. O. (2008) Microtoponymy of Kirovohrad: synopsis of PhD thesis (Philology) 10.02.01– Ukrainian language, Kharkiv, 19 p.
6. Mykhalchuk O. I. (1998) Microtoponymy of Podhiria: synopsis of PhD thesis (Philology) 10.02.01– Ukrainian language, K., 20 p.
7. Otin Je. S. (2014) The origin of geographical names of Donbass, Doneck, 199 p.
8. Otin Je. S. (2013) Toponymy of the Donetsk region, Doneck, 118 p.
9. Pavlenko S. O. (2013) Microtoponyms of Chernihiv-Siverschyna, Chernigiv, 600 p.
10. Pura Ja. O. (1990) The origin of the names of the territorial micro-objects of the Rivne region, Rivne, 209 p.
11. Sokil N. (2005) Onym-derived microtoponyms of Skolivshchyna: *Scientific notes of Ternopil NPU. Series: Linguistics*, Ternopil, Vol. 1, pp. 117–128.
12. Superanskaja A. V. (1984) What is toponymy?, M., 182 p.

13. Cherepanova Ye. A. (1984) Microtoponymy of the Chernihiv-Sumy Polissya, Sumy, 456 p.
14. Janko M. T. (1998) Toponymic Dictionary of Ukraine: Dictionary-Reference book, K., 432 p.

СЕГИН Любомир Васильевич,

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и литературы филологического факультета
Донбасского государственного педагогического университета,
ул. Генерала Батюка, 19, г. Славянск, 84116, Украина, Lyubomyr13@ukr.net,
ORCID iD: 0000–0003–1966–077

РУХЛЕНКО Елизавета Сергеевна

аспирантка кафедры украинского языка и литературы филологического факультета Донбасского государственного педагогического университета,
ул. Генерала Батюка, 19, г. Славянск, 84116, Украина,
ORCID iD: 0000–0003–1966–0773

Аннотация. В статье исследуются отыменные микротопонимы поселков Щербиновка и Павловка города Торецка Донецкой области. Цель статьи — осуществить анализ образующей базы микротопонимов. Объектом нашего внимания являются отонимные микротопонимы поселков Щербиновка и Петровка города Торецка Донецкой области. Предметом исследования являются лексико-семантические особенности лексической базы современных микротопонимов поселков Щербиновка та Петровка. В статье были использованы описательный метод и методы анализа и систематизации. Практическая ценность статьи заключается в том, что собранный и систематизированный фактический материал может быть использован в составлении словаря микротопонимов Донетчины. Достижения работы послужат основой для проведения краеведческих кружков в школе спецкурсов и спецсеминаров на филологических факультетах университетов. В ходе исследования характеризуется история формирования названных онимов, выясняется, что отыменные представлены микротопонимами (Глібове, Петровський, Нижня Ганнівка, Середня Ганнівка, Верхня Ганнівка), отфамильными и отпрозвищными названиями (Брянцеве, Каширівкою, Сопільняковий, Легейдове, Щурове, Пирогово, Британський, За Сапатчихою), отмикротопонимными (Польца) и отойконимными (Кракова, Петровські) онимами. Среди антропонимных микротопонимов значительно чаще встречаются онимы, мотивированные фамилиями, что обусловлено тем, что они были конкретным выразителем обозначения лица, которому принадлежал объект. Единичными примерами представлены микротопонимы, мотивированные макротопонимами и ойконимами.

Ключевые слова: микротопоним, оним, антропоним, лексико-семантические группы.

SEHIN Liubomyr Vasylovych

PhD, Associate Professor the Chair of Ukrainian Language and Literature,
Donbas state Teacher Training university, Department of Philology,
Henerala Batiuka street, 19, Sloviansk, 84116, Ukraine, Lyubomyr13@ukr.net,
ORCID ID: 0000–0003–1966–0773

RUKHLENKO Jelyzaveta Sergijivna

Postgraduate student of the Chair of Ukrainian Language and Literature,
Donbas state Teacher Training university, Department of Philology,
Henerala Batiuka street, 19, Sloviansk, 84116, Ukraine,
ORCID ID: 0000–0003–1966–0773

Summary. The article is devoted to the study of the onym-derived microtoponyms of the villages of Scherbynivka and Petrivka of the town Toretsk of Donetsk region. The **purpose** of the article is to analyze of the derivation base of the microtoponyms. The **object** of our attention is the onym-derived microtoponyms of the villages of Scherbynivka and Petrivka of the town Toretsk of Donetsk region. The **subject** of the study is the lexical-semantic features of the lexical base of modern microtoponomisms of the villages of Scherbynivka and Petrivka. The descriptive method and methods of analysis and systematization are applied in the article. The **practical value** of the work consists in the fact that the collected and systematized actual material can be used at making the dictionary of microtoponyms of Donetsk region. The achievements of work will serve as the basis for conducting local folklore school groups, special courses and special seminars at the philological departments of universities. In the course of the research the history of the formation of the outlined onyms was characterized, it was found that the onym-derived microtoponyms are represented with the noun-derived microtoponyms (Hlibove, Petrovsky, Nyzhna Hannivka, Seredna Hannivka, Verkhna Hannivka), with the surname-derived and nickname-derived names (Brantseve, Kashyriivka, Sopilnakovy, Lehejdove, Schurove, Pyrohovo, Brytanske, Za Sapatchykhoiu), with the macrotoponym-derived (Polscha) and oikonym-derived (Krakova, Petrovski) onyms. Within the anthroponym-derived microtoponyms, there are much more common onyms, motivated by surnames, due to the fact that they were a more specific expression of the designation of the person to whom the object belonged. Microtoponyms, motivated by macrotoponyms and oikonoms, are presented as rare examples.

Key words: microtoponym, onym, anthroponym, lexico-semantic groups.

УДК 811.111'373.22

ТКАЧЕНКО Ганна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов природничих факультетів Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ХРЕМАТОНІМИ XXI СТ.: ВЛАСНІ НАЗВИ ЮВЕЛІРНИХ ПРИКРАС

Анотація. В статті розглядаються власні назви унікальних предметів — хремотонімів. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплення, звичаїв та спостережень; зображують об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність. **Метою** статті є аналіз існуючих найуживаніших англійських назв дорогоцінного каміння та прикрас, що вироблені з такого каміння, і їх систематизація на групи та підгрупи. **Об'єктом** нашої розвідки є онімний простір англійської мови, **предметом** — англомовні хремотоніми. В роботі були використані описовий метод та метод систематизації. **Практична цінність** роботи полягає в новому ракурсі дослідження хремотонімної проблеми.

Ключові слова: хремотонім, ювеліронім.

Стаття присвячена дослідженню підгрупи хремотонімів, на позначення назв дорогоцінного каміння та прикрас, що вироблені з такого каміння. Пильну увагу вчених було приділено антропонімній та топонімній лексиці, але спроб ретельного вивчення хремотонімів як власних назв унікальних предметів, зокрема англійських, майже не було. Отже **об'єктом** нашої розвідки є онімний простір англійської мови, **предметом** — англомовні хремотоніми. **Актуальність** даної роботи полягає в маловивченості феномену хремотонімії, можливості подальшого детального опрацювання та в утворенні нових підгруп. **Метою** нашої роботи є виокремлення власних назв ювелірних прикрас в окремі підгрупи та їх систематизація.

Під хремотонімом розуміємо власну назву окремих унікальних предметів, втворів людини або природи [1]. Відзначимо, що хрема-

тоніми виконують певні функції. За своїм призначенням хремотоніми виконують чотири ролі: виокремлювальну, характеризуючу, ідентифікуючу та сигніфікативну. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплення, звичаїв та спостережень; зображують об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність.

Однією із вельми цікавих груп хремотонімів, численну за представленими денотатами, можна однозначно вважати **ювеліроніми** — власні назви ювелірних виробів, «пов'язаних із художніми витворами, предметами розкоші, прикрасами з дорогоцінних металів і каміння» [2, с. 193–196]. Особливе місце у сучасній українській ономастиці посідають назви коштовного каміння, відомі людству з давніх часів і оповиті у різних народів численними легендами та повір'ями. Назви коштовностей, особливо великих діамантів, — своєрідний розділ ономастології з певними традиціями. Дійсно, коштовні ювелірні вироби, які часто передавались у спадок, залишили по собі пам'ять в історії. Слід також відзначити той факт, що назва діаманту дається з урахуванням конкретних характеристик. Так, наприклад, деякі діаманти отримали назву відповідно до їхнього власника — діамант *the Reitz Diamond*, інші — за місцем знахідки або зберігання — діамант *the Florentine Diamond*, окремі назви відображають певні властивості коштовностей — діамант *the Green Diamond* чи місцевий колорит країни — діамант *the Black Prince Rubin* і, нарешті, є назви-присвяти — діамант *The Premier Rose*.

Найцінніші та найбільші алмази втрачали свою вагу після огранення. Вони перетворювалися на прикраси й ставали не менш відомими. Наприклад, славнозвісний алмаз сталевоблакитного кольору, вагою приблизно 112 каратів отримав назву алмаз *French Blue*. Для того, щоб додати коштовності блиску, каміння огранили у формі серця, а згодом йому надали традиційну форму «подушечки». Діамант змінив багатьох власників і залишив за собою кривавий слід, опинившись невдовзі у Генрі Філіппа Хоупа, за ім'ям якого діамант і отримав свою остаточну назву — діамант *the Blue Hope*. Далі прикраса ще кілька разів змінювала своїх власників доти, поки не потрапила до рук П'єра Картьє. Саме він змінив обрамлення, внаслідок чого й з'явилося кольє, що дістало назву *the Blue Hope*.

Згідно з класифікацією М. М. Торчинського, у цьому секторі можна виділити чотири підсектори [2, с. 193–196]: **металоніми** — власні назви самородків і продуктів із дорогоцінних металів (*the Dagmar Necklace, Summer Garland Necklace, Cherry Blossom Necklace*), **лапісоніми** — власні назви дорогоцінного каміння (*Santa Maria Africana, the Peace Diamond, the Mercy Diamond*), **тезаурусоніми** — власні назви скарбів (*Hoxne Hoard, Exquiline Treasure, Berthouville Treasure*), **фальсифікатоніми** — власні назви несправжніх або фальшивих прикрас (*the Tears of Joy*).

Якщо ми звернемося до енциклопедії коштовностей [3], то побачимо, що серед дорогоцінних виробів існує величезна кількість тих, які мають назви. Однак не всі вони можуть бути розподілені за вищезазначеними групами. Тому видається необхідним доробити і розгорнути окреслене та запропонувати іншу класифікацію ювелірних прикрас і виділити нові групи.

Всі ювелірні вироби класифікують за двома ознаками: призначенням і матеріалом для їх виготовлення. Нас цікавить перший із перелічених, який відображає власне функцію кожного з виробів. Виходячи з цієї ознаки, всі вироби поділяють на такі групи: предмети для особистої прикраси, предмети туалету, сувеніри тощо [3].

Отже, вважаємо за необхідне всі вищезазначені групи розподілити таким чином: предмети особистих прикрас, приладдя для загального користування або аксесуари. Сюди ж долучаємо ще одну групу — королівські головні прикраси як символи влади. Кожна з цих груп отримує такі назви: 1) предмети для особистої прикраси — **люксоніми** (від лат. *lux* — краса), наприклад, каблучка *Harmony, Rose and Ribbon Chocker, Poppies Necklace, Spring Violets Necklace*; 2) приладдя для загального користування або аксесуари — **атрибуціоніми** (від лат. *attribution* — атрибут), наприклад, наручний репетир *Patek Philippe 150 Anniversary Minute Repeater* 1989 року, *Wil.i.am Cane, the Order of the Knighthood*; 3) королівські головні прикраси, символи королівської влади, зроблені із дорогоцінних металів — **короніми** (від лат. *corona* — корона), наприклад, *Imperial State Crown, the King George IV State Diadem, the Oriental Circlet Tiara*.

Усі ці новоутворені терміни є підгрупами однієї з груп **ювеліронімів**, зокрема, **металонімів**.

Звертаємо особливу увагу на таку групу розряду **ювеліронімів**, як **лапісоніми**. По-перше, **лапісоніми** — власні назви дорогоцінного ка-

міння. По-друге, класифікація дорогоцінного ювелірного каміння складалася впродовж останніх двох століть, адже з відкриттям нових місценароджень, зміною пріоритетів та ринкової кон'юнктури дані уточнювались, переглядались та аналізувались. Є достатньо підстав для висновку про те, що деяке каміння за різних часів відносили спершу до одних розрядів, а згодом, у зв'язку з додатковими відомостями, зараховували до інших. Врешті-решт, на основі нових отриманих даних виявляли й уточнювали остаточний варіант класифікації.

Згідно з цією систематизацією, все ювелірне каміння класифікують за відповідними ознаками. До них належать такі, як твердість, прозорість, блиск, забарвлення тощо. В кінцевому підсумку все дорогоцінне каміння розподіляють на три групи: *ювелірне (дорогоцінне) каміння, ювелірне виробниче каміння та виробниче каміння* [3].

До першої групи відносять прозоре, тверде, кольорове або безколірне з яскравим блиском каміння, яке після гранування використовується у процесі виготовлення ювелірних виробів. Цю групу поділяють на чотири підгрупи (порядки) [3]:

- перша: алмаз, діамант, синій сапфір, рубін тощо;
- друга: олександрит, помаранчевий, жовтий і фіолетовий сапфіри тощо;
- третя: хризоліт, благородна шпінель, топаз, червоний турмалін тощо;
- четверта: гранат, аметист, бірюза тощо.

До другої групи відносять непрозоре каміння з гарним забарвленням, малюнком або вкрапленнями, яке використовують для художньо-декоративних виробів. Ця група містить дві підгрупи (порядки):

- перша: янтар, кришталь, малахіт тощо.;
- друга: агат, рожевий кварц, опал тощо.

І, нарешті, до третьої групи відносять напівпрозоре каміння й природно забарвлені різновиди рудних та інших мінералів: яшму, граніт, мармуровий онікс тощо.

Згідно з вищезазначеним розподілом можна виділити три нові підгрупи лапісонімів. Кожній із них пропонуються такі назви: 1) ювелірне дорогоцінне каміння — **гемаоніми** (від лат. *gemma* — дорогоцінне каміння), наприклад, діамант *the Centenary Diamond* — діамант ідеально чистої води знаходиться в Лондоні, в Тауері; або ж інші не менш відомі діаманти: *the Exelsior, the Diamond of Victory, the First Rose*

Diamond, the Nassak; 2) ювелірне виробниче каміння — **гемаопусоніми** (від лат. *gemma* — дорогоцінне каміння та *opus* — діло, виріб), наприклад, малахіт *the Tazza* — одна з найбільших брил малахіта знаходиться в США і встановлена у центрі зали відомої бібліотеки Лінда Холл у місті Канзас-сіті, штат Міссурі; 3) виробниче каміння — **опусоніми** (від лат. *opus* — діло, виріб), наприклад, аквамарин *Martha Rocha* — 34-кілограмовий кришталь аквамарина.

Отже, до ювеліронімів відносимо чотири групи: тезаурусоніми та фальсифікатоніми, лапісоніми та металоніми, останні дві з яких членуються на геммаоніми, геммаопусоніми, опусоніми та на люксоніми, аттрибуціоніми, корононіми. Історія ювелірних прикрас є вельми обширною та цікавою, за допомогою вивчення власних назв ювелірного каміння та ювелірних виробів ми можемо дослідити етнічні характеристики певної нації, культурні надбання та відбитки буття людини. Власне унікальних предметів існує велика кількість, однак не всі з них спроможні мати власні назви. Саме цей чинник робить градацію відкритою, яка згодом може розширитися за допомогою нових прикладів, які раніше не були наведені. **Подальшими перспективами** нашої розвідки ми визначаємо аналіз і систематизацію нових хрематонімів та розширення їх класифікації.

Література

1. Ткаченко Г. В. Англомовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 / Г. В. Ткаченко. — Одеса: 2012. — 236 с.
2. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. — Хмельницький: Авіст, 2008. — 548 с.
3. Энциклопедия драгоценностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jewency.ru/useful/jewclass>.

References

1. Tkachenko G. V. (2012) English Chrematonyms as Cognitive Linguistic Phenomena: Thesis, Odesa, 236 p.
2. Torchyns'kyj M. M. (2008) The Structure of Onym Space of the Ukrainian Language / Torchyns'kyj M. M. — Khmel'nyts'kyj : Avist., — 548 p.
3. 3. Enciclopedia of Jewelry [Online]: <http://www.jewency.ru/useful/jewclass>.

ТКАЧЕНКО Анна Владимировна

кандидат филологических наук, доцент кафедры
иностраных языков естественных факультетов
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

Аннотация. В статье рассматриваются имена собственные уникальных предметов — хрематонимов. Имена собственные уникальных предметов существуют для того, чтобы создавать фон для человека и его жизни, выделяя отдельные детали, отражая процесс его мышления, увлечения, обычаев и наблюдений; отражают объективную действительность; раскрывают внутренний мир говорящего, его творческую индивидуальность и потенциал. **Целью** статьи является анализ существующих английских названий ювелирных камней и драгоценностей, сделанный из таких камней, и их систематизация на группы и подгруппы. **Объектом** исследования является онимное пространство английского языка. **Предмет** исследования — англоязычные хрематонимы. В работе были использованы описательный метод и метод систематизации. **Практическая ценность** работы состоит в новом способе изучения вопроса исследования хрематонимов.

Ключевые слова: хрематоним, ювелироним.

Anna V. Tkachenko

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine;
tel.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

Summary. The article deals with the problem concerning the study of the proper name of the unique things — chrematonyms. Proper names of unique objects exist to perform a background for a man and his life, picking out definite features, reflecting his process of thinking; to show the objective reality; to open up the speaker's inner world, his creative personality. The **purpose** of the article is the analysis of the existing widely used English proper names of precious stones and jewelry and their systematization into groups and subgroups. The **object** is the onymic area of the English language. The **subject** is widely used English proper names of precious stones and jewelry. The descriptive **method** and the **method** of systematization are used in the work. **Summing up**, the detailed analysis of widely used English proper names of precious stones and jewelry was made and new groups were created, denoting the names of precious stones and jewelry. **The practical value** of the work is considered in new basically established ways of chrematonim problem studies. **As a result** of the

investigation, different widely used groups of the proper names of precious stones and jewelry were studied and the classification of these groups was created.

Key words: *chrematonym, names of jewelry.*

УДК 81'373. 231–055.1–022.34 (477.87 Ужгород) «19».

ШОЛЯ Іванна Станіславівна

здобувач кафедри словацької філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
вул. Погранична, 9, с. Ботфалва, 894020,
Ужгородський р-н, Закарпатська обл., Україна;
тел.: (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com,
ORCID ID: 0000–0002–9701–3523

ДИНАМІКА ЧАСТОТНОГО ДЕСЯТКА ЧОЛОВІЧИХ ІМЕН УЖГОРОДА ВПРОДОВЖ XX СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті досліджуються чоловічі особові імена ужгородців протягом XX століття. Серед 29 онімів, що функціонували у першому десятилітті іменника в різні періоди, виділено 10 найстійкіших, які за кількістю носіїв утворюють частотний десяток чоловічих імен Ужгорода впродовж досліджуваного періоду. Вказуються причини, що впливали на оновлення і розширення асортименту найуживаніших імен. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше охарактеризовано динаміку найуживаніших чоловічих імен ужгородців. **Об'єктом** дослідження є власні особові чоловічі імена, що функціонували у першому десятилітті впродовж 100 років. **Предметом** дослідження є їх динаміка протягом століття. При дослідженні використовуємо **методику** хронологічних зрізів, запропоновану В. Д. Бондалетовим. **Сумуючи** вищезазначене, можемо відмітити, що серед найуживаніших чоловічих імен м. Ужгорода впродовж досліджуваного періоду найчастіше на першому місці перебувало всього три імені: Олександр, Йосип/Йосиф і Я́но́с/Іван. **Практична цінність** дослідження полягає в тому, що наведений матеріал може бути використаний при укладанні повного словника особових імен українців, їх можна застосувати в практиці найменування, а також — при підготовці навчальних посібників і лекційних курсів з української ономастики. **У результаті** розвідки було встановлено, що частотний десяток найуживаніших чо-

ловічих імен обслуговує 40,2 % (3632) новонароджених, що становить 1,7 % від загальної кількості онімів чоловічого іменника ужгородців ХХ ст.

Ключові слова: частотний десяток, найуживаніші імена, іменник, хронологічний зріз, статистична група.

Вивчення динаміки сучасного національного іменника є важливим завданням антропоніміки, розв'язання якого можливе тільки при ґрунтовному дослідженні антропоніміконів усіх областей України. На сьогоднішній день вже відомі фундаментальні праці, де описуються склад і динаміка, подається якісний і кількісний аналіз іменників окремих регіонів: Донеччини — Г. В. Кравченко, Т. В. Буга, Одещини — Ю. О. Карпенко, О. Ю. Касім, О. Ю. Медведєва, Луцька — І. Д. Скорук, Тернополя — Н. О. Свистун, Кіровограда — О. В. Черноус [5; 2; 3; 4; 6; 9; 8; 10].

Запропоновану статтю присвячено дослідженню частотного десятка чоловічих імен ужгородців упродовж ХХ ст. Ця проблематика є **актуальною**, оскільки дотепер чоловічий іменник міста Ужгород вказаного періоду не був об'єктом спеціального наукового вивчення. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше охарактеризовано динаміку найуживаніших чоловічих імен ужгородців. **Мета** нашої статті — дослідити склад та динаміку найуживаніших чоловічих імен жителів м. Ужгорода у ХХ ст. **Об'єктом** дослідження є власні особові чоловічі імена, що функціонували у першому десятку впродовж 100 років, а **предметом** — їх динаміка. Відповідно до мети, при дослідженні використовуємо **методику** хронологічних зрізів, запропоновану В. Д. Бондалетовим, за якою визначений період розподілено на 9: I—1900–1920 рр., II—1925–1935 рр., III—1940–1945 рр., IV—1950–1955 рр., V—1960–1965 рр., VI—1970–1975 рр., VII—1980–1985 рр., VIII—1990–1995 рр. і IX—2000 рік.

Частотний десяток відіграє вагомую роль в іменнику, оскільки обслуговує 40,2 % (3632) новонароджених чоловічої статі. У першому десятку чоловічого іменника ужгородців протягом ХХ ст. перебувало 29 онімів. У різні періоди в межах кожного хронологічного зрізу склад найуживаніших імен і їх ранговий номер змінюється. Проте, серед них можна виділити найстійкіші, які функціонували у першому десятку 100 років поспіль і мають, у порівнянні з іншими, найбільшу кількість носіїв. Вони становлять досить стабільну основу чоловічого

іменника, зокрема оніми *Іван* і *Олександр* як найуживаніші зафіксовані у всіх дев'яти хронологічних зрізах; *Михайло* — у восьми (I, II–IX); *Юрій* — у семи зрізах (II, IV–IX); у шести зрізах у цій групі перебувають імена *Андрій* (I, V–IX), *Василь* (VI–IX), *Микола* (II–VI, VIII), *Степан/Стефан* (II–VI); *Йосип/Йосиф* — знаходиться серед найуживаніших у п'яти зрізах (I–V); *Володимир* — з IV-го по VIII-ий зріз (таблиця 1).

Онім *Віктор* у групі найуживаніших перебував протягом шести зрізів (IV–IX) і за весь період мав 263 носії. У п'яти зрізах (IV–VIII) зафіксовано ім'я *Сергій* (273). Онім *Lászly/Ласло/Владислав*¹ обслуговує 204 носії і перебуває у десятиці лідерів у чотирьох зрізах: I — III-ій і IX-ий. У трьох зрізах зафіксовано онім *Юлії* (I–III-ій, 99 носіїв). Особові імена *Бейло* (59), *Віталій* (179), *Євгеній* (180), *Тиберій/Тібор* (90) переходили у групу лідерів з інших статистичних груп у двох зрізах, а *Богдан* (49), *Валерій* (72), *Денис* (44), *Дмитро* (135), *Георгій* (69), *Золтан* (76), *Ігор* (143), *Károly/Karel/Кароль* (50), *Максим* (52) і *Frantisek/František* (24) — тільки в одному з дев'яти хронологічних зрізів.

Таким чином, за кількістю носіїв до частотного десятка 1900–2000 років можна зарахувати 10 онімів, які були надані 3632 (40,2 %) новонародженим: *Олександр* (728), *Михайло* (376), *Андрій* (351), *Василь* (350), *Володимир* (329), *Юрій* (328), *Степан/Стефан* (319), *Йосиф/Йосип* (292), *Іван* (283), *Микола* (276).

Оновлення і розширення асортименту найуживаніших імен відбувалося не тільки за рахунок поповнення новими онімами, але й за рахунок трансформації цих самих імен на угорський, словацький або чеський лад. Наприклад, онім *Олександр*, хоч і має найбільшу кількість носіїв протягом століття, все ж не являється абсолютним лідером у всіх зрізах. У I-му, II-му і III-му зрізах він перебуває у десятиці найуживаніших та займає тільки 3 і 5 позиції. Протягом півстоліття змінюється і його фіксація. Так, у I-му зрізі (угорський період) зафіксована угорська форма *Sándor*, у II-му (чехословацький період) — *Alexandr*, у III-му — угорський варіант, транслітерований українськими літерами *Шандор*, з IV-го по VIII-ий зрізи зустрічаються фіксації *Александр*, *Олександр* і *Шандор*, у IX — зафіксований тільки онім *Олександр*.

¹ *Lászly/Ласло* походить від *Владислав*, але усвідомлюється місцевим населенням як угорський еквівалент імені *Василь*.

Таблиця 1

Імена, що перебували у першому десятку в різні періоди

№	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
1.	Andrѡs/Андраш/Андрій	10	ш	ш	ш	9	7	2	3	2
2.	Вйла/Бейло	8	—	8	м	м	—	м	м	—
3.	Богдан	—	м	—	м	м	м	м	ш	9
4.	Валерій	—	—	м	8	ш	м	м	м	м
5.	Vasil/Василь	—	ш	ш	3	2	2	3	7	10
6.	Viktor/Віктор	м	м	м	8	4	8	8	8	5
7.	Віталій	—	—	—	м	м	ш	5	7	ш
8.	Vladimir/Володимир	м	ш	ш	2	5	4	6	5	ш
9.	Djines/Денис	м	—	м	—	—	м	м	ш	10
10.	Demeder/Дмитро	—	м	—	м	м	ш	ш	ш	6
11.	Дьордь/Георгій	ш	—	7	м	м	м	м	м	м
12.	Ернѡ/Еньо/Євгеній	ш	ш	9	ш	ш	ш	ш	ш	8
13.	Zoltѡn/Золтан	ш	ш	9	м	м	м	м	м	—
14.	Yuzsef/Йосип/Йосиф	1	2	4	6	10	ш	ш	ш	—
15.	Ybnos/Іван	2	1	1	7	6	6	10	6	7
16.	Igor/Irop	—	м	м	ш	ш	ш	ш	10	ш
17.	Károly/Karel/Кароль	ш	ш	10	м	м	м	м	м	м
18.	Lászly/Ladislav/Владислав	4	6	5	м	ш	ш	ш	ш	9
19.	Lajys/Ludvik/Ludvih /Лайош/Людвик	9	10	10	м	м	м	м	м	—
20.	Miksa/Максим	ш	ш	—	—	м	—	м	ш	9
21.	Mikulь/Mикола	ш	9	2	10	8	10	ш	9	ш
22.	Mihьly/Михайло	6	ш	6	9	5	9	7	2	4
23.	Sándor/Alexandr/ Олександр	3	6	5	1	1	1	1	1	1
24.	Serģii	—	—	м	ш	7	3	4	6	ш
25.	István/Štěpan/Степан/ Стефан	5	3	3	4	3	10	ш	ш	м
26.	Tibor/Тиберій/Тібор	м	4	6	ш	м	ш	м	м	м
27.	Frantisek/Frantisek	—	7	—	м	м	—	—	—	—
28.	Gyula/Iulius/Yulius/Юлій	7	5	10	м	м	м	м	м	м
29.	Yiri/Iura/Юрій	м	8	м	5	5	5	9	4	3

м — маловживані імена

ш — широкоживані імена

Найпопулярніші імена I-го хронологічного зрізу обслуговували 46 % (546) новонароджених у цей період. Онім *Yuzsef* хоч і займає першу позицію за кількістю носіїв в угорський період, абсолютним лідером він є тільки у 1910 р. (22 носії) і 1920 р. (29 носіїв). У 1900 і 1905 роках його витісняє онім *Yános* (23 і 18 носіїв), який у 1915 р. розділяє цю позицію з онімом *Lászly* (по 14 носіїв у кожного).

У другому хронологічному зрізі — чехословацькому періоді (1925–1935 рр.) — у метричних книгах зареєстровано 799 новонароджених хлопчиків, для найменування яких використано 211 онімів. У чоловічому іменнику чеські та словацькі¹ імена повністю витіснили угорські. Набір найуживаніших майже не змінився, за винятком оніма *Tibor* (30), який з 62 позиції перемістився на четверту і увійшов до десятки лідерів. З другого на перше місце за кількістю носіїв перемістилося західнослов'янське *Ian* (54), що замінило угорське *Yános*; з першого на друге опустився *Iosef/Iozef* (46), витіснивши угорський варіант *Yuzsef*; *István* став *Štěpan* (42) і перемістився з п'ятого на третє місце. Далі десятку найуживаніших доповнюють оніми: *Iulius/Ulias/Yulius* (29) (замість угорського *Gyula*); *Alexandr* (24) (замість *Sándor*); *Ladislav* (24) (замість *Lászly*); *František* (22) (замість *Ferencz*); *Yiri/Iura* (21) (замість *György*); *Mikulaš/Nikolaj* (20) (замість *Miklys*); *Ludvik/Ludvih* (17) (замість *Lajys*). Таким чином, до найуживаніших належить 11 онімів, оскільки *Alexandr* і *Ladislav* мають однакову кількість фіксацій (24) і обслуговують 329 (41,2 %) новонароджених.

З 1938 року Ужгород знову увійшов до складу Угорщини, тому в III-му хронологічному зрізі повертаються до вжитку угорські варіанти чоловічих імен, які витісняють словацькі та чеські: *Ласло*, *Шандор*, *Мигаль*, *Бейло*, *Дюло*.

У період з 1940–1945 рр. у статистичній групі найуживаніших імен зареєстрована найбільша кількість онімів — 15. Вони обслуговували трохи більше половини зареєстрованих новонароджених цього періоду — 52 % (275). З першого по четверте місце зайняли оніми: *Янош/Ян* (34), *Міклош/Микола* (31), *Іштван/Стефан* (28), *Йозеф/Йосиф* (25). П'яту сходинку розділили оніми *Ласло* (24), *Шандор/Олександр* (24), шосту — *Мигаль/Михайло* (18) і *Тибор/Тиберій* (18). На сьомій і восьмій розташувалися оніми *Дьордь/Георгій* (14) та *Бейло/Бела* (12). До

¹ Ми розглядаємо їх разом, тому що відрізнити чеське від словацького здебільшого неможливо, оскільки структурних диференційних відмінностей між ними немає.

десятки лідерів потрапляють імена *Еньо/Ено (10)* і *Золтан (10)*, які розділяють дев'яту позицію, та ім'я *Кароль (9)*, яке разом з онімами *Дюло/Дюла/Юлій (9)* і *Лайош/Людвик (9)* у рейтингу найуживаніших займають десяту позицію. Відмітимо, що тільки у III-му зрізі оніми *Золтан* і *Кароль* потрапили у групу найуживаніших. Їх популярність тимчасова, оскільки вже в IV-му хронологічному зрізі вони переходять у групу рідковживаних імен.

Слід також зазначити, що до 1945 року особових імен в українській традиційній формі в іменнику міста Ужгорода практично не було, за винятком онімів *Віктор (1900, 1905, 1920, 1925, 1940)*, *Іван (1905, 1925, 1930, 1935, 1940)*, *Геор (1930, 1935, 1940)*. Тільки в 1945 році до антропонімного репертуару ужгородців долучаються чоловічі імена *Валерій, Геннадій, Сергій, Станіслав, Юрій*. Такі антропонімичні зміни пов'язані, в першу чергу, з історичними подіями, а саме: визволенням Закарпаття від фашистських загарбників та приєднанням його до СРСР у складі УРСР. Ці оніми дуже швидко стають популярними, і вже в IV-му зрізі онім *Юрій* потрапляє до статистичної групи найуживаніших, а інші оніми стають широковживаними. У деяких регіонах України, зокрема Донецьку, антропонім *Юрій* стає популярним у 1960 р. завдяки польоту в космос Юрія Гагаріна. Відбувається це, за словами Т. В. Буги, під впливом культурно-естетичного чинника, «який характеризується надзвичайною динамічністю, чутливістю до навколишнього культурного середовища» [2, с. 12]. В Ужгороді це ім'я займає шосту сходинку у рейтингу найпопулярніших, але пік популярності припадає тут на 1990 р. і диктується не модою, а релігійним фактором [12, с. 769].

Отже, склад найуживаніших імен I–III зрізів відрізняється від десятки лідерів усього XX ст. У період 1900–1945 рр. до найулюбленіших імен ужгородців належать оніми, які у наступних зрізах більше ніколи не потрапляли до групи найуживаніших, а деякі у IX-му зрізі взагалі вийшли зжитку: *Lászly/Ladislav/Ласло, Gyula/Iulius/Ulias, Bűla/Bela/Бейло, Lajos/Lajys/Ludvik, Tibor/Тіберій*.

У IV-му хронологічному зрізі (1950–1955 рр.) відбувається оновлення складу імен першої статистичної групи. Його залишають переважно угорські імена *Ласло, Тіберій, Дьордь, Бейло, Еньо, Золтан, Кароль, Дюло/Юлій, Лайош/Людвик*, натомість з'являються: *Володимир, Василь, Юрій, Валерій, Віктор*. Група представлена одинадцятьма іме-

нами, що обслуговують 65 % (509) носіїв цього зрізу: *Олександр* (83), *Володимир* (65), *Василь* (57), *Степан* (52), *Юрій* (49), *Йосиф* (45), *Іван* (40), *Валерій* (31), *Віктор* (31), *Михайло* (29), *Микола* (27).

У V-му хронологічному зрізі (1960–1965 рр.) до групи найуживаніших долучаються імена *Андрій* і *Сергій*. До неї входить дванадцять онімів, оскільки деякі з них мають однакову кількість носіїв. Склад частотного десятка виглядає так: *Олександр* (82), *Василь* (66), *Степан* (50), *Віктор* (44), *Володимир*, *Михайло* і *Юрій* (42), *Іван* (41), *Сергій* (36), *Микола* (30), *Андрій* (29), *Йосип/Йосиф* (27). Він обслуговує 61,5 % (531) новонароджених у цьому зрізі.

Частотний десяток VI-го хронологічного зрізу (1970–1975) обслуговує 51,4 % новонароджених цього періоду (568 носіїв) і практично не відрізняється від попереднього, за винятком зміни рангового номера деяких імен та виходу з групи оніма *Йосип/Йосиф*, який перемістився на 3 позицію статистичної групи широковживаних. Імена розміщені у такому порядку: *Олександр* (91), *Василь* (59), *Сергій* (58), *Володимир* (57), *Юрій* (55), *Іван* (50), *Андрій* (45), *Віктор* (43), *Михайло* (38), *Микола* (36), *Степан* (36).

Десять найуживаніших імен VII-го зрізу мають 52,5 % (792) новонароджених. У його складі відбуваються незначні оновлення за рахунок оніма *Віталій*. У попередньому зрізі він знаходився на першій позиції широковживаних імен, а у цьому — перемістився на п'яту сходинку найуживаніших. Переходять у групу широковживаних оніми *Микола* і *Степан*. Склад першої статистичної групи виглядає так: беззаперечним лідером протягом кількох зрізів із значним відривом числа носіїв є онім *Олександр* (155), з сьомої на другу позицію перейшов *Андрій* (89), далі групу доповнюють *Василь* (84), *Сергій* (80), *Віталій* (73), *Володимир* (69), *Михайло* (68), *Віктор* (61), *Юрій* (58), *Іван* (55).

До частотного десятка VIII-го хронологічного зрізу (1990–1995 рр.) входить дванадцять імен, які обслуговують 52 % (888) носіїв. Його оновлення відбулося за рахунок оніма *Ігор*, який з 1950-х років перебуває у групі широковживаних і в наступних зрізах досить активно піднімається вгору. Найбільшою популярністю він користувався у 1990 р. У групу найуживаніших знову повертається онім *Микола*. Однакову кількість носіїв знайшли імена *Іван* і *Сергій* (64) та *Василь* і *Віталій* (57). Таким чином, імена у цій статистичній групі розміщені так: *Олександр* (161), *Михайло* (98), *Андрій* (84), *Юрій* (76), *Володимир*

(70), *Іван*, *Сергій* (64), *Василь і Віталій* (57), *Віктор* (56), *Микола* (51), *Георг* (50).

Частотний десяток IX-го хронологічного зрізу (2000 р.), у порівнянні з усіма попередніми, відрізняється помітною різноманітністю імен. Він оновився майже на 42 % за рахунок входження у нього нових онімів, які жодного разу не перебували у групі найуживаніших (*Дмитро*, *Богдан*, *Максим*), і повернення вже призабутих, які користувалися великою популярністю у першій половині XX ст.: *Євгеній* у 1940-х роках і *Владислав/Ладислав/Ласло* з 1900 по 1945 р. Найуживаніших імен нараховується тринадцять. Вони обслуговують 49,2 % (270) ужгородців цього зрізу і розміщені в такому порядку: *Олександр* (50), *Андрій* (34), *Юрій* (25), *Михайло* (22), *Віктор* (21), *Дмитро* (18), *Іван* (17), *Євгеній* (15), *Богдан*, *Владислав і Максим* (14), *Василь* (13), *Денис* (13).

Отже, серед найуживаніших чоловічих імен м. Ужгорода впродовж досліджуваного періоду найчастіше на першому місці перебувало всього три імені: *Олександр* — з IV по IX зріз (1950–2000 рр.), *Йосип/Йосиф* — у I-му зрізі (1900–1920 рр.), *Уанос/Іван* — у II і III зрізах (1925–1945 рр.). Слід відмітити, що у XX столітті ім'я *Олександр* є лідером у багатьох регіонах України (табл. 2).

Вказаний антропонім користується великою популярністю протягом XX століття завдяки моді, яка в певний час вивела його на перше місце в іменниках різних регіонів України [9, с. 35], хоч мода — і недовготривале панування у певному середовищі на певному хронологічному етапі тих чи інших смаків [7, с. 3].

Друге місце у різних хронологічних зрізах посідає п'ять онімів: *Андрій* (VII, IX), *Василь* (V–VI), *Володимир* (IV), *Микола* (III), *Михайло* (VIII).

Третю позицію найчастіше займали оніми *Степан/Стефан* (II–III і V зрізи) і *Юрій* (VIII і IX зрізи).

Частотний десяток найуживаніших чоловічих імен обслуговує 40,2 % (3632) новонароджених, що становить 1,7 % від загальної кількості онімів чоловічого іменника ужгородців XX ст.

Подальшим напрямом нашої розвідки є дослідження найуживаніших жіночих особових імен Ужгорода протягом XX ст.

Таблиця 2

Динаміка популярності імені Олександр у регіонах України

Рік	Ужгород	Донецьк	Кіровоград	Луцьк	Тернопіль	Хмельницький
1950	Олександр	Олександр	Олександр	Володимир	Володимир	–
1955	Олександр	Олександр	–	Олександр	–	Олександр
1960	Василь	Сергій	Сергій	Олександр	Володимир	–
1965	Олександр	Сергій	–	Олександр	–	Олександр
1970	Олександр	Сергій	Сергій	Олександр	Андрій	–
1975	Іван	Сергій	–	Олександр	–	Сергій
1980	Олександр	Олександр	Олександр	Олександр	Андрій	–
1985	Олександр	Олександр	–	Олександр	–	Олександр
1990	Олександр	Олександр	Олександр	Олександр	Тарас	–
1995	Олександр	Олександр	–	Денис	–	Олександр
2000	Олександр	Олександр	Владислав	–	Олександр	–

Література

1. Бондалетов В. Д. Русская ономастика: [учеб. пособие] / В. Д. Бондалетов. — М.: Просвещение, 1983. — 224 с.
2. Буга Т. В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX — початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Тетяна Володимирівна Буга; Донец. нац. н-т. — Донецьк, 2010. — 20 с.
3. Карпенко Ю. Динаміка українських особових імен / Ю. Карпенко // Науковий вісник Чернівецького університету. — Чернівці, 2007. — Вип. 356–359. Слов'янська філологія. — С. 285–289.

4. Касим Е. Ю. Именник украинского населения Одешины со второй половины XIX по 80-е гг. XX в. : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Е. Ю. Касим. — Одесса, 1995. — 208 с.
5. Кравченко Г. В. Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-і роки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Г. В. Кравченко. — Донецьк, 2000. — 325 с.
6. Медведєва О. Ю. Динаміка особових імен мешканців українського Придунав'я : на матеріалі Кілійського та Болградського районів Одеської області : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. Ю. Медведєва. — Ізмаїл, 2001. — 213 с.
7. Медвідь-Пахомова С. М. Про антропонімічну моду / С. М. Медвідь-Пахомова // Записки з ономастики. — 04/1999. — Вип.2. — С. 3–8.
8. Свистун Н. О. Динаміка антропонімікону м. Тернопіль XIX — XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Н. О. Свистун. — Чернівці, 2006. — 197 с.
9. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону м. Луцька в XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / І. Д. Скорук. — К., 1999. — 180 с.
10. Черноус О. В. Динаміка чоловічих особових імен м. Кіровограда у XX столітті (найуживаніші імена) // Записки з ономастики : зб. наук. праць / [редкол.: Ю. О. Карпенко (відп. ред.) та ін.]. — Одеса : Астропринт, 2009. — Вип. 12 — С. 11–19.
11. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: монографія / П. П. Чучка. — Ужгород: ТОВ «Папірус», 2008. — 671с.
12. Шоля І. С. Мотиви вибору особових імен ужгородців у другій половині XX століття (чоловічі імена) // Записки з ономастики. збір. наук. праць. — Одеса, 2015. — Вип. 18. — С 767–775.

References

1. Bondaletov V. D. (1983) The Russian Onomastics: Textbook, Moscow, 224 p.
2. Buga T. V. (2010) The Dynamics of Personal Names in Central Donetsk Region (late 19th century — early 20th century): thesis to earn a degree of the Candidate of Philological Sciences, 20 p.
3. Karpenko Y. (2007) The Dynamics of Ukrainian Personal Names (Chernivtsi University Scientific Digest): Chernivtsi, Issue 356–359, Slavic Philology — pp. 285–289.
4. Kasim Y. Y. (1995) The Name Vocabulary of Ukrainian Population In Odessa Region From The Latter Half of the 19th Century to the 1980s: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Odessa, 20 p.
5. Kravchenko G. V. (2000) The Dynamics of Ukrainian Name Vocabulary of Donetsk City from the 1890-s to the 1990s: dissertation, the Candidate of Philological Sciences: Donetsk, 325 p.

6. Medvedieva O. Y. (2001) The Dynamics of Personal Names of Ukrainians Near the Danube Region: Based on the Data from Kiliya and Bolhrad Regions of Odessa Region: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, 213 p.
7. Medvid-Pakhomova S. M. (1999) On Anthroponymic Fashion : The Onomastic Notes, April, pp. 3–8.
8. Svystun N. O. (2006) The Dynamics of Anthroponymicon of Ternopil in the 19–20th Centuries: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Chervnivtsi, 197 p.
9. Skoruk I. D. (1999) The Dynamics of Anthroponymicon of Lutsk in the 20th Century: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Kiev, 180 p.
10. Chornous O. V. (2009) The Dynamics of Male Personal Names in Kirovohrad in the 20th Century (most commonly used names): The Onomastic Notes: The Scientific Collective Works, Odessa, pp. 11–19.
11. Chuchka P. P. (2008) Anthroponymics of Transcarpathia: monography, Uzhhorod, 671 p.
12. Sholia I. S. (2015) The Motives of Choosing Personal Names of Uzhhorod Citizens In the Latter Half of the 20th Century (Male Names): The Onomastic Notes. The Scientific Collective Works, Odessa, pp. 767–775.

ШЮЛЯ Иванна Станиславовна

соискатель кафедры словацкой филологии
ДВНЗ «Ужгородский национальный университет»,
ул. Погранична, 9, с. Ботфалва, 894020,
Ужгородский р-н, Закарпатская обл., Украина;
тел.: (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com,
ORCID ID: 0000–0002–9701–3523

Аннотация. В статье исследуются мужские личные имена ужгородцев в течении XX века. Среди 29 онимов, которые функционировали в первом десятилетии в разные периоды, выделено 10 устойчивых, которые по количеству носителей образуют частотный десяток мужских имен Ужгорода в течение исследуемого периода. Указываются причины, которые влияли на обновление и расширение ассортимента наиболее употребляемых имен. **Объектом** исследования являются собственные личные мужские имена ужгородцев, и **предметом** — их динамика в течение 100 лет. При исследовании используем **методику** хронологических срезов, предложенную В. Д. Бондалетовым. **Суммируя** вышесказанное, можем отметить, что среди наиболее употребляемых мужских имен города Ужгорода в течении исследуемого периода чаще всего на первом месте находилось всего три имени: Александр, Йосип/Йосиф и Я́нос/Иван. **Практическая ценность** исследования состоит в том, что приведенные материалы могут быть использованы при составлении полного словаря имен украинцев, их можно применить в практике наименования, а

также — при подготовке учебных пособий и лекционных курсов по украинской ономастике. **В результате** было установлено, что частотный десяток наиболее употребительных мужских имен обслуживает 40,2 % (3632) новорожденных, что составляет 1,7 % общего количества онимов мужского именика ужгородцев XX ст.

Ключевые слова: частотный десяток, наиболее употребительные имена, именик, хронологический срез, статистическая группа.

Ivanna St. Sholia

Applicant of the scientific degree at the Department of Slovak Philology at Uzhhorod National University, 9 Pohranychna St., Bofalva, 894020, Uzhhorod Region, Zakarpattia, Ukraine; tel.: (099)-757-26-82; ivka.uz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9701-3523

Abstract. The article explores the male personal names of Uzhhorod citizens during the twentieth century. Of the 29 onyms that functioned in the first ten of the onomasticon in different periods, the ten most stable ones are identified, which, according to the number of carriers, form the frequency of a dozen male names of Uzhhorod during the studied period. The reasons that influenced the renewal and expansion of the range of the most commonly used names are indicated. **The scientific novelty** lies in the fact that for the first time the dynamics of the most commonly used male names of Uzhhorod citizens is described. The **subject matter** of the study is personal male names, which functioned in the first top ten for 100 years. The **scope** of the study is their dynamics throughout the century. In the study, we apply the **method** of chronological sections offered by V. D. Bondaletov. **As a summary**, we can note that among the most commonly used male names of the city of Uzhhorod, during the period under study, there were only three names in the first place: Alexander, Joseph/Joseph and Yános/Ivan. The **practical value** of the study is that the given material can be used during the compilation of the complete vocabulary of personal names of Ukrainians, they can be applied in the naming practice, as well as in the preparation of textbooks and lecture courses on Ukrainian onomastics. **As a result** of the research, it was found that top-10 of the most commonly used male names covers 40.2 % (3632) newborns, which is 1.7 % of the total number of onymens of the male name vocabulary of Uzhhorod citizens of the 20th century.

Key words: most commonly used names, name vocabulary, chronological sections, statistical group.

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію Кравченко Ніни Олександрівни
СИНЕРГІЙНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО
РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ
(ТЕОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД)

Сфера релігійного останнім часом привертає увагу фахівців у різних галузях науки, в тому числі в лінгвістиці. Дослідження релігійної комунікації потребує неабиякої сміливості в поєднанні з шанобливим та тактовним ставленням до об'єкту вивчення. Тому започаткований в монографії Н. О. Кравченко новий напрям — теолінгвістика ритуального релігійного дискурсу, в межах якого здійснено теолінгвістичне комплексне дослідження лексичних, риторичних і просодичних особливостей англомовного релігійного дискурсу у новому, синергійному ракурсі, вважається перспективним й актуальним.

Вперше здійснивши теолінгвістичний підхід до комплексного дослідження особливостей англомовного релігійного дискурсу, авторка переконливо доводить існування синергійної компоненти релігійного дискурсу на всіх мовних рівнях.

Мету дослідження дослідниця убачає у виявленні синергійності релігійного (проповідницького і молитовного) дискурсу, реалізованої засобами лінгвального й екстралінгвального планів. Згідно із зазначеною метою, в монографії послідовно розв'язується низка завдань, серед яких виокремлюємо ретельний аналіз лінгвальних та екстралінгвальних особливостей англіканського богослужіння, що забезпечують створення й утримання синергійного ефекту.

Структура монографії послідовна та логічна. Перший розділ присвячено критичному осмисленню різних підходів до дослідження релігійного дискурсу. В ньому також наведено основні екстралінгвальні характеристики молитви і проповіді в системі релігійного дискурсу, описано особливості протестантської релігійної течії в цілому й англіканства зокрема.

Другий розділ містить в собі результати дослідження екстралінгвальних та лінгвальних особливостей молитовного дискурсу в структурі англіканського богослужіння, а також вивченню ролі стандартизації молитовних текстів у досягненні синергійності. Важливим вважаємо виділені та обґрунтовані у роботі п'ять умов досягнення

синергійності ритуалу на підставі проаналізованих ритуалів Богослужіння в Англіканській Церкві.

В третьому розділі наводяться результати дослідження екстралінгвальних і лінгвальних особливостей проповідницького дискурсу: вивчення прагматичних і семантико-синтаксичних особливостей текстів проповіді, дослідження реалізації категорії сакральності та комунікативної вторинності дискурсу проповіді. Співставний аналіз особливостей англіканського та неопротестантського проповідництва дозволив виявити цілу низку диференційних лінгвальних характеристик досліджуваних проповідей.

В четвертому та п'ятому розділах наведено та інтерпретовано результати аудиторського аналізу, здійснено системний опис просодичної організації різних видів молитов і проповідей, заснований на даних електроакустичного аналізу, виокремлено характерні закономірності інтонаційної структури досліджуваних текстів.

Джерельна база монографії свідчить про те, що авторка опрацювала багату кількість робіт класиків лінгвістичної, філософської, релігієзнавчої, соціологічної думки, студії своїх попередників, котрі мають відношення до теми дисертації.

Незважаючи на безперечні достоїнства монографії, слід відзначити перевантаженість тексту дослідження нелінгвістичною термінологією, насамперед, суто релігійною. На наш погляд, доцільно було б в додатках монографії подати словник релігійних термінів, які пропонуються до використання, з відповідними стислими дефініціями.

Підсумовуючи, слід зазначити, що монографія Кравченко Ніни Олександрівни «Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід)» за своїм науковим рівнем, обсягом та оформленням повністю відповідає вимогам до робіт такого рівня і являє собою сучасну наукову працю в обраній лінгвістичній галузі.

Доктор філологічних наук, професор,
директор Навчально-наукового
Гуманітарного інституту
Національного авіаційного університету *Гудманян А. Г.*

НАШІ АВТОРИ

АЛЕКСЄЄВА НАТАЛЯ МИХАЙЛІВНА — аспірант кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

БЄЛІЦЬКА ЄВГЕНІЯ МИКОЛАЇВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Горлівського інституту іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

БЕРБЕР НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА — кандидат філологічних наук, викладач кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету

БІЛА ЄВГЕНІЯ СЕРГІЇВНА — викладач кафедри англійської мови № 1 Національного університету «Одеська морська академія»

БОЄВА ЕВЕЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

ВАРБАНЕЦЬ ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА — аспірант кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, викладач кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОЛУБЕНКО ЛІДІЯ МИКОЛАЇВНА — кандидат філологічних наук, професор, декан факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ДІДУР ЮЛІЯ ІГОРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Одеського національного економічного університету

КАРПЕНКО МАКСИМ ЮРІЙОВИЧ — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

КАРПЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

КОЗЛОВСЬКА ДАР'Я ВАЛЕРІЇВНА — аспірант кафедри української мови філологічного факультету Донецького національного університету ім. В. Стуса

КРУПЕНЬОВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

КУПЧИНЬСКА ЗОРЯНА ОЛЕГІВНА — доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови імені професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка

ЛИХАЧОВА ОЛЕСЯ АНАТОЛІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

МОСУР ОКСАНА СЕРГІЙВНА — аспірант кафедри української мови ім. професора І. Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка

НАСАКІНА СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА — кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української та іноземних мов Одеського державного аграрного університету

НЕКЛЕСОВА ВАЛЕРІЯ ЮРІЙВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

НЕМИРОВСЬКА ОЛЕКСАНДРА ФЕДОРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та методики навчання фахових дисциплін Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

ПОЛЯНІЧКО ОЛЕСЯ ДМИТРІВНА — аспірант кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

СЕГІН ЛЮБОМИР ВАСИЛЬОВИЧ — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету

СЕРЕБРЯКОВА ВАЛЕРІЯ ВАДИМІВНА — кандидат філологічних наук, викладач кафедри аенглійської мови за професійним спрямуванням Одеського національного морського університету

ТКАЧЕНКО ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ШОЛЯ ІВАННА СТАНІСЛАВІВНА — здобувач кафедри словацької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Карпенко Олена Юріївна

Електронна пошта: elena_karpenko@ukr.net

Адреса: 65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб.131, 132,
кафедра граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Збірник розміщується на сайті електронних видань бібліотеки імені Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zzo, на сайті Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в електронному архіві-репозитарії: <http://dspace.opu.edu.ua:8080/handle/123456789/1779>, на сайті www.karpenko.in.ua, onoma.karpenko.in.ua.

ЗМІСТ

Алексєєва Н. М.

Особливості функціонування офіційних гіпонімів
на позначення скакових коней 5

Бєліцька Є. М.

Використання кваліа-структур для семантичного опису
пропріальних одиниць мови 17

Бєрбер Н. М.

Стилістичні фігури повтору як засіб увиразнення поетонімів
у художньому мовленні Марії Матіос 30

Біла Є. С.

Асоціативний експеримент як засіб пізнання ментальної
організації ароматонімічного субфрейму 41

Бєєва Е. В.

Функційна парадигма антропонімів у повісті «Морітурі»
І. Багряного 62

Вєрбанець Т. В.

Словотвір англомовних віртуалміфонімів 73

Дідур Ю. І.

Лінгвістична природа ергонімів (на матеріалі української,
англійської та російської мов) 84

Карпенко М. Ю.

Розподіл сайтонімів-комполітів за компонентами-
конституентами 103

Карпенко О. Ю., Голубенко Л. М., Сєребрякова В. В.

Концептуалізація антропонімійного сектору поетонімосфери
циклу романів С. Мейєр «Сутінки» 117

Козловська Д. В.

Текстотвірна функція топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко 136

Крупеньова Т. І.

Особливості ономастикону творів Тіни Гальянкової 149

Купчинська З. О.

Деантропонімна архаїчна ойконімія України:
відкомпозиції. II 159

Лихачова О. А.

Концепт «смерть» у новелах Гр. Тютюнника 175

Мосур О. С.

Мікротопоніми Самбірського Циркулу на -івк(а) кінця
XVIII — початку XIX ст. 185

Насакіна С. В.

Інформаційно-рекламна функція топонімів у рекламі ліків 200

Неклесова В. Ю.

Меми як частина онімного простору 210

Немировська О. Ф.

Просторова лексична парадигма у «Повісті врем'яних літ» 223

Полянничко О. Д.

Семантичні гешталти асоціативного онімичного поля
космопоетонімів 233

Сегін Л. В., Рухленко Є. С.

Відонімні мікротопоніми селищ Щербинівка і Петрівка міста
Торецька Донецької області 245

Ткаченко Г. В.

Хремотоніми XXI ст.: власні назви ювелірних прикрас 255

Шоля І. С.

Динаміка частотного десятка чоловічих імен Ужгорода
впродовж XX століття 261

РЕЦЕНЗІЇ***Гудманян А. Г.***

Рецензія на монографію Кравченко Ніни Олександрівни
Синергійність англомовного релігійного дискурсу
(теолінгвістичний підхід) 273

Наші автори 275

Контактна інформація 277

Рекомендовано до друку вченою радою факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 2 від 31.10.2017 р.*)

«Записки з ономастики» внесено до переліку № 4 наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата філологічних наук: Постанова Президії ВАК України № 2–02/2 від 9.02.2000 // Бюлетень ВАК України. — 2000. — № 2. — С. 74; Постанова ВАК України № 1–05/3 від 14.04.2010. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2016 № 820

*Збірник зареєстровано в Державному комітеті
телебачення і радіомовлення України 05.07.2004 р.
Свідоцтво: серія КВ № 8934*

*Українською, російською, болгарською,
англійською, польською, чеською мовами*

Відповідальний за випуск
О. Ю. Карпенко

Тираж 100 прим. Зам. № 571 (147).

Адреса редакційної колегії:
65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб. 131, 132,
кафедра граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Телефон: +38(048) 776-11-15
E-mail: elena_karpenko@ukr.net

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-24-26, 33-07-17, 37-14-25
e-mail: astro_print@ukr.net

www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

ISSN 2410–3373. Записки з ономастики. 2017. Вип. 20. 1–284.

